

MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN KOKO JÄRJESTÖN TOIMINTAKERTOMUS 2019

Sisällys

MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN KESKUS	3
TOIMINTA 2019.....	3
HALLINTO	4
JÄSENISTÖ.....	4
TOIMIHENKILÖT	5
TUKIPALVELUT, TILINTARKASTAJAT JULKAISUT	6
KANSAINVÄLINEN TOIMINTA	8
TOIMINTA ERI AVAINTULOSALUEILLA	9
RUOKA-, RAVITSEMUS- JA KOTITALOUSNEUVONTA.....	9
MAISEMAN- JA LUONNONHOIDON PALVELUT.....	14
YRITYSPALVELUT	17
JÄRJESTÖTOIMINTA JA YHTEISÖLLISYYDEN VAHVISTAMINEN.....	20
VIESTINTÄ JA MARKKINOINTI.....	25
MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUKSET	32
ETELÄ-POHJANMAAN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS.....	32
ETELÄ-SAVON MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS.....	38
ETELÄ-SUOMEN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS.....	44
ITÄ-SUOMEN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS.....	58
KAINUUN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS.....	65
KESKI-POHJANMAAN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS.....	70
KESKI-SUOMEN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS.....	75
LAPIN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS.....	80
LÄNSI-SUOMEN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS.....	84
OULUN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS.....	91
POHJOIS-KARJALAN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS.....	108
LIITTEET.....	113

Kannen kuvat: Tuula Lehtonen, Tiina Makkonen, Minna Nurro, Sami Piskonen

MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN KESKUS

TOIMINTA 2019

Vuosi 2019 oli Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:n 26. toimintavuosi rekisteröityneenä yhdistyksenä. Perustamisvuosi on 1933. Maa- ja kotitalousnaisten Keskus (MKNK) on yleishyödyllinen yhdistys ja valtakunnallisen neuvontajärjestön keskusjärjestö.

Maa- ja kotitalousnaiset on valtakunnallinen ruoan, maaseutumaisen sekä yrityspalveluiden asiantuntijajärjestö. Strategiakauden 2016–2020 visiona on Maistuva, viihtyisä ja elinvoimainen maaseutu – hyvinvoivat suomalaiset. Toimintavuonna käynnistettiin uuden strategian työstäminen vuosille 2021–2025.

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ohjaa ja koordinoi koko järjestön toimintaa. Se huolehtii mm. opeus- ja kulttuuriministeriön valtionavustuksen hakemisesta ja jaosta piirikeskuksiin, valvonnasta, raportoinnista ja tilityksistä. Keskus vastaa myös useiden alue rajojen ylittävistä ja valtakunnallisten hankkeiden hausta sekä hallinnoinnista. Tavoitekeskustelut piirikeskusten kanssa käydään syksyisin ja edellisvuoden toiminnan valtakunnalliset tulokset kootaan keväisin.

Toiminnan avaintulosalueita ovat ruoka-, ravitsemus- ja kotitalousneuvonta, maiseman- ja luonnonhoidon palvelut, yrityspalvelut ja järjestötoiminta sekä yhteisöllisyyden edistäminen. Viestintä sekä Koti ja maaseutu-lehti tukevat avaintulosalueiden tavoitteiden saavuttamista.

Toimintavuonna jatkui Hyppää hyvän kierteseen – vastuullisilla valinnoilla kestävää hyvinvointia - teema, jolla erityisesti haluttiin edistää kestävää kehitystä. Opeus- ja kulttuuriministeriön myöntämän avustuksen avulla edistettiin järjestön toimintaedellytyksiä ravitsemuksen, terveellisten elintapojen, alueiden ja elinympäristöjen elinvoimaisuuden ja kestävä kehityksen lisäämiseksi, osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämiseksi sekä syrjäytymisen torjumiseksi.

Ruoka-, ravitsemus- ja kotitalousneuvonnan sekä maiseman- ja luonnonhoidon palveluiden yhteisellä Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hankkeella jatkettiin edellisvuoden tapaan tiedon välittämistä kuluttajille yksilön mahdollisuuksista vaikuttaa ympäristön, erityisesti vesistöjen tilaan omilla valinnoillaan sekä edistää ravinteiden kierrätystä. Lähtökohtana oli ruokahävikin vähentäminen ja aktivoita vapaaehtoisia vesienhoitotyötä havainnollistamisen ja positiivisen viestinnän avulla. 2,5 vuotta kestäneen hankkeen aikana tavoitettiin kymmeniä tuhansia kuluttajia kasvotusten ja satoja tuhansia kuluttajia eri medioiden välityksellä.

Yrityspalveluissa yhtenä keskeisenä teemana oli elintarvikkeiden nimisuojaus. Suomalaisista maataloustuotteista ja elintarvikkeista 12 on saanut EU:n nimisuojauksen. Suomen tavoite on saada rekisteröityä 20 uutta maantieteellistä merkintää EU-tasolla vuoteen 2025 mennessä. Maa- ja kotitalousnaisten yritysasiantuntijat yhteistyökumppaneineen ovat viestineet nimisuojauksesta ja auttaneet nimisuojarahkemusten tekemisessä eri puolella Suomea. Yrittäjyydestä kiinnostuneille henkilöille oli tarjolla mm. matalan kynnyksen Portaat yrittäjäksi -valmennuksia. Kolmen vuoden aikana toteutettujen valmennusten ansiosta Suomeen on jo saatu uusia yrittäjiä.

Kestävä kehityksen edistäminen oli keskiössä myös järjestötoiminnassa. Jäsenyhdistykset jalkautuivat hävikkipöytien kanssa kauppoihin, kouluihin ja muihin julkisiin tiloihin havainnollistamaan kuluttajien vuosittain kotitaloudessa hukkaan heittämää ruoan määrää. Roskareippailu-kampanjalla yhdistettiin liikuntaa ja roskien keräämistä. Sadat kansalaiset reippailivat ja keräsivät teiden varsilta roskia tupakantumpeista aina patjoihin saakka. Vuoden lopussa Maa- ja kotitalousnaiset olivat mukana valtakunnallisessa kinkkutekijäpöytä, joka innosti ennätysmäärän suomalaisia tekemään kiertotalousteon viemällä joulukinkkujen paistorasvat niille varattuihin keräyspisteisiin.

Opeus- ja kulttuuriministeriö, ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, Maaseuturahasto, erisäätiöt ja yritykset sekä muut organisaatiot ovat rahoittaneet toimintaamme ja mahdollistaneet työmme tämän yhteiskunnan eteen. Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen, piirikeskusten toimi- sekä luottamushenkilöt sekä tuhannet jäsenet ja muut vapaaehtoiset ovat tehneet ansiokasta työtä sen eteen, että meillä olisi maistuva, viihtyisä ja elinvoimainen maaseutu sekä hyvinvoivat suomalaiset. Lämmintä kiitos kaikille!

HALLINTO

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:n varsinainen kokous

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:n varsinainen kokous pidettiin 21.11.2019 Vantaalla Faban (Faba Arkisto) tiloissa. Kokoukseen osallistui yhteensä 26 virallista kokousedustajaa ja 18 muuta henkilöä. Kokouksen puheenjohtajana toimi Elina Vaittinen Etelä-Suomen piirikeskuksesta.

Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen myöntämä Vuoden 2019 maise mateko -tunnustus luovutettiin Lahden kaupungille vieraslajien torjumisesta. Palkinnon vastaanottivat Mia Korhonen Luontoturvasta ja Markus Niemelä Lahden kaupungilta. Kilpailuun tuli yli 70 ehdotusta.

Vuoden 2019 Maa- ja kotitalousnaisten yhdistys -tunnustuspalkinto myönnettiin Kangasniemen maaseutuseura ry:lle/maa- ja kotitalousnaisille. Kangasniemen maaseutuseura on ollut aktiivinen verkostoituja ja toimija Kangasniemen kunnassa. Yhdistys on tehnyt ansiokasta yhteistyötä mm. koulujen, kunnallisen ruokahuollon, terveystarkastajan ja paikallisten yritysten kanssa ruokahävikin vähentämiseksi. Yhdistys myös järjestää, koordinoi ja hoitaa menestyksekkäisti suuriakin talkoourakoita. Aktiivisella viestinnällä sekä maa- ja kotitalousnaisten ilmettä hyödyntäen yhdistys tekee myös Maa- ja kotitalousnaisten järjestöä tunnetuksi.

Hallitus

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:n hallitukseen kuuluivat toimintavuonna seuraavat henkilöt:

• puheenjohtaja	pääsihteer Mervi Mäki-Neste (Etelä-Pohjanmaa)
• varapuheenjohtaja	maa- ja metsätalousyrittäjä Rauni Miettinen (Etelä-Suomi)
• jäsen	yrittäjä Eija Jukkola (Keski-Pohjanmaa)
• jäsen	kansanedustaja/kaupunginvaltuutettu Susanna Koski (Pohjanmaa)
• jäsen	kotitalousopettaja, yrittäjä Marttiina Sihvola (Etelä-Savo)
• jäsen	maa- ja metsätalousyrittäjä Tarja Tervo (Kainuu)
• jäsen, sihteeri	toiminnanjohtaja Mirja Hellstedt

Hallitus kokoontui toimintavuonna kuusi kertaa. Hallituksesta erovuorossa olivat Eija Jukkola ja Rauni Miettinen. Varsinaisessa kokouksessa 21.11.2019 hallituksen jäsen Rauni Miettinen valittiin jatkokon seuraavalle hallituskaudelle (2020–2022) ja uudeksi jäseneksi Riitta Huhtala Keski-Pohjanmaalta (toimintakausi 2020–2022).

JÄSENISTÖ

Jäsenjärjestöt

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:n jäseniä ovat ProAgria Keskuksset (11 kpl), ProAgria Keskuksen Liitto sekä Lapin Maa- ja kotitalousnaiset ry. Paikallistason toimintayksiköitä, maa- ja kotitalousseuroja, maa- ja kotitalousnaisten osastoja tai muita vastaavia, järjestöllä oli 1 177. Uudesta jäsenrekisteristä saatiin jäsenten määräksi 27 108 henkilöä, mutta tieto on puutteellinen edelleen käynnissä olevan rekisteriuudistuksen takia.

Kunniajäsenet

Kunniajäseniä ovat emäntä Pirkko Kallio (Nivala) vuodesta 2003, maanviljelysneuvos Marja Kallio (Laukaa) vuodesta 2009 sekä maakuntaneuvos Eeva Nurmi (Humppila) vuodesta 2013.

TOIMIHENKILÖT

Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen palveluksessa työskentelivät v. 2019 seuraavat henkilöt:

- toiminnanjohtaja, päätoimittaja Mirja Hellstedt
- kehityspäällikkö Sanna Hiltunen 15.2.2019 saakka
- talous- ja hallintopäällikkö Sari Jääskeläinen
- kehitysjohtaja (maiseman- ja luonnonhoito) Leena Lahdenvesi-Korhonen
- toimituspäällikkö Tuula Lehtonen (Koti ja maaseutu -lehti) äitiysvapaalla 20.2.2019 alkaen
- toimituspäällikkö (vs.) Tiina Makkonen 11.2.2019 alkaen
- kehityspäällikkö (ruoka, ravitseminen ja kotitalous) Katja Pethman, toimivapaalla 1.8.-31.12.2019
- kehityspäällikkö (vs. ruoka, ravitseminen ja kotitalous) Marita Suontausta 2.9.-31.12.2019
- harjoittelija Kaisa Tolonen 7.8.2019 saakka
- järjestöpäällikkö Helena Velin
- viestintäpäällikkö Susanna Winqvist 5.8.2019 alkaen

Jäsenyys / edustus eri toimielimissä ja organisaatioissa

Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen henkilöstö on ollut edustettuina toimintavuonna mm. seuraavissa toimielimissä:

- Alfred Kordelinin säätiön Jaakko Kolmosen rahasto, jäsen Mirja Hellstedt
- Green Care Finland ry:n hallitus, jäsen Mirja Hellstedt
- Kotitalous- ja kuluttajaneuvottelukunta, jäsenet Mirja Hellstedt ja Katja Pethman
- Kotitalouksien omatoimisen varautumisen järjestötoimikunta (Kova), jäsen Helena Velin
- Kouluruokaverkosto (OPH), jäsen Katja Pethman
- Kulttuuriympäristöviestinnän yhteistyöryhmä Kyvyt, jäsen Leena Lahdenvesi-Korhonen
- Lumovesi-ohjausryhmä, jäsen Leena Lahdenvesi-Korhonen
- Maaseudun tukien henkilöverkon ohjausryhmä, jäsen Mirja Hellstedt
- Maatalouskoneiden tutkimussäätiön valtuuskunta, jäsen Helena Velin
- Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden nimisuojausryhmä (MMM), jäsen Mirja Hellstedt
- Maito ja terveys ry:n hallitus, jäsen Mirja Hellstedt
- Maitohygienialiiton johtokunta, jäsen Mirja Hellstedt
- Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman seurantakomitea, jäsen Mirja Hellstedt, varajäsen Leena Lahdenvesi-Korhonen
- Museoviraston luontorinki, jäsen Leena Lahdenvesi-Korhonen
- Museoviraston muinaisjäännösten hoidon asiantuntijarinki, jäsen Leena Lahdenvesi-Korhonen
- Naisjärjestöjen Keskusliitto, MKNK jäsenjärjestö, toiminnantarkastaja Mirja Hellstedt
- Naisten Valmiusliitto hallitus, jäsen Mervi Mäki-Neste, varajäsen Mirja Hellstedt
- Perinne Elo, työryhmä, jäsen Leena Lahdenvesi-Korhonen
- Ruokakasvatusverkosto (MMM), jäsen Katja Pethman
- Työtehoseuran RuokaAkatemian viestintätyöryhmä, jäsen Mirja Hellstedt
- Työtehoseuran valtuuskunta, jäsen Mirja Hellstedt
- Työ- ja elinkeinoministeriön Kuluttaja-asiaineuvottelukunta, jäsen Mirja Hellstedt, varajäsen Helena Velin
- Vieraslajiasioiden neuvottelukunta (MMM), jäsen Leena Lahdenvesi-Korhonen, varajäsen Mirja Hellstedt
- Vieraslajiasioiden neuvottelukunta (MMM), viestintäjaosto, jäsen Leena Lahdenvesi-Korhonen
- Viherympäristöliiton viheralan neuvottelukunta VihNe, jäsen Leena Lahdenvesi-Korhonen
- Viherympäristöliiton puunhalausviikon järjestelytoimikunta, jäsen Leena Lahdenvesi-Korhonen
- Walter Ehrströmin säätiön hallitus, jäsen Mirja Hellstedt
- ympäristöministeriön Ravinteetkiertoon-hankkeiden viestijäverkosto, jäsen Susanna Winqvist

TUKIPALVELUT

Taloushallinnon palveluista vastasi oma talous- ja hallintopäällikkö. IT-tukipalvelut ostettiin Mtech Digital Solutions Oy:ltä ja graafista suunnittelua ostettiin ProAgria Keskusten Liitto ry:ltä.

TILINTARKASTAJAT

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:n tilintarkastajana toimi tilintarkastusyhteisö KPMG Oy Ab.

JULKAISUT

KOTI ja maaseutu -lehti

Toimituspäällikkö Tuula Lehtonen vastasi lehden suunnittelusta, toimitusprosessista ja yhteysistä avustajiin ja asiamiehiin helmikuussa alkaneeseen äitiysvapaaseen saakka. Hänen sijaisenaan on toiminut Tiina Makkonen. Lehden taittopalvelu ostettiin ProAgria Keskusten Liitosta. Lehteä taittoivat Birgitta Salminen ja Päivi Jokimies. Ilmoitusmyynnistä ja yhteysistä Jaicom Tilaajapalveluun vastasivat talous- ja hallintopäällikkö, toimituspäällikkö ja toiminnanjohtaja-päätoimittaja. Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen ja piirikeskusten ruoka-asiantuntijat osallistuivat lehden Ruokaneuvot-sivujen suunnitteluun ja toteutukseen.

Lehti ilmestyi toimintavuotena 60-sivuiseena ja 8 kertaa. Vuoden 2019 lopussa lehdellä oli tilaajia noin 6 950, joista vapaakappaleiden saajien osuus oli noin 400. Lukijatutkimuksen mukaan jokaisessa tilaajataloudessa Koti ja maaseutu -lehteä lukee keskimäärin 2,7 lukijaa, joten kullakin numerolla on noin 20 000 lukijaa.

Lehteä rahoitettiin edelleen ensisijaisesti tilausmaksuilla. Mainostilaa myivät omien resurssiensa puitteissa päätoimittaja ja toimituspäällikkö sekä kesäkuun ja lokakuun välisenä aikana seinäjokelainen yritys MainosSeppo, joka sai hankittua useita ilmoituksia etenkin marraskuun lopun juhlanumeroon. Yrityksen kokonaismyynti jäi kuitenkin kulujen jälkeen niin vähäiseksi, että ilmoitusmyynnin ostaminen ulkopuolelta todettiin kannattamattomaksi.

Uutena markkinointimateriaalina tehtiin ilmoittajille tarkoitettu esite, joka päivitettiin vuoden lopussa tilauslipukkeen kanssa vuoden 2020 versioon.

Lehti solmi alkusyksyllä yhteistyösopimuksen K-ryhmän Pirkka-tuotemerkin kanssa, minkä ansiosta Kesko sitoutui ostamaan syksyn ja vuoden 2020 lehtien takasivut mainostilakseen. Lehdessä on myös Pirkka-merkin ostamia advertoriaaleja ja lukijakilpailupalkintoja. Syksyllä lehti sopi yhteistyöstä myös Lankamaailman kanssa. Sopimuksen mukaan lehti saa yrityksestä vuoden 2020 aikana ilmaiseksi käsityöohjeita ja lukijakilpailupalkintoja.

Toimintavuonna lehteä kehitettiin sijaistavan toimituspäällikön johdolla pitkin vuotta visuaalisesti tunnistettavampaan ja esteettisesti innostavampaan suuntaan. Tekstien editointiin ja stilisointiin panostettiin paljon, jotta heti ensi silmäyksellä lukija kokisi tarvetta ja halua tarttua aiheisiin tarkemmin. Erityisen paljon kiinnitettiin huomiota otsikointeihin ja nostojen huomioarvoon.

Lehti hankki julkaistavan materiaalin luotettaviksi toteutilta ammattivustajilta. Mukaan rinkiin tuli vuoden aikana useita uusia tekijöitä. Toimituspäällikkö teki osan jutuista. Hän osallistui aktiivisesti myös kuvamateriaalin tekoon (mm. kansikuvia). Kuvapankkikuvien käyttö väheni vuoden aikana ja kahden eri kaupallisen kuvapankin käytöstä luovuttiin vuoden aikana kokonaan.

Vuonna 2019 lehdessä käsiteltiin monin eri tavoin Maa- ja kotitalousnaisten osaamista ja kampanjoita. Kesästä alkaen alettiin julkaista joka toisessa numerossa Lumoava maisema -juttusarjaa, jossa esitellään valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita. Juttusarjan keskeisenä tavoitteenä on nostaa maisema-asiantuntijoiden työ näytävästi esille.

Jokaisessa numerossa oli Hyppää hyvän kierteseen -aiheinen juttu/juttuja (muun muassa kevään Roskareippailu-kampanja). Myös muun muassa Ruokahukka ruutuun, katse vesistöihin ja maise matekokilpailun aihe (vieraslajien torjunta) saivat hyvin tilaa lehdessä.

Lehden ruokaohjeet olivat Maa- ja kotitalousnaisten ruoka-asiantuntijoiden laatimia. Maija Silvennoisen Kauhan varressa -ruokapalsta oli myös joka numerossa.

Lehden vuosi 2019 huipentua 80-vuotisjuhlalehteen, joka oli toimintavuoden viimeinen numero. Juhlanumerossa oli tavallista enemmän sivuja (+8) ja siinä oli yhteensä aukeaman verran onnitteiluilmoituksia tai muita ilmoittajien mainoksia. Lehden sisältö painottui Maa- ja kotitalousnaisten asioihin ja varsinkin lehden 80-vuotiaaseen taipaleeseen.

Loppuvuonna järjestettiin juhluvuoteen liittyvä markkinointikampanja, jonka aikana uuden kestotilauksen hankkija sai lehden ensimmäisen tilausvuoden alennettuun 40 euron hintaan (norm. 54 €).

Lukijapalautteen perusteella lukijat olivat vuonna 2019 erittäin tyytyväisiä Koti ja maaseutu -lehteen. Eniten hyvää palautetta lehti sai jutuista, joissa kerrottiin maaseudun pienistä yrittäjistä. Myös monet hyvinvointiaiheet ja human interest -artikkelit saivat paljon huomiota lukijoilta.

Lehden tiedot päivittyivät ja jokainen uusi numero esiteltiin lehden kotisivuilla. Myös Maa- ja kotitalousnaisten somekanavissa lehden asiat näyttyivät säännöllisesti muutaman kerran kuukaudessa. Vuoden lopussa lehden omassa Instagramissa oli noin 250 seuraajaa.

Lehden ilmoittelehtiin omassa lehdessä, Maatalouskalenterissa ja ProAgrian alueellisissa lehdissä.

Muut julkaisut ja aineistot

Koti ja maaseutu -lehden lisäksi on tuotettu avaintulosalueittain neuvontatyötä tukevia viestintä- ja markkinointimateriaaleja. Niistä kerrotaan myöhemmin eri avaintulosalueiden toiminnan tulosten raportoinnin yhteydessä.

Maa- ja kotitalousnaisten kalenteri 2020

Toimintavuonna toteutettiin kalenteri vuodelle 2020 yhteistyössä K-ryhmän Pirkan kanssa. Maa- ja kotitalousnaisten osalta kalenteriin kirjattiin mm. ruoanvalmistuksen ja ravitsemukseen liittyviä vinkkejä, Koti ja maaseutu -lehden ilmentymisajankohdat ja erilaisia tapahtumia. Kalenterista otettiin 4 000 kappaleen painos ja sitä toimitettiin piirikeskuksille sekä erisid osryhmille mm. kaikille kansanedustajille.

Kuva 1. Maa- ja kotitalousnaisten kalenteri 2020.

KANSAINVÄLINEN TOIMINTA

Naiset maaseudun tulevaisuutta rakentamassa – suomalais-saksalainen seminaari Kainuussa 25.9.2019

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus järjesti yhteistyössä Kainuun sekä Oulun maa- ja kotitalousnaisten piirikeskusten kanssa Naiset maaseudun tulevaisuutta rakentamassa – suomalais-saksalaisen seminaarin Paltamossa 25.9.2019. Seminaari oli jatkumoa Pohjois-Suomen ja Baden-Württembergin jo lähes 30 vuotta jatkuneelle yhteistyölle. Seminaarissa verkostoiduttiin, jaettiin kokemuksia ja esiteltiin yritystarinoita samalla etsien uusia keinoja rakentaa elävää ja monimuotoista maaseutua. Seminaariin osallistui lähes 40 henkilöä, joista kolme tuli Saksasta. Saksasta saapuvaa delegaatiota johti kansliapäällikkö Friedlinde Gurr-Hirsch Baden-Württembergin maatalousministeriöstä. Suomesta seminaarin puhujina olivat mm. Harvaan asutun maaseudun asiantuntijaryhmän puheenjohtaja, Kuhmon kaupunginjohtaja Tytti Määttä, Team Finland kasvun- ja kansainvälistymiskoordinaattori Mari Möttönen, Kainuun elinkeino-, liike- ja ympäristökeskuksesta (ELY) sekä Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:n toiminnanjohtaja Mirja Hellstedt. Saksalaisten kollegoiden vierailuun Suomessa 24.–26.9. sisältyi myös tapaamisia pääkaupunkiseudulla ja Oulussa. Paltamoon Gurr-Hirsch lähetti videotervehdyksen. Seminaarin antia pidettiin erittäin hyvänä. Saksan ja Suomen maaseudulla todettiin olevan samoja vahvuuksia ja haasteita. Osallistajat kokivat tärkeimmäksi anniksi tiedon saamisen toisen maan maaseudun asioista, yhteistyön sekä kummankin maan erilaiset yritysesitteilyt. Eräs osallistujista totesi palautteissa: ”Opin erityisesti sen, että meidän pitää olla ylpeitä maaseudusta ja osaamisestamme ja jättää pois turha vaatimattomuus. Puoliamme ei pidä kukaan muu kuin me itse”. Yhteistyön toivottiin jatkuvan myös tulevaisuudessa. Seminaari toteutettiin opetus- ja kulttuuriministeriön tuella.

Kuva 2. Naiset maaseudun tulevaisuutta rakentamassa -seminaarin osallistajat.

TOIMINTA ERI AVAINTULOSALUEILLA

RUOKA-, RAVITSEMUS- JA KOTITALOUSNEUVONTA

Maa- ja kotitalousnaiset edistävät kestävästä kehityksestä, resurssiviisautta ja kiertotaloutta toiminnassaan. Toimintavuoden aikana Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, piirikeskukset sekä paikallisyhdistykset ja jäsenet ovat toimineet aktiivisesti mm. kasvisten käytön lisäämiseksi, ruokahävikin vähentämiseksi, liikunnan lisäämiseksi ja erilaisen osaamisen vahvistamiseksi. Kestävän kehityksen edistämiseen tähtäävä Hyppää hyvään kiepteeseen -teema näkyi maa- ja kotitalousnaisten toiminnassa mm.

- ruokakursseilla, luennoilla, webinaareissa, messuilla, neuvontatilaisuuksissa ja tapahtumissa sekä sosiaalisessa mediassa
- ruokahävikin vähentämiseen tähtäävässä valtakunnallisessa kampanjonnissa
- lähialueille tehdyillä retkillä ja opintomatkoilla
- valtakunnallisella roska-ippailukampanjalla
- Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hankkeen hukantorjuntapartiossa.

Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö, ympäristöministeriö, muu erillinen rahoitus

Kiertotalouden ja kestävästä kehityksestä periaatteiden sekä terveellisten elintapojen mukaiset ruokavalinnat

• Ruoka-, ravitsemus- ja kotitalousneuvontaa

Yhteistyössä piirikeskusten ruoka-asiantuntijoiden kanssa on kehitetty ja pidetty eri-ikäisille kuluttajille erilaisia ruokakursseja, -luentoja, -koulutuksia, -havaintoesityksiä, joissa on kannustettu kasvisten ja palkokasvien käytön lisäämiseen, puhuttu lähiruoan ja särkikalojen puolesta sekä ohjeistettu ruokahävikin vähentämiseen. Ruoka- ja ravitsemusneuvonnan tilaisuuksia ja tapahtumia järjestettiin eri puolilla Suomea yhteensä 499 ja niillä tavoitettiin lähes 16 000 kuluttajaa. Tilaisuuksilla ja tapahtumilla on ollut vaikuttavuutta mm. ruokaosaamisen vahvistumisen, lähiruoan käytön lisääntymisen sekä kuluttajien ja tuottajien vuorovaikutuksen lisääntymisen. Yhteistyössä Itä-Suomen yliopiston kotitalousopettajakoulutuksen opiskelijan kanssa tuotettiin Leipämatka maakuntiin -neuvonta-aineisto. Piirikeskuksissa tuotettiin myös digitaalisia neuvonta-aineistoja, joiden aiheina oli mm. heinänsorsaa järveltä pöytään, erilaiset omenalajikkeet ja omenoiden monipuolinen käyttö, EU:n ruoka-apu, monipuolinen herme, luonnontuotteet ja niiden kerääminen. Aineistoja on hyödynnetty mm. sosiaalisessa mediassa ja ne ovat katsottavissa YouTubessa. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö.

RUOKAKURSSI 2018

SÄRKIKALA – HERKKUPALA

herkkuja vähempiarvoisista kaloista

Kesäkuu – Heinäkuu ja elokuu
Aineisto saatavana
Toukokuu 2019, joulukuu

Edustus- ja kiertotalousnaisten yhteinen ja kiertotalousnaisten yhteinen

RUOKAKURSSI 2019

LEIPÄMATKA MAAKUNTIIN

1. lokakuuta – marraskuun alku
Aineisto saatavana
Toukokuu 2019, joulukuu

Edustus- ja kiertotalousnaisten yhteinen ja kiertotalousnaisten yhteinen

RUOKAKURSSI 2018

MAUKKAAT SALAATIT JA SYÖTÄVÄT KORISTEET

Marraskuun alku ja syyskuun alku
Aineisto saatavana
Toukokuu 2019, joulukuu

Aineisto saatavana myös kiertotalousnaisten yhteisen aineiston kautta ja kiertotalousnaisten

Kuvat 3–5. Tuotettuja ruokaneuvonta-aineistoja hyödynnettiin mm. ruokakursseilla.

- **Ruokahukka ruotuun katse vesistöihin - kuluttajien kannustaminen ravinteiden kierrätystä parantavaan toimintaan maaseudulla**

Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hankkeen (2017–2019) päätavoitteena oli tuoda kuluttajille tietoa yksilön mahdollisuuksista vaikuttaa ympäristön, erityisesti vesistöjen tilaan, omilla valinnoillaan ja edistää ravinteiden kierrätystä. Tavoitteena oli vähentää ruokahävikkiä ja aktivoida vapaaehtoista vesienhoitotyötä havainnollistamisen ja positiivisen viestinnän avulla.

Hankkeen menetelminä olivat jatkuva, aktiivinen, käytännönläheinen ja kiinnostava viestintä ja neuvonta sekä sähköisissä kanavissa että käytännönläheisissä koulutuksissa ja tapahtumissa. Hankkeen verkkosivulle tuotettiin laaja kokonaisuus tietoa ruokahävikistä, ruoan vesistövaikutuksista ja vesistöjen hoidosta. Lisäksi menetelmänä oli vapaaehtoisten sitouttaminen ja aktivoiminen hankkeen toteutukseen. Vapaaehtoiset järjestivät omatoimisesti Ruokahukka ruotuun -tapahtumia, osallistuivat koulutusten ja tapahtumien järjestelyihin yhdessä asiantuntijoiden kanssa sekä toimivat itse ruokahävikin vähentämiseksi osana hankkeessa kehitettyä Hukantorjuntapartioita. Hanke toteutui pääpiirteittäin hanke suunnitelman mukaisesti.

Valtakunnallinen hanke työ näkyi kattavasti käytännön tapahtumissa eri puolilla maata ja valtakunnallisissa sekä alueellisissa viestintäkanavissa. Hankkeen infotapahtumilla ja ruokakoulutuksilla tavoitettiin yhteensä yli 50 000 osallistujaa. Webinaarit tavoittivat 900 katsojaa. Viestinnällä muun muassa sosiaalisessa mediassa ja paikallisella, alueellisella sekä valtakunnallisella medianäkyvyydellä tavoitettiin miljoonia kontakteja. Vapaaehtoistyötä hankkeessa tehtiin yli 3 000 tuntia. Kuvassa 6. on esitetty yhteenveto hankkeen tuloksista. Rahoitus: ympäristöministeriö

Kuva 6. Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hankkeen tulosten yhteenveto.

- **Future Crops – tietoa uusien kasvien tuotannosta, käytöstä, liiketoimintamahdollisuuksista sekä suhteesta ihmisiin**

Luonnonvarakeskuksen ja muiden yhteistyökumppaneiden¹ kanssa jatkettiin Future Crops – Uusia kasvilajeja ja tuotantoon, tietoa ja elämyksiä kysynnän ja liiketoiminnan tueksi -hanketta. Sen tavoitteena on ollut mm. edistää erikoiskasvien tuotantoon, jatkojalostukseen ja raaka-aineen käyttöön liittyvän tiedon välitystä tapahtumien avulla sekä vahvistaa erikoiskasvikulttuuria mm. keräämällä ruuanvalmistusohjeita ja perinnetietoa sekä järjestämällä neuvontatilaisuuksia liittyen erikoiskasveihin. Toimintavuoden aikana on oltu yhteistyökumppanina mm. seuraavissa tilaisuuksissa:

¹ mm. Ammattiopisto Livia, Kulttuuriryhdistys Kuvio ja Suomen maatalousmuseo Sarka

- 3.3. Helsingin Kukkatalon kukkakamarkkinoilla - paikalla MKN:n järjestöpäällikkö Helena Velin ja Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten ruoka-asiantuntija Suvi Malin. Esittelypisteellä vieraili noin 300 asiasta kiinnostunutta henkilöä.
- 5.3. Erikoiskasvien tutuksi tekeminen Luonnonvarakeskuksessa Jokioisilla. Esillä oli kasveja ja tarjolla tietoa sekä maistiaisista tattarista, lupiinista, kvinoasta ja härkäpavusta. Tilaisuus tavoitti n. 50 henkilöä.
- 4.–6.10. Turun ruoka- ja viinimessut yhteistyössä Luke'n, Turun Yliopiston ja pienuottajien kanssa. Pienuottajista oli mukana joukko erikoiskasviyrityksiä, kuten Birkkalan tila (spelttituotteet), Koivunalhon luomutila (makealupiinituotteet), Murtolan HamppuFarmi (öljyhampputuotteet), Rainingon Luomutila (kvinoatuotteet), Siimeksen luomutila (myllytuotteet), Vihreä Härkä (härkäpapatuotteet) ja VoimaPapu (härkäpapatuotteet). Edellisten ruokatapahtumien tavoin (Helsinki, City-market; Tampere kädentaitomessut, Häme Jokioinen) myös Turun ruokamessuilla kysehtiin kävijöiltä kasvisraaka-aineiden käytöstä. Vastauksia saatiin noin 300. Ruokamessuilla hankkeella oli oma piste, jossa MKN maistatti kävijöitä erikoiskasveista tehtyjä ruokia. Hankeväellä oli ilo tarjota maistiaisista myös Turun kirjamessujen koordinaattorille Jenni Haukiolle.

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus on koordinoitunut yhteistyötä ja toimintaa maa- ja kotitalousnaisten osalta. Käytännön työtä ovat tehneet Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen Maa- ja kotitalousnaiset. Rahoitus: Luke / Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014–2020.

Ruokakasvatusta, yhteisöllisyyttä ja osaamisen jakamista

• Ruokatreffit keittiössä! -ruokapajat

Yhteistyössä Etelä-Suomen, Kainuun, Keski-Suomen, Länsi-Suomen, Oulun ja Pohjois-Savon maa- ja kotitalousnaisten piirikeskusten kanssa toteutettiin 28 ruokapajaa syrjäytyneille tai syrjäytymisuhan alla oleville nuorille Keski-Suomessa, Kainuussa, Kymenlaaksossa, Pirkanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla, Pohjois-Savossa ja Satakunnassa. Työpajoissa tavoitettiin yli 200 nuorta sekä ohjaajia tai muista aikuisia noin 60. Lisäksi työpajojen yhteydessä tavoitettiin arviolta saman verran muita nuoria ja aikuisia, jotka tutustuivat pajojen yhteydessä toteutettuihin ruoka-neuvontapisteisiin. Ruokapajojen ensisijainen tavoite oli kannustaa nuoria ruoanvalmistukseen, joten jokaisessa ruokapajassa valmistettiin ruokaa. Lisäksi keskusteltiin ravitsemusasioista. Pajoissa käytettiin havainnollistavia neuvontamenetelmiä ja -välineitä, kuten esimerkiksi sokeripalanäyttelyä ja päivittäistä kasvien määrää havainnollistavia ”Puoli kilo päivässä” -näyttelyjä vaakaa tai annostarjotinta hyödyntäen. Neuvonnassa huomioitiin mahdolliset erityisvaikeudet, sosiaaliset ja mielenterveyden ongelmat.

Länsi-Suomen Maa- ja kotitalousnaiset tuottivat Satakunnan ruokapajoista esittelyvideon, joka löytyy osoitteessa <https://youtu.be/NbxZ37deTY>. Projektista viestitettiin Maa- ja kotitalousnaisten verkkosivuilla osoitteessa <https://www.maa-ja-kotitalousnaiset.fi/ruokatreffitkeittiössä>. Lisäksi viestitettiin sosiaalisen median kanavissa, erityisesti Instagramissa, Facebookissa ja Twitterissä aihe tunnisteella #ruokatreffitkeittiössä. Työpajoista lähetettiin valtakunnallinen mediatiedote, jonka ansiosta Ruokatreffit -työpajat pääsivät mm. YLE Uutiset Lounais-Suomi -lähetykseen 11.6.2019.

Ruokatreffit keittiössä -ruokapajat saivat erittäin hyvän vastaanoton. Seuraavassa kokemuksia ja palauteita ruokapajoja toteuttaneilta asiantuntijoilta sekä nuorilta osallistujilta:

- ”Haastava saada sovittu määrä nuoria paikalle sovittuna aikana tarvitsevat paljon ohjausta ja menu suunniteltava sen mukaan.”
- ”Yksi tyttö sanoi, ettei osaa mitään ja purskahti itkuun. Tänäpäivänä hän onnistui hyvin ja ohjaajan mukaan päivä oli hänelle hyvin merkityksellinen.”
- ”Ruoanlaitto oli hauskaa, vaikka ahdisti. Alkupuhe oli kiva, ei liian saarnaava vaan kiva tietoisuus. Ruokaa oli riittävästi. Yhteenveto: Onnistuneet ja kivat treffit. Mase nnusta ja sosiaalisia tilanteita pelkäävälle raskas, muttei ylitse pääsemätön. Kiitos tutun porukan. Hauskaa oli. Kiitos Siitä :) ”
- ”Hauskaa oli. Samalla pystyi myös hie man tutustumaan uusiin ihmisiin. Ruokatreffit keittiössä oli onnistunut. Mukavaa yhdessä tekemistä, hyvässä ohjauksessa. Ja mikä

lopputulos! Hyvä ruoka parempi mieli! Oli kyllä tosi hienoa taas pitkästä ajasta tehdä porukalla kyseisen ajanvieton yhteydessä kotitalousruokaa yhdessä ja vielä tosi hienon hyvän päivän aikana.”

Rahoitus: Tampereen Talouskoulun säätiö ja opetus- ja kulttuuriministeriö

• **Luontoaskel hyvinvointiin -ruokakasvatuskoulutukset**

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry toteutti Luontoaskel hyvinvointiin -projektin yhdessä Maa- ja kotitalousnaisten Etelä-Suomen, Keski-Suomen ja Oulun piirikeskusten, Ruokakasvatustyhdistys Ruukku ry:n sekä Itä-Suomen yliopiston ruokakasvatuksen tutkijoiden Sanna Talvian ja Kaisa Kähkösen kanssa. Lisäksi projektiin antoi asiantuntijapanokseensa Suomen Sydänliiton asiantuntija.

Projektin tavoitteena oli tukea kiertotaloutta ja lisätä terveydelle edullista mikrobistoa lasten elimistössä uudistamalla syömistä ja ruokakasvatusta kokonaisvaltaisesti, tarjoamalla lapsille monipuolisia luontokontakteja ja positiivisia luontolämyksiä sekä minimoimalla ruokahävikkiä ja edistämällä jätteiden paikallista hyödyntämistä. Projektilla pyrittiin myös merkittävään asenteiden ja käyttäytymisen muutokseen ja sen avulla kaupungistumisen aiheuttamien terveys- ja hyvinvointiuhkien pienentämiseen. Toiminta koostui neljästä seuraavasta osiosta:

1. Koulutusmoduulin suunnittelu syksyllä 2018
2. Vuorovaikutukselliset perehdytys- ja työnohjaustilaisuudet päiväkotien henkilöstölle 5 kokeilupäiväkodissa alkuvuonna 2019
3. Tilannekatsauspuhelut ja tuki kokeilupäiväkodeille keväällä 2019
4. Koulutukset verkkopäiväkodeille / avoimet koulutustilaisuudet syksyllä 2019

Projektin tuloksena on syntynyt koulutuskokonaisuus ruokakasvatuksesta ja Luontoaskel hyvinvointiin -toimintamallista. Koulutus sai hyvän vastaanoton päiväkodeissa, ja sen ansiosta projektissa mukana olleet päiväkodit lähtivät toteuttamaan innokkaasti ruokakasvatusta ja lisäämään luontokontakteja. Rahoitus: maa- ja metsätalousministeriö.

• **Kädet multa**

Kädet multa – aktiivisen ruokakansalaisuuden toimintamalli varhaiskasvatukseen, kouluihin ja paikallisyhteisöihin -hanke sai rahoituksen ympäristöministeriöstä ja käynnistyi syksyllä 2019. Hankkeen päätavoitteena on kehittää ravinteiden kierrätystä lisäävä aktiivisen ruokakansalaisuuden toimintamalli varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja paikallisyhteisöihin sekä viestiä siitä. Hankkeessa tuotetaan konkreettinen toimintamalli, joka sisältää mm. toimintaohjeet ja materiaalit päiväkodeille, kouluille ja muille toimijoille verkkosivuilla, viestintä- ja aktivointimateriaalia paikallistoimijoille, materiaalia vanhemmille ja muille lasten lähipiirissä toimiville (esim. isovanhemmat), koulutuksen, jota toteuttavat Maa- ja kotitalousnaisten ruoka-asiantuntijat ja neuvonta- ja markkinointivideoita. Hanke tavoittaa kehitys- ja koulutustyöllä vähintään 60 varhaiskasvatukseen tai perusopetuksen toimipaikkaa, 600 aikuista ja 3000 lasta sekä viestinnällä mittavasti laajemmän joukon. Rahoitus: ympäristöministeriö

• **Ruoka-asiantuntijoiden osaamisen vahvistaminen**

Maa- ja kotitalousnaisten ruoka-asiantuntijoiden verkosto ja osaamista vahvistettiin järjestön kaikkien asiantuntijoiden yhteisillä koulutuspäivillä (23.–24.1.), kuukausittaisilla webex-koulutuksella/suunnittelu-/arviointitilaisuuksella. Koulutuspäivien aihealueina oli mm. ilmastonmuutos, kestävä ruokavalinnat, elävää kuvaa viestintään: videokuvaus ja editointi puheelimella sekä nimisuojajärjestelmän käyttöönoton laajentaminen Suomessa. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Ruokaneuvot

Ruokaneuvot-konsepti jatkui tuottaen 8 kertaa vuodessa sesonginmukainen ruokakokonaisuus kuvineen. Kokonaisuuksia hyödynnettiin mm. Koti ja maaseutu-lehdessä, nettisivuilla ja sosiaalisessa mediassa (mm. Facebook ja Instagram). Ruokaneuvot on osa ruoka-asiantuntijuuden brändäystä. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Kuva 7. Vuoden 2019 ruoka-asiantuntijoiden kasvoiksi nostettiin Kaisa Myllykangas (Oulun Maa- ja kotitalousnaiset), Mari Mäenpää (Länsi-Suomen Maa- ja kotitalousnaiset), Jenni Kunnaala (Etelä-Suomen Maa- ja kotitalousnaiset) sekä Mervi Kukkonen (Etelä-Savon maa- ja kotitalousnaiset).

Yritysyhteistyö

Yritysyhteistyötä tehtiin K-ryhmän ja MetsäGroupin kanssa. Uusia toimintamuotoja ja kumppanuuksia pyrittiin kehittämään erityisesti Hyppää hyvän kierteseen -teemalla ja yhteistyöstä neuvoteltiin useamman toimijan kanssa.

MAISEMAN- JA LUONNONHOIDON PALVELUT

Tuotekehitys ja osaamisen kehittäminen

MKN maisemapalveluissa toimiseuraavat kaksi valtakunnallista palveluehitysryhmää: 1. kulttuuriympäristö ja maisema ja 2. luonnon monimuotoisuus. Ryhmissä arvioitiin maiseman- ja luonnonhoidon nykyisiä palveluita ja tuotteita sekä arvioitiin tulevaisuuden tarpeita ja vaihtoehtoja tulevaisuuden palveluratkaisuiksi. Kehitystyön tavoite oli vahvistaa asiantuntijoiden osaamista ja yhteistyötä yli keskusrajojen ja tukea asiantuntijoiden erikoistumista. Maisemapalveluiden valtakunnallisesta sosiaalisen median viestinnästä vastasi erillinen viestintäryhmä. Palveluehitystyö lisäsi asiantuntijoiden ja maakuntien välistä yhteistyötä. Ryhmissä ylläpidettiin yhteisiä referenssejä. Palveluehitystä ja viestintäyhteistyötä toteutettiin piirikeskusten rahoituksella.

Vuoden maisemateko-kilpailua kehitettiin yhdessä maisema-asiantuntijoiden kanssa. Laadittiin esittelyvideo ja markkinointimateriaalia kilpailun tunnettavuuden lisäämiseksi.

Vuoden aikana järjestettiin kuusi webex-koulutusta ajankohtaisista ja asiantuntevista syventävistä aiheista. Asiantuntijoille järjestettiin lisäksi koulutuspäivä aiheella: Ilmastomuutos vaatii meiltä uusia tekoja sekä erillinen koulutuspäivä vieraslajien hallinnasta, hoidon suunnitelmasta sekä yhteistyöstä. Maisema-asiantuntijat osallistuivat myös useisiin ympäristöhallinnon ja museotoimijoiden järjestämiin kulttuuriympäristön koulutus- ja neuvottelupäiviin. Koulutuksilla ja tapaamisilla lisättiin asiantuntijoiden yhteistyötä, verkostoitumista ja toisilta oppimista. Osaamisen kehittämistä toteutettiin opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella.

Vuoden maisemateko-kilpailu

Viidennen kerran järjestetyn Vuoden maisemateko-kilpailun teemana oli "Suuret suomalaiset vieraslajitalkoot". Vuoden maisematekokilpailu haastoi suomalaisia tunnistamaan ja torjumaan haitallisia vieraslajeja. Maakunnalliset voittajat kilpailivat valtakunnallisesta tunnustuspalkinnosta. Kilpailun raati nosti Lahden kaupungin valtakunnalliseksi voittajaksi 17 maakunnallisen tunnuksen saaneista teoista.

Kilpailuun ilmoittautui kaikkiaan 71 ryhmää, jotka järjestivät yli 170 talkootapahtumaa. Koko maassa torjuttiin eniten jättipalsamia ja lupiinia. Muita torjuttuja lajeja olivat muun muassa kurturuusu, japanintatar, viitapihlaja-ange rvo, kanadan vesirutto ja ruttojuuri. Suurin osa torjuntatoista tehtiin taajamien ja kylien julkisissa kohteissa sekä tien- ja radanvarsilla.

Voittajateon valitsivat ympäristöneuvos Tapio Heikkilä ympäristöministeriöstä, asiantuntija Petra Heikkine opetus- ja kulttuuriministeriöstä, johtava metsäasiantuntija Panu Kunttu WWF:stä, neuvotteleva virkamies Johanna Niemivuo-Lahti maa- ja metsätalousministeriöstä ja Maa- ja kotitalousnaisten Keskusten viestintäpäällikkö Susanna Winqvist. Kilpailua toteutettiin opetus- ja kulttuuriministeriön tuella.

Kuva 8. Maa- ja kotitalousnaisten Keskus myönsi Vuoden 2019 maisemateko-tunnustuksen Lahden kaupungille. Lahden kaupunki on torjunut suunnitelmallisesti haitallisia vieraslajeja usean vuoden ajan hyvin laajalla alueella. Valintaraati arvosti erityisesti Lahden kaupungin kunnianhimoista tavoitetta hävittää kaikki torjuttavat vieraslajit kokonaan koko kaupungin alueelta. Lahdessa on myös tiedotettu ja koulutettu aiheesta esimerkillisen monipuolisesti (Kuva. Miia Korhonen)

Hankkeet

Maise man- ja luonnonhoidon palveluilla toteutettiin useaa kulttuuriympäristön resurssiviisasta hoitoa ja luonnonmonimuotoisuuden edistämistä tukevaa hanketta.

Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin 2017–2019

Maa- ja kotitalousnaisten ja Vesistökuunnostusverkoston yhteisen Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hankkeen päätavoitteena on tuoda kuluttajille tietoa mahdollisuuksista vaikuttaa ympäristön, erityisesti vesistöjen tilaan omilla valinnoillaan sekä edistää ravinteiden kierrätystä. Tavoitteena on vähentää ruokahävikkiä ja aktivoida vapaaehtoisia vesienhoitotyötä havainnollistamisen ja positiivisen viestinnän avulla. Toimintavuonna järjestettiin 30 rantatapahtumaa laajalla yhteistyöllä, yhteistyössä oli mukana kalastus, ympäristö-, ja mm. metsätoimijoita, yhdistyksiä, yrittäjiä ja muita hankkeita. Tapahtumissa oli osallistujia lähes 1 000.

Hankkeessa jalkautettiin myös vuonna 2016 laadittua Rannat kuntoon -toimintamallia, missä rantojen kunnostusta suunnitellaan ja toteutetaan laajalla yhteistyöllä maaseudun maanomistajien, asukkaiden ja sidosryhmien kanssa. Ympäristöministeriö rahoittaa hanketta Ravinteiden kierrätyksen edistämistä ja Saaristomeren tilan parantamista koskeva ohjelmasta. Hanke toteuttaa hallituksen Kiertotalouden läpimurto ja puhtaat ratkaisut käyttöön -kärkihanketta. Hanketta rahoittavat Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ja Hämeen ja Uudenmaan Ely-keskukset.

Paimennuspalveluista uutta yrittäjyyttä maiseman- ja luonnonhoitoon

Paimennuspalvelut-hankkeessa koottiin keskieuropalaisia maisemalaidunnuksen toimintamalleja ja kustannusrakennetta sekä niiden käyttökelpoisuutta Suomen olosuhteisiin. Selvitettävissä asioita ovat muun muassa palvelun kysyntä, hoidon laadun kriteerit ja hoidon kustannukset ja asiaan liittyvät sääökset ja lait. Lisäksi tavoitteena oli kartoittaa toimintaan liittyvät mahdolliset riskit. Hankkeen tuotoksena laadittiin viestintäaineistoa ja toimintamalli Suomen olosuhteissa toteutettavasta paimennuspalveluista. Hanketta toteutettiin 1.3.2018–31.12.2019. Hankkeen rahoitti Suomen Kulttuurirahasto.

Resurssiviisas rantalaidunnus vesienhoidossa

Hankkeen tavoitteena oli edistää rantalaidunnusta sekä rantojen resurssiviisasta hoitoa ja vähentää osapuolten välisiä näkemuseroja sekä aiheen kriisiytymistä tutkimus- ja kokemustiedon avulla. Hankkeessa kootussa viestintämateriaalissa tuotiin esille laidunnuksen positiiviset ympäristövaikutukset sekä merkitys vesienhoidossa sekä tuotiin prosesseina esille erilaisten rantatyyppien laidunnuksmahdollisuudet ja käytännöt sekä myös laidunntamisen rajoitteet. Selvitykset koottiin viestintäaineistoksi asiantuntijoiden ja maatalousyrittäjien käyttöön. Hanketta toteutettiin 1.1.2018–31.12.2019. Hankkeen rahoitti Maa- ja vesiteknikan tuki.

Maisa Maiseman arvo – maaseudun ekosysteemipalveluiden pilotti

Luonnon ja kulttuuriympäristön tarjoamat ekosysteemipalvelut, luontolähtöiset, terveyttä ja hyvinvointia edistävät palvelut ovat kasvava toimiala, sillä ihmiset ovat kiinnostuneita sekä hyvinvoinnistaan että luonnossa liikkumisesta. Maiseman rooli luontokokemuksessa on tärkeä. Hankkeessa kehitetään ja pilotoidaan palvelumuotoilun menetelmien kolmella maisemalla toimintamalli, joka yhdistää jo maisemasta kerätyt tarinat, sen hyvinvointivaikutukset, ohje- ja ohjelmalvelut sekä kohteen saavutettavuus suunnittelun siteen, että niistä syntyy tuote. Tuotteistaminen tapahtuu neuvotellen ja opastuen maanomistajia ja opas- ja ohjelmalveluita sekä kuntien toimijoita. Hankkeen rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö. Hankkeen toiminta-aika 1.6.2018–31.12.2020.

Kylään maisemaan - maisema kylien identiteetin ja matkailun veturina

Hankkeen tavoitteena on innostaa toimijoita hyödyntämään arvokkaiden maisema-alueiden kulttuurimaismaa sekä kulttuuriympäristöä ja aineellonta kulttuuriperintöä sekä paikallista ruokakulttuuria ja historiaa monimuotoisesti ja aidosti yritystoiminnassa. Järjestetään työpajoja tapahtumien, historian, paikalliskulttuurin hyödyntämisestä ja profiloinnista sekä viestinnästä. Toimipiteillä tuodaan alueiden arvot ja mahdollisuudet asukkaiden ja maanomistajien tietoisuuteen ja

kannustetaan heitä niiden hyödyntämiseen ja niiden tarjoamiseen yritystoiminnassa. Nostetaan alueiden paikallisesta kulttuuriympäristöstä, historiasta ja kulttuurimaismasta aiheita, mihin yrittäjät voivat tarttua ja mitä voivat tuotteistaa. Toteutus vieään mahdollisimman lähelle käytäntöä toteuttamalla ideoita ja suunnitelmia työpajoissa ja paikallisissa tapahtumissa. Tavoitteena on edistää valtakunnallisen arvokkaiden maisema-alueiden verkoston syntymistä ja brändäystä. Hanke käynnistyi 1.7.2018 ja sitä toteutetaan vuoden 2020 loppuun saakka. Hankkeen rahoittaa Maaseuturahasto ja Hämeen- ja Uudenmaan ELY-Keskukset.

VALIO CARBO -hanke, maitotilojen luonnon monimuotoisuuden kehittäminen

Osana Valio CARBO-hanketta Maa- ja kotitalousnaisten maisemapalveluiden tehtävänä oli laatia maitotiloille luonnon monimuotoisuuskartoitus. Tehtävänä oli lisäksi toteuttaa tilakartoituksia ja antaa tiloille käytännönläheistä neuvontaa tilan luonnon monimuotoisuusarvojen kehittämiseksi.

Lisäksi tehtävänä oli kehittää yhdessä Valion kanssa maitotilojen käyttöön sopivaa biodiversiteettiyökalua. Vuoden 2019 aikana toteutettiin eri puolilla Suomea ensimmäisiä pilottikartoituksia. Maitotilojen luonnon monimuotoisuuskartoitukset jatkuvat kesällä 2020.

Kuva 9. Maisema-asiantuntija Saara Ryhänen laatimassa luonnon monimuotoisuuskartoitusta Parolan tilalla Mikkelissä yhdessä isäntäparin Anu ja Ilpo Marttisen kanssa (Kuva. Leena Lahdenvesi-Korhonen).

Sidosryhmätyö, verkostoituminen ja viestintä

Valtakunnallinen ja alueellinen sidosryhmätyö on kulttuuriympäristöalalla tärkeää. Maa- ja kotitalousnaisten Keskus osallistuu aktiivisesti useiden kulttuuriympäristöä koskevien valtakunnallisten työryhmien toimintaan. Maa- ja kotitalousnaisten Keskus välitti aktiivisesti tietoa maisema-asiantuntijoille eri sidosryhmien ja työryhmien sekä hankkeiden ajankohtaisista asioista.

Maisemapalvelut osallistuivat ja lue nnoivat useilla kulttuuriympäristön hoitoa koskevilla valtakunnallisilla koulutus- ja neuvottelupäivillä ympäri Suomea. Kulttuuriympäristönhoidon ajankohtaisista teemoista viestittiin aktiivisesti sosiaalisen median kanavilla.

YRITYSPALVELUT

Osaamisen vahvistaminen, kehittäminen ja yrittäjyyden edistäminen

Maa- ja kotitalousnaisten yritysasiantuntijoiden verkostoa ja osaamista vahvistettiin järjestön kaikkien asiantuntijoiden yhteisillä koulutuspäivillä, jotka pidettiin Helsingissä 23.–24.1.2019. Ensimmäisen koulutuspäivän otsikkona oli ”Ilmastomuutos vaatii uusia tekoja meiltä kaikilta”. Koulutuksen tavoitteena oli oppia ymmärtämään ilmastomuutoksen vaikutukset arvoketjun eri alueilla ja pyrkiä löytämään keinoja ilmastomuutoksen hillitsemiseksi. Kouluttajina toimivat agroekologian professori Juha Helenius Helsingin yliopistolta aiheenaan ”Teknologiautopioiden sijasta kestäviä ratkaisuja maatalouden toimintaympäristöön”, tutkija Merja Saarinen Lukesta aiheenaan ”Kestävät ruokavalinnat” sekä alkutuotanto- ja maidonhankintaohjaja, MMT Juha Nousiainen Valiolta aiheenaan ”Visiona hiilineutraali maitoketju – miten ja milloin se on mahdollista? Valion ratkaisut ympäristöongelmien hillintään”.

Toisen koulutuspäivän otsikkona oli ”Viestintää ja verkostojen rakentamista. Koulutuksessa opiskehtiin videokuvausta viestinnän tehostamiseksi. Lisäksi perehdyttiin erilaisiin pakkausmateriaaleihin ja nimisuojarahjestelmään. Kouluttajina toimivat Oskari Virtanen (Mediafarmi), toimitusjohtaja Antro Säilä ja johtaja Risto Laiho (Suomen Pakkausyhdistys ry) ja ylitarkastaja Petri Koskela sekä neuvotteleva virkamies Maija Heinonen (MMM).

Koulutuspäivien palautteissa kiitettiin erityisesti erittäin hyvistä luennoitsijoista, ajankohtaisesta tiedon saamisesta omaan työhön sekä verkostoitumismahdollisuuksien syntymisestä. Päivien luennoitsijoita hyödynnettiin myös myöhemmin eri tilaisuuksissa.

Valtakunnallisten koulutuspäivien lisäksi vuoden aikana järjestettiin yritysasiantuntijoille kuusi webex-palaveria-/koulutusta, joissa käsiteltiin ajankohtaisia asioita. Osassa webex-koulutuksissa oli mukana ulkopuolinen asiantuntija. Koulutuksilla ja tapaamisilla lisättiin asiantuntijoiden yhteistyötä, verkostoitumista ja toisilta oppimista. Osaamisen kehittämistä toteutettiin opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella.

Ajankohtaista juuri nyt ruoka- ja elintarvikealalla -tilaisuudet

Suomalaisista maataloustuotteista ja elintarvikkeista 12 on saanut EU:n nimisuojaoksen. Suomen tavoite on saada rekisteröityä 20 uutta maantieteellistä merkintää EU-tasolla vuoteen 2025 mennessä. Maa- ja kotitalousnaisten yritysasiantuntijat yhteistyökumppaneineen ovat auttaneet nimisuojarahakemusten tekemisessä eri puolella Suomea. Toimintavuonna järjestettiin mm. nimisuojaukseen liittyviä info- ja keskustelutilaisuuksia tuottajille, elintarvikeyrittäjille ja muille asiasta kiinnostuneille seuraavissa maakunnissa: Etelä-Karjala 16.5., Etelä-Pohjanmaa 15.11., Häme 9.10., Kainuu 10.9., 20.9., 28.11., Keski-Pohjanmaa 22.5., Keski-Suomi 21.5., Pirkanmaa 30.9., Pohjois-Pohjanmaa 22.5., 9.12., 10.12., Satakunta 10.10. Uusimaa, Varsinais-Suomi 9.10. Info- ja keskustelutilaisuuksiin osallistui lähes 200 henkilöä. Tilaisuuksien tulokset tuottajat ja yrittäjät saivat tietoa nimisuojauksesta, syntyi ideoita uusien nimisuojausten hakemiseen ja esitettiin käynnissä olevia nimisuojausprosesseja. Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen edustaja aloitti vuoden lopussa nimisuojarahakkeen työstämisen yhteistyössä Helsingin ja Turun yliopiston edustajien kanssa. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Suojattu alkuperänimitys (SAN)
Skyddad ursprungsbeteckning (SUB)
Protected Designation of Origin (PDO)

Suojattu maantieteellinen merkintä (SMM)
Skyddad geografisk beteckning (SGB)
Protected Geographical Indication (PGI)

Aito perinteinen tuote (APT)
Garanterad traditionell specialitet (GTS)
Traditional Speciality Guaranteed (TSG)

Portaat (nais)yrittäjäksi -valmennukset

Yrittäjyydestä kiinnostuneille henkilöille (ensisijaisesti naisille) jatkettiin matalan kynnyksen Portaat yrittäjäksi -valmennuksia. Valmennus koostui pääasiassa viidestä eri tavoin teemoitusta toteutuskerrasta. Teemoina olivat mm. yrittämisen ammattina, yrityksen suunnittelu ja perustaminen, talouden hallinta, markkinointi ja myynti sekä johtaminen. Valmennuksessa huomioitiin myös valmennettävien suuntautuminen eri toimialoille. Tilaisuuksien tarkoituksena on ollut tarjota tiedon lisäksi kannustusta, vertaistukea ja mahdollisuutta mentor-valmennukseen yrittäjäpolulla. Valmennukset järjestettiin Etelä-Karjalassa, Kainuussa, Keski-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla, Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Savossa. Niihin osallistui lähes 35 yrittäjyydestä kiinnostunutta, yrittäjyyttä harkitsevaa tai yrittäjyyden alkutaipaleella olevaa henkilöä. Tuloksena syntyi yrittäjyyttä, yritysryhmähankkeita, tiedonvaihtoa ja yhteisöä valmennusten jälkeen. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö, yksityisrahoitus.

Digitalisaatiota hyödyntävä neuvonta, koulutus ja muu viestintä

Piirikeskusten kanssa on jatkettu digitalisaatiota hyödyntävän neuvonnan kehittämistä. Toimintamuodot ovat vaihdelleet piirikeskuksittain. Neuvonnassa ja/tai koulutuksissa on hyödynnetty mm. webinaareja, webex-koulutuksia, videoita ja palveluvaa digineuvontaa. Lisäksi on tehty aineistoja sosiaaliseen mediaan kuten esim. yritysasiakasesittelyjä. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö.

Maistuva maaseutu -tapahtumat

Ruoka on vahva osa suomalaista kulttuuria ja paikallista identiteettiä. Ruoka tuo hyvinvointia, työtä ja vaurautta koko Suomeen. Maa- ja kotitalousnaiset edistävät vahvasti suomalaista ruokakulttuuria ja tukevat aktiivisesti alueellisten yritysten toimintaa. Yhtenä esimerkkinä Maistuva maaseutu -tapahtumat, joita on toteutettu eri tavoin eri puolilla Suomea. Maa- ja kotitalousnaisten yritysasiantuntijat ovat olleet toteuttamassa mm. Osta tilalta! – päivää syyskuussa yhteistyössä paikallisten maatalojen kanssa. Yritysasiantuntijat ovat avustaneet tuottajia mm. tiedonsaannissa, markkinoinnissa ja muissa käytännön järjestelyissä. Maa- ja kotitalousnaiset ovat myös palkinneet paikallisia pieniä yrityksiä Maistuva maaseutu -tunnusin paikallisen ruokakulttuurin eteen tehdystä työstä. Tapahtumassa oli kaiken kaikkiaan mukana yli 200 tilaa ympäri maata. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Maaseutumatkailun kehittäminen

Matkailu lisääntyy ja maaseutumatkailuun kohdistuu vahvaa kiinnostusta. Maa- ja kotitalousnaiset ovat panostaneet vastuullisen maaseutumatkailun kehittämisen Helmi-maaseutumatkailuyritysten polku kohti vastuullisuusajattelua -hankkeella.

- **HELMI – Maaseutumatkailuyritysten polku kohti vastuullisuusajattelua**

Tammikuussa 2018 käynnistyi Helmi – Vastuullisen maaseutumatkailun kehittämishanke, jonka ydinajatus oli vaikuttaa maaseudun vastuullisuusajatuksen heräämiseen ja vastuullisuuden tiedostamiseen sekä palveluyritystoiminnan kestävytyteen ja yritysten kilpailukykyyn kehittämiseen. Tavoitteeseen tähdättiin tuomalla ja luomalla vastuullisuuteen liittyvää tietoa lähemmäksi maaseutumatkailuyrittäjää. Toiminnan kohderyhmänä oli maaseudun toimijat ja sieltä erityisesti maaseudun matkailupalveluita tuottavat ja rakensivat yritykset, yrittäjyyttä suunnittelevat henkilöt, maatilat, matkailupalveluille lähipalveluita tuottavat toimijat ja muut toimijat. Hankkeen toiminta kesti vuoden ja toteutusaika oli 1.1.2018–31.3.2019.

Hankkeen päätavoitteet olivat vastuullisen maaseutumatkailun kehittämisen liittyvän Helmi-vastuullisuussuunnitelman ja siihen liittyvän käytännönläheisen yrittäjille suunnatun Helmi-tiivistelmän tekeminen, näistä viestiminen ja vastuullisen toimintatapaan kannustaminen. Vastuullisuussuunnitelmia tehtiin asiantuntijatyöpajoissa, jonka jälkeen asiakasnäkökulmaa haettiin palvelumuotoilun keinoin työpajoissa. Maaseutumatkailuyrittäjille viestittiin aiheesta pääasiassa kirjallisesti ja yrittäjänäkemyksiä kerättiin vastuullisuuskyselyllä, jossa kartoitettiin yritysten vastuullisuuden toteuttamista, näkemyksiä ja tarpeita vastuullisuuteen ja mielipidettä ja arviota heille esitellystä Helmi-vastuullisuustavasta.

Hankkeessa toteutetun vastuullisuuskyselyn mukaan yritykset toimivat 90-prosenttisesti vastuullisesti, mutta tärkein vastuullista toimintaa erittelyssä sama vastaus ei enää olekaan selkeästi näkyvässä. Omasta vastuullisesta toiminnasta ei valtaosin viestitä selkeästi. Yritykset kaipaavat apua ja tukea vastuullisen toimintansa kehittämiseen, mutta valtaosa ei ole valmis panostamaan siihen vuositasolla rahallisesti muutamia kympejä eempää tai vaihtoehtoisesti omaa aikaansa lisätoimintojen ja perehtymisen muodossa.

Hankkeen konkreettiset tavoitteet toteutuivat, mutta vastuullisen toimintaan kannustamisen täytyy edelleen jatkua aktiivisesti myös hankkeen päättymisen jälkeen. Helmi – Vastuullisen maaseutumatkailun kehittämissuunnitelma ja Helmi-vastuullisuusopas ovat käytävissä ja kaikkien saatavilla Maa- ja kotitalousnaisten verkkopalvelussa.

Hankkeen vastuullinen toteuttaja oli Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry ja osatoteuttaja Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset. Rahoitus: Uudenmaan ja Hämeen ELY-keskuksista Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta 2014–2020.

Hankkeelle haettiin jatkoa vuodelle 2019, mutta hanke ei saanut jatkorahoitusta.

- **Kylään maisemaan - maisema kylien identiteetin ja matkailun veturina**

Maa- ja kotitalousnaisten yrityspalvelut on ollut mukana Kylään maisemaan – maisema kylien identiteetin ja matkailun veturina -hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa. Hankkeesta tarkemmin s. 16. Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma.

Sidosryhmätyö, verkostoituminen ja viestintä

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus on tehnyt aktiivista sidosryhmätyötä valtakunnallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa. Toiminnan tavoitteena on ollut ensisijaisesti yrittäjyyden edistäminen. Yhteistyötä on tehty mm. ELY-keskusten, MMM:n, MTK:n, Luonnonvarakeskuksen, alueellisten ammattikorkeakoulujen, yrittäjien, erilaisten säätiöiden ja muiden alan toimijoiden kanssa. Toimintavuoden aikana on järjestetty tiedotustilaisuuksia ja toteutettu sekä ulkoista että sisäistä viestintää.

JÄRJESTÖTOIMINTA JA YHTEISÖLLISYYDEN VAHVISTAMINEN

Naisvoimaa-viikko

Naisvoimaa-viikosta 28.1. – 3.2. alkaen Maa- ja kotitalousnaisten yhdistyksissä järjestettiin hukkaruokapöytäesittelyjä. Vuoden aikana tapahtumia kertyi 44. Tapahtumia toteutettiin esim. paikallisen kaupan kanssa yhteistyönä. Pöydille koottiin yhden ihmisen vuodessa hukkaan heittämiä ruokia. Tavoitteena oli herättää ihmisiä miettimään omaa ruokakäyttäytymistään ja saada ihmiset vähentämään ruokahävikkiä. Samalla pöydän luona poikkeavia ohjeistettiin hyödyntämään mahdollisimman pian viimeisen myyntiajankohdan saavuttavia tuotteita sekä kertomaan mitä tarkoittaa parasta ennen -päiväys. Rahoitus: paikallisyhdistysten vapaaehtoistyö ja ruokanäytteet kaupan hävikkituotteista

Hukantorjuntapartiot - pieniä tekoja ruokahävikin vähentämiseksi

Kuluttajia haastettiin ruokahävikin vähentämiseen ja liittymään mukaan hukantorjuntapartioihin. Viestinnässä painotettiin, että pienilläkin teoilla on väliä. Kuluttajat saivat valita omat tekonsa hävikin vähentämiseksi ja niistä pyydettiin ilmoittamaan Maa- ja kotitalousnaisten Keskukseen tai piirikeskuksiin. Hukantorjuntapartioihin ilmoittautui 290 henkilöä. Rahoitus: ympäristöministeriö, vapaaehtoistoiminta

Roskareippailu

Maa- ja kotitalousnaisten Roskareippailu-kampanjaan Ukosta Impiin 4.4.–11.6. osallistui yli 600 henkilöä. Tietoja saatiin heti tapahtumien jälkeen yli 40 tapahtumasta, joissa siivottiin 350 km teiden varsia. Myöhemmin tapahtumien lukumäärä tarkentui lähes sadaksi tapahtumaksi. Lisäksi roskia kerättiin mm. koulujen, kauppojen, huoltoasemien ja teollisuuslaitosten ympäristöistä. Yhdistykset tekivät yhteistyötä myös koululuokkien kanssa.

Kampanjassa haluttiin yhdistää liikunta ja roskien kerääminen. Tavoitteena oli myös estää metallisten juomatölkkiä joutumisen eläinten rehuun. Aiemmin Mtech Digital Solutionsin tekemän kyselyn mukaan metallitölkkiä joutuessa rehun mukana märehelijöiden elimistöön ne ovat jopa aiheuttaneet eläinten kuolemia. Eläinten kärsimysten lisäksi tuottajille on tullut taloudellisia menetyksiä.

Sosiaalisessa mediassa jaetut "roskakuvat" ovat myös tavoitteita havahduttamaan ihmisiä pohtimaan omaa roskaamiskäyttäytymistään. Jokaisen tulee hoitaa itse jätteenhuoltonsa, eikä heittää roskaa toisten kerättäviksi.

Kampanjaa tukivat Faba, Mtech Digital Solutions ja ProAgria Keskuksen Liitto. Paikallistasolla yhteistyötä tehtiin mm. kuntien, kaupunkien, tienhoitoyhdistysten ja muiden organisaatioiden kanssa. Näiltä saatiin esimerkiksi roskapusseja, roskien poiskuljetuspalvelua tai tarjoiluja talkootapahtumiin osallistuneille. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö, Faba ja Mtech Digital Solutions.

Kuvat 10.–11. Roskareippailuja Hämeenkyrössä (kuva Tiina Makkonen) ja Harjavallassa (kuvaaja tuntematon).

Opintomatka Ruotsiin puutarhamessuille 20.–22.3.2019

Maaliskuussa matkattiin Tukholmaan puutarhamessuille. Matkalla oli 123 henkilöä eri puolilta Suomea. Messut tarjosivat ideoita ja vinkkejä puutarhan hoitoon. Laivamatkoille oli ryhmälle järjestetty ohjelmaa: tuunaajamutsi Annakaisa Kilpinen kertoi mistä kaikesta voi tuunata uutta, kukkasuutari ja kirjailija Mari Mörön esityksessä yhdistyivät romantiikka ja erilaiset puutarhat. Lisäksi esitysten aiheina olivat aivoterveellinen ravinto, ajankohtaiset järjestöasiat sekä Koti ja maaseutu -lehden ajankohtaiset asiat. Rahoitus: ohjelman osalta opetus- ja kulttuuriministeriö, matkakustannukset osallistujat.

Kuva 12. Tiedon lisäksi puutarha-aiheinen opintomatka vahvisti yhteisöllisyyttä

Impin päivä 11.6.

Roskare ippailu -kampanjan varsinainen päätöspäivä oli Impin päivä 11.6. Osassa yhdistyksiä järjestettiin roskare ippailuja, osassa yhdistyksissä vietettiin päivää muuten liikkeen tai järjestettiin muuta yhteisöllistä toimintaa. Rahoitus: vapaaehtoistoimintaa.

Opintomatka sadonkorjuujuhlaan Ahvenenmaalle 19.–21.9.2020

Ahvenanmaalla järjestettävään Skördefesten-sadonkorjuujuhlaan osallistui 45 retkeläistä eri puolilta Suomea. Laivamatkalla ihmishuoliasiantuntija Liisa Vätilä puhui koskettavasti tunne- ja vuorovaikutustaidoista. Esillä olivat myös järjestön tulevan vuoden maaseutunhoito- ja ympäristöasiat, kampanjat sekä Koti ja maaseutu -lehti.

Ahvenanmaalla kierrettiin maatiloilla, jotka olivat kehittäneet suoramyyntiä. Tarjolla oli tilaisuutta varten syötäväksi kehitettyjä herkkuja ja mukaan ostettavia artesaanituotteita. Matkan lopuksi nautittiin illallinen Michael Björklundin isännöimässä Smakbyn-ravintolassa. Rahoitus: tiedollisen ohjelman osalta opetus- ja kulttuuriministeriö, matkakustannukset osallistujat.

Maa- ja kotitalousnaisten tunnustuspalkinto Kangasniemen maaseutuseuralle

Kangasniemen maaseutuseuralle myönnettiin Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen hallituksen tunnustuspalkinto. Kangasniemen maaseutuseura on tehnyt ansiokasta yhteistyötä paikallisten koulujen, kunnallisen ruokahuollon, terveystarkastajan, paikallisten yritysten ja muiden tahojen kanssa ruokahävikin vähentämiseksi. Valintaan vaikutti myös se, että yhdistys on hyvin aktiivinen, järjestää menestyksekkästä suuriakin talkoourakoita ja tekee viestinnällään Maa- ja kotitalousnaisten järjestöä tunnetuksi.

Kuva 13. Tunnustuspalkinnon vastaanottajat keskellä Arja Hokkanen, Pauliina Arra-Sävilammi ja Päivi Lappalainen Kangasniemen maaseutuseurasta. Palkinnon luovuttivat hallituksen puheenjohtaja Mervi Mäki-Neste (oikealla) ja järjestöpäällikkö Helena Velin (vasemmalla). Kuva Tiina Makkonen.

Jäsenrekisterin käyttöönnotto

Piirikeskukset järjestivät yhdistyksille valmennuksia jäsenrekisterin käyttöönottamiseksi ja kannustavat yhdistyksiä hyödyntämään sitä. Asia etenee vaiheittain piirikeskusten omaan tahtiin. Rahoitus: piirikeskukset, yhdistykset, opintokeskus Sivoksen tuki, säätiöt.

Yhdistystoiminnan osaamisen lisääminen

Järjestötietouden osaamisen lisääminen ja osaamisen osoittaminen digitaalisia osaamismerkkejä hyödyntämällä siirtyy edelleen seuraavaan vuoteen resurssipulan takia. Tavoitteena on ottaa käyttöön aluksi hallituksen puheenjohtajan ja sihteerin osaamismerkit. Merkki myönnetään henkilölle, joka on antanut hyväksytyt näytön osaamisestaan annettujen kriteerien perusteella.

Maakunnallisen vuoden maa- ja kotitalousnaisen tai maaseudun naisen/miehen valinta

Maakunnittain valittiin aktiivinen, järjestön toimintaa tunneksi tekevä ja muita toimintaan kannustava vuoden maa- ja kotitalousnainen tai maaseudun nainen/mies. Kriteereissä painotettiin myös mm. kestävä kehityksen, monikulttuurisuuden tai yhteisöllisyyden edistämistä. Tunnustusten saajia olivat:

- Etelä-Pohjanmaa: Kirsti Pajuranta, Seinäjoen maa- ja kotitalousnaiset ry, Seinäjoki
- Etelä-Savo: Outi Kiesilä, Hirvensalmen maa- ja kotitalousseura, Hirvensalmi
- Etelä-Suomi
  - Etelä-Karjala: Marjut Juntto, Luumäen Maaseutunaiset, Luumäki
  - Häme: Rauni Miettinen, Hämeenkosken Maa- ja kotitalousseura, Hollola
  - Kymenlaakso: Eila Ihalainen, Maakansan Maa- ja kotitalousnaiset, Iitti
  - Pirkanmaa: Pirjo-Liisa Norokorpi, Hämeenkyrön maa- ja kotitalousnaiset, Hämeenkyrö
  - Uusimaa: Anja Oura, Lohjan maatalousnaiset, Lohja
- Kainuu: Riitta Kähkönen, Kuhmon maa- ja kotitalousnaiset ry, Kuhmo
- Keski-Pohjanmaa: Eija Jukkola, Lohtajan kirkonkylän maaseutunaiset, Kokkola
- Keski-Suomi: Pirjo Luotola, Saarijärven maa- ja kotitalousnaiset, Saarijärvi
- Lappi: Maija Salmi, Lehtojärven kyläyhdistys, Rovaniemi
- Länsi-Suomi
  - Satakunta: Kaisa Heikkilä, Huittisten maatalousnaiset ry, Huittinen
  - Varsinais-Suomi: Maija Järvilahti, Halikon maaseutunaiset, Salo
- Oulu: Helena Lahdenperä, Limingan maaseutunaiset, Liminka
- Pohjois-Karjala: Jaana Timonen, Kiteen maa- ja kotitalousnaiset, Kitee
- Pohjois-Savo: Marja Leena Jauhiainen, Ranta-Toivalan maa- ja kotitalousseura, Kuopio

Vuoden maa- ja kotitalousnaisten valintaprosessi ja palkitsemisen tapahtuu opetus- ja kulttuuriministeriön sekä piirikeskusten rahoituksella.

Kotivara-aineiston tuottaminen

Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksella on edustus Huoltovarmuuskeskuksen asettamassa omatoimisen varautumisen järjestötoimikunnassa eli KOVA-toimikunnassa. KOVA-toimikunta tuottaa tietoa ja materiaalia kansalaisten omatoimisen varautumisen tueksi häiriötilanteissa. Viestinnässä ovat mukana toimikunnan jäsenjärjestöt. Maa- ja kotitalousnaisten ja Marttaliitto tuottivat yhdessä uusitun Kolmen päivän kotivara-aineiston KOVA-toimikunnan tilauksesta järjestöjen ja kansalaisten käyttöön.

Kuva 14. Kolmen päivän kotivara -esite opastaa miten varautua häiriötilanteisiin kotitalouksissa.

Kinkkutempu

Maa- ja kotitalousnaisten mukana neljä kertaa järjestetyssä kinkkutempussa, joka innosti jälleen ennätysmäärän suomalaisia tekemään kiertotalousteon. Lähes 200 000 taloutta osallistui tempaukseen ja palautti 58,5 tuhatta kiloa joulun ajan paistinrasvoja. Neste valmistaa rasvoista uusiutuvaa dieseliä, jonka avulla autoilijat voivat vähentää kasvihuonekaasupäästöjään jopa 90 % fossiilisen polttoaineeseen verrattuna. Edellisvuosien tapaan Kinkkutempu näkyi valtamedioissa (IS, IL, HS, Kauppalehti, Yle...) sekä myös paikallismedioissa. Kaiken kaikkiaan medioisumia saatiin noin 200.

Perinteiseen tapaan kampanjan nimissä tehtiin lahjoitus Hope ry:lle, joka tukee vähävaraisia perheitä taloudellisesti ja välittämällä perheille esimerkiksi käytettyjä vaatteita ja harrastusvälineitä.

Maa- ja kotitalousnaisten roolina oli viestiä asiasta ja muistuttaa, ettei paistinrasvoja saa kaataa viemäriin. Kinkkutempu oli useiden eri toimijatahojen yhteistyöprojekti, joka toi konkreettisen esimerkin kiertotaloudesta kuluttajien arkeen ja helpon mahdollisuuden osallistua mukana omalla toella.

Kinkkutempun mahdollistajat olivat Kemianteollisuus, Neste, K-ryhmä, Lassila & Tikanoja, Suomen Pakkauskierrätys RINKI, Atria, HKScan, Snellman, Honkajoki, Vesilaitosyhdistys, Suomen Kiertovoima ry KIVO ja kunnalliset jätelaitokset, Suomen Kuntaliitto, Maa- ja kotitalousnaisten sekä Ympäristöteollisuus- ja palvelut YTP ry. Kampanja toteutettiin yritys yhteistyöprojektina.

Järjestötuotteet

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus hankkii ja myy erilaisia välitystuotteita toimintansa tukemiseksi. Toimintavuoden uusia järjestötuotteita olivat mm. hupullinen kassi ja heijastavalla maa- ja kotitalousnaisten logolla kuvioidut oranssit ja mustat puuvillapipot sekä plasmasytytin.

Kuvat 15.– 17. Vuoden 2019 välitystuoteutuuksia: pipot, kassi ja plasmasytytin.

VIESTINTÄ JA MARKKINOINTI

Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen toimintavuoden viestinnän kärjet olivat:

- Hyppää hyvän kie rteeseen -teemaan liittyvät asiat mm. kestävä kehitys, kie rtotalous, ruokahävikin vähe ntäminen
- vesiympäristön hoito
- arvokkaat maise ma-alueet
- maase utuyrittäjiys ja maase utumatkailu

Keskuksen henkilöstö suunnitteli ja tote utti valtakunnallista viestintää ja markkinointia osana muuta toimintaa hallituksen ja toiminnanjohtajan linjausten mukaisesti tammi-he inäkuussa 2019. Keskuksessa aloitti uusi viestintäpäällikkö 5.8.2019. Viestintäpäällikkö vastasi viestinnän tote utuksesta yhte istyössä Keskuksen henkilöstön kanssa elo -joulukuussa. Vastuu alue ellista viestinnästä oli piirikeskuksilla koko vuoden ajan.

Sisäinen viestintä

Maa- ja kotitalousnaisten sisäistä viestintää tote utettiin pääasiassa sähköpostitse, webx-palaverissa, koulutuspäivillä, johdon seminaarissa ja muissa tapaamisissa.

Jäsenviestintä

Keskukselta lähetettiin yhdistyskirje helmikuussa ja lokakuussa. Kirjeissä viestittiin ajankohtaisista asioista, kerrottiin tulevasta toiminnasta ja annettiin vinkkejä paikallistoimintaan. Vinkkejä ja ide oita tarjottiin myös Maa- ja kotitalousnaisten www-sivuilla, erityisesti Yhdistyssivut-osiossa. Sosiaalinen median kanavat, varsinkin Maa- ja kotitalousnaisten Facebook ja Instagram, olivat lähes päivittäisessä käytössä ja erittäin tärke ässä roolissa jäseniä aktivoivassa kaksisuuntaisessa viestinnässä. Jäsenasioista viestittiin myös Koti ja maaseutu -lehdessä ja ProAgria-jäsenlehdissä.

Jäsenviestinnässä keskeissä osassa olivat Naisvoimaa-viikon hukkaruokapöydät ja Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hankkeen Hukantorjuntapartiot, roskareippailut sekä Impin päivän liikuntatempaukset. Järjestön yhtenäistä viestintää tuettiin tekemällä Yhdistyssivuille materiaalia kampanjoihin liittyen mm. tiedote - ja esitepohjia.

Mediaviestintä

Toimintavuonna lähetettiin Cision-palvelun kautta 21 tiedotetta/mediakutsua:

- 8.3.2019: Kylään Loviisan maise maan!
- 17.3.2019: Kylään Tammelan maise maan!
- 18.3.2019: Vuoden maise mateko -kilpailu käynnistää suuret suomalaiset vieraslajitalkoot
- 20.3.2019: Terve tuloa Portaan Nahkurinverstaalle keskustelemaan Tammelan seudun arvomaisemista!
- 2.4.2019: Valtakunnallinen ympäristön kevätsiivouskampanja käynnistyy 4.4.2019 ROSKAREIPPAILEN TIENVARRET JA PELLON PIENTAREET PUHTAIKSI / myös ruotsiksi: Nationella vårstädningsskampanjen i naturen startar 4.4.2019 RENA VÄG - OCH ÅKERKANTER MED SRÄPPLOCKNING
- 4.4.2019: Kordelinin Jaakko Kolmosen rahaston ruokakulttuuripalkinnot jaettu
- 2.5.2019: Viisaita valintoja ja opastusta ruoanvalmistukseen RUOKATREFFIT KEITTIÖSSÄ -PAJOISTA ILOA JA TAITOJA SYRJÄTYMISVAARASSA OLEVILLE NUORILLE
- 13.5.2019: "Tavoitteena 20 uutta maantieteellistä nimisuoja merkintää maataloustuotteille ja elintarvikkeille vuoteen 2025 mennessä" MAA- JA KOTITALOUSNAISET KÄYNNISTÄÄ VALTAKUNNALLISEN NIMISUOJAKIERTUEEN
- 23.5.2019: "Käytä viime kesänä säilötyt marjat ja hyödynnä sesongin tuoret luonnonantimet." MAA- JA KOTITALOUSNAISILTA VINKIT KEVÄÄN JUHLIIN
- 26.5.2019: Kanta-Häme odottaa kolmea uutta arvokasta maise ma- aluetta
- 27.5.2019: Maatilaselvitys tuottaa arvokasta tietoa kaavoitukseen ja auttaa ennaltaehkäisemään ristiriitoja

- 20.8.2019: Lampaat elävöittävät Tammen kulttuurimaisia
- 30.9.2019: Kylään Asikkalan maisemaan!
- 18.9.2019: NAISET MAASEUDUN TULEVAISUUTTA RAKENTAMASSA - suomalais-saksalainen seminaari Kainuussa 25.9.2019
- 1.10.2019: Maiseman tuotteistus tuo potkua matkailupalveleihin
- 3.10.2019: Maise makaveliä kansainvälisen maise mapäivän 20.10. kunniaksi
- 14.11.2019: Hukattomampi huominen -aamiaisseminaari 26.11.2019
- 21.11.2019: Lahden kaupunki torjui voitokkaasti haitallisia vieraslajeja
- 21.11.2019: Maa- ja kotitalousnaiset palkitsi Kangasniemen maaseutuseuran ruokahävikkityöstä
- 22.11.2019: Maa- ja kotitalousnaiset toimivat luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi

Keskukseen mediaseurantaa tehtiin sekä Cision-palvelulla että kokoamalla piirikeskusten tietoon tulleita osumia (lähinnä paikallis- ja maakuntalehdet ja radiot). Valtakunnallista ja alueellista mediahuomiota herättivät erityisesti Maa- ja kotitalousnaisten tekemä työ haitallisen vieraslajien vähentämiseksi ja ruokahävikin ehkäisemiseksi sekä Roskareippailu- ja Kotivara-kampanjat. Myös maaseudun ruokarytykset saivat hyvin medianäkyvyyttä Maa- ja kotitalousnaisten alueellisten vuoden Maistuva maaseutu-rytys -nimitysten avulla.

**Vuoden maisemateko iski jättipalsamiin ja lupiiniin:
Lahden kaupunki torjui voitokkaasti haitallisia vieraslajeja**

Maatalous 21.11.2019
Terhi Torikka

Valtakunnallisen kilpailun teemana oli "Suuret suomalaiset vieraslajitalkoot".

Vuoden maisemateko -kilpailussa torjuttiin runsaasti etenkin lupiinia.

Lahden kaupungin vieraslajitorjunta vei voiton Maa- ja kotitalousnaisten järjestämässä Vuoden maisemateko 2019 -kilpailussa.

Vuoden maisematekokilpailu haastoi suomalaisia tunnistamaan ja torjumaan haitallisia vieraslajeja. Kilpailun raati nosti Lahden kaupungin valtakunnalliseksi voittajaksi 17 maakunnallisen tunnustuksen saaneista teoista.

Lahden kaupunki on torjunut suunnitelmallisesti haitallisia vieraslajeja usean vuoden ajan laajalla alueella. Torjuttavia lajeja ovat olleet jättiputki, jättipalsami, lupiini, kurturuusu, tattaret ja etelänruttojuuri. Torjuntatyön kulmakiviä ovat olleet toiminnan aktiivinen kehittäminen ja monikanavainen tiedotus.

Kuva 17. Maaseudun Tulevaisuus uutisoi Vuoden maisemateko -kilpailun voitosta 21.11.2019

Naiset kasasivat pöydälle kaiken sen ruoan, jonka yksi suomalainen heittää roskeen vuodessa – määrä ja rahasumma pysäyttävät

Kasviksia ja leipää menee eniten roskeen.
Kuva: Susanna Winqvist

Jaa

Julkaisu: 28.11.2019 16:30, Päivitetty 28.11.2019 17:00

23 kiloa ja 125 euroa. Siinä ovat keskimäärin yhden ihmisen vuodessa roskeen heittämän ruoan luvut.

Jokainen suomalainen heittää arvioiden mukaan syömäkelpoista ruokaa roskeen noin 20–30 kiloa vuodessa. Kuluttajaliitto kertoo sivuillaan. Toisien tutkimuksissa todettujen arvioiden mukaan luku on 23–25 kiloa. Yhden ihmisen kohdalla roskeen menevän ruoan arvo on vuodessa 125 euroa.

Nelihenkiseltä perheeltä se on noin 500 euron arvoa vastaava määrä.

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry kokosi konkreettisen esimerkin. Järjestön naiset kattoivat pitkälle pöydälle kaiken sen ruoan, mikä tutkimusten mukaan menee kotitalouksissa roskeen vuodessa.

Kuva 18. Iltä-Sanomien uutisoi ruokahävikin vähentämisen keinoista 28.11.2019.

Julkaisu 15.11.2019 16:23

Parikkalassa sijaitseva Iloisen pässin maalaispuoti on valittu vuoden Maistuva maaseutuyritykseksi Etelä-Karjalasta

Tunnustus julkaistiin perjantaina Käändäidot -messuilla Tampereellä.

Iloisen pässin maalaispuoti Parikkalasta on saanut vuoden 2019 Maistuva maaseutuyrityksen tunnustuksen Etelä-Karjalasta.

Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksen myöntämä tunnustus julkaistiin tänään perjantaina Tampereella järjestetyillä Käändäidot -messuilla.

Erikoisuutena bilsoniburger

Vuonna 2012 perustettu Iloisen pässin maalaispuoti on rakennettu Koitsanlahden vanhaan kyläkaupparakennukseen Parikkalassa. Maalaispuodista löytyy laaja valikoima lähialueen tuottajien tuotteita. Yrittäjinä toimivat Niko Hälvä ja Terhi Torikka.

Kuva 19. Uutisvuoksi (15.11.2019) ja monet muut paikallislehdet nostivat hyvin esiin aluellisia vuoden Maistuva maaseutuyritys -palkinnon saajia.

Tölkkit ja muut roskat uhkaavat eläinten terveyttä – tienvarret ja pellon pientareet puhdistetaan roskareippailulla

AAKASTU 02.04.2019 08:30

Maa- ja kotitalousnaiset aloittavat reippailun ja roskien poiminnan yhdistävän kampanjan.

Asiantuntija- ja neuvontajärjestö Maa- ja kotitalousnaiset aloittaa tällä viikolla valtakunnallisen roskareippailukampanjan tienvarrien ja pellon pientareiden puhdistamiseksi.

Järjestön mukaan luontoon heitetty roskat, erityisesti lasi- ja muovijäte sekä alumiinitölkkit, uhkaavat tuotantoeläinten hyvinvointia.

Esimerkiksi autoista teiden varsille heitetty tölkkit päätyvät helposti pellolle ja silpuuntuvat rehun sekaan aiheuttaen lehmille vakavia sisäisiä vammoja, järjestö kertoo tiedotteessa.

Roskareippailukampanjassa otetaan mallia Ruotsissa suosittu ploggingista, jossa yhdistyvät hölkkä ja roskien poiminta.

Torstaina alkava kampanja jatkuu 11. kesäkuuta asti.

Kuva 20. MTV3 uutisoi 2.4.2019 Roskareippailu-kampanjasta. Kampanja ylitti uutiskynnyksen myös monissa paikallislehdissä.

Piirikeskusten tiedotustyötä tuettiin tekemällä heille tiedote- ja ilmoitusohjia hankkeista ja kampanjoista.

ProAgrian asiakaslehtiin (kuusi eri alueellista lehteä, ilmestyvät 3–4 kertaa vuodessa, leikki yhteensä n. 80 000) tarjottiin juttuja kuvineen. Jokaisessa lehdessä ilmestyi jotain, joko Keskuksen tai piirikeskusten valmistelemaa Maa- ja kotitalousnaisten sisältöä.

Sidosryhmäviestinä

Valtakunnallinen ja alueellinen sidosryhmätyö on erittäin tärkeää Maa- ja kotitalousnaisten toiminnassa. Sidosryhmien ja potentiaalisten sidosryhmien edustajien kanssa käytiin henkilökohtaisia keskusteluja erilaisissa tapahtumissa, seminaareissa, kokouksissa ja työpajoissa, joihin toiminnanjohtaja, kehityspäälliköt ja viestintäpäällikkö ahkerasti osallistuivat.

Sidosryhmille lähetettiin Maise maviesti- uutiskirje kolmesti vuoden 2019 aikana. Kirje tavoittaa noin 600 kulttuuriympäristötoimijaa.

Marraskuussa 2019 Maa- ja kotitalousnaiset myös järjestivät ruokahävikki/vesistöteemaisen seminaarin sidosryhmille ja medialle.

Verkko- ja someviestintä

Valtakunnallisille verkkosivuille tuotettiin uutta sisältöä kuten uutisia ja tapahtumia Ajankohtaista-osioon, Kotivara-tietoutta Teemat-osioon, hankesivuja esim. Kädet multa, Vuoden maisemateko-kilpailun sisältöjä, ruokaneuvoja ja muita vinkkejä, palveluvauksia ja referenssejä sekä Pieni pala maaseutua -järjestökampanjan sivut. Alueellisesta sisällöstä vastasivat piirikeskukset.

Valtakunnallisilla verkkosivuilla ja piirikeskusten alueellisilla sivuilla vieraili vuoden 2019 aikana yhteensä lähes 176 000 kävijää (kasvu 43% edellisvuodesta). Istuntojen kokonaismäärä ajanjaksolla oli 232 009 (+38%). Kukin käyttäjä vieraili keskimäärin 1,6 sivulla, kaiken kaikkiaan sivuja selailtiin vuoden aikana yli 375 000 kertaa (+26%). Eniten vierailijoita oli sivuston päänäkökymässä. Muut Top

10 -sivut olivat ruokareseptejä, paitsi sijalla 8. ollut artikkeli ”Yksi lupiini saattaa tuottaa jopa tuhansia siementä”.

Eniten sivuille saavuttiin orgaanisen haun kautta (82%). Sosiaalisen median kautta nettisivuille päätyneiden kävijöiden määrä kasvoi 23 % edellisvuodesta. Eniten istuntoja sosiaalisen median kanavien kautta tuli Facebookista (88%). Vaikka Twitterin (3%) ja Instagramin (0,8%) kautta oli istuntoja prosentuaalisesti vähän, näkyi istuntojen määrässä selvää nousua edellisvuoteen verrattuna (Twitter +38%, Instagram +186%).

Maa- ja kotitalousnaisten sosiaalisen median kanavia päivittävät Keskuksen viestintäpäällikkö, järjestöpäällikkö, kehityspäälliköt sekä nimetyt viisi maa- ja kotitalousnaisten asiantuntijaa. Toimihenkilöitä myös kannustettiin sosiaalisen median aktiiviseen käyttöön ja Keskuksen tileiltä jaettiin asiantuntijoiden julkaisuja.

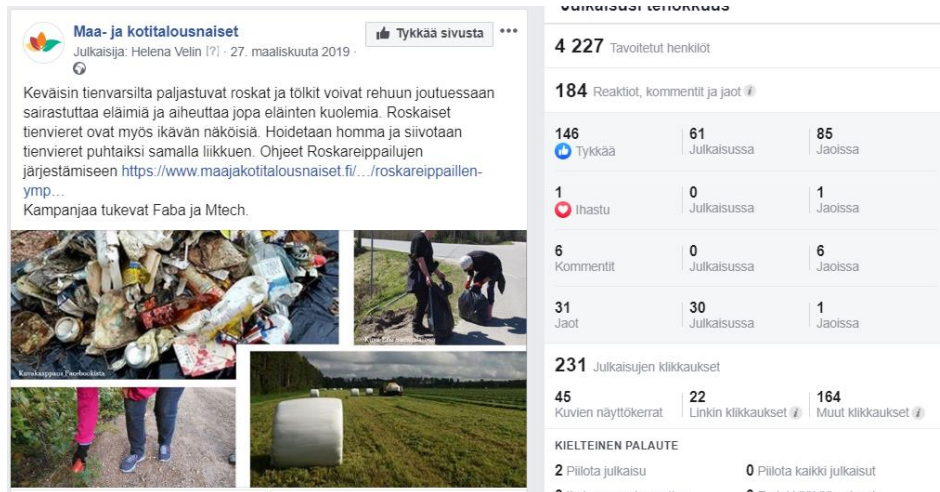
Maa- ja kotitalousnaisten Facebook-sivuille tehtiin 297 julkaisua toimintavuoden aikana. Tykkääjien määrä nousi 4 222 henkilöön vuoden takaisesta 4 661 henkilöstä. Julkaisujen kattavuus on vaihdellut päivittäin sadosta yli 8 000 henkilöön, keskimäärin julkaisut tavoittivat 1 347 henkilöä. Mainontaa ostettiin vain yhteen järjestöretkeen liittyen, muutoin mainonta oli orgaanista.

Tehokkain julkaisu kaikista (mittarina tavoitellut henkilöt ja reaktiot kuten kommentit ja jaot) oli Vuoden maisemateko -kilpailuun liittyvä julkaisu.

Julkaisusi tehokkuus		
8 368	Tavoitellut henkilöt	
267	Reaktiot, kommentit ja jaot	
201	64	137
Tykkää	Julkaisussa	Jaossa
1	1	0
Uusi	Julkaisussa	Jaossa
1	1	0
Vau	Julkaisussa	Jaossa
15	0	15
Kommentit	Julkaisussa	Jaossa
49	45	4
Jaot	Julkaisussa	Jaossa
331	Julkaisujen klikkaukset	
1	65	265
Kuvien näyttökerrat	Linkin klikkaukset	Muut klikkaukset

Kuva 21. Vuoden maisemateko -kilpailuun liittyvä julkaisu oli Facebookin tehokkain.

Myös kestävään kehitykseen yleisesti liittyvät, Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hankkeen ja Roskareippailu-kampanjan julkaisut olivat tehokkaita.

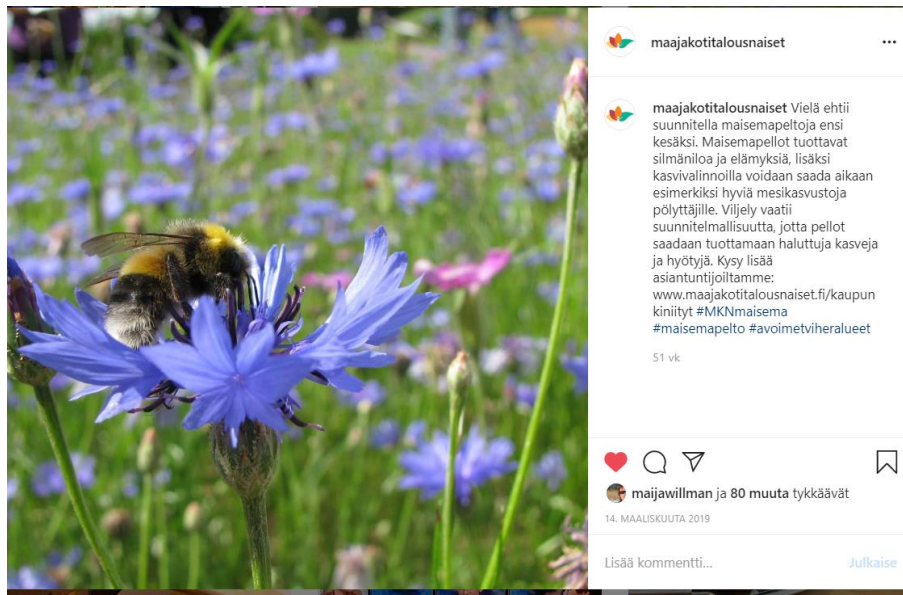

Kuva 22. Roskareippailu-julkaisu tavoitti hyvin yleisöä Facebookissa.

Maa- ja kotitalousnaisten Instagram-tilille julkaistiin toimintavuonna 148 julkaisua, jotka keskittyivät ruokaan, maise maan, maaseutuuyrittäjyyteen ja järjestön toimintaan/ihmisiin. Seuraajien määrä oli toimintavuoden aikana noussut lähes 1 500 seuraajaan. Eniten seuraajia on ikäryhmässä 35-44 vuotta ja parhaat maantieteelliset sijainnit ovat Helsinki, Oulu ja Jyväskylä. Tykkäysten määrä vaihteli muutamasta kymmeneistä lähes sataan. Tunnistella #maajakotitalousnaiset on tehty kaiken kaikkiaan yli 2 000 julkaisua ja tunnistella #MKNmaisema yli 1 100.

Kuva 23. Ruisleipä-julkaisu oli toimintavuonna Maa- ja kotitalousnaisten Instagram-tilin tykkätyin.

Kuva 24. Maisemapellot-julkaisu keräsi hyvin yleisöä Instagramissa.

Koti ja maaseutu -lehden omalla, marraskuussa 2018 perustetulla tilillä, oli vuoden loppuun mennessä noin 250 seuraajaa.

Maa- ja kotitalousnaisten Twitter-tilillä oli 883 seuraajaa vuoden 2019 lopussa (658 edellisen vuoden lopussa). Järjestön omat twiitit saivat toimintavuonna yhteensä 266 600 näytökertaa. Niissä keskityttiin Maa- ja kotitalousnaisten toiminnan, asiantuntijuuden ja vaikuttavuuden esille tuomiseen.

Twitter-toiminta

Tavoita suurempi yleisö

Saa lisää toimintaa mainostamalla tätä twiittia!

Aloita tästä

Näyttökerrat	5 735
Toiminnot yhteensä	97
Tykkäykset	36
Uudelleentwiittausta	21
Linkin klikkausta	14
Tietojen laajennukset	11
Profiiliin klikkaukset	9
Median synnyttämä toiminta	4
Seuraa	1
Avainsanojen klikkaukset	1

Kuva 25. Vuoden maisemateko -kilpailusta kertova twiitti sai eniten näytökertoja vuonna 2019.

Maa- ja kotitalousnaisten Youtube-tilillä julkaistiin vuonna 2019 kolme videota. Katsotuin video (yli 1 700 katsontakertaa) oli Tehtävä Z-hankkeeseen tuotettu kädentaito/arjenhallinta-video.

Kuva 26. Tehtävä Z-hankkeeseen tuotettiin renkaiden vaihto-video yhteistyössä Taitoliiton ja Marttaliiton kanssa.

MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUKSET

ETELÄ-POHJANMAAN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS

Piirijohtokunta 2019

• puheenjohtaja	pääsihteerit, emäntä Mäki-Neste, Mervi	Alavus
• varapuheenjohtaja	järjestöagronomi Helander, Hanna	Seinäjäki
○ varajäsen	emäntä Laine, Leena	Isokyrö
• jäsen	maatalousyrittäjä Hantula, Outi	Seinäjäki
○ varajäsen	maatalousyrittäjä Killinen, Eija	Isokyrö
• jäsen	lastenhoitaja Hirvelä, Sari	Lapua
○ varajäsen	asiantuntija Koski, Jenni	Seinäjäki
• jäsen	maatalousyrittäjä Koivulampi, Hanna	Alajärvi
○ varajäsen	emäntä Luoma, Sinikka	Karijoki
• jäsen	maatalousmyyjä Mattila, Milla	Kristinankaupunki
○ varajäsen	maatalousyrittäjä Hanhimäki, Marianne	Kauhava
• jäsen	maatalousyrittäjä Väli-Kohtamäki, Kaisu	Kurikka
○ sihteeri	toiminnanjohtaja Välisalo, Terhi	Seinäjäki

Toimihenkilöt 2019

• toiminnanjohtaja	Välisalo, Terhi
• ruoka-asiantuntija	Asunmaa, Asta
• maise masuunnittelija	Asunmaa, Riikka
• maise masuunnittelija	Turpeinen, Marika
• sihteeriharjoittelija	Mäki-Lauroselä, Minna 1.1.–22.1.2019
• sihteeriharjoittelija	Sytelä, Anna-Riikka 1.1.–20.2.2019

Piirikeskuksen Maa- ja kotitalousnaisten jäsenet ja yhdistykset

Etelä-Pohjanmaan Maa- ja kotitalousnaisten jäsenmäärä toimintavuonna oli 4 008 henkilöä ja yhdistysten määrä 155 kappaletta.

TOIMINTA 2019

Raportointivuonna Etelä-Pohjanmaan maa- ja kotitalousnaisten toimintaan osallistui yli 4 500 eri henkilöä ja 1 085 vapaaehtoista. Arviot perustuvat piirikeskuksen käytössä oleviin tietojärjestelmiin (Sense-jäsenrekisteri, Mylly-asiakashallintajärjestelmä), tuottamiimme hankkeiden vuosiraportteihin ja jäsenyhdistystemme vuosiraportointiin. Lisäksi käytössämme on Bisnode-palautejärjestelmä, jota kautta kerätään palautteita tekemistämme neuvontapalveluista.

Toiminta-alueemme on melko pieni, verkostot ovat tiiviitä ja yhteistyökumppanit tuttuja, joihin on läheiset ja mutkattomat suhteet. Tällaisen yhteistyöyhteisöjen päälle on helppo rakentaa yhteistyötä, -projekteja ja -tapahtumia. Tärkeitä kumppaneita meille ovat omasta järjestöstä Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ja muut piirikeskukset sekä ProAgria Etelä-Pohjanmaa ry, jonka osana toimimme. Teemme yhteistyötä omien jäsenyhdistysten ja osastojen kanssa, julkisyhteisöjen kanssa (kunnat, seurakunnat, ELY, Luke, GTK, Metsähallitus, Eskoo, ...), maakunnan ruoka- ja ympäristöalan yrittäjien ja harrastajien kanssa, tutkimusorganisaatioiden kanssa (mm. Turun yliopisto, Rurailia-instituutti) sekä kehittämisorganisaatioiden kanssa (mm. Leader-ryhmät, Into Seinäjäki). Myös muut maaseutuun liittyvät tai naisten järjestöt, kuten 4H, Zonta-kerho, Mothers in Business-järjestö, Vastuunaiset ry ja Naisten valmiusliiton Vaasan aluetoimikunta, ovat kumppaneitamme, samoin toimimme yhteistyössä joidenkin säätiöiden, kuten Etelä-Pohjanmaan maanviljelysseuran säätiön ja Autismisäätiön kanssa. Asiakkaitamme ovat myös yksityiset henkilöt ja kotitaloudet sekä kampanjoitain vaihtuvat täsmäkohderyhmät, joihin neuvonnallista työtä kohdistamme vuoden teemojen mukaisesti.

Julkisuudessa käyty vahva keskustelu ilmastonmuutoksesta ja luonnon monimuotoisuudesta sekä ruokahävikistä ja kasvisruoasta kävivät yksin järjestömmen eritysteemojen kanssa. Työteemamme olivat aivan ajan ytimessä.

TOIMINTAJA TULOKSET AVAINTULOSALUEITTAIN

Etelä-Pohjanmaan maa- ja kotitalousnaisten toimihenkilöt raportoivat työnsä ProAgria Etelä-Pohjanmaan ry:n käyttämällä työaika- ja asiakashallintajärjestämien avulla. Järjestön jäseniltä kerätään vuosittain kansallisesti toimintatilasto Maa- ja kotitalousnaisten keskuksen toimesta. Lisäksi ulkopuolisten rahoittajien rahoittamissa hankkeissa tehdään monipuolista hanke raportointia.

Palvelutyön osalta olemme mukana Bisnode-palautteenkeruujärjestelmässä, jossa otokselle asiakkaita lähetetään palautekysely tekstiviestillä. Keräämme ja pyydämme myös palautetta järjestötilaisuuksissa ja -kontakteissa järjestötoimintaan liittyen. Saamamme palautteet käsitellään omassa palauteprosessissa ja niiden käsittely merkitään toiminnanhallintajärjestelmäämme. Palautteita käsitellään myös asianaimateiden ihmisten kesken neuvotteluissa, joissa kehitetään toimintaprosesseja jatkuvasti.

RUOKA-, RAVITSEMUS- JA KOTITALOUSNEUVONTA

Ilmastokeskustelu kävi vuoden aikana vilkkaana julkisuudessa, ja yksi median ydinaiheista oli koko vuoden ajan ruoka, erityisesti ruoantuotanto sekä sen aiheuttama hiilijalanjälki. Neuvonnallinen työmme vuoden teema oli ”Hyppää hyvän kierteseen” ja ruoka-asiantuntijamme sai ohjata innostavia ruokakursseja, joissa suosittuina teemoina ovat olleet muun muassa ruokahävikki, kasvikset ja vähempiarvoisena pidetyn kalan käyttö. Myös muita ruokakursseja järjestettiin ja tuotettiin vuoden aikana yhteensä 26 kpl. Ruokakurssien anti on palkitseva myös järjestäjälle, kun saa seurata kuinka osallistujat innostuvat laajentamaan omia raaka-ainevalintojaan, ruoanlaittomenetelmiään sekä heistä tulee osaavampia, tiedostavampia ja taidoiltaan monipuolimpia ruokakansalaisia. Saimme toteuttaa kurssejayhteistyössä myös Seinäjoen kansalaisopiston, Lakeudenportin kansalaisopiston sekä Etelä-Pohjanmaan opiston kanssa. Ruoka-asiantuntijastamme on tullut myös paikallisten medioiden luottoasiantuntija, jonka ääntä saa kuulla mm. YLE Pohjanmaan lähetyksistä useita kertoja vuodessa. Tällainen yhteistyökumppanuus tuo tärkeille teemoillemme paljon vaikuttavuutta, sillä radion kuuntelijoita on kerralla paikalla tuhansia. Avasimme myös keskustelut Maa- ja metsätalousministeriön ja MTK:n kanssa siitä, että osallistuisimme vuoden 2020 järjestettävään Maaseutuparlamenttiin Kurikassa. Osallistuimme myös asiantuntijajäsenenä Etelä-Pohjanmaan liiton Ecowaste4Food -hankkeeseen, jonka kautta olemme saaneet antaa osaamistamme maakunnan ruokahävikkiprosessin kehittämiseen, mutta saaneet myös uusia tuttuja yhteistyöverkostoomme. Haku Elävän kulttuuripeirinnön luetteloon sai meiltä myös hakeumuksen, jossa ehdotimme naurislevän lisäämistä luetteloon sekä annoimme idean Etelä-Pohjanmaan liitolle eteläpohjalaisen kökön (talkoo) ehdottamista luetteloon, mikä sitten tapahtuikin. Ehdotusten läpimeneminen ei selvinnyt toimintavuoden aikana. Neuvonnallisen työn tärkeä rahoittaja on Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Pääsimme pieneen tauon jälkeen myös tarttumaan yhteen erityisosaamisalastamme, tapahtumaruokailun suunnittelu- ja johtopalveluihin. Suunnittelutyö aloitettiin sekä vanhan yhteistyökumppanimme Herättäjä-yhdistyksen että uusien kumppaneiden, Kuninkuusravien ja Seinäjoen ravikeskuksen kanssa. Molempiin tapahtumiin ennustetaan liki 30 000 hengen yleisöä vuonna 2020.

Myös uusia avauksia on tehtävä. Piirikeskuksen toiminnanjohtaja koulutautui Etelä-Pohjanmaan Maanviljelysseuran säätiön rahoituksen avustamana ammattijärjestäjäksi. Palveluja muotoiltiin ja niitä aiotaan seuraavana vuonna tarjota aluksi sekä jäsenyhdistyksille että kansalaisopistoille.

Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin -hanketta toteutimme alkuvuoden ajan toimintaluottamamme. Hankkeessa ruoka-asiantuntija piti demonstraatioita, jossa konkreettisesti esitettiin miltä näyttää konkreettisesti keskimääräinen ruokahävikki eli 23 kilogrammaa käyttökelpoista ruokaa pöydälle levitettynä. Havaintoesitysten yhteydessä jaettiin tietoa ruokahävikistä ja vinkkejä siihen, miten sitä voi vähentää. Hankkeen rantatapahtumissa Seinäjoen Kyrkösjärvellä ja Ähtärin Tuomarniemessä demonstroitettiin vähempiarvoisena pidetyn kalan hyötykäyttöä ruoanvalmistuksessa.

Suupohjan alueella (Kurikka, Kauhajoki, Isojoki, Karijoki, Teuva) toteutimme Leader Suupohjan rahoittamaa Villiruoka valuutaksi -hanketta, jossa yhteistyökumppanina on muun muassa Länsi-Suomen maa- ja kotitalousnaiset omalla The mushroom road -hankkeellaan. Lisäksi hankkeella on viisi partneria Baltiassa, neljä Latviassa ja yksi Liettuassa. Hankkeen tuloksena suupohjalaisia on kannustettu villiruoan kautta tehtävän liike toiminnan tai sivuansion hankkimiseen kouluttamalla sienistä ja villiyrtteistä kiinnostuneita ihmisiä kerääjiksi sekä kannustamalla ruoka-alan yrittäjiä ottamaan valikoimiinsa villiyrtteihin ja -sienin pohjautuvia tuotteita. Aihepiiri on osoittautunut haastavaksi läntisessä Suomessa, koska täällä ei ole vahvaa luonnontuotteiden keräily- tai käyttökulttuuria. Kerääjiä on ollut haasteellista saada innostumaan kaupallisesta keräily- tai yrittäjiä villiruokaraaka-aineiden käyttämisestä yritystoiminnassa. Hankkeen kautta olemme saaneet villiruosta innostuneita kumppaneita sekä Latviasta ja Liettuasta. Vastaanotimme yhteistyössä Länsi-Suomen maa- ja kotitalousnaisten kanssa baltialaisista sieniharrastajista koostuvan ryhmän Merikarvialle, jossa osallistuimme mm. Suomen sienisuran tapahtumaan. Ruoka-asiantuntijamme vastavieraiksi sekä Latviassa että Liettuassa, jossa hän osallistui mm. travelling workshop -tapahtumaan sekä seminaariin. Totesimme, että sienikulttuuri Baltian kohdeseuduilla on erittäin paljon syvempää kuin meillä Suupohjan alueella. Hankkeen puitteissa otimme osaa maakunnan suurimpaan vuotuisen ruokatapahtumaan, Kauhajoen Ruokamessuille näyttelyosastolla, jossa etsimme luonnontuotteista kiinnostuneita yrittäjiä ja luonnontuotekerääjiä, joita voisi yhdistää toisiinsa. Hankkeen kautta olemme mukana myös Suomen luonnontuotealan hanketoteuttajien verkostossa, jota vedetään Ruralia-instituutista käsin.

Vuoden lopussa saimme valmiiksi ja rahoitukseksi (Leader Liiveri) Turun yliopiston Seinäjoen elintarvike tutkimusyksikön kanssa yhteistyössä Seinäjoen seudun uudistuvat ruokatarinat -hankkeen. Hanketoimenpiteet rajautuivat tämän vuoden puolella hankkeen toimintaprosessin ja tarinan keuhon valmisteluun. Hanke tähtää seudun ruokaperinteen tallentamiseen, jonka lopputulos tulee olemaan e-julkaisu. Pyrimme myös kehittämään hankeaikana sekä kerättävien tarinoiden että yhteistyökumppaniemme toteuttaman molekyyligastronomiaklubin (toteutetaan jo Helsingissä) idean perusteella uuden Ruokaprovinssiklubi-harrastuksen maakunnan ruokaharrastajille. Kerättävät ruokatarinat voivat olla keneltä tahansa, mutta käytämme myös jäsenyhdistyksiemme verkostoja kerätäksemme tarinoita Seinäjoen seudun kyliltä. Hanke on jatkoa työlle, jossa julkaisimme muutama vuosi sitten eteläpohjalaisia perinnereseptiikka e-julkaisussa ”Eteläpohjalaisia makuja ennen ja nyt”.

Otimme osaa myös vuohihankkeeseen, jonka puitteissa järjestettiin vuohenlihakurssi ruoka-asiantuntijamme voimin. Kasvava vuoden maidon kysyntä merkitsee pikkupukkin surmaa, koska niiden lihalle ei ole vielä markkinoilla kysyntää. Hankkeen osana tututellaan suomalaisia vuohenlihan ajatukseen ja makuun. Hanke on ProAgria Etelä-Pohjanmaa ry:n oma hanke.

Uusi avaus ja mielenkiintoinen hankehaku aloitettiin yhteistyössä Into Seinäjoen ja Smart and Learn Oy:n kanssa, sillä osallistuimme ainoana suomalaisina kolmesta Horizon 2020 -hankehakuun, jossa teemana on älykkäät ruokajärjestelmät kaupungeissa. Hankehaku johdettiin Istanbulista käsin ja sen päähakija on Venetsian yliopisto Italiasta. Mikäli hanke saa rahoituksen, sillä olisi 40 kumppania eri puolilta Eurooppaa. Piirikeskukseemme muun muassa vastaisi hankkeen tasa-arvon työpakettista kumppanuuksien ainoana naisjärjestönä. Odotamme jännityksellä tuottaako panostamamme hankesuunniteluika meille mielenkiintoisen kansainvälisen hanketoteutuksen.

MAISEMAN- JA LUONNONHOIDON PALVELUT

Toiminta-alueemme ulottuu Etelä-Pohjanmaan lisäksi suomenkieliselle Pohjanmaalle, josta tänä vuonna saimme Vuoden maise mateko -kilpailun (teema ”Vuoden vie raskasvilajitalkoot”) maakunnallisen voittajan, joka oli Vaasan kaupunki. Kilpailuun osallistui alueellamme 5 hake musta. Voittaja on malliesimerkki siitä, kuinka päämäärätietoinen, pitkäaikainen ja innovatiivinen tapatorjua vie raskasvilajeja tuottaa tulosta. Kuutta julkisyhteisöä innostettiin luonnonmukaisempaan ja edullisempaan viheralueiden hoitoon käymällä kertomassa heille erilaisista ja usein unohtetuista mahdollisuuksista hoitaa viheralueita esimerkiksi laiduntamalla tai perustamalla niittyjä. Kävimme vuoden aikana innostamassa Lapuan seurakuntaa, Ilmajoen kuntaa, Laihia kaupunkia, Eskoon kuntayhtymää, Seinäjoen seurakuntaa sekä Närpiön kaupunkia ”Elävää maaseutua taajamiin” -teeman puitteissa. Käyntien jälkeen yhteistyötä on alettu tehdä Eskoon, Laihia ja Närpiön kanssa ja neuvotte luja yhteistyöstä käydään myös muiden kanssa. Kumppaneina julkisyhteisöt ovat pitkäaikaisia ja vaikuttavia ja yhteistyö niiden kanssa saa aikaan laajoja vaikutuksia, koska ne omistavat merkittäviä maa-alueita ja ovat viheralueiden hoidossa edelläkävijöitä. Teemme

innostavat julkisyhteisöjä erityisesti silloin, kun ympäristöllisten hyötyjen lisäksi pystymme auttamaan asiakkaita kustannusten vähenemisessä, mitä mm. taajamalaiddunnus tarjoaa. Saimme lisäksi tehdä yhteistyötä myös 4H-järjestön kanssa ja järjestimme ”You are a star” -teeman puitteissa pihatyökurssin. Em. nuorisotyö tähtää nuorten parempaan työllistymiseen ja kannustaa nuoria yrittäjyyteen. Toimimme myös Luonnonvarakeskuksen Mahku-hankkeen ohjausryhmässä asiantuntijajäseninä.

Jatkoimme aktiivisesti vihe rsuunnitelmiem tekemistä sekä kotitalouksille että yrityksille. Kaiken kaikkiaan teimme maiseman- ja luonnonhoidon suunnitelmiä, luentoja ja neuvontatöitä vuoden aikana 80 kpl. Myös työmme Kauhajoella toimivassa Hyypänjokilaakson neuvottelukunnassa jatkui. Tehtävämme on toimia neuvottelukunnan sihterinä sekä koordinoida maisemanhoitoalueen toimintasuunnitelman toteutumista. Yksi Hyypänjokilaakson tapahtumista oli Euroopan ympäristöpäivänä järjestetty patikkatapahtuma, johon osallistui 140 kävelijää. Samana päivänä Laitumelta lautaselle -lähiruokaretki keräsi bussiretkelle 20 opintomatkaajaa.

Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin -hallituksen kärkihanketta toteutimme toiminta-alueellamme myös maisemasuunnittelijan voimin. Näyttäviä hanketapahtumia olivat Seinäjoen Kyrkösjärvellä sydäntalvella järjestetty talvirekko kalastusnäytös sekä Ähtärin Tuomarniemessä järjestetty rantatapahtuma, jossa troolattiin järvestä kalaa sen kunnostamiseksi. Molemmissa tapahtumissa ravinteiden kierto ja vähempi arvoisen kalan kalastusnäytökset toivat paikalle innokkaita seuraajia sekä paikallislehtien mediaosuuksia, mikä mahdollistaa laajalle joukolle uusia oivalluksia eri kalalajien käytön monipuolistamisen hyödyistä.

UHMA-hanke on ollut ympäristöhankekategoriassa vahva, näkyvä ja vaikuttava hanke. Hanke toteutettiin yhteistyössä Keski-Pohjanmaan maa- ja kotitalousnaisten, Metsähallituksen ja Luonnonvarakeskuksen kanssa. Hankkeen päätavoitteen mukaisesti uhanalaista maaseudun luontoa saatiin hoidettavaksi yhteistyöllä, joka oli moninaista ja käsitti yhteistyötä viranomaisen, maanomistajien, jakokuntien ja koulujen kanssa. Hankkeen kokoavaksi lopputapahtumaksi järjestettiin ”Niittyseminaari” ja sen toiminnasta ja vaikutuksista tehtiin loppuraportin yhteyteen laaja paikkatietopohjainen tarinakartta: <http://arcg.is/0yOT4KO>

Vuoden aikana Etelä-Pohjanmaan maa- ja kotitalousnaisten aloitteesta valmistelimme pitkään vieraskasvilajite maista hanketta yhteistyössä Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen, Metsähallituksen, Vaasan kaupungin, Uumajan kaupungin ja Uumajan läänin kanssa. Toisella hakuyrittämällä saimme läpi lähes miljoonahankkeen Botnia Atlantica Interreg -rahoituksesta. Hankkeen toiminnallista suunnittelua ehdittiin tehdä jonkin verran vuoden 2019 puolella. Myös Green Care -hoivahanke sai hake muksestamme rahoituksen ja alkoi toimintavuoden lopussa suunnitellun osalta. Hankkeessa kehitetään yhteistyössä Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymän sekä maakunnan mautilojen kanssa Green Care -hoivapalvelujen tuotantoon uutta mallia. Ennustamme mallista edullista Green Care -palvelutuotannon läpimurtoa, jos palvelu saadaan hanketyöllä muotoiltua niin helposti tuotettavaksi ja ostettavaksi kuin on suunniteltu. Olemme olleet myös mukana pienellä panoksella ProAgria Etelä-Pohjanmaan asiantuntijoiden kanssa Pohjanmaan ravinnetas-hankkeessa, jonka pääteemana on lanta ja ravinne kuormitus. Meidän osaltamme toiminta on toistaiseksi ollut hanketoteutuksen yhteissuunnittelua kumppanien kanssa sekä hotspot-alueiden analysointityöhön osallistumista.

YRITYSPALVELUT

Jatkoimme tuttuun tapaan hygieniapassikoulutusten ja -testausten järjestämistä, millä näyttää olevan jatkuva kysyntä Ruokaprovinssi-maakunnassamme. Testaustilaisuuksia järjestimme peräti 34 kpl ja niissä testattiin 294 henkilön hygieniaosaaminen, muutamien henkilöiden kohdalla pariinkin otteeseen. Teimme koko valtakuntaa hyödyntävän hygieniakoulutusluennon podcastina, joka on saatavissa sivuiltamme kenen tahansa kuunneltavaksi. Lisäksi EU:n elintarvikkeiden nimisuoja-asioita teimme kolmen podcastin sarjan, joka on kuunneltavissa Soundcloud-palvelussa internetissä (hakusana ”Maa- ja kotitalousnaiset”). Podcasteissa kehoitetaan perusasiat nimisuojaustuotteista, tuotteiden vaatimuksista sekä nimisuojan hakuprosessista.

Otimme osaa Etelä-Pohjanmaan liiton Niche-hankeeseen, jonka osana uudistettiin Ruokaprovinssibrändiä ja Ruokaprovinssimerkkiä. Tarjouduimme Ruokaprovinssimerkin hallinnoijaksi ja saimme tehtävällemme laajan tuen maakunnan eri ruokatoimijoilta. Ruokaprovinssimerkki on uudistettu ruoka-alan yritysten laatu- ja alkuperämerkki, jonka saamiseksi ruoka-alan yrityksen on käytävä läpi auditointiprosessi. Merkin kriste eristö kiteytyy kolmeen arvoon,

joita ovat ”Eteläpohjalaista”, ”Parempaa” ja ”Yhdessä”. Vuoden 2019 aikana edimme lanseeratun merkinnän tyylissä marraskuun lopulla järjestetyssä Maistuva maaseutu -lanseeraustilaisuudessa, joka notkui Ruokaprovinssin herkuja ja innosti yrittäjiä hakeutumaan merkkirytykseksi. Toimintavuoden aikana saimme innostettua merkkiin mukaan ensimmäiset kolme kehittämisorganisaatiota ja useita hakeutujia ruokarytyksiltä. Ruokaprovinssimme rkkityöstä koko maakunta odottaa meiltä paljon. Tavoitteemme on ylittää odotukset sekä sisällön että taloudellisen kannattavuuden näkökulmista sekä kehittää edelleen Ruokaprovinssin toimijoiden välistä yhteistyötä yhteisin toimin ja hankkein.

JÄRJESTÖTOIMINTA

Edellisvuonna aloitettu strategiaprosessi jatkui. Jatkamme työtä myös seuraavana vuonna, sillä odotamme ProAgria keskuksen yhteistä ja oman keskuksen strategiatyötä sekä Maa- ja kotitalousnaisten keskuksen strategian valmistumista. Toiminnanjohtaja jatkaa myös työtään Maa- ja kotitalousnaisten toiminnanjohtajien verkostossa sekä ProAgria Etelä-Pohjanmaa ry:n johtoryhmässä vaikuttaneen näin koko järjestön kehittämiseen ja menestyksen mahdollisuuksiin. Maa- ja kotitalousnaisten johtokunta kokoontui kolmesti vuoden aikana linjaamaan järjestön toimintaa. Lisäksi järjestettiin lokakuussa piirikeskuksen vuosikokous. Henkilöstön kesken otimme käyttöön laajempien ryhmäpalaverien lisäksi myös parin viikon välein toistuvat ns. Scrum-palaverit, joissa käymme läpi lähinnä neuvontatuotetarjontaan ja -myyntiin liittyviä asioita. Uusi käytäntö tuo myös hankkeen työtehtävien aikaan saamista ja tuomun paljon maastossa ja asiakkailta liikkuvaa ryhmää yhteen.

Vuoden maa- ja kotitalousnaisten valittiin tänä vuonna vuosikokouksen yhteydessä pitkän linjan maa- ja kotitalousnainen ja monipuolisen järjestömmen harrastaja Kirsti Pajuranta Seinäjoen maa- ja kotitalousnaisten ry:stä. Valinnasta päättää Etelä-Pohjanmaan maa- ja kotitalousnaisten johtokunta. Valinta sai hyvin mediaa paikallislehdissä.

Pidimme yhteyttä jäsenyhdistyksiimme ja annoimme järjestötukea perinteisten kirjeiden, uutiskirjeiden ja some-viestinnän kautta sekä perinteisellä puheleuvonnalla. Järjestötuella kysytään useimmiten kokouskäytännöistä, sääntöjen tulkimisesta, luottamushenkilöiden rooleista sekä asemasta alaostona tai -jaostona yhdistyksen sisällä. Joskus järjestötukea pitää antaa jäsenyhdistysten sisäisten erimielisyyksien tulkintaan, jolloin tukeutuminen sekä yhdistyksen omiin sääntöihin että yhdistyslain tunteminen ovat tärkeitä asioita. Pieni yhteydenotto saattaa järjestötuella lyhyenkin neuvonnan jälkeen ratkaista suuria pulmia. Toimimme myös ProAgria Etelä-Pohjanmaa ry:n jäsenyhdistysten, kuten maamiessuorjen, järjestötukena sekä teemme hallinnollisia kehittämistöitä, jotka liittyvät koko ProAgria Etelä-Pohjanmaan järjestöohjaan (esim. sääntöjen tai yhdistyslain tulkinta). Viestinnällisten toimien kautta kannustimme jäsenyhdistyksiämme ottamaan osaa kansalliseen keväiseen Roskareippailu-kampanjaan, joka sekin osui ajan ytimeen oivallisesti.

Järjestimme jäsenyhdistyksillemme järjestön kokoontumisajojen -tapahtumasarjan. Sen ydinideana on liittyä maa- ja kotitalousnaisten ja -seurojen (yms.) voimin jo olemassa oleviin tapahtumiin ja järjestää jotain pientä erityistä jäsenillemme tapahtumaan. Tavoittelemme tapahtumilla järjestön sisäisen yhteyden ja yhteenkuuluvuuden tunteen kasvattamista sekä oman maakuntamme tapahtumien hyötykäyttöä. Kävimme vuoden aikana Lasten maatalousnäytelässä Ylistarossa, jossa jaoimme lapsille ilmapalloeläimiä sekä osallistuimme yhdessä Seinäjoen käsityömessuille, jonka yhteydessä järjestöasiakkamme saivat Maa- ja kotitalousnaisten koriste-elementti ”Luonnokas” -teko-ohjeet mukaansa. Kutsuimme järjestöväkemme myös opastetulle kävelykierrokselle Lakeus kukkii -tapahtuman yhteydessä Lapuan matkailupuutarhaan, joka voitti vuoden 2018 Maise mateko-kilpailun. Oma ohjelma tapahtuman sisällä luo me-henkeä ja saa osallistujan tuntemaan itsensä huomioon otetuksi. Tapahtumasarjan huipennukseksi olimme järjestämässä herkullisia ”kekrikemuja” kekripukin ja hauskan ohjelman merkeissä. Emme voittaneet ihmisten kilpailua vapaa-ajasta ja jouduimme valittavasti perumaan kekrijuhlat vähäisen osallistujamäärän vuoksi. Kekriteema sopi järjestöllemme ja genrellemme mainiosti, mutta toteutuksen tapaa pitää kehittää edelleen.

Olemme emännöineet lähellä toimivien naisjärjestöjen, kuten Mothers in business -verkoston sekä Seinäjoen Zonta-kerhon vierailuja sekä olleet muuten yhteydessä mm. Naisten valmiusliiton ja Vastuunaiset ry:n kanssa. Naisjärjestöjen yhteydenpito on hyvä pohja mahdolliselle tulevalle yhteistyölle. Olemme myös jäsenenä Punaisen ristin koordinoimaa vapaaehtoisen pelastuspalvelun maakuntaryhmässä.

Matkan varrella verkostot laajenevat ja syvenyvät. Yllättäen tutustumme samassa toimistorakennuksessa toimiviin Autismisäätiön työntekijöihin, joiden kanssa teimme vuoden aikana yhteistyötä. Heidän päivätoimintakävijänsä tarvitsevat mielekästä tekemistä ja me olemme osanneet heille sitä antaa: he ovat tehneet muun muassa somisteita maa- ja kotitalousnaisten väreissä tapahtumiimme.

VIESTINTÄ

Sosiaalisen median kautta tapahtuva viestintä on vuosi vuodelta entistä suuremmassa roolissa. Sosiaalisessa mediassa olemme ylläpitäneet Facebook-sivua ”Etelä-Pohjanmaan maa ja kotitalousnaiset” yllä aktiivisesti. Päivitämme sinne neuvonta-aloittemme ja järjestöteemoihimme liittyviä asioita viikoittain. Some-viestintäosaamiseen on vuoden aikana panostettu kouluttamalla henkilökuntaa ProAgria-verkoston someritarikoulutuksessa sekä osallistamalla henkilökunnan voimin somevideokuvauskursseille. Some-sivumme onkin tiuhaa tahtia päivittyvä, ja tavoitteena on joka vuosi lisätä julkaisuista tykkäävien määrää huomattavasti. Osallistuimme myös valtakunnalliseen maaseutu-asiatuntijoiden verkostoon, joka päivittää systemaattisesti ympäristöteemoihin liittyviä uutisia some-kanaviimme. Uudeksi päänavaukseksi vuoden aikana muodostuivat podcastit. Teimme podcast-tallenteet muun muassa hygieniapassikoulutuksen sisällöstä ja nimisuojuatuotteista. Moni some-linkki vie verkkosivuilleemme, jonne pääsee tutustumaan syventävään sisältöön.

Käytämme hyväksämme myös ProAgria Etelä-Pohjanmaan Itua-jäsenasiakaslehteä, jossa saamme nostaa teemojamme esiin neljästi vuodessa. Perinteistä lehti-ilmoittelua teemme lähinnä hanketyössä sekä kutsuttaessa kokoon vuosikokousta. Lehtiartikkelit ja -vinkit laajentavat työtehtävien vaikuttavuutta koko lehden lukijakuntaan. Postitse lähetämme jäsenkirjeitä kahdesti vuodessa sekä sähköisiä uutiskirjeitä tarpeen mukaan. Mukavinta on havaita, että järjestön jäsenillä on tullut entistä matalampi kynnyksensä tulla puhelimeen ja soittaa apua piirikeskuksesta pohdituttaviin asioihin. Innostamme jäsenkuntaamme myös hankkimaan tyylikkää ja käytännöllisiä maa- ja kotitalousnaisten tuotteita: sekä järjestötavaroita että Koti- ja maaseutu-lehteä. Suureksi avukseemme meillä on myös käytössämme yhteensä 2,5 ammattiviestijää, mikä nostaa viestimme laatua ja sitä kautta profiiliamme.

HANKKEET

Olemme toimineet vastuullisena toteuttajana seuraavissa hankkeissa:

- UHMA – uhanalainen maaseudun luonto hoitoon yhteistyöllä (kumppanit: Luke, Metsähallitus, Keski-Pohjanmaan maa- ja kotitalousnaiset).
- Villiruoka valuatoksi (yhteistyöverkostossa Länsi-Suomen Maa- ja kotitalousnaiset, Sateka-Leader-neliryhmä Latviasta sekä Ignalina Leader Liettuasta).
- Seinäjoen seudun uudistuvat ruokatarinat (kumppanina Turun yliopisto, Seinäjoen elintarvikekehityksen tutkimusryhmä).
- Green Care -hoiva (kumppanina Eskoon sosiaalipalveluiden kuntayhtymä).
- Järjestöhanke.

Olemme olleet mukana seuraavissa muiden hallinnoimissa hankkeissa:

- Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin (Maa- ja kotitalousnaisten Keskus sekä muut piirikeskukset, ympäristöministeriö).
- Pohjanmaan ravinneratas (kumppaneina Luke, Suomen metsäkeskus, GTK, Pohjanmaan vesija ympäristöry, ProAgria Keski-Pohjanmaa, Österbottens Svenska Lantbrukssällskapet rf)
- Inspect-vieraskasvilajihanke (kumppaneina Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Metsähallitus, Vaasan kaupungin, Umeå kommun, Länstyrelsens Västerbotten).
- Vuohitalous elinkeinoksi (kumppanina ProAgria Etelä-Pohjanmaa ry)

ETELÄ-SAVON MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS

Piirijohtokunta / hallitus 2019

• puheenjohtaja	KM, yrittäjä Sihvola, Marttiina	Sulkava
• varapuheenjohtaja	TtM, HTK Nousiainen, Marja Sisko	Savonlinna
• jäsen	maatalousyrittäjä Lappalainen, Päivi	Kangasniemi
• jäsen	maatalousyrittäjä Marttinen, Anu	Mikkeli
• jäsen	puutarhuri Montonen, Soili	Mikkeli
• jäsen	toimitusjohtaja Pahkasalo, Heikki	Mikkeli
• jäsen	maatalousyrittäjä Poikolainen, Ritva	Pieksämäki
• jäsen	asiantuntija Savikurki, Riitta	Pertunmaa
• sihteeri	toiminnanjohtaja Mutka- Paintola, Kirsi	Rantasalmi
○ varajäsen	projektipäällikkö, yrittäjä Harmonen, Taina	Mikkeli
○ varajäsen	yrittäjä Hotti, Mervi	Pieksämäki
○ varajäsen	emäntä-siivooja Hellman, Kaija	Juva
○ varajäsen	toimintaterapeutti Lampinen, Krista	Mikkeli
○ varajäsen	maatalousyrittäjä Malkki, Tiina	Enonkoski
○ varajäsen	maatalousyrittäjä Karjalainen, Esa	Puumala (-30.4.)
○ varajäsen	maatalousyrittäjä Nousiainen, Jukka	Savonlinna (1.5.-)
○ varajäsen	yrittäjä Valjakka, Leena	Kangasniemi

Toimihenkilöt 2019

• toiminnanjohtaja	Mutka- Paintola, Kirsi	
• yritysasiantuntija	Korhonen, Suvi	toimivapaalla 1.1. – 30.11.2019 työsuhde päättyi 30.11.2019
• ruoka-asiantuntija	Kukkonen, Mervi	
• yritysasiantuntija	Pajari, Tarja	
• maise ma- ja ympäristöasiantuntija	Ryhänen, Saara	

Piirikeskuksen Maa- ja kotitalousnaisten jäsenet ja yhdistykset

Etelä-Savon Maa- ja kotitalousnaisten jäsenmäärä toimintavuonna 2019 oli 2214 henkilöä ja yhdistysten määrä 113 kappaletta.

Toimintaan osallistuvien henkilöiden ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten määrä

Toimintaan osallistuvien henkilöiden lukumäärä: 28 067
Toimintaan osallistuneiden vapaaehtoisten lukumäärä: 10 893
Tieto toimintaan osallistuneista henkilöistä ja vapaaehtoisista perustuu piirikeskuksen toimintatilastoista ja yhdistysten toimintakertomuksista (palaute tu määrääkaikaan mennessä 34 kpl eli 30% jäsenyhdistyksistä) koottuihin tietoihin.

Kohderyhmän tavoittamisessa onnistuttiin hyvin. Sekä piirikeskuksen, että yhdistysten tapahtumat ovat tavoittaneet hyvin osallistujia ja niistä on saatu hyvää palautetta.

Kohderyhmä osallistuu hallintonsa kautta toiminnan suunnittelemaan vaikuttamalla piirikeskuksen toimintasuunnitelman sisältöön sen valmistelun eri vaiheissa. Yhdistyksiä tiedotetaan ja ohjataan omien toimintasuunnitelmien kokoamisessa mm. yhdistyskirjein, sähköpostein ja verkoston kanavia hyödyntäen. Yhdistyksiä kannustetaan toteuttamaan yhteisen toimintasuunnitelman toimenpiteitä ja sitouttamaan niiden toteutukseen myös alueensa muita toimijoita. Tilaisuuksista ja tapahtumista kerätään suullista ja kirjallista palautetta, joka kirjataan toiminnan hallintajärjestelmäämme.

Etelä-Savon Maa- ja kotitalousnaiset ovat arvostettua osaryhmäkumppani kaikkien avaintulosalueidensa toiminnassa. Tässä onnistumisesta kertoo laaja yhteistyöverkosto ja jäsenyys mm. useiden alueemme hankkeiden seuranta- ja ohjausryhmissä. Osaryhmätyötä on esitelty laajemmin kunkin avaintulosalueen yhteydessä.

Kaksivuotisessa Hyppää hyvän kierteseen – vastuullisilla valinnoilla kestävää hyvinvointia – teemassa toteutettiin yhdessä paikallisyhdistysten kanssa laaja joukko erilaisia tapahtumia ja koulutuksia. Tapahtumissa, koulutuksissa, artikkeleihin jne. vaikutettiin niin eteläsavolaisten aikuisten kuin lastenkin ruokailutottumuksiin, ruokahävikkiin ja ruokaosaamiseen. Huomio kiinnittyi erityisesti kasvien määrän lisäämiseen ruokavaliossa ja ruokahävikin vähentämiseen. Maa- ja luonnonhoidon palveluissa keskityttiin erityisesti vieraslajien torjuntaan, luonnon monimuotoisuuden ylläpitoon ja kulttuuriympäristötietouden välittämiseen. Vesien suojeleminen edistettiin niin maatalousyrittäjille kuin kuluttajillekin suunnatuilla toimenpiteillä. Yrittäjien ohjattiin hyödyntämään mm. ruuan alkupeurää, laatu- ja järjestelmää ja alueellisia lisäarvotekijöitä oman tuotteen markkinoimiseksi. Olimme voimakkaasti kehittämissä ruuan alueellisia lyhyitä toimitusketjuja ja suoramyyntiyrittäjien näkyvyyttä. Panostimme maakuntamme matkailun kehittämiseen erityisesti yrityskohtaisilla palveluilla ja yritysryhmähankkeilla. Maa- ja kotitalousnaisten yhdistyksiä ohjattiin toteuttamaan toimintaansa yhdessä alueen muiden toimijoiden ja esim. koulujen ja päiväkotien kanssa. Tämän tuloksena toteutettiinkin useita tapahtumia ja talkoita, joissa oli mukana myös lapsia ja nuoria. Eri toimijoiden ja sukupolvien yhteistyöllä olemme olleet vahvistamassa yhteisöllisyyttä, lisäämässä keskinäistä ymmärrystä ja opettamassa yhteistyön merkitystä.

TOIMINTA JA TULOKSET AVAINTULOSALUEITTAIN

RUOKA-, RAVITSEMUS- JA KOTITALOUSNEUVONTA

Maa- ja kotitalousnaisten vuosien 2018–2019 teema Hyppää hyvän kierteseen – vastuullisilla valinnoilla kestävää hyvinvointia oli esillä koko vuoden 2019 ruoka- ja kotitalousneuvonnan koulutuksissa ja tapahtumissa. Eri puolilla Etelä-Savoa järjestettiin 14 kestävää kehitystä edistävää koulutusta ja tapahtumaa ja niissä tavoitettiin 180 aikuista ja 60 lasta. Kasvisruokakursseja järjestettiin 9 kpl, muita kestävää kehitystä edistäviä kurssiaiheita olivat villiyrtit ja kaikki ruhon osat lautaselle. Mikkelissä toteutettiin kuuden kerran kasviskurssikokonaisuus yhteistyössä Mikkelin toimintakeskuksen Kotikulmilla -hankkeen ja Mikkelin tuomiokirkkoseurakunnan kanssa. Kerimäen päiväkodissa järjestettiin yhdessä Kerimäen maa- ja kotitalousnaisten kanssa Kasvisaarten arvoitus-tapahtuma ja Haukivuorella seurakunnan diakoniatyön tapahtumassa ruoka-asiantuntija luonnoille ikääntyville kestävästä ja terveellisestä ruokavaliosta. Osallistuimme myös koululaisille Savonlinnan seudulla järjestettyyn Maa- ja metsätalospäivään, jossa vierailtiin 365 alueen 4-luokkalaista. Toiminnallinen tapahtuma toteutettiin useiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Maa- ja kotitalousnaisten tehtävärastilla koululaiset maistelivat mm. kyssäkaalia ja tutustuivat satokauden kasviksiin. Opettajien palautteissa todettiin mm. seuraavaa: ”Päivä oli todella onnistunut. Kaikki sujui hyvin, ei ollut liikaa odotettua eikä liian kiire. Ohjelma oli monipuolinen ja esittelijät osasivat asiansa.”

Ruoka-asiantuntija oli yksi Ruokaneuvot 2019 -asiantuntijoista. Perinteiset kahvikutsut olivat aiheena Koti ja maaseutulehden numerossa 4/2019 ja Syksyn punaiset marjat numerossa 6/2019. Ruoka-asiantuntija kirjoitti ruokajutun Savonlinnan alueella ilmestyvään Savonmaa-lehden kuuteen numeroon. Aiheina olivat suomalaisella superruualla kohti kevyempää kevättä, Tervetuloa kahvikutsuille, Herkkuja grillistä, Syksyn punaiset marjat, Riistassa maistuu metsä ja Juurevasti joulun. Lehtiyhteistyötä kiitettiin sekä toimituksen, että lukijoiden puolelta ja sille toivotaan jatkoa. Saimme MKN Ruokaneuvoille yhteistyön kautta hyvää näkyvyyttä leikkialueen kunnissa ja Savonlinnan keskusta-alueella.

Digitalisaatiota ruoka-asiantuntija hyödynsi tekemällä youtube-videon, jossa esitellään maa- ja kotitalousnaisten suurttapahtumien ruokapalvelun järjestäjinä ja annetaan käytännön ohjeita talkoolaisille. Videota voidaan hyödyntää Farmari 2020 talkoolaisten rekrytoinnissa.

Etelä-Savossa järjestettiin yhteensä 30 ruokaneuvonnan koulutusta ja tapahtumaa, joissa tavoitettiin yhteensä 778 lasta ja aikuista. Edellä mainittujen erilaisten tapahtumien ja ruokaneuvonnan toteuttamiseen olemme kohdentaneet tukea opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

Kaksivuotisen Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -kärkihankkeen yhdellätoista tapahtumalla perehdyttiin ruokahävikkiin ja ruokahävikin vähentämiseen. Ruokakursseille osallistui 120 aikuista, lisäksi Hatsolan koululla järjestettiin koulutustapahtuma, johon osallistui 5 aikuista ja 47 oppilasta. Juvan S-marketissa järjestettiin infotapahtuma, jossa tavoitettiin 200 eri-ikäistä kuluttajaa. Infon järjestelyissä apuna ja ruokahukkana toimivat Juvan maa- ja kotitalousnaisten vapaaehtoiset.

Opettajan toiveesta Juvan Paatelan koululla järjestettiin Ruokahukka ruotuun-tapahtuma, jossa 52 oppilasta ja 4 opettajaa peihtyivät luokittain ruokahävikkipöytään ja pohtivat yhdessä, miten ruokahävikkiä voidaan vähentää.

Ruoka-asiantuntija oli järjestämässä yhdessä maisema-asiantuntijan kanssa kolme Hyppää hyvän kierteeseen -rantatapahtumaa. Tapahtumissa oli useita yhteistyökumppaneita. Juvalla 9.3.2019 Hatsolan koulun pilkkitapahtumassa tavoitettiin yhteensä 150 osallistujaa. Mikkelin satamassa valtakunnallisen koululaisten kalastuspäivänä 15.5.2019 tavoitettiin 165 osallistujaa ja 3.8.2019 Savonlinnan Kerimäellä Puruveden Muikun päivässä ja tavoitettiin 70 osallistujaa. Rahoitus: MKNK/ympäristöministeriö

MAISEMAN- JA LUONNONHOIDON PALVELUT

Etelä-Savon MKN Maisemapalvelut toimii tiiviissä yhteistyössä asukkaiden, maanomistajien, yhdistysten, viranomaisten ja kulttuuriympäristön- sekä vesienhoidon sidosryhmien kanssa eteläsavolaisen kulttuuriympäristön, luonnon monimuotoisuuden ja maaseudun hyväksi. Painopisteinä ovat neuvonta ja suunnittelu sekä muukehittäminen.

Järjestimme Etelä-Savon vuoden maisemateko-kilpailun viidettä kertaa teemalla ”Suuret suomalaiset vieraslajitalkoot”. Tunnustus myönnettiin Sulkavalle, Lohilahden koulun ja Lohikosken Maa- ja kotitalousseuran vieraslajiyhteistyölle Lohikosken kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa maisemassa. Maisematekoraatiin kuuluivat biologi Lauri Puhakainen Etelä-Savon ELY-keskuksesta, puutarhaneuvos Viljo Muuronen Mikkelin puutarhayhdistyksestä, ympäristösihteeri Hanna Kakriäinen Keski-Savon ympäristötoimesta ja ympäristöpäällikkö Sanna Poutamo Etelä-Savon maakuntaliitosta. Voittajan lisäksi kilpailussa myönnettiin kolme kunniamainintaa muille osallistujille. Kilpailun tulokset julkistettiin Etelä-Savon Maa- ja kotitalousnaisten vuosikokouksessa, joten vieraslajiasiaa saatiin välitteä sitä kautta monikymmenpäiselle yleisölle. Raati kiitti maa- ja kotitalousnaisten maisemateko-kilpailun kevään näkyväksi vapaaehtoisten tekemää arvokasta ympäristötyötä. Huomioinnin todettiin myös kannustavan hoitotöiden jatkamiseen.

Toteutimme ensimmäistä kertaa eurooppalaisen maisemapäivän 20.10. kunniaksi maisemakävelyn Mikkelissä Kaihunharjulla Mikkelin kaupungin ja Mikkelin Maa- ja kotitalousnaisten kanssa. Kampanjassa olivat mukana Ympäristöministeriö, Kotiseutu liitto, Suomen ympäristökeskus ja Maa- ja kotitalousnaisten keskus. Kävelytapahtumaan osallistui kaikkiaan 50 henkilöä.

Puumalan kansalaisopistolla maisema- ja ympäristöasiantuntijamme piti vieraslajiaiheisen yleisöluennon 3.10.2019 ja kuulijoita oli 12 henkeä.

Elävää maaseutua taajamiin -teemalla tehtiin yhteensä kolme sidosryhmäkäyntiä: Savonlinnan kaupunginpuutarhuri Raili Aurava, Pieksämäen kaupunginpuutarhuri Henna Järvinen sekä Pieksämäen seutuopiston rehtori Päivi Majoinen ja vararehtori Tiina Kermine. Seutuopisto kiinnostui kurssitarjonnastamme ja aikoo ottaa niitä mukaan tulevien lukuvuosien ohjelmaan.

Teimme aktiivista sidosryhmäyhteistyötä erilaisissa tapaamisissa työmme ja palvelujemme tunnettavuuden lisäämiseksi. Osallistuimme seuraavien maakunnallisten yhteistyö- ja kehittämisryhmien toimintaan: Etelä-Savon vesienhoidon yhteistyöryhmä ja Etelä-Savon kulttuuriympäristötyöryhmä. Olimme mukana neljän maakunnan yhteisen Saimaa-Ilmiö 2026 -hankkeen tapaamisissa, joiden tavoitteena on vahvistaa Saimaan alueen kulttuuritoimintaa ja yhteistyötä ja mm. nostaa Savonlinna EU:n kulttuuripääkaupungiksi vuodelle 2026. Osallistuimme myös Maa- ja kotitalousnaisten keskuksen LUMO-palvelukehitysryhmän työhön. Edellä mainittujen toimien toteuttamiseen olemme saaneet tukea Opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

Teimme alueen maatalousyrittäjille maisema-, luonnonmonimuotoisuus- ja kosteikkokartoituksia Neuvo 2020 -palveluna 14 kpl ja laadimme yhteensä viisi hoitosuunnitelmaa maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maisemanhoidon sekä kosteikon hoidon ympäristösopimusta varten. Valio CARBO -yhteistyön merkeissä teimme kolme maitotilan luonnon monimuotoisuuskartoitusta Mikkelissä ja Kangasniemellä. Osallistuimme myös hankkeeseen liittyvän biodiversiteettiyökalun kehittämiseen. Fingrid-yhteistyönä teimme kaksi voimajohtoalueen kartoitusta ja hoitosuunnitelmaa Mikkelissä ja Kouvolassa.

Valtakunnallisessa Maa- ja kotitalousnaisten Ruokahukka ruotuun, katse ve sistöihin -hankkeessa järjestimme Etelä-Savossa kolme Hyppää hyvän kierteeseen -rantatapahtumaa yhteistyössä ruokasiantuntijan kanssa. Tapahtumissa oli useita yhteistyökumppaneita. Juvalla olimme mukana 9.3.2019 Hatsolan koulun pilkkitapahtumassa ja tavoitimme yhteensä 150 osallistujaa. Mikkelin satamassa valtakunnallisena koululaisten kalastuspäivänä 15.5.2019 tavoitimme 165 osallistujaa. 3.8.2019 olimme mukana Savonlinnan Kerimäellä Puruveden Muikun päivässä ja tavoitimme 70 osallistujaa.

Syksyllä 2015 aloitetut tiedotushankkeet Ravinnepiika- ja Kulttuuriympäristö näkyväksi KYNÄ päättyivät 30.9.2019. Etelä-Savossa yhdessä Luonnonvarakeskuksen kanssa toteutettava Ravinnepiika-hanke tiedotti ja loi vuoropuhelua etenkin viljelijöiden, viranomaisten, neuvonnan ja tutkimuksen välille peltojen ravinnetalouteen ja maatalouden vesienhoitoon liittyvistä ajankohtaisista aiheista. Hankkeessa järjestettiin mm. tilaisuuksia vuonna 2019 yhteensä 7 kpl, ja niihin osallistui yhteensä 328 henkilöä.

Etelä-Savossa ja Keski-Suomessa toteutettava Kulttuuriympäristö näkyväksi, KYNÄ-hanke yhdessä Keski-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten ja ProAgria Keski-Suomen kanssa pyrki lisäämään yleistä tietoisuutta kulttuuriympäristöstä ja sen arvoista sekä innostamaan maaseudun asukkaita, maanomistajia, viljelijöitä, yhdistyksiä, yrityksiä ja muita toimijoita hoitamaan kulttuuriympäristöä sekä hyödyntämään sitä yritystoiminnassa. Hankkeessa järjestettiin Etelä-Savossa vuonna 2019 mm. vieraslaji-, perinnebiotooppi- ja kulttuuriympäristöinfoja yhteensä 5 kpl, joihin osallistui yhteensä 47 henkilöä.

Maise ma- ja ympäristöasiantuntijamme osallistui syksyllä 2019 alkaneen Hiili hallintaan, ravinne ruokkimaan -hankkeen toimintaan.

YRITYSPALVELUT

MKN yrityspalvelujen asiantuntijat Etelä-Savossa ovat vahvoja matkailuun ja ruokaan liittyvän yrittäjyyden toimialaosajia. Asiantuntijat opastavat liike toiminnan aloittamisen, kasvuun ja kehittämisen sekä kansainvälistymisen liittyvissä asioissa. Vuonna 2019 palvelujen tuloksena asiakasyritysten johtamisen avuksi syntyi mm. liike toiminta- ja kehittämis- sekä investointisuunnitelmiä, näihin liittyviä laskelmia sekä eri laajuista tuote- ja palvelukehitystä.

Vastasimme Etelä-Savossa syyskuussa järjestetyn valtakunnallisen Osta tilalta ja Makumatka maalle päivän tiedottamisesta. Välitimme tietoa päivästä yrittäjille ja kannustin heitä järjestämään myyntitapahtumia ja ilmoittamaan yritykseensä valtakunnallisiin tapahtumakanaviin. Opastimme heitä myös tapahtumaan liittyvässä facebook-markkinoinnissa. Ennen tapahtuma-ajankohtaa kokosimme maakunnan tapahtumat ja lähetimme niistä tiedotteen tiedotusvälineille. Sekä mukana olleiden yrittäjien määrä (44 kpl), että tapahtumaan osallistuneiden kävijöiden (arvio lähes 3000 kävijää) määrä kasvoijälleen edellisvuodesta. Yrittäjiltä saadussa palautteessa kiitettiin, että MKN hoitivat yleistä tapahtumatie dottamista ja yhdistivät sekä opastivat tuottajia resurssimaan mm. yhteistapahtumia.

Yhteistyössä Helsingin Yliopiston Ruralia Instituutin kanssa järjestettiin joulukuussa Ajankohtaista ruoka-alalla -koulutuskierteen infotilaisuus EU:n nimisuoja järjestelmästä elintarvikkeille. Infotilaisuuteen kutsuttiin toimijoita koko ruokaketjusta kalastajia, leipomoita, jalostajia, kauppa, ravintoloita ja viranomaisia. Infoon ja nimisuojalounaalle osallistui 13 henkilöä. Päivän keskusteluissa ideoitiin uusia nimisuoja tuotteita ja tilaisuuden pohjalta sovittiin mm. selvittää kiinnostusta ja mahdollisuuksia Saimaan muikunmään nimisuojaukseen.

Kokosimme myös seitsemän hevos- ja greencare -yrittäjän ryhmän viiden kokoontumiskerran Portaat yrittäjäksi -valmennukseen. Yhteensattumien vuoksi ryhmän kokoontumiset jouduttiin kuitenkin perumaan ja ryhmä siirrettiin toteutettavaksi vuonna 2020.

Yritysasiantuntijamme harjoittelivat ja toteuttivat yritysneuvonnan viestintää ja palveluja digitaalisissa kanavissa. Pie nryhmäkokoontumisia, projektien tehtäväksi antoja, videoiden tuottamista ja viestintää toteutettiin useilla eri alustoilla. Yritysneuvonnan edellä mainittujen toimienpiteiden toteuttamiseen olemme kohdentaneet Opetus- ja kulttuuriministeriöltä saatua tukea.

Unelmakauppa – elintarvikkeesta euroja -hankkeessa jatkettiin maatilayrittäjien osaamisen kehittämistä oman tilan tuotteiden jalostamisessa ja myynnissä. Keskiössä oli edelleen asiakastarpeisiin vastaava suoramyyntitoiminta. Hankkeen 14 valmennuspäivissä yhteensä 81 osallistujaa sai tietoa mm. alkuperään, laatuun, tuotekehitykseen ja -brändäykseen, tuoteilmeeseen ja -pakkauksiin sekä digitaaliseen markkinointiin liittyen. Hankkeessa toteutettiin myös kaksi kokeilutoimenpidettä, joista toinen liittyi kotimaisen karitsanlihan tuotekehitykseen ja toisena järjestettiin ruokatapahtuma puutarhatilalla. Ruokatapahtuma muodostui menestykseksi, johon myytiin 100 illalliskorttia reilussa viikossa. Hankkeessa toteutettiin myös lihan suoramyyntin pienryhmä ja ohjattiin 2 agrologi-opiskelijan opinnäytetyötä. Vuoden 2019 aikana hankkeen toiminnassa oli mukana 33 yritystä, joille kertyi 59 koulutuspäivää. Yrittäjät ovat kiittäneet hankkeen toimintojen käytännölläisyyttä. Hankkeessa on syntynyt uusia yrittäjien välisiä yhteistyöketoja, jotka jatkavat jo itse näisesti toimintaansa. Hankkeen koulutusten tuloksena yrittäjät ovat tuotekehittäneet eteläsavolaisen karitsanmaksapateen myyntituotteeksi ja tiloilla järjestettävät ruokatapahtumat ovat saamassa jatkoa. Hankkeen osatoteuttajana on mukana Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti.

Neljälle asiakkaalle toteutettiin myös eri laajuisia Neuvo 2020 -palveluja ja Analyysi -yritysten kehittämispalvelu tehtiin 13 kappaletta. Palvelujen tuloksena yrityksille myönnettiin Maaseuturahaston tukea yli miljoonan euron investointeihin.

Asiantuntijamme ovat työskennelleet myös Pro Kasvu -hankkeessa, jossa on tehty aloittavien yritysten neuvontaa, toimivien yritysten kehittämissuunnitelmia sekä yritysryhmähankkeiden kokoamista. Näissä hankkeissa toteutettiin yhteensä 32 yrityskohtaista tilannekartoitusta sekä oltiin mukana järjestämässä 21 ryhmätapaamista mm. uusien yritysryhmähankkeiden kokoamiseen liittyen.

Maa- ja kotitalousnaisten yritysasiantuntija toimi kahden käynnissä olevan yritysryhmähankkeen hankevastaavana. Hankkeiden toiminnassa kehitetään yhteistä reitistötuotetta sekä maaseutualueella toimivien matkailuyritysten yhteismarkkinointia. Näissä hankkeissa on toteutettu 25 ryhmätapaamista (178 osallistujaa) sekä kaksi benchmarkin -matkaa (16 osallistujaa). Lisäksi MKN yritysasiantuntijat ovat tehneet 14 yrityskohtaista kehittämishanketta näissä yritysryhmissä mukana oleville yrityksille.

Olemme mukana mm. alueellisissa Yritys-Suomi verkostoissa sekä maakunnan matkailu- ja ruokastrategian valmistelutyössä.

JÄRJESTÖTOIMINTA JA YHTEISÖLLISYYDEN KEHITTÄMINEN

Vuoden 2019 aikana yhdistykset torjuivat edelleen aktiivisesti ruokahukkaa järjestämällä tilaisuuksia yhteistyössä kauppojen ja muiden toimijoiden kanssa eri puolilla Etelä-Savoa. Tapahtumissa koottiin muun muassa hukkaruokapöytiä, jossa oli esillä yhden ihmisen vuodessa hukkaan heittämiä ruokia. Kangasniemen Maaseutuseura palkittiin Maa- ja kotitalousnaisten valtakunnallisella tunnustuspalkinnolla aktiivisesta ja näkyvästä työstään ruokahukan torjumiseksi yhdessä alueensa eri toimijoiden kanssa. Etelä-Savon MKN Piirikeskus taas myönsi yhdistysteko -palkinnon Enonkosken Maa- ja kotitalousseuralle. Enonkoskelaiset ovat tuoneet aktiivisesti ajankohtaisia teemoja esille omassa toiminnassaan ja järjestäneet niistä useita paikallisia tapahtumia. Tapahtumissa on laajasti tavoitettu paikkakunnan asukkaita, lisäten heidän tietoisuuttaan mm. ruokahävikkiin vaikuttamisesta. Niiden toteuttamiseen on sitoutettu myös paikkakunnan yrityksiä ja muita yhteisöjä.

Impin päivän -tapahtumat ovat vakiintuneet Etelä-Savossa yhdistysten perustoiminnaksi Vuonna 2019 erityisesti Roskare ippailtiin ja siistittiin yhteisiä alueita ja teiden pientareita. Piirikeskus on tukenut tapahtumien järjestämistä neuvonnalla, koordinoimalla, materiaaleilla ja viestinnällä. Vuoden 2019 maa- ja kotitalousnaiseksi valittiin Outi Kiesilä Hirvensalmelta. Järjestöasiantuntija luennoi 24 kuulijalle jätteen lajittelusta Luoteis-Juvan maa- ja kotitalousseuran kyläillalla 28.10. Edellä mainittujen toimintojen asiantuntijatyöhön kohdensimme opetus- ja kulttuuriministeriöltä saamaamme tukea.

Syksyinen järjestömatka 27.8 -1.9.2019 vei 37 matkajaa Ruotsin ja Norjan kautta Hurtigruten risteilylle. Opintomatka toteutettiin osallistujamaksuilla. Vuoden aikana on myös opastettu jäsenyhdistyksiä yhdistysten toimintaa, hallintoon ja jäsenrekisteriin liittyvissä kysymyksissä.

Asiantuntijamme ovat myös vuoden aikana toimineet keskeisissä rooleissa Farmari 2020 - maatalousnäyttelyn järjestelyissä. Olemme huolehtineet tapahtuman näyttely- ja ravintolapäällikön tehtävistä sekä osallistuneet asiantuntijapanoksellemme useiden näyttelyosastojen sisällön suunnitteluun. Tehtävissämme olemme tavanneet laajasti eri maa- ja metsätalouselämän toimijoita, yrityksiä ja yrittäjiä. Maa- ja kotitalousnaiset toteuttavat näyttelyn pääravintolan, jossa tullaan tarjoamaan noin 20 000 lounasannosta. Olemme saaneet sid osryhmiltä palautetta, kuinka asiantuntijapanoksemme tapahtuman järjestelyissä on osoitus maa- ja kotitalousnaisten osaamisesta isojen tapahtumien ja projektien toteuttamisessa. Samalla ylläpidämme ja kehitämme jäsenistömmme taitoja suurten ruokatahtumien ja tarvittaessa esim. poikkeusoloissa tarvittavien muonitusten järjestämisessä.

VIESTINTÄ

Etelä-Savon maa- ja kotitalousnaisten asiantuntijat viestivät luontevana osana työtehtäviään järjestön tapahtumista ja toiminnasta ja tuovat eri medioissa esille asiantuntijapalvelujamme. Kaikki toimihenkilöt vastasivat oman ammattialueensa viestinnästä, jota he toteuttivat monipuolisesti ja monikanavaisesti. Piirikeskusteissa työstiettiin säännöllisesti mediatiedotteita ja juttuaiheita medialle. Median edustajat seurasivat aktiivisesti sähköisiä tiedotuskanaviamme, sekä asiantuntijoidemme päivityksiä sosiaalisen median eri kanavissa. Viestittäviä teemoja nostettiin samanaikaisesti ja -sisällöisesti esiin useissa eri kanavissa, hyödyntäen mm. Etelä-Savon piirikeskusten kotisivuja ja piirikeskuksen sekä piirikeskuksen hankkeiden (KYNÄ- hanke, Ravinnepiika-hanke ja Unelmakauppa -hanke) Facebook-sivuja. Ruoka-asiantuntijamme välitti tunteita ruokatahtumista ja -koulutuksista yhdistäen Instagramin ja Facebookin mahdollisuudet. Toteutimme myös toimintaamme esitteleviä videoita.

Yhdistykset eri puolilla maakuntaa toivat aktiivisesti esille maa- ja kotitalousnaisten paikallistason työtä. Koostimme järjestölle ja sid osryhmille kaksi laajaa toiminnasta ja tapahtumista kertovaa uutiskirjettä, joiden lisäksi ajankohtaisia asioita viestittiin erillisinä sähköposteina ja facebook - sekä verkkosivupäivityksinä useita kertoja kuukaudessa. Etelä-Savon piirikeskuksen toimintaa pidettiin laajasti artikkeleihin sekä tapahtumatiedoin esillä Itä-Suomen keskusten yhteisessä ProAgria Itä-Suomi lehdessä. Lehti ilmestyi neljä kertaa vuoden aikana. Pidimme myös aktiivisesti esillä Koti ja Maaseutu -lehden keskuksen tapahtumissa ja toiminnassa, kannustamaan jäseniämme aktiivisesti edistämään lehden markkinointia.

HANKKEET

1. Hankkeet, joissa piirikeskus on ollut vastuullisena toteuttajana
  - Kulttuuriympäristö näkyväksi, KYNÄ -hanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
  - Ravinnepiika -hanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
  - Unelmakauppa – elintarvikkeesta euroja -hanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
2. Hankkeet, joissa piirikeskus on ollut mukana
  - ProKasvu -hanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
  - Peltohavainto – ravinnekiertoa ja peltoviljelyn uusia avauksia, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
  - Mikkelin – Puumala Georeitti -yritysryhmähanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
  - Saimaan Maaseutuhelmet -yritysryhmähanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
  - Hiili hallintaan, ravinteet ruokkimaan -hanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
  - Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hanke, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, ympäristöministeriö

ETELÄ-SUOMEN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS

Hallitus 2019

Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten hallitus kokoontui toimintavuonna 8 kertaa, joista 3 oli sähköpostikokouksia ja 2 järjestettiin etäyhteydellä. Hallituksen puheenjohtajana toimi Päivi Alanne ja varapuheenjohtajana Katri Kantonen. Edustajiston puheenjohtajana toimi Jaana Kivikko ja varapuheenjohtajana Minna Pekkola-Virtanen.

• puheenjohtaja	maatalousyrittäjä/puutarhuri Alanne, Päivi	Lohja
○ varajäsen	maanviljelijä/kehityspäällikkö Mäkinen, Marja-Liisa	Lohja
• jäsen	postityöntekijä Porkka, Anu	Kouvola
○ varajäsen	yrittäjä Pekkala, Merja	Iitti
• jäsen	data specialist Sahlman, Heli	Taipalsaari
○ varajäsen	maaseutuyrittäjä Kaipia-Hyväri, Päivi	Lemi
• jäsen	maatalousyrittäjä Vaittinen, Elina	Akaa
○ varajäsen	maanviljelijä Mänki, Marianne	Jokioinen
• jäsen	maatalousyrittäjä, asiamies Raininko, Mari	Kärkölä
○ varajäsen	maatalousyrittäjä Mökkälä, Anneli	Hämeenlinna
• jäsen	maatalousyrittäjä Aho, Anna-Maija	Pälkäne
○ varajäsen	yrittäjä Rönni, Marja	Pälkäne
• jäsen	maatalousyrittäjä Kantonen, Katri	Pälkäne
○ varajäsen	maaseutuyrittäjä Naapi, Liisa	Jämsä

Edustajisto

- Etelä-Karjala
Reetta Seppänen
Johanna Kahra
Helena Lensu-Saukkonen
Tiia Limatius
- Häme
Jaana Kivikko, puheenjohtaja
Kaarina Mäkinen
Natja Tiirikkala-Toivonen
Elina Eskola
Satu Mäkelä
Kati Tiilikkala
Iida Vaittinen
Elina Nummela
Marianne Julin
- Kymenlaakso
Päivi Koskinen
Minna Pekkola-Virtanen, varapuheenjohtaja
Sovi Väätäjä
- Pirkanmaa
Selja Kallio
Terhi Liitti
Anni Salomaa
Sinikka Luokkanen
Paula Koivisto
Pirjo Sähra
Arja Äijälä
Leena Valkeaniemi-Tasanen
- Uusimaa
Tiina Elttula
Jaana Sohlman
Niina Holm
Pepina Elolampi
Kirsi Oksanen
Tiia Kylänpää

Toimihenkilöt 2019

- toiminnanjohtaja Haapanen, Kirsi
- ruoka-asiantuntija, järjestöpäällikkö Kunnaala, Jenni
- ruoka-asiantuntija Malin, Suvi
- ruoka-asiantuntija Nokkonen, Satu
- ruoka- ja yritysasiantuntija Penttilä, Outi
- ruoka-asiantuntija Veteli, Hannele (lyhennetty työaika 20% 1.8.19 alkaen)
- maise ma-asiantuntija Ahro, Jutta (31.8.2019 saakka)
- maise ma-asiantuntija Hirvonen, Auli
- maise ma-asiantuntija Koski, Katriina
- maise ma-asiantuntija Laari-Günther, Johanna
- maise ma-asiantuntija Söyrinki, Riikka (lyhennetty 60 % työaika 1.9-15.10.19 sekä 15.12.2019 ->)
- yritysasiantuntija Lento-Kemppi, Sanna

Etelä-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus toimii Etelä-Karjalan, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson, Pirkanmaan sekä Uudenmaan maakunnissa 12 eri toimihenkilön voimin. Ruokaan, elintarvikkeisiin ja yrityspalveluihin liittyviä asiantuntijapalveluita antoi toimintavuonna kuusi asiantuntijaa ja maise man- ja luonnonhoitoon liittyviä asiantuntijapalveluita viisi asiantuntijaa. Asiantuntijuiden eri toimialojen osaamisvastaavina toimivat ruoka- ja ravitsemusneuvonnassa sekä yritysneuvonnassa Outi Penttilä, maise man- ja luonnonhoidon neuvonnassa Auli Hirvonen sekä järjestöpäällikkönä Jenni Kunnaala.

Piirikeskuksen Maa- ja kotitalousnaisten jäsenet ja yhdistykset

Etelä-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten jäsenmäärä toimintavuonna oli 12 565 henkilöä, josta naisia 6293 ja yhdistysten määrä 237 kappaletta.

Toimintaan osallistuvien henkilöiden ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten määrä

Etelä-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten järjestämään toimintaan retkille, kursseille, luennoille, työpajoihin sekä muihin tapahtumiin osallistui noin 25 300 henkilöä. Määrään on laskettu mukaan hankkeiden työpajat, jossa vastuullisena järjestäjänä on ollut piirikeskuksen asiantuntija.

Toimintaan osallistuneiden vapaaehtoisten lukumääräksi arvioimme noin 8000 henkeä. Arvio perustuu yhdistysten palauttamien vuosikertomuksiin.

Kohderyhmää lähestyttiin uutiskirjein, Facebookin kautta sekä henkilökohtaisella kontaktoinnilla kursseilla, luennoilla ja muissa tapahtumissa. Iso haaste kohderyhmän tavoittamisessa on jäsenen sähköpostien vähäinen määrä suhteessa koko jäsenmäärään. Viestinnässä uutiskirjeet tavoittivat noin 4400 jäsentä. Viime vuonna jäsenen yhteystietojen päivittämisen panostettiin erityisen paljon sähköisesti järjestetyn ProAgria Etelä-Suomen edustajiston vaalin vuoksi.

Piirikeskuksen edustajistosta ja hallituksen jäsenistä muodostetut alueelliset maakuntatiimit olivat tärkeä tuki toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Luottamus henkilöiden kautta tieto kulki yhdistyksiin.

Piirikeskuksen tärkeimmät sidosryhmät ovat kaupungit, kunnat, muut yhdistykset, Leader-toimintaryhmät, MTK, ympäristöministeriö ja Viherympäristöliitto. Sidosryhmien kanssa on toteutettu kampanjoita, viestitty ajankohtaisista asioista sekä tehty vierailuja erillisten sidosryhmätilaisuuksien lisäksi. Alueellisia sidosryhmätilaisuuksia, joihin oli kutsuttu yhteistyökumppaneita ja sidosryhmiä sekä uusia mahdollisia yhteistyökumppaneita järjestettiin maaliskuussa Kouvolassa (11 osallistujaa) ja Lahdessa (9 osallistujaa). Tilaisuuksissa esiteltiin piirikeskuksen toimintaa, osaamistamme ja palveluitamme. Kiinnostusta herätti muun muassa laaja asiantuntijus ravitsemus-, ruokakasvatus- ja luonnontuotealalla sekä avoimien viheralueiden mahdollisuudet taajamissa. Sidosryhmätilaisuuksista on syntynyt yhteistyötä muun muassa Lahdessa ja Lappeenrannassa kaupungin ravitsemusterapeutin kanssa tapahtumien järjestämiseksi. Seuraavat alueelliset sidosryhmätapaamiset pidetään v. 2020.

TOIMINTAJA TULOKSET AVAINTULOSALUEITTAIN

RUOKA-, RAVITSEMUS- JA KOTITALOUSNEUVONTA

Alueellista ruoka- ja ravitsemusneuvontaa annettiin erilaisilla kursseilla, luennoilla, tapahtumien ja messujen neuvontapisteissä, lehdissä tai muissa medioissa. Ruokakurssien aiheista suosituimpia olivat raskileivonta, keitot, lähiruoan neljä vuodenaikaa sekä gluteeniton leivonta. Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin-hankkeen teemaa ruokahukan vähentämisestä ja kierättämisestä tuotiin esille ruokakursseilla.

Kaikkiaan ruokakursseja ja tapahtumia pidettiin yhdistyksille sekä muille tahoille yhteensä 67 kpl. Kurssit jakaantuivat jäsenalueittain seuraavasti: Etelä-Karjala 5 kpl (185 osallistujaa), Häme 13 kpl (141 osallistujaa), Kymenlaakso 4 kpl (39 osallistujaa), Pirkanmaa 19 kpl (244 osallistujaa) ja Uusimaa 26 kpl (325 osallistujaa). Luentoja pidettiin Hämeessä 1 kpl (10 osallistujaa), Pirkanmaalla 1 kpl (30 osallistujaa) ja Uudellamaalla 1 kpl (16 osallistujaa). Ruokakasvatuksen mahdollisuuksia esiteltiin Vohvelisuunnistus-konseptin avulla Lahdessa (140 osallistujaa), jossa kohderyhmänä olivat Päijät-Hämeen koulujen, varhaiskasvatuksen sekä terveydenhuollon henkilökunta. Kymenlaaksossa Hyvinvointi-päivät Kotkassa (300 osallistujaa) kohderyhmänä, jossa kohderyhmänä 70 v täyttäneet. Villiyrttikävelyjä pidettiin Tampereella ja Espoossa yhteensä 3 kpl (57 osallistujaa). Villiyrttikävelyt olivat yritysten TYHY-toimintaa ja osallistajat huomasivat, kuinka paljon löytyy syötäväksi sopivaa ihan omasta pihastakin, mutta hyvä tietää, että mitä voi käyttää. Hämeessä Hämeenlinnassa pidettiin lisäksi villiyrtti-info koululaisille osana maatilavierailua (39 osallistujaa)

Raskileivonta herätti leivontaan uuden ajatuksen ja innosti niin nuoria kuin vanhempiakin. Ruokaiset keitot -kurssi kiinnosti, koska haluttiin oppia uusia ideoita keittoihin, jotka usein ovat niitä helppoja tehdä useammallekin päivälle. Ruokakursseilla ruokahukan vähentäminen ja pakkausmateriaalin kierrätys olivat oleellisessa osassa. Usealla ruokakurssilla löytyi myös ottaja eloperäiselle ruokajätteelle ja se päätyi sitten kompostiin tai kanoille ruoaksi. Ruokakurssien tilaajina oli järjestön lisäksi niin TYHY-ryhmiä, kuin muitakin yhdistyksiä. *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö*

Digitalisaatiota hyödyntävä neuvonta, koulutus tai muu viestintä

Ruoka-asiantuntijat toteuttivat kolme neuvontavideota, joka julkaistiin piirikeskuksen Facebook-sivuilla sekä YouTube -kanavalla. Aiheena olivat suomalainen ruoantuotanto, riistalinnun käsittely järveltä patavalmiiksi sekä MKN ruokapalvelut, jossa esiteltiin asiantuntijoiden osaamisalueita. MKN ruokapalveluvidеоlla pystytään tuomaan esille ruoka-asiantuntijoiden monipuolista ammattitaitoa ja tekemistä laajemmin erilaisissa tapahtumissa ja viestintäkanavissa. Videot on tehty hyödyntämään koko järjestön asiantuntijuutta. Videota voidaan käyttää myös opetuksen ja neuvonnan tukena. *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö*

Ruoka-asiantuntija Jenni Kunnaala oli mukana Ruokaneuvot-konseptissa, jossa tuotettiin 8 kertaa vuodessa sesonginmukainen teema, resepteineen ja kuvineen. Aiheista ensimmäinen oli kasvisruokien käyttöä edistävä uudet proteiiniainpiteet arkiruoassa ja toinen laidunlautaselle - luonnonlaidunlihan tunnettuuden lisääminen. Kokonaisuuksia hyödynnettiin Kotija maaseutu-lehdessä, mediatiedottamisessa, nettisivuilla ja sosiaalisessa mediassa (mm. Instagram, Facebook). *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö*

Ruokatreffit keittiössä! -ruokapajat

Ruokatreffit keittiössä -ruokapajojen tavoitteena oli lisätä erityisesti syrjäytymisuhan alla olevien nuorten ruoanvalmistukseen, ruokahävikin vähentämiseen, terveyttä ja kestävästä kehitystä edistäviin ruokatottumuksiin sekä hyvinvointiin liittyviä tietoja ja taitoja. Samalla lisättiin yhdessä tekemisen ja syömisen iloa ja osallisuuden kokemuksia. Toiminnallisia ruokapajoja pidettiin Starttipaissa Pirkanmaan (4 kpl) ja Kymenlaakson (4 kpl) alueilla. Ruokapajoihin osallistui Kymenlaaksossa 16 ja Pirkanmaalla 26 nuorta. Ruokapajoissa hyödynnettiin Tampereen Talouskoulun säätiön kustantamaa Ruokatreffit keittiössä! -ruokakasvatusopasta. Ruokapajoissa osallistujien kanssa keskusteltiin niin ravitsemukseen kuin ruokavalintoihin liittyvistä sekoista. Osallistajat totesivatkin, ettei tämä niin vaikeaa ole, mutta yksin ei ole kiva tehdä ruokaa. Starttipajoissa onkin ruokaan liittyvät seikat hyvin esillä ja yhdessä pyritään viikoittain tekemään aterioita ja saamaan valmiuksia omaan elämään. *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö, Tampereen talouskoulun säätiö sr*

TehtäväZ-hanke

TehtäväZ -hanke jatkui Kymenlaaksossa, Pirkanmaalla, Uudellamaalla ja Hämeessä. Hankkeeseen osallistuneet nuoret saivat uusia ja vahvistivat jo olemassa olevia valmiuksia mm. arjenhallinnassa, kädentaidoissa, ryhmässä ja yksilönä toimimisessa sekä työelämässä tarvittavien hyvien käytöstapojen mukaisessa toiminnassa. Nuoria myös aktivointiin työelämässä hyödynnettävien digitaalisten ohjelmien ja palveluiden käyttöön. Hanke toteutettiin neljän neuvontajärjestön yhteistyönä, jossa oli Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten lisäksi mukana Marttaliitto, Finlands Svenska Marthaförbund ja Taito. Uudenlainen yhteistyö muiden neuvontajärjestöjen kanssa oli todella onnistunutta. Järjestöjen lisäksi hankkeessa oli monia muita yhteistyökumppaneita kuten, kaupunkien nuorisopalvelut, maaseudun pienryttäjiä, maatiloja ja ikääntyvien hoitolaitoksia. Työpajoja pidettiin kullakin alueella 8 kpl. Kymenlaaksossa yhteistyökumppanina oli Haminan rannikkopajat, Taito Kymenlaakso ja Hyvinvoiva hevonen, osallistujia 8 nuorta, Pirkanmaalla Nokian kaupungin Starttipaja, Pirkanmaan Martat ja Taito Pirkanmaa, osallistujia 10 nuorta, Uudellamaalla Vihdin nuorten työpaja Tuuma, osallistujia 10 nuorta ja Hämeessä Hämeenlinnan Ohjaamo, osallistujia 9 nuorta. Etelä-Karjalassa yritysasiantuntijamme toteutti kahtena päivänä yhteistyössä Etelä-Karjalan Marttojen kanssa TehtäväZ työpajat, joissa Green Care yrittäjyyttä tutuksi nuorille. Ryhmässä oli 9 nuorta. Nuorille ja yhteistyökumppaneille lähetettiin työpajojen jälkeen sähköinen palautekysely. TehtäväZ-hankkeeseen osallistuneiden nuorten palautteista kävi ilmi, että miltei puolet osallistuneista nuorista koki hankkeen aikana heidän kykynsä nähden hyvää itsessään parantuneen samoin kuin kokemus, että osaa tehdä jotakin asiaa hyvin. Yli kolmannes nuorista raportoi luottamuksen toisiin ihmisiin lisääntyneen, hyväksytyksi tulemisen tunteen lisääntyneen ja uskomien tavoitteiden saavuttamiseen nousseen. Yhteistyökumppaneiden palautteessa tuli esille, että *hanke on suonut nuorille mahdollisuuden tehdä asioita, joita muuten ei olisi pystytty järjestämään. Tehtävä Z tuki nuorten ryhmäytymistä. Lisäksi tehtävä Z:n kautta nuorille mahdollistui tutustumiskäynnit sellaisiin paikkoihin, joihin nuorilla ei muuten olisi välttämättä mahdollisuutta (esim. maatilavierailu). Nuoret pääsivät kokkaamaan erilaisia ruokia sekä saivat evästä myös kotiin. Moni nuorista ei tee itse kotona ruokaa. Hankkeen yhteistyötahot kokivat yhteistyön tärkeänä ja haluavat sen myös jatkuvan. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö*

Future Crops -hanke

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry on kumppanina Luonnonvarakeskuksen hallinnoimassa Future Crops -hankkeessa, missä on haettu tulevaisuuden peltoerikoiskasveja ja niiden käyttömahdollisuuksia, tietoa ja elämyksiä kysynnän ja liike-toiminnan tueksi. Etelä-Suomen ruoka-asiantuntijat olivat mukana kahdessa tapahtumassa. Uudellamaalla Pirilän kukkatalon kevätmarkkinoilla maistatettiin erikoiskasveista tehtyjä ruokia. Toinen tilaisuus oli Jokioisilla Luonnonvarakeskuksen tiloissa, jossa maistatettiin erikoiskasveista tehtyä ruokaa. Tilaisuuksissa tavoitettiin 370 henkilöä. *Rahoitus: MKNK / Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma*

Kokouspalvelut Hämeessä

Vanajan Parven kokouspalveluiden osalta vuosi 2019 oli edellisvuotta hiljaisempi. Kahvi- ja ateriapalveluja tarjottiin 245 kertaa yhteensä 5225 asiakkaalle. Kokousasiakkailta kerätään palautetta systemaattisesti sähköpostilla tapahtuman jälkeen. Palaute on lähes aina hyvää, mutta saadaan myös parannusehdotuksia, joita suullisella palautteella ei saataisi.

Kotimaisen järvikalan käytön edistäminen

Järvikalan käytön edistäminen on Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten sekä Hämeen Kalatalouskeskuksen yhteinen tavoite, jonka eteen teimme työtä myös vuonna 2019. Koululaisille ja lapsiperheille järjestettiin tapahtumia seitsemällä eri paikkakunnalla. Tapahtumissa jaettiin kalatietoutta ja rohkaistiin kalan syöntiä. Itse valmistettu kalahampurilainen maistui lapsille hyvin olipa raaka-aineenä särki, hauki tai ahven. Myös raputietoutta jaettiin koululaisille maistatettujen kera. Pirkanmaalla osallistuttiin Valtakunnalliseen kalastuspäivään Tampereella ja Uudellamaalla kalastettiin ja tehtiin kalaruokia Uudenmaan vesi- ja ympäristö ry:n Länsi-Uusimaa Holarin -hankkeen kanssa Lohjalla. Tapahtumissa tavoitettiin yhteensä yli 1000 lasta ja aikuista. Kalatapahtumissa on kalaruoka koettu uudenlaisena ruokaelämyksenä. Tapahtumien myötä perheissä on lisätty järvikalan käyttöä.

Luontoaskelhyvinvointiin -hanke

Maa- ja kotitalousnaiset olivat yhteistyökumppaneina THL:n, LUKE:n ja SYKE:n Luontoaskelhyvinvointiin-hankkeessa, jonka tavoitteena oli tukea kiertotaloutta ja lisätä terveydelle edullista mikrobistoa lasten elimistössä uudistamalla syömistä ja ruokakasvatusta kokonaisvaltaisesti, tarjoamalla lapsille monipuolisia luontokontakteja ja positiivisia luontoelämyksiä sekä minimoimalla

ruokahävikkiä ja edistämällä jätteen paikallista hyödyntämistä. Hankkeen tuotoksena syntyi kokonaisvaltainen Luontoaskel hyvinvointiin -toimintamalli päiväkodeihin. Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset vastasivat hankkeessa ruokakasvatuksen koulutusmoduulin toteuttamisesta yhteistyössä hankekonserktion osapuolten kanssa kouluttamalla hankkeeseen valitut päiväkodin ja vertailupäiväkodin varhaiskasvatus- ja ruokakasvatushenkilökuntaa Etelä-Karjalassa Lappeenrannassa. Koulutuksia järjestettiin yhteensä kolme ja pääpaino niissä oli varhaiskasvatuksen ruokailuosituksella, aistilähtöisen saperu-ruokakasvatuskäytännön läheisesti, ruokakasvatuspedagogiikan perusteet ja ruokahävikki. Osallistujia koulutuksissa oli yhteensä 19.
Rahoitus: MKNK / maa- ja metsätalousministeriö

Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin -hanke

Maa- ja kotitalousnaisten ja Suomen ympäristökeskuksen koordinoiman Vesistökuunnostusverkoston yhteisen Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hankkeen päätavoitteena on tuoda kuluttajille tietoa mahdollisuuksista vaikuttaa ympäristön, erityisesti vesistöjen tilaan omilla valinnoillaan sekä edistää ravinteiden kierrätystä. Tavoitteena on vähentää ruokahävikkiä ja aktivoida vapaaehtoisia vesienhoitotyötä havainnollistamisen ja positiivisen viestinnän avulla.

Ruokahukka -hankkeessa järjestettiin v. 2019 Ruokahukka infoja lapsiperheille ja koulutustapahtumia ruokakursseilla (33 kpl) tuotiin esille ruokahukan vähentämistä (nämä esitetyt Ruoka-, ravitsemus- ja kotitalousneuvonta -kohdassa). Hämeessä ruokahukkainfoja lapsiperheille pidettiin yksi, joka tavoitti noin 80 aikuista ja 50 lasta. Kymenlaaksossa lapsiperheille suunnattu ruokahukkainfo tavoitti 30 aikuista ja 20 lasta. Etelä-Karjalan tilaisuuksissa tavoitettiin 50 aikuista ja 135 lasta, Uudellamaalla ruokahukkainfoja pidettiin yksi ja tavoitettiin 1 aikuinen ja 25 lasta. Pirkanmaalla tilaisuuksia oli 3, joissa tavoitettiin 16 aikuista ja 82 lasta. Yllättävää oli, että monet lapsiperheet niin kaupungissa kuin maaseutuajamissa toteivat, että heillä tulee ruokahukkaa varmaan enemmänkin, mutta vaatii paneutumista sen vähentämiseen. Ruokahukka teemalla yhdistykset järjestivät Naisvoimaa viikolla alkuvuonna Ruokahukka -infotapahtumia kouluissa ja kirjastoissa. Ruokahävikin vähentämiseen tapahtumilla vaikutettiin, mutta sen realisoitumisen näkyy jäljempänä. Ruokahukka ruotuun -hankkeen kesto on 2017-2019. Hanke toteuttaa hallituksen Kiertotalouden läpimurto ja puhtaat ratkaisut käyttöön –kärkihanketta. *Rahoitus: MKNK/ympäristöministeriö*

Rytmiä ruokailuun

Uudellamaalla Lohjalla järjestettiin kymmenessä alakoulussa rytmiä ruokailuun – tapahtumia. Lapsille ja heidän opettajilleen kerrottiin, havainnollistettiin ja vielä maistatettiin terveellisiä välipaloja. Päivien aikana pääpaino oli kasvisten käytön lisäämisessä, kuidun saannin lisäämisessä, suolan käytön vähentämisessä ja opetettiin pakkausmerkintöjen lukua – miten valita terveellinen välipala. Tapahtumissa tavoitettiin n. 1400 lohjalaista nuorta, heidän vanhempansa ja opettajat. Rytmiä ruokailuun -tapahtumilla saatiin lisättyä kasvistietämystä ja ravitsemuksen tärkeyttä päivittäisessä jaksamisessa ja kouluarjessa. Tavoitettiin Lohjalla paljon nuoria ja lapsia alakouluikäisessä ikäryhmässä ja Maa- ja kotitalousnaisten tunnettuus lisääntyi kouluilla. Olemme tervetulleita menemään uudelleen kouluihin uusien aiheiden kera. *Rahoitus: Lohjan Naisten lastensäätiö*

Saperu-ruokakasvatus päiväkodin arjessa -koulutus

Lappeenrannassa järjestettiin yhden päivän aikana kaksi 3,5 tunnin koulutusta kaupungin ja yksityisten päiväkotien henkilökunnalle ja ruokapalveluhenkilökunnalle. Koulutus johdatti varhaiskasvatukseen ruokailuosituksiin, aistilähtöisen saperu-ruokakasvatukseen ja ruokakasvatuksen pedagogiikan perusteisiin. Koulutus sisälsi myös käytännön harjoitteita ja esimerkkejä saperu-menetelmän soveltamiseen päiväkodin arjessa sekä ryhmätyöskentelyä työpajassa. Koulutus antoi uusia ideoita varhaiskasvatukseen ruokakasvatukseen ja yhteistyön lisäämisen varhaiskasvattajien ja ruokapalvelun välillä. Osallistujia oli yhteensä 39.
Rahoitus: Lappeenrannan kaupunki

MAISEMAN- JA LUONNONHOIDON PALVELUT

Elävää maaseutua taajamiin -toimintamallin jalkauttamiskäyntejä tehtiin 18 kpl, joissa esiteltiin kuntien ja muiden organisaatioiden mahdollisuuksia edistää luonnon monimuotoisuutta ja maiseman hoitoa. Tapaamisissa keskusteltiin maisemapeltojen ja niittyjen mahdollisuuksista kaava-alueella, laidunnuksen käytöstä ja hyödyistä alueiden hoidossa sekä luonnon monimuotoisuuden esiin

tuomisesta taajamissa. Viherpäivillä olimme omalla messuosastolla esittelemässä avoimia viheralueita ja luonnon monimuotoisuutta. Avoimet viheralueet saivat runsaasti näkyvyyttä erityisesti kuntasektorilla. Viherpäivien kävijämäärä oli vuonna 2019 noin 1400 kävijää. Mukana messuilla oli kaksi asiantuntijaa ja keskusteluja käytiin kolmen päivän aikana useiden kuntien B-hoitoluokista ja niiden kehittämistä sekä laiduntamisesta hoitomuotona. Yhteistyö useiden kuntien kanssa jatkui tapaamisten jälkeen. Tammelan kunta brändää itseään luontokuntana ja innostui kehittämään myös luonnon monimuotoisuutta taajamissa. Kaupunginpuutarhurit saivat ymmärrystä miten laidunnuksella tuotetaan elämyksiä asukkaille.

22.1. Lappeenranta. Aiheen esittely Etelä-Karjalan kulttuuriympäristöryhmässä, 6 osallistujaa
5.-7.2. Jyväskylä, Viherpäivät, kävijämäärä noin 1400
6.3. Kouvola. Sid osryhmätilaisuus MKN:n toiminnasta ja avoimien viheralueiden mahdollisuuksista, 11 osallistujaa
12.3. Lahti. Sid osryhmätilaisuus MKN:n toiminnasta ja avoimien viheralueiden mahdollisuuksista, 9 osallistujaa
29.3. Orivesi. 1 osallistuja
8.4. Lohja. 1 osallistuja
8.5. Tammela. 1 osallistuja
9.5. Hamina. Tapaamisessa mukana Haminan kaupungin tekninen ja viherpuoli, 2 osallistujaa
22.5. Kotka. Aiheen esittely Kymenlaakson kulttuuriympäristöryhmässä, 5 osallistujaa
8.6. Virolahti. 1 osallistuja
22.8. Forssa. Esiteltiin elävää maaseutua toimintamalli Kaupungin puutarhuriensa uran kesäluentopäivillä, noin 100 osallistujaa
4.9. Kuopio. Esiteltiin laidunus osana elävää maaseutua Kansallisten kaupunkipuistojen verkostolle, 24 osallistujaa
11.11. Asikkala. 6 osallistujaa
19.11. Hamina. Tapaaminen Haminan kaavoitusarkkitehdin kanssa, 1 osallistuja
Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Vuoden maisemateko -kilpailu järjestettiin viidettä kertaa, tällä kertaa teemalla ”Suuret suomalaiset vieraslajitalkoot”. Vuoden maisemateko nostaa aina esille paikallisen kulttuuriympäristön arvoja ja ominaispiirteitä, lisää yhteisöllisyyttä ja edistää kohteen säilymistä tuleville sukupolville kestäväällä tavalla. Vuonna 2019 kilpailulla haluttiin innostaa ihmisiä vieraslajien torjuntaan, ja sitä kautta lisätä luonnon monimuotoisuutta. Lisäksi kannustettiin yhdistyksiä ja yksittäisiä toimijoita laajaan yhteistyöhön vieraslajien torjunnassa.

Yhdessä suunniteltiin kaikille maakunnille yhteinen kampanja, jossa hyödynnettiin erityisesti somea: päivityksiä tehtiin kuukausittain useita. Valintaraatiin pyydettiin seuraavat: Riku Rinne kangas / SLL Kymenlaakso, Tuula Tanska / Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Mirja Sokura / SLL Etelä-Karjala, Erika Luhtanen / Imatran kaupunki, Ursula Immonen / SLL Uusimaa, Anu Nilsson / Uudenmaan kylät ry, Sari Hämäläinen / SLL Pirkanmaa, Visa Merikoski / MTK Pirkanmaa, Tiina Schultz / Pirkanmaan ELY-keskus, Aino Risto / SLL Etelä-Häme, Päivi Sundman / Riihimäen kaupunki, Irma Peltola / Päijät-Hämeen Vesijärvisäätiö.

Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten toimialueella kilpailuun osallistui 26 ryhmää tai yksityistä henkilöä. Palkitut olivat:

- Etelä-Karjala: Leena Laari, Luumäki – komealupiinin torjunta
- Kanta-Häme: Luolajan Maa- ja kotitalousnaiset, Hämeenlinna – jättipalsamin torjunta yhteisöllisesti
- Kymenlaakso: Hilikka Karjalainen ja Osmo Aalto, Kouvola – komealupiinin torjunta
- Pirkanmaa: Sahrakosken tila, Juupajoki – jättiputken torjunta
- Päijät-Häme: Lahden kaupunki – vieraslajien suunnitelmallinen torjunta ja laaja vieraslajista tiedottaminen
- Uusimaa: Kaitaan koulun 8. luokkalaiset, Espoo – jättipalsamin torjunta osana opetusta

Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Digitalisaatiota hyödyntävä viestintä

Etelä-Suomen maisema-asiantuntijoiden digitalisaatiota hyödyntävä viestintätehtävä toteutettiin Vuoden maisemateko kilpailun -teemalla. Sinustako vuoden torjuja? -videolla ja visuaalisesti yhtenäisillä some-nostoilla heräteltiin ihmisiä vieraslajien haittoihin ja torjuntamahdollisuuksiin.

Tee moitettu someviestintä tavoitti yli 65 000 ihmistä ja sai aikaan noin 5000 klikkausta ja toimintoa. *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö*

Ylläpidettiin ProAgria Etelä-Suomi ry:n omistamaa Laidunpankki-palvelua. Laidunpankki tarjoaa monipuolista tietoa sopimuslaidunnuksesta. Palvelu on ilmainen ja palvelee sekä maanomistajia että karjanomistajia. Kysyneuvoa -palstalle vastauksia tuli 11 kpl. Lisäksi sivuille vietin tietoa laidunnuksesta ja palveluista sekä tehtiin päivityksiä Laidun uutisia -palstalle. Sivusto palvelee valtakunnallisesti, vaikka sen ylläpito hoidetaan Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksesta. *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö (kuluttajavalistus), maksulliset markkinapaikat (palvelinmaksu)*

Järjestettiin maise ma- ja lunoaiheisia luentoja, työpajoja ja opintoretkiä yhteensä 17 kpl, joissa yhteensä 483 osallistujaa. *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö, ostopalvelu*

Laidun lautasella -opas

Laiduntavat eläimet ovat keskeisen tärkeitä monimuotoisen maatalousluonnon ylläpitäjinä. Monimuotoisuuskato on aivan yhtä merkittävä ongelma kuin ilmastonmuutos, ja sen ratkaisemisessa Suomessa laiduneläimillä on merkittävä rooli. Maise ma- ja ruoka-asiantuntijoiden yhteistyönä toteutettuun Laidun lautasella -oppaaseen on koottu tietoa ja ideoita siitä, miten maatalousluonnon monimuotoisuuden voi tuoda esiin ruuan ja palveluiden kautta. Opas auttaa ymmärtämään luonnonlaitumilla tuotettuun lihaan liittyvät monimuotoisuusarvot. Lähellä tuotettua laidunlihaa voimme nauttia hyvällä omallatunnolla, toki kohtuullisen kulutuksen tiedostaen. *Rahoitus: Vihtori Peltonen – Lihasula säätiö sr.*

Arvokkaat maise ma-alueet

Kansainvälistä maise mapäivää vietetään vuosittain 20.10. Maise mapäivä on osa Euroopan kulttuuriympäristöpäivien ohjelmaa. Päivän kunniaksi Maa- ja kotitalousnaiset järjestivät maise makävelyitä seitsemässä maakunnassa. Etelä-Suomesta osallistuttiin Arkimaise ma -kampanjaan Asikkalan Kurhila-Hillilän maise makävelyllä 19.10. sekä virallisena maise mapäivänä 20.10. Raaseporin Fiskarsin maise makävelyllä. Maise makävelyt saivat positiivista palautetta osallistujilta ja näkyvyyttä paikallismediassa. Tietoisuutta arvokkaista maise ma-alueista jaettiin paljon myös somessa. Tällä tavalla toteutettuja kävelyitä toivottiin muihinkin Asikkalan kyliin. Maise makävelyt avasivat paikallisten tietoisuutta oman ympäristönsä arvoista. Lähiympäristö ei ole aina niin tuttu, kuin kuvitellaan. *Rahoitus: ympäristöministeriö*

ViherB -tiedotushanke

Toteutimme yhdessä Viher ympäristöliiton kanssa ViherB -tiedotushanketta vuosina 2018-2019. Hankkeessa jaetaan tietoa avoimista viheralueista, erityisesti niiden arvoista ja mahdollisuuksista. Näiden viheralueiden kunnossapito on edullista, ja pienillä panoksilla alueet saadaan tuottamaan merkittäviä lisäarvoja ympäristöönsä. Alueita hoidetaan usein maatalouden menetelmin. Vuonna 2019 järjestettiin kaksi opintoretkeä kaupunkiniityille, tehtiin yksi lyhytvideo ja aktiivista some tiedotusta sekä laadittiin niittyjen ja maise mapeltojen kunnossapidon työohjeet. Lisäksi esiteltiin Viherpäivillä Jyväskylässä aiheita luennoilla sekä ViherB -hankkeen messuosastolla. *Rahoitus: Maiju ja Yrjö Rikalan puutarhasäätiö*

Maise man- ja luonnonhoito kaupungeissa ja kunnissa, B-hoitoluokkien niityt ja pellot

B-hoitoluokkien niityihin ja peltoihin liittyvät työt ovat keskeinen osa palvelutarjontaa. Asiakassuhde Tampereen ja Vantaan kaupungin kanssa jatkui. Kangasalan kaupungille tehtiin avoimien viheralueiden kehittämissuunnitelma. Hämeenlinnan kaupungille kartoitettiin tiemaise man raivaamistarpeita. Lisäksi kunnille tehtiin 5 kpl kohdekohtaisia hoitosuunnitelmia, 3 kpl maise mapeltojen viljelysuunnitelma sekä kunnossapidon laadun valvontaa 18 kohteessa. Lisäksi järjestettiin 2 kpl arvo niittyjen lupiinitalkoita. Se naatti-kiinteistöjen kanssa jatkettiin yhteistyötä Hämeenlinnan vallien laidunnuksen seurannassa ja suunnittelussa, mm. päivitettiin Hämeenlinnan vallien hoitosuunnitelma. *Rahoitus: kaupungit, kunnat, ostopalvelu*

NEUVO 2020 on tarjonnut maise ma-asiantuntijoille mahdollisuuden tehdä tilakohtaista neuvontaa erittäin edullisesti. NEUVO 2020 tilakohtaisia neuvontakäyntejä 16 kpl ja erilaisia markkinointiviestejä lähetettiin useita. Asiasta tiedotettiin aktiivisesti ja annettiin puhelinneuvontaa. *Rahoitus: Maaseuturahasto*

Valio Carbo

Valio Carbo -hankkeessa kartoitettiin neljän tilan luonnon monimuotoisuutta, linnustoa, kasvillisuutta ja hyönteisiä. Kartoituksessa tuotiin esiin Valion maitotilan luonnon monimuotoisuuden tilanne ja annettiin kehittämisehdotuksia monimuotoisuuskadon hillitsemiseksi.
Rahoitus: MKNK (Valio Carbo -hanke)

HANKETYÖ

Maaseudun viihtyisyyden, elinvoimaisuuden ja vetovoimaisuuden lisäämiseksi Etelä-Suomessa kehitettiin nykyisiä maaseutumaisen ja kulttuuriympäristön hoitoon liittyviä palveluja. Erityisesti kehitettiin maaseudun tuoteistusta kaikille maaseudun toimijoille: asukkailla, kylillä ja yrittäjillä. Tehtiin aktiivista yhteistyötä ja tuotettiin palveluja maaseudun ja luontokohteiden hoitoon.

Avaimet maaseudun Leader-hanketta Uudellamaalla toteutettiin ProAgria Länsi-Suomen tuensuunnittokumppanina. Hankkeessa etsitään kohdekylien maaseudun ja matkailulliset vahvuudet yhdessä kyläläisten kanssa. Hankkeessa työstiin kaksi maaseudun hoitosuunnitelmaa. Suunnitelmassa huomioidaan luonnon monimuotoisuuden edistäminen kylissä sekä kylien ulkopuolisten asiakkaiden odotukset matkailun näkökulmasta. Hankkeeseen osallistuivat Vihtijärvi ja Vanjärvi Vihtiästä, Lohjalta Väänteenjoen alueen kylät (10 kpl) ja Lohjan Saariston kylät (10 kpl). Hankkeen toimiiin on osallistunut 20 henkilöä. Julkaistuja materiaaleja oli 2 kappaletta.
Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

Maaseudun polkuja Leader-hankkeessa, tehtiin eteläkymenlaaksolaisille kylille mobiilireittejä (5 kpl) ja kahden kylän yhteinen tarinakartta. Reitit ja tarinakartta tehtiin yhdessä kyläläisten kanssa työpajoissa. Lisäksi järjestettiin maaseudun hoitotalkoita, joilla laiteettiin kyläkohteita kuntoon. Kaikki reitit ja tarinakartta valmistuivat syksyyn 2019 mennessä. Tilaisuuksia järjestettiin 38 ja niihin osallistui 138 henkilöä. Hanke päättyi 2019.
Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

PALMA - Palvelumuotoilulla uutta liiketoimintaa maaseudulle -hanketta hallinnoi Lahden ammattikorkeakoulu (LAMK) ja tuensuunnittokumppani on ProAgria Etelä-Suomi ry ja toteutettiin Kanta- ja Päijät-Hämeessä. Hankkeessa kehitettiin maaseudun palveluyritysten toimintaa tuomalla yrittäjille ymmärrystä palvelumuotoilun, käyttäjälähtöisyyden ja digitaalisen markkinoinnin merkityksestä palveluita kehitettäessä. Hankkeen tilaisuuksiin osallistui noin 50 henkilöä. Hankkeen toteuttamisaika on 1.1.2018 - 31.12.2019.
Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin -hanke päättyi vuonna 2019. Maa- ja kotitalousnaisten ja Suomen ympäristökeskuksen koordinoiman Vesistökuunnostusverkoston yhteisen Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hankkeen päätavoitteena oli tuoda kuluttajille tietoa mahdollisuuksista vaikuttaa ympäristön, erityisesti vesistöjen tilaan omilla valinnoillaan sekä edistää ravinteiden kierrätystä. Maaseudun asiantuntijat järjestivät vuoden 2019 aikana 7 kpl Hyppää hyvän kierteseen - tapahtumaa Pirkanmaan, Uudenmaan, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan alueella. Ruokahukka ruotuun -hankkeen kesto on 2017-2019. Hanke toteuttaa hallituksen Kiertotalouden läpimurto ja puhtaat ratkaisut käyttöön -kärkihanketta. Hankkeen tilaisuuksiin osallistui noin 4300 henkilöä.
Rahoitus: ympäristöministeriö

Seitsemän veljeksien reitillä Leader-hanke Uudellamaalla päättyi joulukuussa 2019. Hankkeessa tehtiin sisällöntuotantoa Seitsemän veljeksien vaellusreitille Hyvinkään, Nurmijärven ja Tuusulan osalta. Yhteistyössä alueen kuntien, yhdistysten ja aiheesta kiinnostuneiden kanssa tuotettiin reitille sisältöä tarinoista, alueen maaseudun ja kulttuuriarvoista sekä monimuotoisesta luonnosta. Reitien sisällössä hyödynnettiin myös Aleksis Kiven historiaa ja tuotantoa. Hanke toteutettiin työpajatoiminnan kautta, jolloin alueen yhdistyksillä, asukkailla ja reitistä kiinnostuneilla oli mahdollisuus osallistua sisällön tuotukseen. Valmis reitti mobiilisovelluksessa julkistettiin 12.10.2019. Hankkeen tilaisuuksiin osallistui noin 350 henkilöä.
Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

Leader-hanke Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson kulttuuriympäristöt kartoilla – EKKU käynnistyi Kaakkois-Suomessa. Hankkeessa tuotetaan kaksi maakunnan kulttuuriympäristökohteet kokoavaa karttasivustoa, Etelä-Karjalalle ja Kymenlaaksole kullekin oma sivustonsa. Esitys toteutetaan käyttäen paikkatietoon perustuvaa Story Map -sovellusta, joka on informatiivinen ja samalla näyttävä

tapa viestiä visuaalisten karttojen avulla. Hankkeen toteuttamisaika on 1.8.2019-31.12.2021. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*

Kylään maise maan-maise ma kylie identiteetin ja matkailun veturina -hankkeessa on tavoitteena innostaa toimijoita hyödyntämään kulttuurimaise maa sekä kulttuuriympäristöä ja aineetonta kulttuuriperintöä sekä paikallista ruokakulttuuria ja historiaa monimuotoisesti ja aidosti yritystoiminnassa. Hankkeessa keikeistä on aktivoida ja innostaa maaseutualueiden asukkaita ja yrittäjiä kehittämään omaa toimintaansa ja oman alueensa elinvoimaisuutta siten, että se houkuttelee matkailijoita alueille ja yritystoiminnan kehittämistä kylissä. Hankkeen tilaisuuksiin osallistui noin 140 henkilöä. Hanketta toteuttavat piirikeskuksesta sekä maise ma- että ruoka- ja yritysasiantuntijat. Hanketta toteutetaan Uudenmaan, Kanta- ja Päijät-Hämeen maakunnissa yhdessä Maa- ja kotitalousnaisten keskuksen kanssa. Hankkeen toteuttamisaika on 1.7.2018 - 28.02.2021. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*

Lumolaidun verkosto -hanke aloitti toimintansa Pirkanmaalla. Hankkeessa selvitetään konkreettisesti, miksi luonnonlaidunten hoito on tärkeää. Hankkeessa kartoitetaan luonnonlaidunten monimuotoisuutta kasvien, linnuston, sienien, hyönteisten ja maaperän monimuotoisuuden näkökulmista. Samalla kehitetään alueiden hoitoa tavoitteelliseksi. Kartoituksia tehdään yhdessä tilalla ja näistä tiloista syntyy verkosto. Tämän verkoston avulla myös kehitetään toimintaa, jolla luonnonlaidunuksesta saadaan lisäarvoa tiloille. Ensimmäisen kesän luonto-, hyönteis- ja maaperäkartoitukset verkostotiloilla käynnistettiin, samoin tehtiin tilahaastattelut sekä järjestettiin ensimmäinen verkostotilojen tapaaminen. Hankkeen toteuttamisaika on 1.3.2019 - 31.12.2021. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*

Lumovoimaa -hankkeen tarkoituksena on edistää luonnonhoitoyrittäjien liike-toimintamahdollisuuksia Uudenmaan ja Kymenlaakson luonnonsuojelualueilla. Luonnonhoito toteuttamista tavoitteellaan lisäämällä yhteistyötä, kehittämällä suunnittelukäytäntöjä sekä lisäämällä osaamista ja tietoa. Hanketta hallinnoi Metsähallitus ja ProAgria Etelä-Suomi ry on tuensirtokumppani. Hanketta toteutetaan Uudenmaan, Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan maakunnissa. Hankkeessa järjestettiin laiduntapaamisia ja laidunvalmennuksia 10 kappaletta, joihin osallistunut 58 henkilöä. Hankkeen toteuttamisaika on 1.5.2018- 31.8.2020. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*

MAISA -Maise man arvo -maaseudun ekosysteemipalveluiden pilottihanketta toteutetaan Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen ja Pirkanmaan maakunnissa, kolmella pilotti-maise ma-alueella. Hankkeessa haetaan uusia, innovatiivisia sisältöjä ja tuotteita matkailuyritysten hyödynnettäväksi ja kannustetaan maanomistajia ylläpitämään arvokkaita maise ma-alueita sekä tunnistamaan maise maan liittyviä ansaintakeinoja. Hanketta toteutetaan työpajojen ja yrityskohtaisen neuvonnan kautta. Hankkeen tilaisuuksiin osallistui noin 100 henkilöä. MAISA-hankkeen toteuttajina ovat Lahden ammattikorkeakoulu, Maa- ja kotitalousnaisten keskus sekä Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset. Hankkeen toteuttamisaika on 1.6.2018-31.12.2020. *Rahoitus: maa- ja metsätalousministeriö*

Leader-hanke Ruokaelämyksiä ja tarinoita tutuksi nostaa näkyväksi Pohjois-Kymenlaakson paikallista ruokaa, ruokaelämyksiä ja niihin liittyviä alueellisia tarinoita. Hankkeen aikana luodaan tarinoita hyödyntävä ja tukeva mobiilireitti, joka esittelee paikallista lähiruokatarjontaa, arvokkaita maise mia ja paikallishistoriaa. Hankkeen tilaisuuksiin osallistui 33 henkilöä. Hankkeen toteuttamisaika on 1.3.2019- 31.12.2020. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*

ProAgria Etelä-Suomen alueella toteutetaan kahta Elinvoimainen maatila, Elina II -hanketa. Toinen toimii Kaakkois-Suomen, Uudenmaan ja Hämeen alueella ja toinen Pirkanmaalla. Elina II -koulutushankkeissa MKN maise mapalvelut ovat mukana luonnonlaidunukseen liittyvässä koulutuksessa ja pienryhmätoiminnassa. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*

YRITYSPALVELUT

Maaseudun yrittäjyyttä on edistetty mm. sparraamalla yrittäjiä liiketoiminnan kehittämässä, kannattavuuden parantamisessa, yritystarinoiden esille nostamisessa, yhteistyöverkostojen rakentamisessa, vastuullisuuden ja ilmasto- ja ympäristötekojen tunnistamisessa, elintarvikelainsäädännön ja laadunvarmistuksen käytännön toteutuksissa. Tuotekehitystä ja yhteistyötä tehtiin yhteistyössä MKNK:n kanssa ja ProAgria Etelä-Suomen yritysasiantuntijoiden

kanssa. Yritysasiantuntijat osallistuivat MKNK:n toimialakohtaisille koulutuspäiville ja webex -kokouksiin ja -koulutuksiin.

Hygieniakoulutukset ja -testaukset

Etelä-Suomen yritys- ja ruoka-asiantuntijat (neljä henkilöä) järjestivät hygieniosaamistestejä yhteensä 18 kpl (95 osallistujaa); Etelä-Karjalassa 5 kpl (yhteensä 76 osallistujaa), Hämeessä 11 kpl (27 osallistujaa), Kymenlaaksossa 3 kpl (23 osallistujaa) ja Pirkanmaalla 2 kpl (13 osallistujaa).
Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Maistuva maaseutu -tapahtumat

Kädenäidot -messuilla Tampereella 15-17.11.2019 Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset oli mukana Maistuva maaseutu -teemalla. Messuilla palkittiin Etelä-Suomen Maistuva maaseutuyritykset viidestä maakunnasta. Etelä-Karjalasta Iloisen Pässin Maalaispuoti Oy Parikkalasta, Hämeestä Orastava Aurinko Oy Forssasta, Kymenlaaksosta Virpin Keittiö Oy Iitistä, Pirkanmaalta Yrjölään marjatilalla Hämeenkyröstä, Uudeltamaalta Härmän Rati Järvenpäästä. Kädenäidot-messuilla tavoitettiin osastolla noin 1800 kävijää. Messuilla vieraili kolmen päivän aikana 55 436 kävijää. Maistuva maaseutu -tapahtumia järjestettiin Etelä-Karjalassa Lappeenrannan Maaseutumarkkinoiden (4000 kävijää, 80 maaseutuyritystä) yhteydessä. Kymenlaaksossa Elimäen Lähiruokamessujen yhteydessä, jossa pöytä tavoitti noin 400 henkilöä. Hämeessä Maistuva maaseutu -tapahtuma järjestettiin Lahdessa CM Paavolan lähiruokamarkkinoilla yhteistyössä MTK Hämeen kanssa. Tapahtumassa tavoitettiin noin 100 henkilöä. Uudellamaalla Maistuvaa Maaseutua tuotiin esille Fiskarsin Slow Food tapahtumassa, joka tavoitti noin 600 henkeä. *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö*

Portaat yrittäjyyteen -koulutus

Portaat yrittäjyyteen -koulutuskokonaisuutta toteutettiin Etelä-Karjalassa kolmena valmennusiltana, joiden teemana olivat: ”Minustako yrittäjä – liike toiminnan suunnittelu”, ”Tärkeää asiaa taloudesta – yritystoiminnasta kannattavaa” ja ”Markkinoinnin ja myynnin askelemerkkejä – johtamisella menestystä”. Näihin valmennuspäiviin osallistui kolme yrittäjää/yrittäjäksi aikovaa. Portaat yrittäjäksi -valmennuksessa oli pie ryhmä, jossa keskustelu oli erittäin intensiivistä ja avointa. Yrittäjiltä tuli palautetta, että oli hyvä pelata omia ajatuksia toisten kanssa ja itselle syntyi monia oivalluksia oman yrittäjyyden kehittämiseen. Myös yrityksen talousasioita käsiteltäessä monet asiat aukeivat, kun keskustelut olivat hyvin konkreettisia, käytännönläheisiä ja esimerkkejä oli paljon.

AgroNaisen Avaintaidot -koulutuskokonaisuus jatkui vuonna 2019, jolloin toteutettiin kuusi koulutuspäivää, ryhmässä viisi maaseudun naista, maaseutuyrittäjää. Teemoina olivat: kasvinviljelyn perusteet, taimesta tukiksi, pellonpiennarpäivä-syksyn maan kasvukunto, laatu haltuun tiloilla – yleiskatsaus nautakarjatilän ympäristövaikutuksiin, laatu haltuun tiloilla – näkökulmana ympäristö ja maise ma ja turvallisesti ja terveenä työssä. *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö*

Ajankohtaista elintarvikealalta -koulutukset

”Ajankohtaista juuri nyt ruoka- ja elintarvikealalla” -tilaisuuksia järjestettiin Etelä-Karjalassa (32 osallistujaa) Hämeessä (16 osallistujaa), Kymenlaaksossa (16 osallistujaa) ja Pirkanmaalla (6 osallistujaa) ja. Yhteistyökumppaneina olivat Pirkanmaalla Ahlmanin koulun säätiön Parasta Pirkanmaalta -hanke, Hämeessä Lahden ammattikorkeakoulu sekä Hämeen MTK ja Etelä-Karjalassa Valtakunnallinen Ruokasektorin koordinaatiohanke. Tilaisuuksien tavoitteena oli tehdä EU:n nimisuojaajärjestelmää tutuksi yrittäjille sekä aktivoita suomalaisia tuottajia, elintarvikeyrityksiä ja muita toimijoita nimisuojaajahakemusten laatimiseen. Nimisuojaajärjestelmä on Suomessa vakiintunut nimitys, jolla tarkoitetaan maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden suojattuja alkuperänimityksiä, maantieteellisiä merkintöjä sekä aitoja perinteisiä tuotteita koskevia EU-tason laatuja järjestelmiä. Järjestelmien tarkoituksena on suojata tuotteita vakiintuneen nimen väärinkäytöltä ja huokeammilta väärennöksiltä. Haasteena oli saada osallistujia mukaan tapahtumiin. Nimisuoja vaatii lisää tunnetuksi tekemistä, jotta yrittäjiä saataisiin kiinnostumaan nimisuojan mahdollisuuksista omille tuotteilleen. *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö ja muut yhteistyötahot*

Luonnonkasvit elintarvikkeena -tilaisuus

Luonnonkasvit elintarvikkeena -tilaisuus järjestettiin Etelä-Karjalassa yhteistyössä Ruokaviraston kanssa. Tilaisuudessa keskusteltiin luonnontuotealan kehittämisen näkökulmista, elintarvikkelain-säädännön ja -hygienian vaatimuksista sekä elintarvikkeesta annettavista tiedoista luonnontuotteiden näkökulmasta. Tilaisuuteen osallistui 14 henkilöä. *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö*

NEUVO 2020 -Maatilojen nykyaikaistaminen ja kilpailukyvyen parantaminen (KIKY)-osiossa tarjotaan maataloille tilakohtaista neuvontaa, jossa pureudutaan mm. liike-toiminnan kehittämiseen ja kannattavuuden parantamiseen. Neuvo 2020 KIKY oikeudet on myönnetty yritysasiantuntijoille Outi Penttilä ja Sanna Lento-Kemppi. Neuvo 2020 -KIKY asiakkaita oli Etelä-Karjalassa 4 kpl ja Pirkanmaalla 9 kpl. *Rahoitus: Maaseuturahasto*

Maise ma- ja ruoka-asiantuntijoiden yhteistyönä toteutettuun Laidun lautaselle -oppaaseen on koottu tietoa ja ideoita siitä, miten maatalousluonnon monimuotoisuuden voi tuoda esiin ruuan ja palveluiden kautta. Opas on suunnattu maaseutu- ja ruokapalveluyrittäjille. Oppaan tavoitteena on auttaa ymmärtämään luonnonlaitumilla tuotettuun lihaan liittyvät monimuotoisuusarvot. Läheillä tuotettua laidunlihaa voimme nauttia hyvällä omallatunnolla, toki kohtuullisen kulutuksen tiedosta. Maaseutuyrittäjille pidettiin kaksi Laidun lautasella -teemapäivää, joissa käytännössä valmistimme teeman mukaisesti ruokaa laitumelta lautaselle. Oppaan koostivat maise ma-asiantuntija Riikka Söyrinki sekä ruoka-asiantuntijat Outi Penttilä ja Suvi Malin. *Rahoitus: Vihtori Peltonen – Lihasula säätiö sr.*

Kotimaisen järvikalan käyttöä edistettiin Pielisen kalajalosteen tuotteiden esitteissä K-citymarket Eastonissa Helsingissä. Tuote-esittelyssä tavoitettiin 400 henkilöä. *Rahoitus: asiakas*
Lisäksi

- laadittiin leipomoyritykselle tuotekortit. *Rahoitus: asiakas*
- kahvilapalvelujen tuotekehitystä aloittavalle matkailuyrittäjälle. *Rahoitus: asiakas*
- toteutettiin ”Haluatko myyntiä lisää – tuore tuotteille on kysyntää” – tilaisuus tuottajille, maaseutuyrittäjille (17 osallistujaa) Heinolan Heilassa. *Rahoitus: asiakas*
- tehtiin kehityskeskusteluja maaseutuyrityksille 3 kappaletta. *Rahoitus: maa- ja metsätalousministeriö*

Yrityskohtaisista neuvonnasta yrittäjiltä tulee palautetta, että heillä pohdinnassa olevat asiat tai ongelmat selkeytyvät. Näiden keskustelujen jälkeen heille syntyy selkeä näkymä mitä ja miten oman yrityksen asioita pitää viedä eteenpäin. Lähes joka kerran yrityskohtainen neuvonta on myös henkistä tukea ja uskonvahvistusta yrittäjälle – on helpottavaa, kun yrityksen asioita voi jakaa luottamuksellisesti jonkun kanssa.

Hankkeet

Luonnonyrteistä bisnestä -hankkeen tavoitteena on lisätä luonnonyrteialan luomia mahdollisuuksia elintarvike-, ruoka-, matkailu- ja hyvinvointialan keskuudessa Kanta- ja Päijät-Hämeessä niin, että toimijoille tulee luonnonyrteiden käytön avulla uudenlaisia liike-toimintamahdollisuuksia sekä liike-toiminnallista hyötyä. Hankkeessa kartoitetaan luonnonyrteiden poiminta- ja toimitusketjua. Hankkeen toimenpiteitä toteutetaan pääasiassa tiedottamisen, verkostojen luomisen sekä erilaisen työpajojen ja koulutusten kautta. Toimintavuonna hankkeessa järjestettiin luonnonyrteistä kiinnostuneille yrittäjille kaksi opintorekettä sekä 11 työpajaa, joissa mukana oli 310 henkilöä. Hankkeen toimenpiteitä toteutettiin yhteistyössä Päijät-Hämeen Mhy:n Luomumetsistä-uroja-hankkeen, Metsäkeskuksen Kasvavaa liike-toimintaa luonnontuotteista-hankkeen sekä ProAgria Etelä-Suomen Voimaa puutarhayritysten osaamiseen-hankkeen kanssa. Hankkeen toteuttamisaika on 1.4.2018 – 30.8.2020. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*

Ruokaelämyksiä ja tarinoita tutuksi -hanke

Hanke nostaa näkyväksi Pohjois-Kymenlaakson paikallista ruokaa, ruokaelämyksiä ja niihin liittyviä alueellisia tarinoita. Hankkeen aikana luodaan tarinoita hyödyntävä ja tukeva mobiilireitti, joka esittelee paikallista lähiruokatarjontaa, arvokkaita maimia ja paikallishistoriaa. Yritysasiantuntija piti yrittäjille työpajoja ruoan tarinallistamisesta sekä mobiilireitin ideoimisesta. Hankkeen työpajoissa oli yhteensä 33 osallistujaa. Hankkeen toteuttamisaika on 1.3.2019- 31.12.2020. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*

Yhteistyöllä kilpailukyvä – hanke (Kaakkois-Suomi)

Hankkeen tavoitteena oli mm. sparrata yrittäjiä liike-toiminnan kehittämisessä, edistää yrittäjien verkostoitumista ja edistää maaseudun yritystukien hakemisesta. Tehtiin kuudelle yrittäjälle /yrittäjäksi aikovalle tilannekartoitus ja yksi kokeilurahoitustukihakemus. Säännöllistä yhteistyötä tehtiin alueen muiden toimijoiden kanssa, jotka edistävät yrittäjyyttä. ”Startti yrittäjyyteen” -tilaisuudet (4kpl, osallistujia/yrittäjäksi aikovia yhteensä n. 50 henkilöä) yhteistyössä

Wirma Lappeenranta -kehitysyhtiön kanssa (yritysasiantuntijapuheenvuoro). Hanke päättyi 31.12.2019. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämishjelma*

JÄRJESTÖTOIMINTA JA YHTEISÖLLISYYDEN KEHITTÄMINEN

Loikkaa liikkeelle –kilpailun alueellisille voittajille pidettiin ruokakurssit Uudenmaan, Hämeen ja Pirkanmaan alueilla. Kymenlaaksossa voittanut yhdistys tarjosi ruoka-asiantuntijan järjestämän Ruokahukka-ruotuun-tapahtuman paikalliselle kyläkoululle. Etelä-Karjalan joukkue huomioitiin risteilylahjakortilla. *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö.*

Vuoden maa- ja kotitalousnaisiksi valittiin Etelä-Karjalasta Marjut Juntto Luumäeltä, Hämeestä Rauni Miettinen Hämeenkoskelta, Kymenlaaksosta Eila Ihalainen Haapa-Kimolasta, Pirkanmaalta Pirjo-Liisa Norokorpi Hämeenkyröstä ja Uudeltamaalta Anja Oura Lohjalta. *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö.*

Valtakunnallisesti yhteisistä järjestöteemoista ja -tempauksista, kuten Naisvoimaa-viikko, Roskareippailu ja jäteinfot paikallisten jätehuolto-yhtiöiden kanssa tiedotettiin yhdistyksiä jäsenen uutiskirjeiden sekä Facebookin avulla ja kannustettiin heitä osallistumaan. Roskareippailutapahtumia järjestettiin eri puolilla aluetamme 12 kpl ja niihin osallistui 101 henkilöä. Siivouksen kohteeksi oli valikoituneet tienvarret sekä seura- ja kylätalojen pihapiirit. Hämeenkyrön tapahtumassa oli mukana myös Koti ja maaseutu -lehti. Naisvoimaa viikolla useampi yhdistys kasasi ruokahävikkipöydän yhteistyössä esimerkiksi paikallisen ruokakaupan kanssa. Hämeessä yhdistyksen ruokahävikkipöytä oli liikkeellä koko vuoden myös kouluissa ja toritapahtumissa. Ruokahukka koulutuksissa ruokakursseilla osallistujille kerrottiin Hukantorjuntapartiosta ja kehoitettiin liittymään mukaan ja antamaan omat hukantorjuntavinkit. Impin päivä 11.6. on monessa yhdistyksissä jo vakiintunut tapahtuma. *Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö*

Maakuntakokoukset kutsuttiin koolle lokakuussa. 5.10.2019 pidettiin Pirkanmaan kokous Ahlmanilla Tampereella sekä Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson yhteinen tilaisuus Tuhannen tarinan talossa Kannuskoskella. Uudenmaan ja Hämeen yhteinen tilaisuus pidettiin Läyliäisten Maa- ja kotitalousseuran Seuralassa Lopella 12.10. Kaikille avoimet tilaisuudet keräsivät yhteensä 48 osallistujaa.

Edustajiston ja hallituksen jäsenistä koostuvat maakuntatiimit kokoontuivat alueittain 1-2 kertaa vuoden aikana. Edustajiston kokous pidettiin kiertävän vuoron mukaan Pirkanmaalla Lempeälässä 23.11.2019.

Retket ja muut tilaisuudet

Hämeessä kokoonnuttiin tammikuussa viettämään Hiljentymisen päivää Hämeenkoskelle 90 hengen voimin. Huhtikuussa lähdettiin järjestömatkalle Amsterdamiin ihailemaan Keukenhofin kukkapiestoa. Mukana oli 30 osallistujaa. Osallistujat pitivät matkaohjelmasta, jossa oli sopivasti yhteisiä retkiä, mutta myös aikaa omatoimiseen kaupunkiin tutustumiseen. Toukokuussa Uudellamaalla Kopparnäsin ulkoilueella tutustuttiin upeaan merenrantamaisemaan Auli Hirvosen opastuksella sekä nautittiin pikniklounas. Mukana oli 14 osallistujaa. Osallistujat saivat paljon tietoa alueen kasveista ja samalla tehtiin myös lintubongausta. Uudellamaalla ja Kymenlaaksossa järjestettiin perinteiset kesäretket kesäkuussa. Retkille osallistui yhteensä 57 henkeä, 38 Uudenmaan retkeen ja 19 Kymenlaakson. Retkien kohteet vaihtelevat vuosittain ja keräävät osallistujia yhdistyksistä eri puolelta alueita. Uudenmaan retken kohteena oli Strömforsin ruukki Ruotsinpyhtäällä, Lemin särä ja Mustilan arboretum. Kymenlaaksossa retkeiltiin Alvar Aallon suunnittelema Tehtaanmäen asuinalueella Kouvolan Inkeröisissä. Kesäkuun lopussa patikoitiin ja melottiin Liesjärven kansallispuiston alueella kohteena Korteniemen perinnetila. Mukana oli 19 osallistujaa. Elokuussa Pirkanmaalle Sastamalaan kokoontui Suvipäivään juhkakansaa sata henkeä. Elokuussa vierailtiin myös Etelä-Karjaan Vuoden maise mateko 2017 palkinnon saaneessa Kotkanie messä ja Salpalinjalla Luumäellä. Retkelle lähti mukaan 34 osallistujaa.

Toukokuussa järjestettiin Loistava järjestys -järjestystä arkeen ja pääkoppaan -tilaisuus yhteistyössä Etelä-Hämeen Marttojen ja Ammattikeittiöosaajien kanssa Hämeenlinnassa. Tilaisuus oli kaikille avoin ja sinne osallistui noin 60 henkeä.

Jäsenrekisteriklinikoita järjestettiin Hämeessä yksi Kärkölässä (9 osallistujaa), Pirkanmaalla kaksi Tampereella ja Hämeenkyrössä (16 osallistujaa) ja Uudellamaalla yksi Järvenpäässä (7 osallistujaa).

Tavoitteena oli aktivoida yhdistyksiä rekisterin käyttöön ja jäsentien päivittämiseen. Yhteyshenkilöt jäivät monella jäseneellä katuosoitteen varaan.

VIESTINTÄ

Toimintavuonna kehitettiin edelleen Etelä-Suomen MKN asiantuntijapalveluiden brändäystä ja tunnettuuden lisäämistä. Viestinnän kärkemme oli #rohkeestylpee -kampanja asiantuntijoiden osaamisen ja työn vaikuttavuuden nostoissa. Kampanjassa esiteltiin piirikeskuksen asiantuntijat ja heidän tekemäänsä työtä sekä tuotiin esiin maaseutua ja maaseudun tuottajia. Somemaailmassa tehty kampanja lisäsi vaikuttavuuttamme ja toi Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten Facebook-sivuille yli 300 uutta seuraajaa (1000 seuraajaa).

MKN maaseutupalveluilla on oma FB-sivusto (590 jäsentä) sekä lisäksi kaksi toimivaa FB-keskusteluryhmää, Luonnonlaitumet (478 jäsentä) ja Mainiot maaseumat (575 jäsentä). Lisäksi Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten Instagram-tili mknetelasuomi (244 seuraajaa) ja YouTube-kanava. Asiantuntijoilla on omat osaksi aktiivisessa työkäytössä olevat Instagram- ja Twitter-tilit.

Sinustako vuoden torjuja? -videolla ja visuaalisesti yhteisillä some-nostoilla heräteltiin ihmisiä vieraslajien haittoihin ja torjuntamahdollisuuksiin. Teemoitettu vieraslajien someviestintä tavoitti yli 65 000 ihmistä ja sai aikaan noin 5000 klikkausta ja toimintoa. Ruoka-asiantuntijamme julkaisivat YouTube-kanavallamme useita neuvonta- ja tiedotusvideoita suomalaisesta ruoantuotannosta, riistalintujen käsittelystä sekä asiantuntijapalveluista.

Asiantuntijat viestivät tehokkaasti ja monipuolisesti niin kampanjoista, hankkeista kuin muistakin ajankohtaisista tapahtumista maakunnissa. Viestinnässä hyödynnettiin Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksen omia somekanavia sekä ProAgria Etelä-Suomen Satoa -lehteä, kotisivuja ja hyviä suhteita paikallisiin toimittajiin median osalta.

Vuoden aikana kirjoitettiin vierevinä kirjoittajina blogeja PALMA – palvelumuotoilulla uutta liike toimintaa maaseudulle hankkeen blogisarjaan. Markkinoitiin asiantuntijapalveluita sid osryhmätapaamisissa ja koulutustilaisuuksissa sekä lähetettiin vuoden aikana yksi Maaseutun uutiset - Niityt ja maaseutun uutiskirje eri sid osryhmille. Osallistuttiin aktiivisesti sid osryhmäyhteistyöhön kuten Pirkanmaan, Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson kulttuuriympäristön yhteistyöryhmien toimintaan sekä Viherympäristöliiton kunnossapitoluokituksen (RAMS) ohjausryhmään. Jatkettiin piirikeskuksen asiantuntijoiden osaamisen kehittämistä ja erikoistumista. Osallistuttiin koulutustilaisuuksiin ja järjestettiin omia sisäisiä webex-palavereita.

Jäsenyhdistyksille lähetettiin jäsenkirjeitä postitse / sähköisesti 2 kertaa vuodessa. Lisäksi jäseniä tiedotettiin ajankohtaisista asioista sähköisesti. Koti ja maaseutu -lehden menekin edistämiseen osallistuttiin Etelä-Suomen alueella pitämällä lehteä esillä aktiivisesti tapahtumissa. Isommissa tilaisuuksissa hyödynnettiin houkuttimena edullista messutarjousta.

Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

HANKKEET

1) Piirikeskus vastuullisena toteuttajana

Ekku – Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson kulttuuriympäristöt kartoilla

Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

Lumolaidun verkosto

Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

Luonnonryteistä bisnestä

Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

Maisemapolkuja

Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

Seitsemän veljeksien reitillä

Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

Ruokaelämyksiä ja tarinoita tutuksi Pohjois-Kymenlaaksossa

Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

Sesonkimatkailua maaseudulla, yritysryhmähanke

Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

2) Hankkeet, joiden toteutuksessa piirikeskuksen edustaja ollut mukana

Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin

Rahoitus: Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, ympäristöministeriö

Future Crops

Rahoitus: Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

TehtäväZ

Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Kylään maisemaan - maisemakyläidentiteetin ja matkailun veturina

Rahoitus: Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

PALMA – Palveluutoilulla uutta liiketoimintaa

Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

MAISA – Maisema-arvo, maaseudun ekosysteemipalveluiden pilottihanke

Rahoitus: Lahden amk, maa- ja metsätalousministeriö

Lumovoimaa! Luonnonsuojelualueet maaseudun yrittäjien tulonlähteeksi

Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

Avaimet maiseman

Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

Luontoaskel hyvinvointiin

Rahoitus: Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, maa- ja metsätalousministeriö

Elina II -hanke

Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

Yhteistyöllä kilpailukykyä

Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

ITÄ-SUOMEN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS (heinäkuuhun -19 saakka Pohjois-Savon maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus)

Piirijohtokunta 2019

• puheenjohtaja	yrittäjä Korhonen Teija	Tervo
• varapuheenjohtaja	kotitalousopettaja Hiltunen Mervi	Lapinlahti
• jäsen	yrittäjä Karppinen Katariina	Lapinlahti
• yrittäjä	Liimatainen Terhi	Vesanto
• maatalousyrittäjä	Lind Pirjo	Kiuruvesi
• maatalousyrittäjä	Luttinen Sirpa	Vesanto
• puutarhuri	Karhu Senja	Suonenjoki

Toimihenkilöt 2019

• toiminnanjohtaja Pikkarainen Marjatta	ProAgria/MKN Kainuun palveluksessa
• yritysasiantuntija Sulola Heli	
• ruoka-asiantuntija Louna Sanna	vanhempainlomalla 30.6. asti., 80% työaika
• ruoka- ja yritysasiantuntija Niskanen Marja	
• yritysasiantuntija Räsänen Marjatta	
• maaseutu-asiantuntija Jokela Sinikka	80% työaika
• kv. toiminn. johtaja Sares Ilona	
• tiedotusvastaava Smedberg Jonna	18.2. – 30.6.2019, 30 - 80 % työaika
• tuottaja Taina Laitinen	3.6. alkaen, 3.6.-31.8 ajalla 80 % työaika
• viestintäasiantuntija Niina Vääntinen	7.10. alkaen

Piirikeskuksen Maa- ja kotitalousnaisten jäsenet ja yhdistykset

Itä-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten jäsenmäärä toimintavuonna oli 1500 henkilöä ja yhdistysten määrä 76 kappaletta.

Toimintaan osallistuvien henkilöiden ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten määrä (arvio)

Mylly-asiakashallintaohjelman tilastoitujen lukujen mukaan asiakkaita tapahtumissa, kursseilla, opintomatkoilla sekä myynnin/palvelutuotannon kohteena oli arviolta noin 23 500 henkilöä. Lisäksi hankkeissa esim. infotilaisuuksissa oli muita osallistujia noin 200 henkilöä. Tämän lisäksi niissä tapahtumissa, joissa vastuullamme oli ruoka- ja kahvipalveluiden tuottaminen, oli noin 5 000. Pelkästään Satoa-tapahtumaan osallistujia oli noin 20 000 henkilöä, joten tapahtumien kautta toimintaan osallistuu useita kymmeniä tuhansia henkilöitä vuosittain. Facebookissa seuraajiamme oli vuoden lopussa yli 500. Itä-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten (Pohjois-Savon) piirikeskuksen tuottamaan toimintaan on näin ollen vuoden aikana osallistunut arviolta lähes 30 000 henkilöä. Toimintaan on lisäksi osallistunut noin 530 vapaaehtoista yhdistysten johtokunnissa, ja toiset 530 muuta yhdistysten väkeä, ja talkootyötä järjestössä tehtiin arviolta 7 600 tunnin verran; talkoolaisia omissa tapahtumissamme on ollut hienosti saatavilla, noin 50, arviolta 300 tuntia. Neuvontahenkilöstön lisäksi syksyllä toimineen mehuaseman palkattuja toimihenkilöitä oli viisi.

Tapahtumat onnistuivat, ja erityisesti Satoa-kokonaisuudessa oli oleellisena osana näkyvä some-tiedottaminen. Teimme myös yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, mikä helpotti kohderyhmän tavoittamista. Tapahtumiin liittynyt sidosryhmä- ja asiakaspalautteen kerääminen oli säännöllistä.

Tärkeimmät sidosryhmäkumppanit, joiden kanssa töitä yritysneuvonnan kehittämiseksi on tehty, ovat olleet luonnollisesti jo yhteisen johdon alla toimineet ProAgria Pohjois-Karjala/ Pohjois-Karjalan maa- ja kotitalousnaiset sekä ProAgria Kainuu/ Kainuun maa- ja kotitalousnaiset, ja muina yhteistyökumppaneina LUKE, Pohjois-Savon ELY-keskus, Leader-ryhmät: Veturi ry, Kalakukko ry, Mansikka ry, Savon Yrittäjät, kunnat ja kuntien tai alueiden elinkeinopalvelut, maaseutuhallinto, alueen Uusyrityskeskukset, Ylä-Savon SOTE sekä TE-palvelut, Savonia AMK, Savo-Grow, Itä-Suomen Yliopisto. Toimintavuoden aikana on tehty tiivistä yhteistyötä alueen kehittäjätahojen kanssa. Koko Pohjois-Savon alueella on oltu mukana seudullisten yrityspalvelujen kehittämisessä.

Ruoka- ja ravitsemusneuvonnan tilaisuuksia tai kursseja oli vuoden aikana Pohjois-Savossa yhteensä 38, joissa oppia sai yhteensä noin 1 000. Ruokahukka ruotuun -teema kulki toiminnassa vahvasti

rinnalla. Maiseman- ja luonnonhoidon neuvonnassa tehtiin vahvaa perusneuvontaa-, sidosryhmä- ja tiedottamistyötä, ja Liiketoimintaa kulttuurimaisemasta -hanke sai toteutetuksi yrityksiä hyödyttäviä työpajoja, opintomatkan sekä yrityskohtaista neuvontaa. Yrityspalveluiden tuloksena saavutettiin yrittäjien digivalmiuksien, kilpailukyvyyn ja yhteistyön paraneamista sekä vientivalmiuksien kehittämistä. Tärkeänä tuloksena on myös maaseutuyrittäjien sekä heidän palvelujensa näkyvyyden paraneaminen. Neuvonta on myös edesauttanut ja lisännyt yleisen toimeliaisuuden kehittämistä yrittäjien omassa yritystoiminnassa. Maa- ja kotitalousnaisten yritysasiantuntijoiden palvelut ovat helpottaneet yrittäjien mahdollisuuksia käyttää erilaisia tukimuotoja ja rahoituksia. Yrittäjien kehittämistä on tullut pitkäjänteistä, ammattimaista ja tavoitteellista. Yritysneuvonnan vaikuttavuusluvut kertovat neuvonnan johtaneen yritysten investointeihin ja miljoonaluokan vaikutuksiin alue talouteen. Vuosiloihanke puolella vahvaa pohjaa European Region of Gastronomy - vuosille 2020 ja 2021, ja yritykset laajalla rintamalla olivat kiinnostuneita tulemaan tähän paljon myös kv. ulottuvuuksia sisältävään toimintaan mukaan.

RUOKA-, RAVITSEMUS- JA KOTITALOUSNEUVONTA

Ruoka- ja ravitsemusneuvonnan kursseja järjestettiin 17, joissa oli yhteensä 229 osallistujaa. Voileipäkakut-kurssi Iisalmen Varpasilla 12 osallistujaa, järvikalan käsittely Kuopio Vehmasmäki, 20 osallistujaa, kotitekoiset makkarat -kurssi Kiuruvesi, 16 osallistujaa, voileipäkakut-kurssi Kuopio Rytky, 12 osallistujaa, gluteeniton leivonta Lapinlahti Karvasalmi, 12 osallistujaa, juhlapöydän kakut Siilinjärvi Kolmisoppi, 16 osallistujaa, järvikalasäilykkeet Tervo, 18 osallistujaa, grilliherkut-kurssi Lapinlahti Nerkoo, 18 osallistujaa, Villiyrtit-kurssi Kuopio Vehmasmäki, 12 osallistujaa, raikkaat salaattit -kurssi Iisalmi Ryhälänmäki, 13 osallistujaa, voileipäkakut-kurssi Siilinjärvi, 12 osallistujaa, raikkaat salaattit -kurssi Iisalmi Korpijoki, 14 osallistujaa, voileipäkakut-kurssi Iisalmi Ryhälänmäki, 14 osallistujaa, pure peruna-kurssi Tervo, 8 osallistujaa, kasvisruokakurssi Vesanto, 9 osallistujaa, Supe ruokaa Suomesta -kurssi Rytkyllä, 11 osallistujaa, riistamakkarakurssi Konnuslahti, 12 osallistujaa. Kurseilla on ollut suuri merkitys kuluttajien ja tuottajien kohtaamiselle ja lähiruoan käytön lisäämiselle. Lisäksi kurssitoiminta edistää maaseudun elinvoimaisuutta ja yhteisöllisyyttä. Rahoitus: OKM, asiakasrahoitus.

Kevään 2019 aikana kurssitettiin Tervossa ikäihmisiä valmistamaan edullisia, alueen raaka-aineista valmistettavia kotiruokia. Oli 8 tapaamiskertaa, ja 5 henkilöä osallistui. Kurssi sai hyvän palautteen ja kokonaisuudella oli merkittävää vaikutusta ikäihmisten ruokailuun ja ravitsemukseen kotona sekä lisäsi tietoa proteiinin saannin merkityksestä. Lisäksi koulutus edisti ikäihmisten jaksamista. Rahoitus: Tervon kunta.

Hyvän mielen leivontapajoja pidettiin Kuopion Kriisikeskuksen Maaseudun turvaverkkohankkeen kanssa. Osallistujia oli 3.12. 12 henkilöä, 14.12. 7 henkilöä ja 17.12 11 henkilöä. Leivontapajoissa leivottiin jouluisia leivonnaisia ja keskusteltiin ja jaettiin vinkkejä joulunajasta selviytymiseen niin ruokalajien, ruoan riittävyden ja henkisen jaksamisen suhteen. Leivontapajat olivat hyvä yhteistyö kriisikeskuksen kanssa. Osallistajat pitivät leivontapajoista todella paljon. Rahoitus: OKM, SIVIS.

Teimme kaksi videota Youtubeen omenalajikkeista ja omenoiden monipuolisesta hyödyntämisestä ruuanlaitossa ja säilönnässä. Videota tullaan jatkossa jakamaan myös muissa sosiaalisissa medioissa omenoiden satokauden aikaan. Rahoitus: OKM

Ruokahukka ruotuun -tilaisuuksia järjestettiin 2 kpl, 300 osallistui. Tapahtumassa oli Ruokahukka -pöytä ja annettiin vinkkejä siitä, miten ruokahukkaa voi parhaiten torjua. Tapahtumilla on suuri merkitys kestävä kehityksen toteuttamisessa sekä ilmastonmuutoksen torjumisessa. Kalaryssäyksessä Kuopiossa pidimme yhdessä Marttojen kanssa havaintosytyksiä kalaruokien valmistuksesta. Havaintosytykset kiinnostavat aina yleisöä, noin 250 osallistui. Kyseltiin myös muutenkin kalaruokien valmistuksesta sekä kalasta ravitsemuksessa. Olimme mukana Lieksan kalamarkkinoilla 15.6.2020, jossa meillä oli neuvontapiste, sekä kolme kala ravitsemuksessa - luentoa. Tavoitimme 100. Neuvontapiste ja luennot kiinnostivat markkinakansaa, järvikalan terveellisyys ja lapsille ongintapelin muodossa ohjattu neuvonta. Varkaudessa Satoisa syksy - tapahtumassa pidimme lasten kasvisaiheita neuvontapistettä sapere-menetelmällä. Noin 50 kävi pisteellä. Pisteellä kävi lasten lisäksi myös monta varhaiskasvatukseen työntekijää ja koulujen opettajia, joiden kanssa oli hyvä keskustella lasten ruokakasvatuksesta ja sapere-menetelmästä. Piste koettiin opettavaksi. Teimme myös Iisalmeen Kirkkosalmen autismiyksikköön ruokalista - arvioinnin ohjaten heillä ruokalistaa pohjoismaisten ravitsemussuosittelun suuntaan. Rahoitus: OKM, asiakasrahoitus

MKNK:n Ruokatreffit keittiössä -hankkeessa toteutettiin yhteensä 5 työpajaa Kuopiossa Familiarin Oiva-asumispalveluyksikössä Pirtinkaarella, Suonenjoella Vanhamäen lastenkodilla ja Iisalmissa Familiarin Oiva-asumispalveluyksikössä. Tilaisuudesta pidettiin, niitä toivottiin lisää ja myös nuorten mahdollistamista suunnitellaan. Ohjaajat kiittivät sitä, että ulkopuolinen kouluttaja tulee heidän tiloihinsa ohjaamaan ja opastamaan nuoria myös sosiaalisiin taitoihin. Yhteensä 21 nuorta ja 6 aikuista osallistui. Rahoitus: Tampereen Talouskoulun säätiö.

Olemme hoitaneet erilaisia kahvituksia sekä ruokapalveluita. Kalastuspäivän kahvitukset toukokuussa 400 hengelle sekä Kuopio Tanssi ja soi kahvitukset 1000 hengelle. Olimme tarjoilemassa Kuopion ravissa 19.8. hernekeittoa. Paikallinen osuuskauppa Peeässä osti hernekeitto tarjoilun ja tarjosi ilmaisen hernekeiton ravikansalle, 1000 annosta. Kuopion elonkorjuujuhlla myimme ruispuuroa 640 annosta ja Kalaryssäyksessä kuhakeittoa 1400 annosta. Rahoitus: OKM, asiakasrahoitus

Mehuusemme toimi Kuopion Sorsasalossa elokuun puolesta välistä lokakuun puoliväliin. Mehuusemalla kävi 701 asiakasta. Yhteensä omenoita puristettiin yli 40 000 kiloa. Piirikekus päätettiin marraskuun -19 alusta myydä liike toiminnan partiolippukunta Kulun Kulkijat ry:lle, joka aikoo jatkaa toimintaa samassa paikassa ja suurin piirtein samalla konseptillä. Jatkuvuuden turvaaminen oli meille tärkeää, sillä asiakkaat arvostavat tuore mehuusemapalvelua. Rahoitus: asiakasrahoitus

MAISEMAN- JA LUONNONHOIDON PALVELUT

Vuoden maisemateko-kilpailuun saatiin neljä ehdotusta, joista voitto myönnettiin Pohjois-Savon Luonnonsuojelupiirille. Talkoolaiset ovat tehneet jo vuosien ajan vieraskasvilajien hävitystyötä mm. luonnonsuojelualueilla, arvokkaissa kosteissa elinympäristöissä ja julkisissa kohteissa yhdessä Kuopion kaupungin ja Metsähallituksen kanssa. Palkintorraivaussahan lahjoitti Hyvölään metsäsäätiö. Tunnustuspalkinto Juankosken kulttuurihistoriallisen seuran jäsenelle Matti Räsäselle. Lehtijuttuja paikallisissa ja alan lehdissä oli 3 kpl. Raadissa oli oman maisema-asiantuntijan lisäksi edustajat metsähallitukselta/luontopalveluista, ELY:stä, Metsäkeskuksesta, Kuopion kaupungilta ja Hyvölään metsäsäätiöltä. Rahoitus: OKM

Elävää maaseutua taajamiin -teemalla pidettiin kolme keskusteluintoa, joissa oli kunnan edustus Kuopiosta, Juankoskelta ja Tuusniemeltä. Tämän lisäksi aiheita on käsitelty lähes kymmenessä eri tilaisuudessa ja työryhmässä. Infoissa markkinoitiin kartoitus- ja suunnittelupalveluitamme. Päätösmoina olivat taajama-asiat, maisemallot ja vieraskasvilajiongelma sekä näihin liittyvät hoitamahdollisuudet. Työmme kiinnostaa suuresti, mutta rahoitus on ongelmana monelle kunnalle. Mm. osaaminen ja tietolaidunnuspalveluista ja eläinten saatavuudesta on monessa kunnassa osaamisen ulkopuolella. Rahoitus: OKM.

Maisemasuunnittelun asiantuntija oli MKN:n maisemasuunnitteluryhmässä, jossa tuotettiin maiseman ja luonnon monimuotoisuuteen liittyviä sosiaalisen median postauksia MKN:n kanaviin (facebook, instagram ja twitter). Pohjois-Savon viestintävuoro oli joka viides viikko. Olimme mukana mm. Pohjois-Savon kulttuuriympäristötyöryhmässä ja Pohjois-Savon maisema- ja rakennettu kulttuuriympäristöselvitys-työryhmässä sekä loppuvuodesta myös alueellisen metsäohjelman (AMO) laadinnan työryhmässä. Rahoitus: OKM

Vieraskasvilajeihin liittyviä infotilaisuuksia ja talkoita järjestettiin Kiuruvedellä, 8 osallistujaa, ja Juankoskella, 9 osallistujaa. Tilaisuudesta oli neljä lehtijuttua. Puutarhakurssi puutarhatöistä ja vieraslajeista pidettiin Iisalmissa (13 osallistujaa). Rahoitus: OKM, asiakasrahoitus.

NEUVO 2020 mahdollisti maatalojen maiseman ja luonnonhoidon kartoitukset, joita tehtiin 9 kpl. Kartoituksista kaksi kohdistui tilojen kosteikolle, jotka oli rakennettu EI-tuotannollisella investointikorvauksella. Rahoitus: Ruokavirasto

Pohjois-Savossa tehtiin maataloille 2 kosteikon hoitosuunnitelmaa, joiden avulla tilat hoitavat rakennettuja kosteikkoja 5-vuoden sopimusten ajan. Rahoitus: asiakasrahoitus

Valion CARBO -hankkeen tavoitteena on mm. suomalaisen maito- ja lihaketjun ympäristövaikutusten pienentäminen. Pohjois-Savossa kartoituksia tehtiin Kuopion Maaningalla: Asiantuntijamme oli myös MKN:n LUMO-ryhmässä, jossa maitotilojen kartoitustyötä kehitettiin. Rahoitus: MKNK/Valio/Carbo-hanke

Kulttuurimaisesta liike-toimintaa – Uusia palveluja ja elinvoimaa -hankkeessa toteutettiin kaksi tarinallistamisen/tuotteistamisen työpajaa, joihin osallistui yhteensä 54. He saivat erittäin aktiivisessa ja innovatiivisessa yhteistyössä ideoituja työkaluja yritysten tuotteistukseen jatkossa. Toteutettiin myös opintomatka Pohjois-Karjalan matkailu- ja ohjelmapalveluyrityskohteisiin yhdessä **Tuovilanlahti-Live to the Local** -yritysrühmähankkeen kanssa. Matkaan osallistui 23 ja he saivat ideoituja ja tukea yrityksiensä jatkojalostukseen. Yrityskäyntejä teki myös yritysasiantuntija – aiheina mm. hinnoittelu, ruokalistat, alustavat lts:t ja tuotteistamisen ideointi. Työ koostui 8 kokoontumisesta, joissa osassa oli useampia yrittäjiä. Hankkeessa on tehty myös mm. kartoituksia. Osallistujia kokoontumisissa oli vuonna 2019 yli 120, lehdissä oltiin esillä 5 kertaa ja somessa 4 kertaa. Rahoitus: Pohjois-Savon ELY-keskus, Euroopan maaseuturahasto

YRITYSPALVELUT

Toimintavuotena on annettu sekä aloittavien että toimivien yrittäjien neuvontaa: alkavien yritysten perustamisneuvontaa, liike-toimintasuunnitelmien ja kehittämissuunnitelmien läpikäymistä, kannattavuuslaskelmien tarkastelua, kehittämissuunnitelmien, vientivalmiuksien parantamista, koeerien vientikokeiluja. Asiakkaita on ollut yritysasiantuntijoilla 24. Yhteensä 8 uuden yrityksen perustamiseen on oltu vaikuttamassa. Rahoitus: OKM, asiakasrahoitus.

Aloittaville yrityksille on tehty starttirahalausuntoja, toimivia yrityksiä on palveluita mm. yritysten kehittämisspalveluilla tehden konsultointia ja analyysyjä. Näihin liittyviä asiakkaita on ollut seitsemän. Rahoitus: TE-palvelut, TEM

Tuloksena saavutettiin yrittäjien digivalmiuksien, kilpailukykyyn ja yhteistyön paraneminen sekä vientivalmiuksien kehittyminen. Tärkeänä tuloksena on myös maaseutuyrittäjien sekä heidän palvelujen näkyvyyden paraneminen. Neuvonta on myös edesauttanut ja lisännyt yleisen toimeliaisuuden kehittämistä yrittäjien omassa yritystoiminnassaan. Maa- ja kotitalousnaisten yritysasiantuntijoiden palvelut ovat helpottaneet yrittäjien mahdollisuuksia käyttää erilaisia tukimuotoja ja rahoituksia. Yrittäjien kehittämistä on tullut pitkäjänteistä, ammattimaista ja tavoitteellista. Työ on ollut vaikuttavaa: neuvonnalla vaikutettiin investointi- ja perustamistukien osalta 3, 259 miljoonan euron vaikutukseen aluetaloudessa, ja esimerkiksi yli 50 yritystä sai tukea lts-suunniteluun.

Neuvo 2020 -palvelulla on edistetty maaseutuyrittäjien liike-toimintaa mm. lihan suoramyyntin kehittämiseksi, matkailutoiminnan kannattavuuden parantamisessa, uuden liikeidean arvioinnissa, kehittämistoimien suunnittelussa, strategiaohjauksessa ja yritysten yhtiöittämisessä. Neuvo KIKY -asiakkaita on ollut 22. Rahoitus Ruokavirasto.

Vuoden aikana järjestimme **Portaat Green care yrittäjäksi-koulutuksen**, jossa oli 5 osallistujaa. Osallistajat pitivät saamaansa tietoa tarpeellista ja kokivat valmennuksen antavan kattavan kuvauksen yrittäjyydestä ja yritystoiminnan eri osa-alueista. Tuloksena tästä koulutuksesta syntyi yksi Green care yritysryhmähanke, jota hallinnoi Savonia AMK. Lisäksi aloitettiin toisen Green care yritysryhmän valmistelu, jossa yritykset laativat Green care laatukäsikirjan. Rahoitus OKM.

Luonnonkasvit elintarvikkeena -infopäivä järjestettiin Iisalmissa 18.9. Mukana oli 32 osallistujaa eri puolilta Pohjois-Savoa. Infotilaisuudessa käsiteltiin luonnonkasveja elintarvikkeena, luonnonkasveihin liittyvää lainsäädäntöä, luonnonkasvien turvallisuutta, uuselintarvikkeidensa sekä luonnontuotteiden pakkausmerkintöjä. Tapahtuma sai hyvän palautteen. Osallistujilla oli paljon ajankohtaisia omaan yritystoimintaan liittyviä kysymyksiä. Päivä toi uutta tietoa luonnontuotealan yritystoiminnan aloittamiseen ja uusien liikeideoiden, ja päivällä oli merkittävä vaikuttavuus alueen luonnontuotealanyrittäjyyteen. Rahoitus OKM.

Pohjoissavolaisten uusien nimisuojuotteiden kehittämistyötä tehtiin yhdessä alueen yrittäjien kanssa. Kehittämistyöpajoja yrittäjien kanssa pidettiin 2 kpl, jossa työstettiin uusia nimisuojuotteen muotoja. Kalakukon nimisuojuotteen kehittämiseen tehtiin muutoshakemus. Lisäksi jätettiin maantieteellinen nimisuojuotteen savolaisesta mustikkakukosta ja savolaisesta talkkunasta. Suonenjoen mansikasta tehtiin maantieteellinen nimisuojuotteen hakemus yhdessä Suonenjoen Marjanviljelijäyhdistyksen kanssa. Nimisuojuotteen hakemuksilla on merkittävä vaikutus alueen ruokakulttuurin ja elintarvikkeiden kehittämiseen, näkyvyydeseen sekä yritystoiminnan kehittämiseen ja -kannattavuuteen. Rahoitus OKM.

Osta tilalta -päivään saatiin mukaan 7 tilaa. Kävijämäärät vaihtelivat 50-500 henkilöä/tila. Lisäksi on osallistuttu **YritysSuomi** alueen työryhmiin eri sid osryhmien kanssa. Tätä kautta on tehty tunnetuksi ja näkyväksi maa- ja kotitalousnaisten toimintaa. Valtakunnalliseen lähiruokakoordinaatiotyöryhmän kokouksiin on osallistuttu 3 kertaa. Rahoitus OKM.

Myös yritysten omavalvontasuunnitelmien teossa on autettu yrittäjiä sekä järjestetty hygieniaoosaamistilaisuuksia 8 kpl. Mitä suoramyynä vaatii tilalta -luento MTK:n järjestämässä Löydä oma juttusi- suoramyynpäivässä, 5 osallistui paikan päällä ja 6 etänä. Rahoitus: OKM, asiakasrahoitus.

Satoa goes Wild -tapahtuma järjestettiin Kuopiossa kesäkuussa. Mukana oli 10 paikallista ravintolalan yritystä tuottamassa paikallisia, villiyrttipohjaisia ravintola-annoksia. Lisäksi tapahtumassa oli kulttuuriesityksiä paikallisilta taiteilijoilta. Tapahtumassa asiakkaat kiersivät ravintoloissa nauttien maisteluannoksia ja seuraten tapahtuman muuta ohjelmaa. Tapahtumaan myytiin pääsylippuna niin sanottuja karttoja, joihin eri ravintolapisteistä kerättiin leimoja. Pääsyaatimukse na tapahtumaan ravintoloille oli, että annoksen raaka-aineista vähintään puolet oli lähituotteista valmistettuja. Tapahtumassa vieraili noin 350 kävijää. Rahoitus asiakasrahoitus, Kuopion kaupunki, OKM

Elokuussa järjestettiin syksyinen Satoa-tapahtuma, jossa ravintolat kokoontuivat torin viereen myymään maisteluannoksia rajatulle alueelle. Alueella järjestettiin myös ohjelmaa. Ravintoloiden ruoka-annoksissa piti puolet raaka-aineista olla paikallisia lähituotteita. Ravintoloita tapahtumaan osallistui 26 kpl ja kävijämäärä tapahtumalla oli noin 20 000 henkilöä. Satoa oli myös Pohjois-Savon Maistuva maaseutu -tapahtuma. Rahoitus asiakasrahoitus, Kuopion kaupunki, OKM.

Saatiin lisättyä liikevaihtoa paikallisilla raaka-aineiden tuottajilla, paikallisilla ravintoloilla sekä oheispalveluja tuottavilla paikallisilla yrityksillä. Paikalliset yritykset saivat myös runsaasti näkyvyyttä niin etukäteismarkkinoinnissa kuin tapahtumapäivien aikana sekä tapahtumien jälkeen jälkitiedotteissa sekä sosiaalisen median kanavissa. Paikalliset raaka-aine tuottajat tulivat ravintolalan yrityksille tutuksi, suosittiin satokauden antimia ja osoitettiin myös kuluttajille, miten ravintolat hyödyntävät paikallista tarjontaa ja vuodenaikojen kiertoa.

ProYritys-hankkeella koottiin yritysryhmähankkeita sekä tehtiin yritysten liike toimintasuunnitelmien lyhytkestoista arviointia. Hankkeessa haettiin ja saatiin rahoitusta kahteen yritysryhmähankkeeseen, oltiin mukana kokoomassa kolmatta yritysryhmähanketta, joka myös sai rahoituksen sekä osallistuttiin lukuisiin palaverihin yritysryhmähankkeita suunnittelevien yrittäjien kanssa, joista osa eteni yritysryhmähankkeiden aihioiksi. Rahoitus: Pohjois-Savon Ely-keskus

Kuituhampun tuotantoketjun käynnistäminen Kainuussa ja Pohjois-Savossa hankkeessa järjestettiin pellonpiennarpäivät 3.10. Vesannolla, 13 osallistui, tuotantokustannusten laske nta koko tuotantoprosessista sekä sadonkorjuun valmistelu. Rahoitus ELY.

ERG (European Region of Gastronomy) -hankekokonaisuuteen Pohjois-Savossa kuuluu useita hankkeita, joissa hallinnollisina kumppaneina meillä ovat ProAgria, Savonia AMK, Savogrow ja Kalakukko Leader. Hankekokonaisuuteen kuuluvat seuraavat hankkeet: ERG Juhlavuosi, Gastro Business, Gastronominen Silta, Gastronomic Plan, EuReGa, Savolaisuus on makuasia ja Four Seasons Derby. Hankekokonaisuuden rahoituspäätökset vahvistuivat 2019, ja niiden yhteenlaskettu summa on noin 3,74 milj. euroa ja tästä MKN / ProAgrian osuus on noin 1.21 milj. euroa. Kokonaisuus oli yrityksille kiinnostava kokonaisuus ja mukaan saatiin tavoitetta suurempi joukko yrityksiä ja organisaatioita (tavoite 50, toteutunut 70 vuoden 2019 loppuun mennessä).

Tuotimme ostopalveluna, ei hankekumppanina, **Four Season Derby** -hankkeelle uuden ruokatahtuman ”Muuruveden Juhannus”, johon osallistui 55 henkilöä 13:sta eri maasta sekä alueen kehittäjä tahojen edustajia. Palvelumuotoilun co-design työpajoja pidettiin 4 kertaa. Lisäksi vastasimme opintomatka Lapin Löylypäiville sekä tuotimme siellä kv. työpajan pohjoissavolaisista perinnettä ja kulttuurista/jälkiruoista. 10 osallistuneesta oli kolme Romaniasta. Keskusteltiin alueen kansainväistymisestä sekä yhteistyöstä Länsi-/Itä-Suomi-akselilla. Tapaamisella oli merkittävä vaikutus kylän tapahtumien kehittämiseen, ruokakulttuurin edistämiseen sekä yhteistyön tiivistämiseen alueellisesti, valtakunnallisesti sekä kansainvälisesti. Leader Kalakukko ry. järjesti myös opintomatkan Romaniaan, Cluj-Napocan alueelle yhdessä Leader Ravakan kanssa. Matkalle osallistui yhteensä kuusi Pohjois-Savosta. Tutustumiskohteina Romaniassa oli mm. ”Esi-isien pidot” kyläfestivaali karpanttien vuoriston kainalossa. Ostopalveluna tehtiin **Gastronomic Plan** -

hankkeen gastronominen suunnitelma Pohjois-Savoon. Rahoitus Leader Kalakukko, Savonia AMK

ERG (European Region of Gastronomy) Juhlavuosi -hankkeen kehityksen tärkein tavoite on toteuttaa European Region of Gastronomy, Kuopio Region 2020-juhlavuoden ohjelmaa yhteistyössä elintarvike-, matkailu- ja luovien alojen yritysten kanssa. Kv. yhteistyötä ERG-verkoston kanssa on tehty monin tavoin, esimerkiksi osallistuimme lokakuussa 2019 Brysselissä IGCATin järjestämään paneelikeskusteluun. Yhteistä on pidetty mm. Gotomeeting -palaverien avulla. ERG-verkoston ja EuReGa-hankkeen toimijat olivat kesäkuussa Kuopiossa kansainvälisessä ERG verkostokokouksessa, mukana yhteensä noin 60 kv. ruokamatkailun kehittäjä ja asiantuntijaa.

EUREGA Interreg Europe -hankkeen tavoitteena on ruoan, ruokakulttuurin ja gastronomian huomioiminen alueellisissa strategioissa ja käytännöissä, jotka osaltaan edistävät vastuullisten tuotteiden ja palveluiden kehitystä sekä paikallisen alueen talouden kasvua. On oltu ELMO-strategiatyössä; työskentelypäiviä on ollut kaikkiaan neljä ja näitten lisäksi pidettiin ko. maakuntien edustajien huippukokous Kuopiossa helmikuussa 2019. EuReGa -hankkeessa on tehty bm-matkat Espanjan Kataloniaan, Unkarin Debreceniin ja Kreikan Rhodokselle. Teemoina ovat olleet pk-yritysten kehitystyö ja vastuullisuus ruokamatkailussa. Rahoitus: Euroopan komissio, EAKR.

Liiketoimintaosaamista Pohjois-Savon ruokamatkailuun - Gastro Business -hankkeen kehityksen tavoite on vahvistaa lähiruoka-alalla olevien toimijoiden (ravintolat ja muut ravitsemispalvelut, matkailuyritykset, luovien alojen yritykset ja toimijat sekä oppilaitokset) yhteistyötä sekä tehostaa alan kehittämistä ja yritysten vastuullisen ruokamatkailun osaamista. Hankkeessa on kehitetty verkostoyhteistyötä; esittäytytty mm. Yritys-Suomi Ylä-Savon työrukkasen verkostolle 19.10.2019, 15 osallistui, sekä Maaseutugaalassa Leppävirralla 30.10.2019 50 kävijälle. Local food gift koulutusohjelma aloitettiin 12.11.2019 ja siitä järjestettiin yrittäjille ensimmäinen työpaja 19.11.2019, 15 osallistujaa. Hankkeen alkuvaiheessa on määritelty sosiaalisen, taloudellisen ja ympäristövastuun indikaattorit ohjatussa työpajassa 21.11. ja 27.11.2019. Iisalmissa järjestettiin After work-tilaisuus 4.12.2019, jota markkinoitiin eri kanavissa sekä tuottajille että ruokapalvelu-että luovien alojen yrityksille. Siellä oli 12 osallistujaa. Rahoitus; ESR.

Gastronominen silta maailmalle – yritysryhmähankkeessa tuettiin Lignell & Piispasen, RPS Brewing Oy:n, Kala-Lapin ja Liepuskan brändityötä. Rahoitus: P-Savon Ely, maaseuturahasto.

JÄRJESTÖTOIMINTA

Yhteisesti Kainuun kanssa järjestettyyn järjestöriesteilymatkaan osallistui Pohjois-Savosta 6. Vuoteen sisältyi myös toiminnanjohtajan yhdistysvierailu Vehmasmäen maa- ja kotitalousseuran luona 23.3., 10 osallistujaa. Osallistuimme Haajaisten maa- ja kotitalousseuran sekä Korpjoen seudun maa- ja kotitalousnaisten juhliin, niissä oli yhteensä 170. Itä-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten ensimmäiseen yhteiseen Edustajakokoukseen 15.11. Kunnanpaikassa osallistui 43 pohjoissavolaista. Siellä julkistettiin Pohjois-Savon Vuoden Maa- ja kotitalousnainen: Marja Leena Marja Leena Jauhainen Ranta-Toivalan maa- ja kotitalousseurasta Kuopiosta. Pohjois-Savon maataloussäätiö tuki edelleen avustuksillaan jäsenyhdistyksiämme, että nämä voivat ostaa ruokakursseja.

VIESTINTÄ

Toimitimme aktiivisesti sisältöä ProAgria Itä-Suomi-lehteen. Viestinnässä ennakointiin muutenkin jo vahvasti tulevaa yhdistymistä Itä-Suomeksi. Mm. jäsen-eMailerit noin kahden kuukauden välein laiteettiin jo pääsääntöisesti yhdessä Pohjois-Karjalan ja Kainuun kanssa, ja jäsentiedotusta tehtiin hyvin paljon ProAgrian kanssa yhteisenä. Erityisesti ruoka ja maise mat olivat painopisteinä someviestinnässä; Facebook-seuraajia Pohjois-Savon Maa- ja kotitalousnaisille oli vuoden lopussa yli 500. Koti ja maaseutu-lehdelle saatiin uusia tilaajia marraskuun Edustajakokouksessa.

ERG -hankekokonaisuudessa viestintä on kohdentunut pääasiassa pohjoissavolaisille yrityksille, yhdistyksille ja kunnille koko Pohjois-Savon alueella, tavoitteena on rakentaa pohjaa gastronomiaklustereille, johon sitoutuneet yritykset ja yhteistyökumppanit ovat mukana ERG -Juhlavuoden rakentamisessa. Nyt mukana on noin 70 kumppanitahoa. Loppuvuonna teimme yhdessä heidän kanssaan tuotekortit noin 20 uudesta vastuullisesta ruokamatkailutuotteesta. Yhteistyötä on tehty suurimmaksi osaksi maakuntatason median mutta myös kv. median kanssa.

Vuoden 2019 aikana vie raanamme kävi yhteensä viisi kansainvälistä toimittajaa seuraavista medioista: Blick (Sveitsi), Nordic Magazin (Saksan kielialue), Bell'Europa (Italia) ja Lonely Planet (UK).

HANKKEET

Piirikeskus vastuullisena toteuttajana:

ERG (European Region of Gastronomy) Juhlavuosi -hanke, P-Savon Liitto, EAKR

Gastronominen Silta maailmalle, yritysryhmähanke, P-Savon Ely-keskus, Euroopan maaseuturahasto

Tuovilanlahti Live to the Local, yritysryhmähanke, P-Savon Ely-keskus, Euroopan maaseuturahasto

Kulttuurimaisemasta liike toimintaa – Uusia palveluja ja elinvoimaa, P-Savon ELY-keskus, Euroopan maaseuturahasto

ProYritys, P-Savon Ely-keskus, Euroopan maaseuturahasto

Piirikeskus toteutuksessa mukana:

EUREGA, Interreg Europe -hanke yhdessä seitsemän muun maan kanssa.

Liike toimintaosaamista Pohjois-Savon ruokamatkailuun - Gastro Business hanke, E-Savon Ely-keskus, ESR

Kuituhampun tuotantoketjun käynnistäminen Kainuussa ja Pohjois-Savossa, Ely-keskus, Euroopan maaseuturahasto

KAINUUN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS

Piirijohtokunta 2019

• puheenjohtaja	maaseutuyrittäjä Tervo, Tarja	Sotkamo
• varapuheenjohtaja	maaseutuyrittäjä Väisänen, Kaija	Puolanka
• jäsen	hoitoapulainen Pulkkinen, Taina	Kuhmo
• jäsen	toimistosihetäri Rusanen, Sisko-Liisa	Vaala
• jäsen	maaseutuyrittäjä Heikkinen, Liisa	Hyrnsalmi
• jäsen	agrologi, puutarhuri Leinonen Helena	Paltamo
1. varajäsen	emäntä Pyykkönen, Mirja	Suomussalmi
2. varajäsen	taksiyrittäjä Heikkinen, Hilka	Ristijärvi
3. varajäsen	maaseutuyrittäjä Karjalainen, Merja	Kajaani

Toimihenkilöt 2019

- toiminnanjohtaja Pikkarainen, Marjatta
- yritysasiantuntija Hypén, Soili
- yritysasiantuntija Meriläinen, Anu
- ruoka- ja elint.as.tuntija Kurkinen, Arja 30.6.19 asti
- hanketyöntekijä Hietakangas, Henna 28.1.-31.5.19, 1.8.19 lähtien
- ympäristöasiantuntija Tuuli Mäkinen 2.5.19 alkaen, 80 % työaika

Piirikeskuksen Maa- ja kotitalousnaisten jäsenet ja yhdistykset

Kainuun maa- ja kotitalousnaisten jäsenmäärä toimintavuonna oli 829 henkilöä ja yhdistysten määrä 36 kappaletta.

Toimintaan osallistuvien henkilöiden ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten määrä

Mylly-asiakashallintaohje maan tilastoitujen lukujen mukaan asiakkaita tapahtumissa, kursseilla, opintomatkoilla sekä myynnin/palvelutuotannon kohteena oli noin 1750 henkilöä. Tämän lisäksi kehittämishankkeissa oli muita osallistujia noin 150 henkilöä. Facebookissa seuraajiamme oli vuoden lopussa useita satoja. Piirikeskuksen tuottamaan toimintaan on näin ollen vuoden aikana osallistunut arviolta noin 2 200 henkilöä. Vapaaehtoistyötä yhdistyksissä tehtiin vuodessa noin 3 600 tunnin verran, ja aktiivisia talkoolaisia oli yhdistysten johtokunnissa noin 250 henkilöä ja muita vapaaehtoisia oli toiset 250 henkilöä.

Kun otetaan huomioon Kainuun maakunnan pieni väkimäärä, voidaan tavoitteeseen henkilömäärään olla tyytyväisiä. Tapahtumat onnistuivat, missä varmasti vuoden aikana somen aktivoituminen oli yksi tekijä. Teimme myös systemaattista yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, mikä helpotti kohderyhmän tavoittamista. Toteutimme entistä enemmän vuorovaikutteista pienryhmyöskentelyä hyödyntäen mobiiliteknikkaan liittyviä yhteydenpitoalustoja sekä digitaalista neuvontaa, myös toiminnan arvioimiseen.

Sidosryhmiämme olivat luonnollisesti jo yhteisen johdon alla toimineet ProAgria Pohjois-Karjala/ Pohjois-Karjalan maa- ja kotitalousnaiset sekä ProAgria Pohjois-Savo/ Pohjois-Savon maa- ja kotitalousnaiset, ja muina tärkeinä yhteistyökumppaneina mm. sosiaalitoimi ja muut hyvinvointitoimijat, Kainuun ELY ja LEADER-ryhmät, Team Finland, TE-toimisto, kunnat, kehittämissyhtiö, yrittäjäjärjestöt, Kainuun Ammattiopisto, Luke, Kajaanin Ammattikorkeakoulu, Oulun yliopisto, Arktiset Aromit, Kainuun Nuotta ry, Kaukametsän kansalaisopisto, Ensilän palstaviljelijät ry sekä Lomalaidun ry.

Ihmisten tietoutta kestävästä ruokavalinnoista saimme eteenpäin kursseilla, luennoilla, esiteltyin ja tapahtumien, joita oli vuoden aikana Kainuussa yhteensä 14. Näistä 5 tapahtumassa oli esillä *Ruokahukka ruotuun* -teema. Oppia saivat yhteensä noin 600 osallistujaa, joiden joukossa oli huomattava määrä lapsiperheitä ja nuoria sekä mm. syrjäytymisvaarassa olevia pitkäaikaistyöttömiä miehiä, joille mm. veimme tietoutta EU-ruoka-avusta. Kahdessa rantatapahtumassa kohdistettiin *Katse vesistöihin*. Maiseman- ja luonnonhoidon neuvonnassa sai *Rannat kuntoon* -hanke mm. pohjustettua Melalahden arvokkaaseen maisemakylään liittyvän erillisen livityshankkeen. Vieraslajiteemassa ja -kilpailussa onnistuimme hyvin medianäkyvyydessä, ja liki samanaikaisesti

Kainuussa käynnistyikin kampanja, missä kunnat - Kuhmo esimerkin antajana - kannustivat vieraslajitorjuntaan. MKN yrityspalvelut sisälsi esimerkiksi yrityksiin kohdentunutta somekoulutusta; tässä olimme maakunnassa ensimmäisten joukossa tunnistamassa yrittäjien tarpeen ja tarjoamassa apua. Somessa yritysasiantuntijamme kohensivat näkyvyyttään, verkottuminen vahvistui ja sidosryhmien kanssa toteutimme myös road show -kiertueen useissa kunnissa. Tuloksia saatiin hienosti kaikissa kunnissa, myös harvimpaan asutuissa pitäjissä. Yritysneuvonnan vaikuttavuusluvut kertovat neuvonnan johtaneen yritysten investointeihin ja miljoonaluokan vaikutuksiin aluetalouteen. Vuosi oli Kainuussa kahdella rintamalla pioneerivuosi: aloitimme yrittäjänäisten ja maa- ja kotitalousnaisten yhteistyön sekä käynnistimme *Pieni pala maaseutua* -järjestökampanjan.

RUOKA-, RAVITSEMUS- JA KOTITALOUSNEUVONTA

Hyppää hyvään -päivä pidettiin 17.4 Kajaanin Kuukkelissa, osallistujia oli 25. Työpajoissa ”Terveelliset ruokavalinnat” sekä ”Minun jääkaappini sisältö” hyödynnettiin järjestömmme hävikkimateriaalia. Osallistujista 2/3 antoi päivälle arvosanan ”erinomainen”, ja saimme aikaan tiedonlisäystä ja muutoksia kohderyhmässä: ”asioita, joita en ole tullut ajatelleksi, ruokailutavat, syöminen” sekä ”sokerin ja suolan sisältömäärät ruuassa, annoskoot, hyvä mieli”. Yhdessä Kajaanin työvoimayhdistyksen kanssa pidettyihin työpajapäiviin 29.4. ja 6.5. osallistui kuusi pitkäaikaistyötöntä miestä, joiden kanssa käytiin keskusteluita mm. ateriaritmiä, terveellistä ruoasta, hävikin ehkäisemisestä ja EU:n ruokapakettikassin hyödyntämisestä; jotta ruokakassit saataisiin hyödyksi ja ruokahukkaa torjuttuksi, viimeksi mainitusta aiheesta tuotettiin myös video, joka vuoden lopulla julkaistiin Youtubessa. Rahoitus: OKM, Kainuun sote.

Hyppää hyvän kierteeseen -rompepäivä järjestettiin keväällä 27.3, jossa saatiin kiertoon ja hyötykäyttöön ProAgria ja Maa- ja kotitalousnaisten muuton alta mm. mittava määrä keittiötarvikkeita. Osallistujia oli arviolta sata. Ylä-Vieksin kylällä pidettiin soke rinäyttelely 30.6, jossa kerrottiin elintarvikkeiden sisältämistä soke rimääristä näyttelely ja fineli.fi -palvelun avulla, 20 osallistui; moni aikoi jatkossa hyödyntää itsekin fineliä. Vastasimme 16.11. kahvitarjoilusta 80 *KyläGaalaa* -osallistujalle Sotkamossa Suovaaran maa- ja kotitaloussuoran avulla. Monikkoperheille järjestettiin piparipaja 17.11. Sotkamossa, 22 osallistui. Rahoitus: OKM, asiakasrahoitus.

Asiantuntijamme koulutti 15:tä opettajaa Sotkamon vesopäivillä 20.2. Rahoitus: asiakasrahoitus.

Ruokatreffit keittiössä -tilaisuudet olivat 7.6. ja 14.6. Sotkamossa ja 27.6. Kajaanissa. Kussakin työpajassa oli kahdeksan nuorta osallistujaa. Rahoitus: MKNK:n kautta Tampereen Talouskoulun säätö.

Ruokahukka ruotuun -infoa lapsiperheille oli 10.3. Kajaanissa Sipsu-hiihtokisojen yhteydessä, 360 osallistui. 5.4. oli ruokahukkainfoa Kajaanissa Linnantauksen perhekahvilassa, 15 osallistui, ja 8.4. pidettyyn tapahtumaan osallistui 25. Ruokahukka-teema oli esillä myös kahdella kurssilla: 14.3. Puolangan Suolijärvellä - kurssi oli samalla *Loikkaa liikkeelle* -palkintokurssi – missä osallistujia oli 15 henkilöä, sekä em. 20.2. opettajatyöpäivänä, 15 osallistui. Rahoitus: MKNK:n kautta YM

MAISEMAN- JA LUONNONHOIDON PALVELUT

Vuoden maisemakilpailua teemalla ”Suuret suomalaiset vieraslajitalkoot” markkinoitiin eri kanavissa. Kahdesta ehdokkaasta tuli valituksi kuhmolainen ”Keskuspuiston putsajat” -talkooryhmä. Talkoot saivat mediahuomiota sekä Kuhmon kaupungin ja muita lähialueen kuntia osallistumaan vieraslajitalkoisiin tarjoamalla talkoolaisten käyttöön välineitä ja huolehtimalla kasvijätteen kuljetuksesta hävitettäväksi. Voittajan valitsi ympäristöasiantuntijan ohella raatilaiset ProAgria Kainu ry:stä ja Suomen luonnonsuojeluliiton Kainuun piiristä. Rahoitus: OKM.

Tiedotus- ja keskustelutilaisuus vieraslajeista pidettiin Sotkamon Marttojen kanssa 2.7. Tapahtumaan osallistui 12. Jaettiin tietoa vieraslajien tunnistamisesta ja keskusteltiin viranomaisten ja yksityisten ihmisten roolista vieraslajien torjunnassa. Tiedotus tapahtumasta herätti kyselyitä ja mm. haastattelun Sotkamo-lehteen ja Kainuun Sanomiin. Rahoitus: OKM.

Elävää maaseutua taajamiin -toimintamallin jalkauttamiseksi ympäristöasiantuntija osallistui Kuhmon kaupungin elinkeinoiltaan 13.11, jossa toimintamalliesiteltiin kaupungin kehitysjohtajalle. Kajaanin kaupungin Puistot ja liikunta-alueet -yksikön, kylä- ja maaseutuvastaavan ja liikunta- ja

tapahtumakoordinaattorin kanssa oli tapaaminen mahdollisista niitty- ja laidunnuskohteista 18.11. Ideoiden kehittelyä luvattiin jatkaa vuonna 2020. Ympäristöasiantuntija keskusteli myös Sotkamon seurakunnan kirkkoherran ja taluspäällikön kanssa mahdollisista laidunnuskohteista seurakunnan mailla 5.12. Rahoitus: OKM.

Katse vesistöihin -infotilaisuuksia pidettiin Kainuussa Linnanvirta-festivaalin yhteydessä 17.8. ja Tipasojan kyläyhdistyksen Puuropäivänä 14.9. Linnanvirta-festivaalin noin 4 000 kävijästä infopisteellä kävi 80. Esillä oli mm. lähivesistöjen tila ja järviruohon hyötykäyttö. Yhteistyö Metsähallituksen luontopalvelujen ja Kajaanin kaupungin kanssa toimi hyvin ja meitä pyydettiin mukaan myös seuraavaan Linnanvirta-festivaaliin. Tipasojan 45:ttä kyläläistä neuvottiin muun muassa lähivesien tilasta ja kunnostusmahdollisuuksista. Rahoitus: MKNK:n kautta YM.

Rannat kuntoon -hankkeessa järjestettiin keskustelutilaisuudet vesistökuunnostuksista ja niiden rahoitusmahdollisuuksista Vaalan Kankarin kylällä 16.6. (12 osallistujaa) ja Paltamon kunnanvirastolla 5.9. (16 osallistujaa). Lisäksi kyläyhdistyksiä avustettiin jatkorahoitushankkeiden suunnittelussa. Parantuneista palveluista hyötynyttä maaseutuväestöä oli noin 50 (tilaisuuksiin osallistuneet ja muuta kautta neuvontaa saaneet). Rahoitus: Oulujärvi Leader, maaseuturahoitus.

Ympäristösuunniteluun liittyen ympäristöasiantuntija laati kesäkuussa 2019 paltamolaiselle maitotilalle Maitopisara Oy:lle kosteikonhoitosuunnitelman, jonka avulla tila haki tukea 5-vuotiselle hoitosopimukselle. Tila voitti Vuoden 2019 valtakunnallisen Nurmipalkinnon, ja yksi esille tuotu kriteeri oli tilan aktiivisuus valumavesien sitomisessa. Rahoitus: asiakasrahoitus.

Kansainvälisen maiseMAPäivän teemaan ”Arkimaise ma ja vesi” liittyen järjestettiin maiseMAkävely Sotkamon Hiukassa 19.10. MaiseMAkävelyyn osallistui 10 henkilöä. Rahoitus: MKNK:n kautta YM.

YRITYSPALVELUT

Nimisojauksen edistämistä ja aktiivointia oli Kainuun ruokastrategian ryhmätapaamisessa 10.9., 16 osallistujaa. Esillä olivat valtakunnalliset tavoitteet nimisojaan liittyen ja nimisoijan arvo sekä aiheeseen liittyvä esitteilyvideo. 20.9. ruokamatkailutyöpajassa Johanna Rinne kari kertoi karjalanpiirakan nimisoijan hakuprosessista sekä nimisoijan markkina-arvosta, 10 osallistujaa. Nimisoija oli esillä myös Maistuvampi Kainuu -elintarvikepäivässä 28.11. Rahoitus: OKM

Portaat yrittäjyyteen pidettiin viiden illan kokonaisuutena 9.5. – 6.6., osallistujia oli kaksi, joista toinen on jäänyt myös jatkoneuvontaan asiakkaaksi. Kainuun Maistuva Maaseutu -päivä pidettiin 17.5. Sotkamon K-kaupan juhlassa, lähielintarvike tarjontaan tutustui 512 kävijää. Digitaalisuutta hyödyntävä yritysneuvonnan osa-alue toteutettiin Fb-yritysasiakasvideoesitteilyn. Rahoitus: OKM.

MKN yrityspalveluiden asiantuntijoiden työllä on ollut vahva vaikutus Kainuun aluetalouteen. Neuvotuilta yrityksiltä on tullut hakuun investointi- ja perustamistukia yhteensä 1,29 miljoonan euron edestä. Avullamme syntyneiden neljän yritysryhmähankkeen budjetit ovat yhteensä olleet 150 000 euroa. On tehty viisi pankkilainalausumaa, joiden kohteena ovat olleet yhteensä 0,48 miljoonan pankkilainat, ja kaksi muuta lausuntoa. Hankkeemme *ProYritys Kainuu II* on ollut useimmien toimissa mukana ja sysännyt yrityksiä liikkeelle ja yrityspalveluiden jatkoneuvontapoluille. Neuvo KIKY -palvelua hyödyntäneitä maatilayrityksiä oli neljä, ja muita meiltä palvelua ostaneita yrityksiä oli 14. Lisäksi Oulujärvi LEADER osti hallituksen jäsenilleen yritysasiantuntijaltamme koulutuksen, jossa aiheena oli yritysten kannattavuuden, taloussuunnitelmien ja yrityshankevalmistelun aiheet. Päivä oli 4.5. ja koulutettavia oli 9. Kainuun Edulle myytiin hallinnointipalvelua yritysryhmähankkeeseen. Rahoitus: OKM, asiakasrahoitus, hanke rahoitus, Neuvo-rahoitus.

ProYritys Kainuu II -hankkeessa neuvottiin 58:aa uutta hankkeeseen mukaan tullutta yritystä tai yritystoimintaa suunnittelevaa henkilöä, joista suurin osa evl-yrityksiä, ja jonkin verran maatilakäytäntäisiä. Neuvontajohti 7 uuden yrityksen perustamiseen. Uusia sid osryhmäkumppanuuksia tuli 23. *RuralDigiServ*-hankkeen kanssa järjestettiin Kuhmossa, Sotkamossa ja Suomussalmella 3-osainen some-koulutuskierros. Pie nryhmissä oli 10 yritystä ja niistä 16 osallistujaa; yht. 23 osall.kertaa. Koulutuspäivät pidettiin 13.3., 14.3., 10.4., 11.4., 24.4. ja 25.4. Teimme tämän aiheisen koulutuksen tarjoamisessa pienyrityksille pioneerityötä maakunnassa; sittemmin aiheesta on poikunut erillisiä kehittämishankkeita muille toimijoille. Road Show pidettiin kuntien, ELY:n ja Elävä Kainuu LEADER:n kanssa: 26.3. Hyrynsalmella, 28.3.

Suomussalmella, 15.4. Kuhmossa, 8.5. Ristijärvellä ja 20.8. Sotkamossa. Tilaisuuksissa oli yhteensä 59 yrityspalveluiden ajankohtaisasioista kiinnostunutta osallistujaa ja yrittäjää. Tilaisuudet koettiin hyvin tarpeellisiksi, ja vuonna -20 toteutetaan jatkokehitys. Hanke myös järjesti neljälle kv. naisyrittäjyysseminaarille saksalaiselle osallistujalle opintoretkipäivän 26.9. Sotkamoon. Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus

RDS-hankkeessa vuonna -18 tekemämme REKO-selvitys esiteltiin 30.1. Kajaanin seminaarissa; paikan päällä osallistui 37 ja etäosallistujia eri puolilta Suomea oli yhtäläinen määrä. *Marjaito2*-hankkeessa oli talouslaskentaa. Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus

Maistuva Kainuu – Kainuun elintarvikealan strategia ja koordinointi -hankkeessa päivitettiin Kainuun ruokastrategia vuosille 2020-2025 taustatiedon hankinnalla, työpajoilla - 4 työpajaa ja 2 ryhmäkokouksista joissa 11 teemakohtaista alustusta - haastatteluja ja tietoa analysoimalla. Kainuun Ruokastrategiaan kytkeytyvät alkutuotanto, luonnontuoteala, elintarvikkeiden jatkojalostus, ruokapalvelut sekä matkailu- ja ravintolapalvelut; tiiviin yhteistyön tarve metsäalan ja luonnontuotealan sekä elintarvikealan ja matkailualan kesken korostuu. Työpajoissa oli mukana 22 kehittäjää eri organisaatioista. Toteutettiin 32 haastattelua, joista 15 yrittäjiä ja 17 sid osryhmistä. Julkistamistilaisuuteen 28.11. osallistui 33 henkilöä ja strategiasta uutisoitiin Yle Kainuun radiossa ja Kainuun Sanomissa. Strategian tiivistelmä ja infograafikuva löytyvät Itä-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten Internet-sivulta. Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus

Kesäkuun lopussa päättyneen *Kantri&Co*-hankkeen toimenpiteitä oli mm. opintomatka *Satoa Goes Wild* -ruokafestivaaleille Kuopioon; seitsemän osallistujaa saivat hyviä ideoita tapahtumien yhteydessä tarjottavista ruoka- ja ruokamatkailutuotteista. Yritysasiantuntijamme on toiminut myös valtakunnallisen lähiruokakoordinaatiotyöryhmän alueellisenä yhteyshenkilönä. Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus

Kantri-Sampo – Luonnosta ja elintarvikealta hyvinvointia ja palveluita Kainuuseen -hankkeen tiimoilta edistettiin Kainuussa tuotetun ruoan ja ruokakulttuurin näkyvyyttä osallistumalla Valtakunnallisen maaseutumatkailuseminaarin järjestelyihin, joka oli tarkoitus toteuttaa Kajaanissa maaliskuussa -20. Tutustumisretket ruokamatkailukohteisiin ja mm. pop up -tuotetorimallirakennettiin seminaariohjelmaan nostamaan esille paikallisia tuottajia ja tuotteita. Tiedotuksen ja markkinoinnin kautta kainuulaiset yritykset ovat saaneet näkyvyyttä ympäri Suomen. Yhteistyötä hankkeen osalta on tehty Hungry for Finland -ruokamatkailuhankkeen sekä MTK:n Ruokasvu-hankkeiden kanssa. Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus

MaiNuLi II -hankkeen muutosvalmennuspiiriryhmä päättyi 5.2. työpajaan, 6 osallistui, ja 9.-10.5. Pohjois-Pohjanmaalle tehtyyn opintomatkkaan, mihin osallistui 5 maaseutuyrittäjää. Muutosvalmennuksen toteutus sai osallistujilta kestävässä palautteessa hyvät arvot, ja pystyi monelle maatilalle tarjoamaan myös yrityskohtaisia työvälineitä tilalle koettuihin kipukohtiin.

JÄRJESTÖTOIMINTA JA YHTEISÖLLISYYS

Yhteisesti Pohjois-Savon kanssa järjestettyyn järjestöristeilymatkaan osallistui Kainuusta 6. Vuoteen sisältyi myös yksi toiminnanjohtajan yhdistysluento Kerälän ympäristön maatalousnaisten luona 9.2. Suomussalmella, 14 osallistui. Itä-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten ensimmäisen yhteisen Edustajakokoukseen 15.11. Kunnanpaikassa osallistui 11 kainuulaista. Siellä julkistettiin Kainuun Vuoden Maa- ja kotitalousnainen: Riitta Kähkönen Kuusamonkylältä on Kuhmon maa- ja kotitalousnaisten jäsen ja pitkäaikainen yrittäjäjäsen. KyläGaan 16.11. yhteydessä Sotkamossa palkittiin ainutkertaisella *Onnistumme yhdessä* -tunnustuksella pitkäaikainen sekä Maa- ja kotitalousnaississa että ProAgriassa vaikuttanut luottamushenkilö Aila Alasalmi Kajaanin Vuolijoenalta.

Kainuu teki pohja- ja pilottityötä *Pieni pala maaseutua* -kampanjan yhteistyösuhteiden solmimisessa ja tiedottamisessa. Kainuu sai emännöidä MKN:n johdon syysseminariaa upeissa vaaramaisissa, ruskun keskellä, Paltamon Jättiläisnmaassa syyskuussa.

VIESTINTÄ

Toimitimme aktiivisesti sisältöä ProAgria Itä-Suomi-lehteen. Viestinnässä ennakointiin vahvasti tulevaa yhdistymistä Itä-Suomeksi. Mm. jäsen-eMailit noin kahden kuukauden välein laiteettiin jo yhdessä Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon kanssa, ja jäsentiedotusta tehtiin hyvin paljon ProAgrian kanssa yhteisenä. Erityisesti someviestintään ja MKN yrityspalveluiden näkyvyyteen Kainuun maa- ja kotitalousnaisten palvelutarjonnassa kiinnitettiin huomiota. Asiantuntijamme kokeilivat ja ottivat rohkeasti käyttöön myös videoita ja live-lähettyksiä Facebook-viestintään. Asiakkailta sekä sidosryhmiltä tuli vuoden mittaan paljon kommentteja postauksiimme. Ydinviesti kommentteissa on ollut, että neuvontamme pidettiin hyödyllisenä ja kannustavana.

Yritysasiantuntijamme kirjoitus oli ELY:n ja LEADER-ryhmien koko Kainuun kattavassa Vekkarilehdessä. Pienipala maaseutua -pilotissa onnistuimme saamaan myös Maaseudun Tulevaisuuteen 23.8. koko sivun artikkelin: *"Viljelypalsta on ymmärryksen silta ruoantuotannon alkulähteille"* ja *"Palstaviljelyllä ja pölyttäjillä ilmastoahdistusta vastaan"*. Koti ja maaseutu-lehteä pidettiin mukana eriyteisotapahtumissa, ja yhdistyväkeä pyrittiin aktivoimaan tekemään pieniä juttuja lehden lopun yhdistyssivuille. Instagramiin luotiin kampanjan osana pienipala-profiili.

HANKKEET

Piirikeskus vastuullisena toteuttajana:

- Rannat kuntoon. Oulujärvi LEADER, Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus.
- ProYritys Kainuu II. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus.
- Maistuva Kainuu - Kainuun elintarvikealan strategia ja koordinointi. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus

Piirikeskus toteutuksessa mukana:

- Kantri & Co. Kainuun ammattiopisto. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus.
- RuralDigiServ. ProAgria Keskusten liitto. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus.
- Marjataito 2. Luke. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus.
- MaiNuLi II. ProAgria Kainuu. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus
- Ylimaakunnallinen ProAgria Itä-Suomi. ProAgria Itä-Suomi. Euroopan sosiaalirahasto, Etelä-Savon ELY-keskus.
- Kantri-Sampo -hanke. Kainuun ammattiopisto. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus

KESKI-POHJANMAAN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS

Piirijohtokunta 2019

• puheenjohtaja	4H-liiton aluejohtaja Huhtala, Riitta	Kokkola
• varapuheenjohtaja	maatalousyrittäjä Karhukorpi, Anu	Halsua
• jäsen	sairaanhoidaja Virta, Raija	Kalajoen Himanka
• jäsen	maatalousyrittäjä Niemelä, Leila	Kokkolan Lohtaja
• jäsen	maatalousyrittäjä Aho, Minna	Reisjärvi
• jäsen	maatalousyrittäjä Korkiakangas-Sahipakka, Jonna	Perho
• jäsen	johtaja Nisula, Ritva-Liisa	Reisjärvi
• jäsen	maatalousyrittäjä Pajala, Marjo-Riitta	Kokkolan Kälviä
• jäsen	maatalousyrittäjä Tervämäki, Tuula	Toholampi
○ varajäsen	emäntä Björkgren, Aila	Kokkola
○ varajäsen	maatalousyrittäjä Halonen, Kirsi	Reisjärvi
○ varajäsen	maatalousyrittäjä Isokääntä, Seija	Kalajoki
○ varajäsen	yrittäjä Jukkola, Eija	Kokkolan Lohtaja
○ varajäsen	seurakuntaemäntä Lätti, Anni	Kokkolan Lohtaja
○ varajäsen	maatalousyrittäjä Huopana, Tarja	Perho
○ varajäsen	kosmetologi Patovisti, Marja-Leena	Perho
○ varajäsen	maatalousyrittäjä Tunkkari, Karoliina	Veteli
○ sihteeri	toiminnanjohtaja Varila, Kirsi	Evijärvi

Toimihenkilöt 2019

• toiminnanjohtaja	Varila, Kirsi
• ruoka- ja ravitsemusasiantuntija	Vihelä, Niina 15.1.2019-
• maise ma- ja ympäristöasiantuntija	Ainasoja, Anu 15.1.2019-

Piirikeskuksen Maa- ja kotitalousnaisten jäsenet ja yhdistykset

Keski-Pohjanmaan Maa- ja kotitalousnaisten jäsenmäärä toimintavuonna oli n. 2 200 henkilöä ja yhdistysten määrä 75 kappaletta.

Toimintaan osallistuvien henkilöiden ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten määrä

Toimintavuonna toimintaan osallistui kaikkiaan 8 065 henkilöä ja tilaisuuksia oli 169 kpl. Toimintavuosi käynnistyi toiminnansuunnitelukierroksella 7 eri paikkakunnalla (Perho, Veteli, Sievi, Lohtaja, Reisjärvi, Lohtaja, Kalajoki) vuoden alussa. Tapahtumiin osallistui 89 henkilöä.

Kohderyhmän tavoitteisiin joka kuukausi ilmestyvän uutiskirjeen ja lähes päivittäisten Facebook -postausten sekä ProAgria Keski-Pohjanmaan tiedotuslehden avulla. Toiminnasta järjestettiin myös kysely, johon oli mahdollista vastata nettisivulla olevan linkin avulla. Kysely keskittyi uusien ideoiden keräämiseen sekä tulevan toiminnan suunnitteluun. Toiminta sai hyvää palautetta ja erityisesti yhteisiä tapahtumia toivottiin jatkossa.

Keski-Pohjanmaan Maa- ja kotitalousnaiset ovat alueellaan tunnettu ja pidetty kumppanireilaisten tilaisuuksien suunnittelussa. Asiantunteista toivotaan usein erilaisiin työryhmiin. Työryhmissä mukana olo tuo näkyvyyttä ja niiden kautta saa hyviä kontakteja. Alueella tärkeimpiin yhteistyökumppaneihin kuuluvat alueen kunnat, kaupungit ja koulut, Visit Kokkola ja Visit Kalajoki, MTK, Centria AMKK, Ollikkalan maatalousoppilaitos, Soite ja alueella toimivat yhdistystoimijat sekä YLE radio Pohjanmaa.

TOIMINTAJA TULOKSET AVAINTULOSALUEITTAIN

RUOKA-, RAVITSEMUS- JA KOTITALOUSNEUVONTA

Ruokakurssit

Toimintavuonna pidettiin neljä ruokakurssia, joista kahdessa oli mukana myös Ruokahukka-ruotuun hankkeeseen liittyvää koulutusta. Kurseista kolme pidettiin Maa- ja kotitalousnaisten paikallisyhdistyksille ja yksi työttömille tai syrjäytymisuhan alla olevalle ryhmälle. Kurseille osallistui yhteensä 89 osallistujaa ja niistä saatu palaute oli kiitettävää. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö.

Ravitsemus- ja kotitalousneuvonta

Keski-Pohjanmaan Maa- ja kotitalousnaisten antamaa ravitsemusneuvontaa jaettiin pitkin vuotta erilaisissa ruokaan liittyvissä tilaisuuksissa sekä suoraan asiakkaille puhelimitse. Ruokaneuvontaa tehtiin ruokakurssien ja toiminnasuunnitelutilaisuuksien lisäksi mm. Ewald toimitalon työntekijöille järjestetyssä aamiaistilaisuudessa, Kokkolan iltatorilla, Naistenpäivän tilaisuudessa, laskiaispäivän tilaisuudessa, Soiten yhdistyspäivässä sekä Perhon, Ollikkalan ja Kalajoen messuilla. Omia ruokaa ja ravitsemukseen liittyviä kampanjoita ja tapahtumia oli 2, osallistujia 130 sekä ruokaan ja ravitsemukseen liittyviä tilaisuuksia 8 ja osallistujia 618. Keski-Pohjanmaan Maa- ja kotitalousnaisia pyydetään mukaan moniin eri tapahtumiin, mutta useista joudutaan kieltäytymään ansaintamahdollisuuksien puuttumisen vuoksi.

Perinneruokiin liittyvä Kekri-tapahtuma järjestettiin Kruununvoudintalossa, siihen osallistui yhteensä 60 henkilöä. Tapahtumassa oli tarjolla muttia ja kaustislaista juustopaistia. Tilaisuus sai paljon kiitosta ja molemmat ruuat myytiin loppuun. Loppuvuodesta oltiin mukana Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen järjestämässä paneelikeskustelussa työikäisten ja vanhusten hyvinvoinnista ja ravitsemuksesta. Näkyvyyttä saatiin alueellisessa mediassa syyskuussa antamalla haastattelu marjoihin ja säilöntään liittyen (Keski-Pohjanmaa-lehti).

Digitalisaatiota hyödyntävä Neuvonta

Digitalisaatiota on hyödynnetty neuvonnassa ja sen avulla on saavutettu suurta näkyvyyttä alueella. Toimintavuoden aikana on tehty ruokaneuvoihin liittyviä videoita 4 koululaisten välipalat ja mutin valmistaminen. Näitä videoita katsottiin n. 2000 kertaa. Lisäksi Sosiaalisessa mediassa jaettiin muiden piirikeskusten tekemää materiaalia. Facebookissa julkaistiin ajankohtaisia asioita ja sitä käytettiin sosiaalisen median kanavista eniten digitaalisen neuvonnan keinona. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö.

Ostopalvelutyöt

Keski-Pohjanmaan Maa- ja kotitalousnaisten ruoka- ja ravitsemusasiantuntija oli mukana järjestämässä Kalajoella pidettyä Hilman Lähiruokatori-tapahtumaa elokuussa. Tapahtumaan osallistui n. 1500 henkilöä ja sen pääteema oli ruokamatkailu. Tapahtuman pääjärjestäjä oli Kalajoen Matkailuyhdistys ry, joka osti asiantuntijan työn Maa- ja kotitalousnaisilta yht. 46h. Lisäksi olimme mukana Ollikkala-messujen kahvilapalvelujen järjestämisessä.

Lisäksi järjestimme Kokkolan talviharmonikka-festivaalin-, Keski-Pohjanmaan markkinoiden- ja Kipinä Business-tapahtumien kahvilapalvelut. Rahoitus: yksityisrahoitus

Hanketyö

Keski-Pohjanmaan Maa- ja kotitalousnaiset oli mukana valtakunnallisessa Hukkaruoka ruotuun – katse vesistöihin -hankkeessa. Vuoden 2019 aikana toteutettiin 2 koulutusta ruokahävikin torjunnasta sekä yhdessä ruoka- ja ravitsemusneuvonnan ja maaseutuneuvonnan kanssa 2 vesistön äärellä tapahtuvaa infotilaisuutta ruokahävikin merkityksestä vesistöihin. Vesistötilaisuudet huomioitiin hienosti alueellisessa mediassa. Lisäksi aiheita esiteltiin Perhossa Naisten latausillassa sekä yritys messuilla. Rahoitus: ympäristöministeriö

Syksyllä 2019 alkaneessa Kädet multa-hankkeessa Keski-Pohjanmaan Maa- ja kotitalousnaiset on mukana yhtenä toteuttajana. Hanketyö pilottikohteiden kanssa jatkuu vuoden 2020 aikana kahdessa kohteessa Kalajoella ja Kokkolassa. Rahoitus: ympäristöministeriö

MAISEMAN- JA LUONNONHOIDON NEUVONTA

Vuoden maisemateko -kilpailua ”Suuret suomalaiset vieraslajitalkoot” pidettiin alkuvuodesta lähtien aktiivisesti esillä ja kilpailuun ilmoittautui viisi osallistujaa. Maakunnallisen kilpailun voitti lohtjalainen Heli Hakola pitkäaikaisella jättipalsamin torjuntatyöllään. Voittajan valitsi maakunnallinen arvointiraati (5 hlö). Kilpailun viestinnällinen osuus toteutettiin tiedotuskampanjana (vieraskasvien torjunta ja jätehuolto) yhteistyössä Ylivieskan kaupungin, jätehuoltoyhtiö Vestian ja Ylivieskan seurakunnan kanssa. Tiedotus toteutettiin omissa ja yhteistyökumppanien tiedotuskanavissa. Lisäksi järjestettiin infopiste Ylivieskan iltatorille, jossa keskusteltiin kuntalaisten (27 hlö) kanssa haitallisista vieraslajeista, sekä opastettiin torjuntaan. Sanomalehti Kalajokilaakso julkaisi asiasta näyttävän lehtijutun suurjake lussaan. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Elävää maaseutua taajamiin -toimintamallia esiteltiin kolmessa kunnassa (Kalajoki, Sievi, Kannus). Kuntien teknisen toimien ja viherpalvelun henkilöt olivat kiinnostuneita jatko-toimenpiteistä. Yhteystö toteutettiin alueen 11 kuntaan kurturisuuskeskelyntiimioilta (Taimistopohjoine n- ja Vieraskasvit hallintaan -hankkeet). Samalla markkinoitiin haitallisiin vieraslajeihin liittyviä palveluja. Jätevesisuunniteluun liittyvää neuvontaa on annettu sitä kysyttäessä (2 tapausta). Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Kokkolan kotitalous- ja puutarhaseuran naisille järjestettiin kolme toiminnallista tapahtumaa, joihin osallistui yhteensä 20 hlö: omakotitalon pihasuunnittelu, Kruununvoudintalon perennainventointi ja Kruununvoudintalon omenapuiden ja pensaiden leikkaus.

Hanketyö

Hyppää hyvän kierteseen -teemalla järjestettiin kaksi Ruokahukka ruotuun -katseveistöihin tapahtumaa (Sievi ja Kalajoki). Tapahtumista ilmoitettiin Facebookissa ja Instagramissa, sekä lähetettiin tiedotteet paikallismediale. Ruokahukka -susi oli mukana molemmissa tapahtumissa ja aktivoi erityisesti lapsia. Sievin Asemakylän Korhosjärven lasten kalastustapahtumaan osallistui 64 lasta. Yhteistyökumppaneita olivat: Kalatalouskeskus, Sievin asemaseudun metsästysseura ja Jyringin metsästysseura. Osallistujille kerrottiin ruokahukasta ja sen veistövaikutuksista, sekä pidettiin kala-aiheisia tietovisoja. Lapset osallistuivat aktiivisesti keskusteluun. Sieviläinen -lehti julkaisi tapahtumasta jutun jälkeinpäin. Lisäksi ruoka- ja maisema-asiantuntijat osallistuivat Kalajoen Rahjan suurille kalajuhlille Perämeren rannalle elokuussa. Tilaisuudessa keskusteltiin 100 kävijän kanssa ja jaettiin vesienhoitokortteja. Tapahtuman yhteistyökumppaneina olivat: Rahjan kyläyhdistys ja Rahjan kalastajain seura. Etukäteispuffi julkaistiin sanomalehti Kalajokilaaksossa ja sanomalehti Keskipohjanmaa julkaisi jälkeinpäin jutun KP -nettiversiossa ja lehdessä.

Vuoden aikana jatkettiin osatoteuttajana kahdessa ylimaakunnallisessa hankkeessa (Uhma - Uhanalainen maaseudun luonto hoitoon yhteistyöllä, sekä Ravinneratas). Uhma -hankkeessa tehtiin hoito- ja vieraslajien torjuntasuunnitelmia valituille esimerkkikohteille (Ullava, Kalajoki) sekä ohjattiin Kälviän GreenCare -laidun käytäntöön. Yhdelle suunnitelmakohteelle toimija haki muinaisjäännösalueen hoitoavustusta. Lisäksi tehtiin asiantuntijaselvitys luonnon monimuotoisuuden kummi/sponsori/kompensaatio toiminnasta ja toteutettiin kysely seurakunnille niiden halukkuudesta em. toimintaan. Kyselytulokset julkaistiin hankealueen seurakunnille osoitetussa webinaarissa, jonka tallennetta jaettiin jälkeinpäin seurakunnille. Myös hanke tapahtumiin osallistuttiin: Toholammin ja Björköbyn laiduntreffit, hankkeen infopiste Kannuksen Ollikkala -messuilla, loppuseminaari Seinäjoella, sekä ArcGIS Pro:n käyttäjäkoulutus. Hankkeen päätoteuttajan ProAgria Etelä-Pohjanmaan, sekä Luonnonvarakeskuksen ja Metsähallituksen hanketoimijoiden kanssa oltiin tiiviissä yhteistyössä.

Ravinneratas -hankkeessa oltiin mukana hanke tapahtumissa: Sievin ja Lohtajan infotilaisuudet, opintomatka Himangalle, Ruukkiin ja Kannukseen, sekä Kälviän pelonpiennarpäivä. Lisäksi hanketta oltiin esittelemässä Nivalan Apepäivillä ja Kruununvoudintalon Kekri -tapahtumassa. Mahdollisia hankkeen esimerkkikohteiden osallistujia myös kontaktoitiin (kostekko hankkeet). Lisäksi vastattiin hankeviestinnästä K-P ProAgrian henkilöstölle ja toimitettiin tiiviissä yhteistyössä hankkeen vetäjän, Pohjanmaan vesi- ja ympäristö ry:n kanssa. Maisemapalveluiden asiantuntija aloitti varahenkilönä Väliä viljelijä verkostossa ja edusti ProAgria Keski-Pohjanmaata Kalajoen verkostopäivän paneelikeskusteluun lokakuussa. Lisäksi maisemapalveluiden asiantuntija valittiin Myötätuulta tuottajalle toimintaryhmään ja ohjausryhmän varajäseneksi.

Tunnettuuden ja myönteisen mielikuvan kasvattaminen

Kansainvälisenä maasemapäivänä järjestettiin osana valtakunnallista kampanjointia Sunnin maasemakävely (arkimaisema, hulevesien hallinta) Kokkolassa (20 osallistujaa). Tapahtumasta viestittiin MKN:n tiedotuskanavilla ja paikallislehdissä. Keskipohjanmaa -lehti julkaisi tapahtumasta jutun lehdessä ja nettiversiossa. Some-kanavissa on tiedotettu kaikista valtakunnallisista tapahtumista.

Kokkolan kaupungin kanssa aloitettiin ”Kasvata itse -iloksi ja hyödyksi” -niitty/kotitarveviljely-tapahtumasarjan valmistelua vuodelle 2020 Kokkola 400 -teemassa.
Rahoitus: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Taloudellisesti kannattavan toiminnan vahvistaminen

Vuoden aikana myytiin vihersuunnitelmaa (8 kpl), sekä koti- ja puutarha-aiheisia työpajoja ja luentoja (5 kpl). Lisäksi aloitettiin 1 ympäristöjärjestelmän päivistytyä, joka jatkuu vuonna 2020. Uusia yhteistyö- ja kumppanuussuhteita on viritelty kuntiin, kaupunkeihin, seurakuntiin, metsästyseuroihin, kyläseuroihin, kalastajayhteisöihin. Sidosryhmäyhteistyötä on jatkettu (Kalatalouskeskus, Pohjanmaan Vesi ja Ympäristö, muut ProAgria/MKN.) Rahoitus: Opetus- ja kulttuuriministeriö ja yksityisrahoitus.

YRITYSPALVELUT

Yrityksille ja yhdistyksille aloitettiin markkinoimaan some-palveluissa avustamista esimerkiksi yhdistysten Facebook-sivujen luontia sekä mainosten tuotantoa printtiin. Palveluita markkinoitiin digitaalisin keinoin Facebookissa ja uutiskirjeissä sekä tietenkin eri tilaisuuksissa. Toimintavuoden aikana saatiin 1 digitaalisen markkinoinnin asiakas. Vereliläisistä, kaustislaisista ja evijärviläisistä koostuva moottorikelkkakerho tilasivat Facebook/Instagram mainonnan sekä käsiohjelman teon moottorikelkkakilpailulle. Lisäksi Kokkolan puutarha- ja kotitalousseura ja alueen kalatalouskeskus olivat kiinnostuneita tilaamaan Facebook-sivut ja käyttökoulutuksen.

Keski-Pohjanmaan maa- ja kotitalousnaiset järjesti 7 hygieniapassikoulutustilaisuutta, joissa osallistujia oli yhteensä 103. Kokkolassa järjestettiin Eviran ja Ruokatie-don kanssa yhteistyössä Ajankohtaista Ruoka-alalla juuri nyt -koulutuspäivän. Päivään osallistui 13 henkilöä.

Maistuva Maaseutu tapahtuma järjestettiin yhteistyössä Perhön seurakunnan kanssa. 5 arkipäivän aikana tarjottiin joka päivä 2 erilaista alueen perinneruokaa. Ruokailijoita oli viikon aikana 310.

Lisäksi järjestimme Kokkolan talviharmonikka-festivaalin(2)-, Keski-aikamarkkinoiden- Ollikkalan messujen ja Kipinä Business-tapahtumien kahvilapalvelut (1500) sekä tapahtumatuotannon Kokkolan Lipputoimiston venetsialaistapahtumaan. Rahoitus: yksityisrahoitus

Kruununvoudintalo on ottanut paikkansa kokous- ja juhlatilana Kokkolassa ja siellä järjestettiin 56 tilaisuutta toimintavuoden aikana ja osallistujia oli kaikkiaan 2313. Ruoka-asiantuntijan lisäksi työvoimana käytettiin tuntiporusteista tarjoilijaa sekä MKN:n paikallisyhdistysten jäseniä talkootyökorvausta vastaan. Kruununvoudintalon kiinnostus oli koko ajan kasvusuuntaista loppuvuotta kohti. Talon tarjoilut perustuvat kotimaisuuteen ja itse tehtyihin perinteisiin tuotteisiin. Lisäksi Maa- ja kotitalousnaiset järjestivät kokoustarjoilut Evaldin toimistotalossa 44 tilaisuuteen, joihin osallistui yhteensä 1144 henkilöä. Rahoitus: yksityisrahoitus

JÄRJESTÖTOIMINTA

Toimintavuoden aikana järjestettiin Keski-Pohjanmaan alueen Maa- ja kotitalousnaisten retki 4.7. Raahen Langin kauppahuoneelle, kauppapuutarhaan ja Jukkolaan Äkkijyrkän taidenäyttelyyn. Retkelle osallistui 26 henkilöä. Myös Tallinnaan joulumarkkinoille ja käsityömaailmaan järjestettiin retki 1.-3.12. Retkelle osallistui 71 henkilöä.

Vuoden Maa- ja kotitalousnaiseksi valittiin yrittäjä ja taiteilija Eija Jukkola. Eija on ollut mukana Maa- ja kotitalousnaisten toiminnassa vuosia ja myös Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen hallituksessa useamman vuoden. Eija on toiminut alueella merkittävänä Maa- ja kotitalousnaisten esikuvana ja on aktiivisesti tuonut esille toimintaa ja kampanjoita. Eija palkittiin vuosikokouksessa. Loikkaa liikkeelle -kampanjan voitti Pitkäsenkylän Maa- ja kotitalousseura ja heidät palkittiin luennoilla ja pipoilla.

Vuoden Maa- ja kotitalousnaisiksi valittiin yrittäjä ja taiteilija Eija Jukkola. Eija on ollut mukana Maa- ja kotitalousnaisten toiminnassa vuosia ja myös Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen hallituksessa useamman vuoden. Eija palkittiin vuosikokouksessa. Loikkaa liikkeelle -kampanjan voitti Pitkäsenkylän Maa- ja kotitalousseura ja heidät palkittiin luennoilla ja pipoilla.

Keski-Pohjanmaalla osallistuttiin valtakunnalliseen Roskareippailuun. Piirikeskus sai 100 kg käristemakkaraa lahjoituksena tukemaan hyvää työtä. Makkarat jaettiin mukaan ilmoittautuneille ryhmille (9) osallistujamäärän mukaan (yht. 530 hlöä). Isoin tapahtuma järjestettiin Halsuan yhteiskoulun ja Halsuan maa- kotitalousseuran yhteistyönä. Maa- ja kotitalousnaiset paistoivat makkarat roskia kerääville koululaisille. Tapahtumasta kirjoitettiin myös paikallislehdessä.

Kruununvoudintalolla järjestettiin erilaisia yhteisöllisiä tapahtumia vuoden aikana mm. naisteniltoja, laskiaisrieha, myyjäispäiviä ja yhteinen joululaulutilaisuus. Myös muualla maakunnassa oltiin mukana järjestämässä erilaisia tapahtumia erityisesti naisille mm. Naisten latausilta Perhossa.

VIESTINTÄ

Piirikeskuksen oma Facebook-sivu päivittyi useamman kerran viikossa ja seuraajia oli vuoden lopussa lähes 700. Kruununvoudintalolla on myös omat Facebook-sivut, joilla seuraajia oli vuoden lopussa noin 500. Kuukausittain lähetetyt uutiskirjeet tavoittivat aluksi noin 400 vastaanottajaa ja joulukuun kirjeellä oli jo 550 vastaanottajaa. Uutiskirjeen tilaajaksi sai liittyä kaikissa tilaisuuksissa, joissa Maa- ja kotitalousnaiset olivat mukana.

Piirikeskuksella on oma aukeama neljä kertaa vuodessa (painosmäärä n.10 000 kpl) ilmestyvässä ProAgria Keski-Pohjanmaan Tiedotuslehdessä. Hyviä yhteisiä ylläpidetään jatkuvasti maakunnan media-alan ammattilaisiin. Keskipohjalaiset maa- ja kotitalousnaisten asiantuntijat sekä järjestöväki ovatkin päässeet hyvin esille maakuntaradiossa ja -lehdessä sekä paikallislehdissä. Tapahtumista ja kampanjoista lähetetään tiedotteet alueella ilmestyviin lehtiin.

Digitaalista viestintää on tehty säännöllisesti Facebookissa, uutiskirjein ja Instagramissa. Vuoden aikana on kirjoitettu 15 blogikirjoitusta, Artikkeleista yksi kirjoitettiin Uhma -hankkeessa ja Maaseutupolitiikka.fi:n toimeksiannosta.

Yle Radio Keski-Pohjanmaa esitti puutarha-aiheisen radiosarjan (5 osaa: kevään taimikylvöt, Tukholman puutarhamessuterveiset ja Suuret suomalaiset vieraslajitalkoot, taimien koulinta ja pensaiden leikkaus, lavakaulusviljely ja muovit puutarhassa) joista 1 kpl pääsi Yle:n valtakunnalliseksi nettijutuksi.

Lehtijuttuja oli vuoden aikana seuraavasti: Keskipohjanmaa 4 kpl, Perhonjokilaakso 2 kpl, Kalajokilaakso 3 kpl, Sieviläinen 1 kpl ja Kokkola-lehti 2 kpl. Lisäksi artikkeleita oli jokaisessa ProAgria Keski-Pohjanmaan tiedotuslehdessä.

Maa- ja kotitalousnaiset osallistuivat myös pienimuotoisiin maakunnallisiin tai paikallisiin messutapahtumiin kuten Keski-ikäpäivät Kokkolassa, Sneelmanin tuottajapäivät Pietarsaareissa, Joulunavaus Perhossa ja Polku maaseudulle tapahtuma Kannuksessa. Kaikissa tilaisuuksissamme jaettiin tietoa myös Koti ja maaseutu -lehdessä.

Rahoitus: Opetus- ja kulttuuriministeriö, yksityisrahoitus

HANKKEET

Piirikeskus on toiminut vastuullisena osatoteuttajana seuraavissa hankkeissa:

- Vesistöt ja ympäristö yhdessä hyvään tilaan, Kolmen VYYHTI (rahoittajana Maaseuturahasto)
- Uhanalainen maaseudun luonto hoitoon yhteistyöllä, UHMA (rahoittajana Maaseuturahasto).

Piirikeskus toteutti alueellaan Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen valtakunnallista hanketta Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin. Hanke oli hallituksen kärkihanke ja sitä rahoitti ympäristöministeriö.

KESKI-SUOMEN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS

Johtokunta 2019

• puheenjohtaja	maa- ja metsätalousyrittäjä Luotola Pirjo	Saarjärvi
• varapuheenjohtaja	maatilayrittäjä Hautamäki Hanna	Petäjavesi
• jäsen	yhteisöpedagogi (AMK)/metsätalallinen Härkönen Pirjo	Jyväskylä
• jäsen	emäntä Merisalo Tuula	Jämsä
• jäsen	maaseutuyrittäjä Peuhkurinen Nanne	Äänekoski
• jäsen	maaseutuyrittäjä, lähihoitajaopisk. Luomala-Koivisto Heidi	Joutsa
• jäsen	maa- ja metsätalousyrittäjä Vesterinen Leena	Laukaa
• sihteeri	toiminnanjohtaja Kivimäki Eeva-Liisa	Jyväskylä

Toimihenkilöt 2019

- toiminnanjohtaja Kivimäki Eeva-Liisa
- elintarvike- ja yritysasiantuntija Pummila Mirja
- hankevetäjä Jousmäki Katariina (31.7. saakka)
- hankevetäjä Rintoo Anni (9.9.2019 alkaen)
- maaseutu- ja luonnonhoidon asiantuntija Salonen Paula vanhempainvapaalla
- maaseutu- ja luonnonhoidon asiantuntija Neuvonen Eeva-Liisa
- maaseutu- ja luonnonhoidon asiantuntija Koskela Kirsi (1.4.-10.5.)

Keski-Suomen maa- ja kotitalousnaisten jäsenet ja yhdistykset

Keski-Suomen maa- ja kotitalousnaisten jäsenmäärä oli toimintavuonna 609 henkilöä ja jäsenyhdistyksiä oli 46. Jäsenrekisterin uudistuksen vuoksi rekisterissä ei ole vielä saatu kaikkien jäsenten tietoja.

Toimintaan osallistuvien henkilöiden ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten määrä

Vuosi 2019 oli Keski-Suomen maa- ja kotitalousnaisten 85. toimintavuosi. Maa- ja kotitalousnaisten vuosien 2018–2019 hyvin ajankohtaisena teemana oli Hyppää hyvän kierteseen – vastuullisilla valinnoilla kestävää hyvinvointia. Maa- ja kotitalousnaiset edistivät kestävä kehitystä, resurssi- ja kierrätystä toiminnassaan ja viestinnässään. Piirikeskuksen johtokunta kokoontui toimintavuonna kolme kertaa.

Piirikeskuksen toimintaan on osallistunut toimintavuonna noin 3 500 henkilöä. Tieto perustuu toiminnanohjausjärjestelmään tehtyihin kirjauksiin. Tämän lisäksi messuilla ja tapahtumissa kohdattiin n. 10 000 henkilöä. Vapaaehtoiset tekivät n. 300 talkoopäivää piirikeskuksen tapahtumissa ja tilaisuuksissa.

TOIMINTAJA TULOKSET AVAINTULOSALUEITTAIN

Keski-Suomessa maa- ja kotitalousnaisten toiminta oli vilkasta ja tilaisuuksiin saatiin hyvin osallistujia. Vuoden aikana Keski-Suomen maa- ja kotitalousnaisten yhdistyksineen ja jäsenineen toimivat mm. ruokahävikin vähentämisen, lähiruuan käytön edistämisen ja osaamisen jakamisen puolesta. Toimintavuonna tavoitettiin erityisesti lapsia ja aikuistuvia nuoria erilaisissa terveellistä ravitsemusta, kestävä kehitystä ja arjen hallintaa edistävissä työpajoissa. Myös alakouluissa toteutetut kulttuuriympäristötyöpajat olivat suosittuja.

RUOKA-, RAVITSEMUS- JA KOTITALOUSNEUVONTA

Opetus- ja kulttuuriministeriön tukeamana toteutimme työpajoja lapsille ja nuorille sekä ruokakursseja, luentoja ja yleisötilaisuuksia. Ruokakoulutuksissa poimittiin ja maisteltiin villiyrttejä sekä sienä, kokeiltiin erilaisia kasvisruokia, valmistettiin suussa sulavaa suklaata, makkaraa ja pidettiin lähiruokailtoja. Koulutuksia järjestettiin Hankasalmeella, Laukaassa, Jyväskylässä, Petäjävellä ja Saarijärvellä. Osallistujia niissä oli 211. Erityisesti työyhteisöille järjestetyt ruokakurssit saivat hyvää palautetta. Esimerkkinä palautteesta: ”Ja vielä kerran mahtavan suuret kiitokset elämästä ja elämästä. Porukan palaute on ollut pelkästään positiivista, kaikki olivat innoissaan ja pitivät yhteisestä erilaisesta tekemisestä ja erityisen hyvästä ohjauksesta. Täysi kymppi siis koko iltapäivästä.”

Hevi-etsivä ja kasvisarre -tapahtumia pidettiin kaksi Konnevedellä ja kaksi Laukaassa, Keuruulla ja Äänekoskella. Näihin kuuteen tapahtumaan osallistui 235 lasta. Leivontakokemuksia lapset saivat sämpyläsäpinöissä alakoululla Äänekoskella ja piparkakkutyöpajassa perhepuistossa Jyväskylässä. Kädet taikinaan laittoi 189 lasta. Äänekosken Honkolan alakoulun rehtorin mukaan: ”Päivä oli juuri sellaista nykyisen opetus suunnitelman mukaista tekemistä ja oppimista, jossa mennään elämykselliselle tasolle ja joka jää varmasti oppilaille mieleen. Oppilaiden mielestä päivä oli huippupäivä.”

Jyväskylässä pidettiin kaksi ruokahävikki- ja lähiruokatapahtumaa sekä kalastustapahtuma. Tapahtumat tavoittivat 865 osallistujaa. Asiaa ruokahävikistä oli neuvontaosasta Wemmi-kevätmarkkinoilla huhtikuussa, ja Suomalaisen ruoan päivänä 4.9. pidettiin Jyväskylän kävelykadulla tempaus MTK Keski-Suomen kanssa. Kalastustapahtuma toteutettiin yhdessä Keski-Suomen Kalatalouskeskuksen kanssa. Marraskuussa oltiin kasviteemalla mukana Melan maatalousyrityksille järjestämässä hyvinvointipäivässä Laukaassa.

Yhteistyössä Keski-Suomen Muistiyhdistyksen Apetta aivoille -hankkeen kanssa tehtiin syksyinen sadonkorjuun ajan pulmailurata, joka löytyy sähköisenä tulostettavana versiona netistä. Rata sai hyvää palautetta ja todettiin hyväksi harjoitukseksi myös kuormittuneiden työikäisten aivoille.

Keski-Suomen maa- ja kotitalousnaisilla on oma YouTube-kanava. MKN ruokaneuvoista tehtiin sinne opetus- ja kulttuuriministeriön tukeamana esittelyvideo nuorten ruokatyöpajojen merkityksestä aikuistuville nuorille. Videossa haastatettiin Eeva Nykästä (Laillistettu ravitsemusterapeutti Keski-Suomen sairaanhoitopiiri), nuorten työpajan ohjaaja Leena Kautto-Koukkaa ja piirikeskuksesta asiantuntija kertoi kokemuksia nuorten työpajojen ohjaamisesta. Haastattelussa nousi esille syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ravitsemusohjauksen tarve ja erittäin hyvät kokemukset ruokatyöpajoista. Kuten työpajan ohjaaja totesi: ”Työpajat olivat huippujuttu ja niistä puhuttiin pitkään.” Toisena toimintaa esiteltävänä videona toteutimme koosteen lasten kokemuksista piparityöpajasta perhepuistossa. Facebookissa julkaistussa videossa näkyy lasten innostus yhdessä tekemiseen ja kokemiseen ruoka-asiantuntijan opastuksella.

Keski-Suomessa talkoolaiset ovat merkittävässä roolissa tapahtumaruokailujen järjestämisessä. Tapahtumien avulla kehitetään järjestöväen ruokapalveluosaamista. Syyskuussa piirikeskuksella oli perinteinen puuro- ja kahvilateltta Wemmi-syysmarkkinoilla. Puurotellassa oli tarjolla myös talkoolaisten paistamia lehtiä sekä kahvia ja kahvipöytä. Tapahtuman toteuttamisessa oli mukana Laukaan, Saarijärven, Jämsän ja Jyväskylän maa- ja kotitalousnaisia. Tapahtumassa vieraili arvioilta yli 20 000 kävijää, joista noin 2000 vieraili MKN-teltalla.

KoneAgria -maatalouskonenäyttely oli lokakuussa Jyväskylässä. KoneAgriassa maa- ja kotitalousnaiset vastasivat ulkoalueen grillitoiminnasta. Pääravintolassa yhteistyötä jatkettiin Paviljonki Ravintoloiden kanssa: piirikeskus vastasi talkoolaisten hankinnasta ja heidän työnjohdostaan.

Arkiruokaa ajatuksella -työpajoja pidettiin Keuruulla, Laukaassa ja Saarijärven Pylkönmäellä. Jokainen ryhmä kokoontui kolme kertaa. Työpajoissa opiskeltiin ruuanvalmistusta perusraaka-aineista edullisesti, terveellisesti ja ekologisesti. Osallistujien toiveesta valmistettiin myös ruokaa EU-ruokakassin sisällöstä. Yhteistyökumppanina olivat kunnat ja seurakunnat sekä mielenterveysyhdistykset. Osallistujia oli jokaisessa pajassa noin 10. Työpajoja tuki Tampeleen Talouskoulun säätiö.

Seuraaviin valtakunnallisiin Maa- ja kotitalousnaisten keskuksen koordinoimiin hankkeisiin osallistuttiin:

Luontoaskel hyvinvointiin -hanke jalkautti varhaiskasvatukseen ruokailusuosituksia käytäntöön ja loi Luontoaskel-toimintamallin. Toimintamalli kytkee yhteen terveyttä edistävän ruokailun, ulkoliikunnan, luontokontaktit ja kiertotalouden varhaiskasvatuksessa. Hankkeeseen osallistuttiin kouluttamalla päiväkotien henkilökuntaan Jyväskylässä Korpilahden ja Keljonkankaan päiväkodeissa. Hanke toteutettiin maa- ja metsätalousministeriön tuella.

Ruokatreffit keittiössä -hankkeessa toteutettiin kokeilevia ja osallistavia ruokapajoja yhteistyössä maakunnallisten yhteistyökumppaneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kanssa.

Toteutuspaikkoina olivat Jyväskylän kaupungin nuorten taidetyöpaja sekä Green Care -keskus, Könkkölä ry. Työpajoja pidettiin neljä ja niihin osallistui 28 nuorta. Suullinen palaute oli oikein hyvää, nuoret kertoivat, että etukäteen jännittivät kovasti. Työskentely sujui oikein hyvin ja ilmapiiri oli rento. Syntyi hyvää keskustelua ravitsemuksesta, ruokailutottumuksista ja ruuantuotannosta. Työpajojen järjestämistä tuki Tampereen Talouskoulun säätiö.

Edellisestä vuodesta jatkuneessa ympäristöministeriön rahoittamassa Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hankkeessa toteutettiin neljä Ruokahukka ruotuun -infotapahtumaa. Infoja pidettiin ruokakoulutusten yhteydessä, Saarijärven ja Jyväskylän yläkoululla sekä Wemmi-kevätmarkkinoilla Jyväskylässä.

MAISEMAN- JA LUONNONHOIDON PALVELUT

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella järjestettiin Vuoden maisemateko -kilpailu 2019 teemalla ”Suuret suomalaiset vieraslajitalkoot”. Vuoden maisemateko -kilpailuun osallistui Keski-Suomesta kuusi hyvää ehdokasta. Keski-Suomen Vuoden maisemateko -voittajaksi valittiin Leivonmäen kansallispuiston ystävät ry. Leivonmäen kansallispuiston ystävät on tehnyt pitkäjänteistä ja kunnianhimoista talkootyötä vieraslajien torjunnassa useita vuosia tavoitteenaan lupiinivapaa kansallispuisto. Maisemateon valintaraatiin kuuluivat Liisa Horppila-Jämsä, Inkeri Pasanen, Johanna Niilivuo, Riitta Peräinen sekä sihteerinä Eeva-Liisa Neuvonen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tukeaa Elävää maaseutua taajamiin -toimintamallia ja MKN Maisemapalveluiden luonnon monimuotoisuutta edistävää toimintaa esiteltiin kolmessa kunnassa: Saarijärvellä, Jyväskylässä ja Hankasalmmella.

Luentoja pidettiin seuraavista aiheista: Maisemanhoito laiduntamalla, Paimenloman mahdollisuudet (Saarijärvi), Puutarhan karkulaiset (Keuruu), Kasvataan ituja ja versoja (Hankasalmi). Näihin osallistui 55 kuulijaa.

Neuvo 2020-järjestelmän avulla kartoitettiin yhdelle asiakkaalle maiseman- ja luonnonhoitoon soveltuvia alueita ja annettiin neuvontaa ympäristösopimuksiin liittyen. Vuoden 2019 aikana jatkettiin Fingridin tarjoaman voimajohtoalueiden maisemanhoitotuen markkinointia.

Marttojen Keski-Suomen piirin kanssa järjestettiin yhteistyössä perinnemaisemaretki Äänekoskelle Aatulan perinnemaisemaan. Osallistujia oli yhdeksän. Retki oli osa Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten ja Marttojen yhteistä TehtäväZ -hanketta.

Keski-Suomen MKN maisema-asiantuntija pyydettiin mukaan Keski-Suomen kulttuuriympäristötyöryhmään (MAKU).

Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen kautta Valion Carbo -hankkeelle tehtiin yksi luonnon monimuotoisuuskartoitus keskisuomalaiselle maitotilalle.

Maaseuturahaston rahoittamalla Kulttuuriympäristö näkyväksi KYNÄ -hankkeella tiedotettiin kulttuuriympäristön arvoista ja kannustettiin maaseudun asukkaita maiseman- ja kulttuuriympäristön hoitoon järjestämällä erilaisia infotilaisuuksia, työpajoja, talkoita ja retkiä laajasti ympäri Keski-Suomea. Vuoden 2019 teemoissa painottuivat luonnon monimuotoisuus, niityt sekä vieraslajitalkoot ja lasten kulttuuriympäristökasvatus. Hanketta hallinnoi Etelä-Savon maa- ja kotitalousnaiset. KYNÄ-hankkeen Keski-Suomen toimenpiteet vuonna 2019: Infot, tapahtumat ja työpajat 18 kpl, kulttuuriympäristöretket 2 kpl, osallistujia yhteensä 406, viestintätoimenpiteet 15 kpl.

Kulttuurityöpajoja pidettiin vuoden aikana 5.-6.luokkalaisille viidellä koululla 13:lle ryhmälle, joissa osallistujia oli yhteensä 262. Tavoitteena työpajoissa oli, että oppilas oppii ymmärtämään mitä kulttuuriympäristöt ovat sekä miten ja miksi maisemat muuttuvat. Tehtävien kautta havainnoitiin ympäristössä tapahtuneita muutoksia, ihmisen toiminnan jälkiä sekä hahmotettiin maiseman kerroksellisuutta. Kulttuurityöpajat pidettiin osana KYNÄ-hankkeen toimintaa.

YRITYSPALVELUT

Osana maa- ja kotitalousnaisten koulutuskiertuetta Keski-Suomessa toteutettiin nimisuojaatilaisuus yhteistyössä Jyväskylän ammattikorkeakoulun kanssa. Suomalaiset tuntevat Parmankinkun, mutta

tunteekoitalialainen Lapin Puikulan? Nimisuojuotteista lisäarvoa ja potkua ruokamatkailuun yhteistyössä -seminaarissa ja työpajassa esiteltiin nimisuojujärjestelmän mahdollisuuksia ja työpajassa mietittiin konkreettista keinoasian edistämiseksi. Seminaarista tehtiin talle, joka löytyy netistä (YouTube). Kiinnostusta nimisuojuan on edelleen, mutta yrittäjillä on pienet resurssit viedä asiaa yksin eteenpäin. Osallistujia tilaisuudessa oli 15.

Keski-Suomessa Portaat (nais)yrittäjäksi -valmennus toteutettiin keväällä. Valmennuksen kokonaisuudessaan suoritettiin kaksi alkavaa potentiaalista yrittäjää, tapaamisiin osallistui vaihtelevasti 2-7 henkilöä. Valmennuksessa saatiin tietoa, kannustusta sekä vertaistukea yrittäjyyteen. Valmennuksen aikana kuultiin piirikeskustelun asiantuntijoiden lisäksi sekä yrittäjinä toimivien yritystarinoita että valmennuksen osioihin liittyviä muita asiantuntijoita. Valmennuksen aineisto toimitettiin kaikille osallistujille. Palaute valmennuksesta oli hyvää ja osallistujien välillä syntyi luottamuksellinen suhde. Osallistujat pitivät erityisen tärkeänä yritysideoiden pohdintaa ja jäsentämistä.

Keski-Suomen maa- ja kotitalousnaisten asiantuntijoilla on vahva luonnontuotealan osaaminen. Palveluiden myymiseksi, tunnettavuuden lisäämiseksi ja luonnontuotealan kiinnostuksen lisäämiseksi tehtiin yhteistyössä tulevan alan yrittäjän kanssa seoskiinnosopimuksia (4 kpl) poimittavista luonnontuotteista. Videoissa esiteltiin pihlaja, maitohorsma, poimulehti ja nokkonen sekä niiden poiminta ja käyttötarkoitukset. Videot julkaistiin somekanavissa (Facebook, Instagram ja YouTube). Facebookissa videot tavoittivat lähes 10 000 henkilöä, sitoumuksia yli 1000 ja videoiden jakoja kolmisenkymmentä. Pilke silmäkulmassa tehdyt videot olivat menestyneitä.

Keski-Suomen maa- ja kotitalousnaiset olivat mukana yhteistyökumppanina järjestämässä kevään ja syksyn Wemmi-markkinatapahtumia. Nämä olivat piirikeskustelun maistuva maaseutu -tapahtumia. Markkinat ovat myyntitapahtumia, joissa mukana on 200 lähi- ja luomuruuan, elintarvikkeiden sekä käsityöiden myyjää.

Wemmi-kevätkätkinnoilla maa- ja kotitalousnaiset olivat mukana monipuolisella neuvontaosastolla, jossa kaikkia toimialat ja hankkeet esittäytyvät. Syksyn kätkinnoilla pääpaino on aiemmin mainitun puuro- ja kahvitilan järjestämisessä.

Hygieniosaamisteistä järjestettiin tilauksesta. Kysyntä oli edellisvuosia vilkkaampaa. Testitilaisuuksia oli kolmekymmentä, testattavia oli 144. Elintarvike- ja yritysasiantuntija teki 21 Hyvää Suomesta -yrityksen auditointia. Ruoka-, elintarvike- ja matkailuyrittäjille pidettiin koulutuksia sekä luentoja liittyen makkaravalmistukseen, elintarvikehuoneiston vaatimuksiin ja pakkausmerkintöihin. Näihin osallistui 28 yrittäjää. Neuvo2020 nykyaikaistaminen ja kilpailukykyyn parantaminen -palvelun avulla elintarvike- ja yritysasiantuntija teki selvityksiä kahdelle maatilalle. Toiminnanjohtaja oli mukana Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen valtakunnallisessa yrityspalveluiden kehittämisryhmässä. Vuoden aikana on oltu mukana Keski-Suomen ruokaketjun kehittämisessä pelolta pöytään mm. maakunnallisissa kehittämisryhmissä.

Maaseuturahaston rahoittamalla Luonnosta lautaselle (LUOLA)-hankkeessa koulutettiin keskisuomalaisia luonnontuotealan maaseudulla toimivia yrittäjiä ja yrittäjiksi aikovia. Hankkeeseen päätettiin heinäkuun lopussa. Hankkeessa järjestettiin huhtikuussa koulutuskokonaisuus ruokahyönteisten kasvatuksesta. Yrtyipojakoulutuksia järjestettiin touko-kesäkuussa eri paikkakunnilla Keski-Suomessa (Toivakka, Jyväskylä, Äänekoski) sekä pidettiin yrtyien käsitteily ja hygienia sekä logistiikka ja tiedonvälitys - koulutukset Jyväskylässä. Yrtyiaineiden opintomatka Hämeenkyrön seudulle tehtiin kesäkuussa. Mukana oli 40 osallistujaa.

Luonnontuotealan kehittäminen jatkui maaseuturahaston rahoittamassa Luonnosta tuotteeksi -kehittämissuunnitelmassa. Hankkeen avulla pyritään vahvistamaan luonnontuotealan kasvua Keski-Suomessa sekä edistämään luonnontuotealan kehitystä ja verkostoitumista yli toimialarajojen. Hankkeessa on yhteistyökumppanina Arktiset Aromit ry ja toteutusaika on 1.8.2019- 31.7.2021. Vuoden 2019 aikana järjestettiin sienipojakoulutus, info-tilaisuus luonnonkasvien elintarvike -käytöstä sekä opintomatka Tampereen seudulle. Hankkeen tilaisuuksiin osallistui 50 henkilöä.

JÄRJESTÖTOIMINTA

Perinteinen kevään opinto- ja virkistysmatka tehtiin huhtikuussa Itä-Viroon. Matkalla oli 30 osallistujaa. Neljän päivän matkalla tutustuttiin mm. maaseutuyrittäjyyteen ja kulttuuria ja historiaa unohtamatta. Impin päivänä kesäkuussa vierailtiin Sumiaisissa Rautionmäen Köyhyden kylässä

tutustumassa mm. Veikon kotimuseoon, joka on Keski-Suomen maise matekokilpailun voittaja vuodelta 2018. Esillä oli asiaa maise matekokilpailusta, vieraslajeista, luonnontuotteita ja mukavaa yhdessäoloa. Mukana oli 14 henkilöä.

Yhteistyössä JAMK:in Yksissä-hankkeen sekä MKN:n paikallisyhdistysten kanssa järjestettiin parisuhde iltoja maaseutualueen väestölle Äänekoskella, Viitasaarella ja Laukaassa. Luennoitsijoina tilaisuuksissa olivat Liisa ja Juha Vätilä Parisuhde Katajasta sekä kokemusasiantuntijoita. Osallistujia tilaisuuksissa oli yhteensä kuutisenkymmentä.

Keski-Suomen vuoden maa- ja kotitalousnaisiksi valittiin maa- ja metsätalousyrittäjä Pirjo Luotola. Hän on aikaisemmin toiminut Saarijärven maa- ja kotitalousnaisten puheenjohtajana lähes kaksi vuosikymmentä ja on edelleen yksi aktiivisen yhdistyksen kantavista voimista. Keski-Suomen maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksen johtokunnassa Pirjo on toiminut 1990 vuodesta alkaen, puheenjohtajana vuodesta 2010 ja on toiminut järjestön luottamustoimissa valtakunnallisella tasolla.

Toukokuussa pidettiin Äänekoskella järjestötoiminnan teohkurssi. Järjestötoiminnan perusteita oli kertaamassa 14 aktiivista. Edellisen vuoden Maa- ja kotitalousnaisten Loikkaa liikkeelle -kisan ”palkintokurssi” pidettiin niin ikään Äänekoskella. Kurssin ja luennon aiheena oli ”Elinvoimaa ja virkeyttä ruoasta”.

Keski-Suomen maa- ja kotitalousnaisten edustajakokous pidettiin lokakuussa samana päivänä kuin ProAgria Keski-Suomi ry:n vuosikokous Laukaan Järvilinnassa. Kokouksessa olivat mukana ProAgria Keskusten Liiton toimitusjohtaja Harri Mäki vuokko ja Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:n hallituksen puheenjohtaja Mervi Mäki-Neste.

Maa- ja kotitalousnaisten yhdistyksiä avustettiin rekisteröitymään ja liittymään piirikeskuksen jäseniksi. Uuden jäsenrekisteriohjelman myötä kannustettiin yhdistyksiä päivittämään jäsen tiedot ajan tasalle. Piirikeskuksen toiminnanjohtaja vastasi myös ProAgria Keski-Suomen järjestöasioista.

Keski-Suomen maa- ja kotitalousnaiset olivat mukana Naisten Valmiusliiton Keski-Suomen alue neuvottelukunnan toiminnassa.

VIESTINTÄ

Toimihenkilöt viestivät luontevana osana työtehtäviään järjestön tapahtumista ja toiminnasta sekä toivat eri medioissa esille asiantuntijapalveluja. Piirikeskuksessa työstiin säännöllisesti mediatiedotteita ja tarjottiin juttuaiheita medialle.

Toiminnasta tiedotettiin yhdistyskirjeillä, sähköisillä uutiskirjeillä sekä sähköpostitse, verkkosivuilla, ProAgria Keski-Suomen Jyväällä -tiedotuslehdessä, Facebookissa ja Instagramissa. Myös YouTube-kanava oli käytössä ja materiaalin tuottamista sinne harjoiteltiin. Somekanaviin saatiin uusia seuraajia ja tykkääjiä. Facebookissa seuraajien määrä lisääntyi (586). Sosiaalista mediaa hyödynnettiin entistä enemmän palauteen saamiseksi ja toiminnan tunnetuksi tekemiseksi. Palautea kerättiin myös sähköisten kyselyjen avulla.

Koti ja maaseutu -lehtiä ja MKN välitystuotteita markkinoitiin aktiivisesti erilaisissa tilaisuuksissa. Maakunnasta hankittiin runsaasti uusia lehdien tilauksia vuoden aikana.

HANKKEET

Piirikeskus vastuullisena toteuttajana

- Kulttuuriympäristö näkyväksi, KYNÄ-hanke. Hankkeen rahoittaa Euroopan Unionin maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ja Etelä-Savon ja Keski-Suomen ELY-keskukset. Päätymisaika 30.9.2019.
- Luonnosta lautaselle, LUOLA-hanke. Hankkeen rahoittaa Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ja Keski-Suomen ELY-keskus. Päätymisaika 31.7.2019.
- Luonnosta tuotteeksi -hanke alkoi 1.8.2019. Hankkeen rahoittaa Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ja Keski-Suomen ELY-keskus.

Mukana hankkeen toteuttamisessa:

- Keski-Suomen ruokaketjun koordinaatio -yhteistyöhanke (KEKO2), Jyväskylän ammattikorkeakoulu
- Apetta Aivoille – avaimia aivoterveysteen -hanke, Keski-Suomen Muistiyhdistys ry

LAPIN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS

Hallitus 2019

• puheenjohtaja	metsänhoitaja Kokko, Jonna	Rovaniemi	
• varapuheenjohtaja	maataloustyöntekijä Pasula, Marja	Ylitornio	
• varsinainen jäsen	yrittäjä Autio, Maritta	Sodankylä	
• varsinainen jäsen	maise manhoid onneuvoja Heikkilä, Hilikka	Ranua	
• varsinainen jäsen	keramiikkatyöntekijä Tapaninen, Kaarina	Posio	
• varajäsen	optikko Lohi, Pauliina	Ranua	
• varajäsen	matkailumaatilyrittäjä Pantsar, Heidi	Pello	1.11.2019 alkaen
• varajäsen	elinkeinonharjoittaja Pätsi, Anne	Posio	31.10.2019 saakka
• varajäsen	lehtori Tapio, Heljä	Rovaniemi	

Toimihenkilöt 2019

- toiminnanjohtaja, sij. Aho, Paula 1.9.2019 alkaen
- toiminnanjohtaja, vars. Vakkuri, Essi 1.1.2019 alkaen (äitiys-hoivovapaalla 12.4.2019 alkaen)

Piirikeskuksen Maa- ja kotitalousnaisten jäsenet ja yhdistykset

Lapin Maa- ja kotitalousnaisten jäsenmäärä toimintavuonna oli 6 henkilöjäsentä ja jäsenyhdistysten määrä noin 25 kappaletta. Lapin alueella toimi arviolta 400 maa- ja kotitalousnaisten jäsentä.

Toimintaan osallistuvien henkilöiden ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten määrä

Lapissa Maa- ja kotitalousnaisten toimintaan ovat osallistuneet hallituksen jäsenet, henkilöjäsenet ja paikallisyhdistysten jäsenet, sid osryhmät sekä muut lappilaiset henkilöt. Toimintaan osallistuneiden määrä vuonna 2019 on ollut arviolta noin 500 henkilöä ja toiminnalla tavoitettujen henkilöiden määrä noin 3 600 henkilöä.

TOIMINTA 2019

Maa- ja kotitalousnaisten toiminta Lapissa on jäsentyynyt vuoden 2019 aikana kun yhdistykseen on palkattu varsinainen toiminnanjohtaja toteuttamaan yhdistykselle laadittua toimintasuunnitelmaa. Lappiin laadittua toimintasuunnitelmaa on pyritty noudattamaan ja toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan koko Lapin maakunnassa. Lapissa toiminnassa painottuu erityisesti ruoka-, ravitsemus- ja kotitalousneuvonta sekä maiseman- ja luonnonhoidon neuvonta. Lisäksi luodaan aktiivisesti toimintaa järjestötoiminnan osalta.

TOIMINTAJA TULOKSET AVAINTULOSALUEITTAIN

RUOKA-, RAVITSEMUS- JA KOTITALOUSNEUVONTA

Ruoka-, ravitsemus- ja kotitalousneuvonnan osalta järjestettiin hygieeniaosaamiskoulutuksia neljällä eri paikkakunnalla (Tornio, Simo, Rovaniemi, Sodankylä) kevään 2019 aikana. Järjestetyillä koulutuksilla parannettiin paikallisten toimijoiden osaamista toimia turvallisesti ja hygieenisesti elintarvikkeiden kanssa. Koulutuksiin osallistui 85 henkilöä.

Loppuvuodesta 2019 Simossa järjestettiin kaksi Simon nuorille suunnattua Ruokatreffit keittiössä -tilaisuutta, joilla edistettiin nuorten itse näistymistaitoja, vaihtelevuutta ajankäyttöön sekä kotitalous- ja ruuanlaittotaitoja. Ensimmäisen kerran aiheena oli helppo arkiruoka ja toisella kertaa leivonta joulun hengessä. Treffeille osallistui 5 paikallista nuorta, sekä ohjaajat.

YRITYSPALVELUT

Rovaniemellä järjestettiin joulukuussa Nimisuoja-lisäarvoa Lappilaiselle elintarvikkeelle -luento, joka oli osa maa- ja kotitalousnaisten valtakunnallista Nimisuoja -kiertuetta. Tilaisuudessa kuultiin kattava annos elintarvikealan ajankohtaisista asioista, koulutuksesta sekä tulevaisuuden näkymistä, pääpaino oli nimisuoja-järjestelmässä. Osallistujia tilaisuuteen oli yhteensä 9 henkilöä. Rahoitus: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Maistuva Maaseutu -teema edistettiin valitsemalla syksyn vuosikokouksessa Maistuva Maaseutu -tuote vuodelle 2020. Vuonna 2020 Maistuva maaseutu -tuote on Lapin Marjat Oy:n Lapin rusina, joka on kuivattu lappilainen puolukka. Tuotetta esitellään vuoden 2020 aikana eri tilaisuuksissa ja tapahtumissa ja tuodaan näin esille lappilaisia elintarvikealan tuotteita ja yrittäjiä. Vuodelle 2021 valitaan syksyllä 2020 uusi tuote Lapin Maistuvalta Maaseudulta.

JÄRJESTÖTOIMINTA JA YHTEISÖLLISYYDEN VAHVISTAMINEN

Järjestötoiminnan osalta Lapin Maa- ja kotitalousnaisten henkilöjäsenille ja paikallisyhdistyksille lähetettiin postitse Maa- ja kotitalousnaisten sekä valtakunnallisesta että maakunnallisesta toiminnasta tiedottavia järjestökirjeitä vuoden aikana neljä (4) kappaletta. Järjestökirjeet lähetettiin tasaisesti läpi vuoden.

Lapin Maa- ja kotitalousnaiset järjestivät lokakuun alussa kokopäiväretken Simon maisemahoitoalueelle ja Martimoaavan soijensuojelualueelle. Retken aikana tutustuttiin Metsän Emännän itse tehtyihin luonnontuotteisiin, maisemanhoitoon ylämaankarjan avulla, Simon maankohoumapuistoon sekä tehtiin pieni patikointi soijensuojelualueella. Retken tavoitteena oli uuden oppimisen ja uuteen tutustumisen lisäksi kulttuuri ja ennen kaikkea yhdessäolo. Retkeen osallistui 12 henkilöä.

Lapin maa- ja kotitalousnaisten vuosikokous järjestettiin lokakuussa 2019 Sodankylässä ja kokoukseen kutsuttiin mukaan kaikki Lapin Maa- ja kotitalousnaisten toiminnassa mukana olevat ja toiminnasta kiinnostuneet. Paikalla oli 10 henkilöä ja kokouksen päätteeksi tehtiin pieni retki läheiselle luontopolulle. Vuosikokouksessa julkistettiin Vuoden maaseudun naiseksi ja Vuoden maisemateko -kilpailun voittaja. Vuoden maaseudun naiseksi valittiin Maija Salmi Lehtojärven kyläyhdistyksestä Rovaniemeltä. Salmi on toiminut aktiivisesti järjestönsä hyväksi, edistänyt maaseudun yhteisöllistä toimintaa ja edesauttanut toiminnallaan maaseudun elinvoimaisuutta. Lapin Vuoden maisemateko -kilpailun voittaja oli Mortinmännikön talkoot Rovaniemellä. Mortinmännikön talkoot valittiin voittajaksi, koska toiminta on malliesimerkki eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä jolla saadaan yhteistä hyvää aikaan ja kannustetaan muita tarttumaan tärkeisiin asioihin yhdessä ja yhteistyöllä.

Paikallisyhdistyksille järjestettiin Maa- ja kotitalousnaisten järjestöiltoja Rovaniemellä ja Ylitorniolla Kokataan Yhdessä -teemalla. Järjestöilloissa tiedotettiin paikallisyhdistyksiä Maa- ja kotitalousnaisten toiminnasta ja innostettiin heitä osallistumaan aktiivisesti kuluvan vuoden Maa- ja kotitalousnaisten teemoihin ja toimintaan.

VIESTINTÄ

Maa- ja kotitalousnaisten toiminnasta viestittiin vuoden 2019 aikana Lapin Maa- ja kotitalousnaisten Facebook-sivuilla, noin 40 kertaa. Toiminnanjohtajan ja puheenjohtajan tekemällä työllä ja kertomalla toiminnasta eri tilaisuuksissa ja tapahtumissa. Tiedotteita medialle lähetettiin 5 kpl ja haastatteluita annettiin kaksi (2).

HANKKEET

Alkuvuodesta päätettiin Vauhtia Etelä- ja Länsi-Lapin vieraskasveille Leader-hanke ja haettiin rahoitusta uudelle hankkeelle, Lapin vieraskasvit tunnetuksi ja haltuun. Uuden hankkeen tavoitteena on laajentaa Lapin Maa- ja kotitalousnaisten vieraslajeihin liittyvää toimintaa maakunnalliseksi. Hanke oli Lapin ELY-keskuksen käsittelyssä huhti-toukokuussa 2019, ja hyväksyttiin toukokuussa.

LÄNSI-SUOMEN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS

Piirihallitus 2019

• puheenjohtaja	toiminnanjohtaja Kiviniemi, Tarja	Loimaa
• varapuheenjohtaja	talouspäällikkö Tammelin, Maarit	Kaasmarkku
• jäsen	myyjä Harjamäki, Salla	Lavia
• jäsen	Trade finance advisor Kujala Tiina	Eurajoki
• jäsen	maatalousyrittäjä Mahlamäki, Päivi	Huittinen
• jäsen	maatalousyrittäjä Mäki, Sanna	Salon
• jäsen	emäntä Retulainen, Tuula	Oripää
• jäsen	toimitusjohtaja Junnila Timo	ProAgria Länsi-Suomi
• sihteeri	toiminnanjohtaja Willman Maija	Länsi-Suomen mkn

Toimihenkilöt 2019

• toiminnanjohtaja Willman, Maija	
• maise ma- ja ympäristöasiantuntija Ajosenpää, Terhi	
• maise ma- ja luonnonhoidon asiantuntija Haapala, Sanna	vanhempainvapaalla 14.8. asti
• maise ma- ja luonnonhoidon asiantuntija Salmine n, Katri	
• maise ma- ja luonnonhoidon asiantuntija Wallin, Kaisu	19.2. asti
• ruoka- asiantuntija Kari, Anna	
• ruoka- asiantuntija Kylänpää, Janita	28.2. asti ja 5.8. alkaen
• ruoka- asiantuntija Kyyrä, Henna	vanhempainvapaalla 28.2. asti
• ruoka- ja yritysasiantuntija Mäenpää, Mari	
• ruoka- ja yritysasiantuntija Ylikännö, Leena	30.9. asti (eläkkeelle siirtyminen)

Piirikeskuksen Maa- ja kotitalousnaisten jäsenet ja yhdistykset

Länsi-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten jäsenmäärä toimintavuonna oli 4006 henkilöä ja yhdistysten määrä 103 kappaletta.

Toimintaan osallistuvien henkilöiden ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten määrä

Aktiivisesti toimivat jäsenistön lisäksi kurssien ja tapahtumien osallistujia on ollut 32 000. Olemme arvioineet eri tilaisuuksissa saavuttamamme henkilöiden määrää esim. 3 pv Okrassa, SuomiAre enassa ja Turun ruoka- ja viinimessuilla sekä lukemattomia muita piirikeskuksemme tilaisuuksia sekä yhdistysten erilaiset tilaisuudet alueellamme.

Maa- ja kotitalousnaisten teema 2019 jatkui Hyppää hyvän kierteseen – vastuullisilla valinnoilla kestävä kehitys. Valtakunnallinen liikuntakampanja oli Roskareippailu, johon alueemme yhdistykset innolla osallistuivat. Liikunnan lisäksi mukavaa yhdessäoloa ja oman lähiympäristön siistimistä. Pitkäaikainen Ruoka- ja yritysasiantuntijamme Leena Ylikännö jäi syksyllä ansaituille eläkepäiville. Yhdistykset järjestivät runsaasti yhteisiä liikuntatapahtumia myös perinteisenä Impin päivänä. Hyvinvointipäivä kokosi noin sata osallistujaa Eurajoen Kristilliseen opistolle kuulemaan runoilija Heli Laaksosta. Yrtykouluksia ja -retkiä järjestettiin keväällä. Kesällä olimme mukana monissa yleisötapahtumissa; OKRA maaseutunäytelystä vieraili Ruokahukka opastamassa ruokahävikin pienentämiseen, lähiruokahankkeemme Sikses parasta Satakunnasta oli esillä SuomiAre enassa sekä lukuisissa pienemmissä tapahtumissa. Olimme mukana Turun ruoka- ja viinimessuilla. Siellä aiheimme olivat ruokahävikki sekä Future crops -hankkeella maistattimme uudempiä erikoiskasveja valmistettuja herkkuja messuyleisölle. Piirikeskuksen vuosikokous toteutettiin yhteistyössä Oripään maatalousnaisten kanssa, jotka hoitivat meille maukkaan kahvituksen hupissa ympäristössä.

Länsi-Suomen maa- ja kotitalousnaisten toimintaa tahtivat lukuisat hankkeet. Hankkeiden teemat pyörivät meidän arvojemme mukaisissa aiheissa mm. lähiruuassa, maaseutumatkailussa ja maise manhoidossa.

RUOKA-, RAVITSEMUS- JA KOTITALOUSNEUVONTA

Maa- ja kotitalousnaiset edistävät kestävästä kehityksestä, resurssiviisautta ja kiertotaloutta toiminnassaan ja viestinnässään. Vuoden aikana Länsi-Suomen maa- ja kotitalousnaiset yhdistyksineen ja jäsenineen toimivat mm. ruokahävikin vähentämisen, liikunnan lisäämisen ja osaamisen jakamisen kokonaisuuksilla. Länsi-Suomen maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus tukee tapahtumien järjestämistä neuvonnalla, koordinoimalla, materiaalein ja viestimällä monikanavaisesti

- infoissa, näytöksissä ja ruokakursseilla
- Naisvoimaa-viikolla torjuttaessa ruoan hukkaamista
- Hyvinvointipäivässä
- Impin päivän liikuntatempauksissa
- Popup koulussa SuomiAreenassa ruokakasvatustyössä
- Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hankkeen Hukantorjuntapartiossa
- Käsityökilpailussa, Vanhasta uutta!

Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö, muu erillinen rahoitus

Kiertotalouden ja kestävästä kehityksestä periaatteiden mukaiset ruokavalinnat

Länsi-Suomen piirikeskus järjesti toimintavuonna eri-ikäisille kuluttajille infoja ja näytöksiä sekä ruokakursseja 39 kpl, joissa yhteensä 642 osallistujaa. Aiheina mm. lähiruoka, riistamakkarat, palkokasvit, villiyrtilit ja kevätsienet, gluteiiniton leivonta, avotuliherkut, pajuorten jatkokurssi sekä kasvisarvoituksen päiväkotikäisille. Myimme MLL:n Soppaa ja sympatiaa -hankkeelle lapsiperheille 15 kpl ruokakursseja. Rahoitus opetus- ja kulttuuriministeriö, Varsinais-Suomessa Varsinais-Suomen emäntäkoulutuksen tukiyhdistys, Siviis, yhdistykset, MLL

Ruokaneuvot

Mari Mäenpää oli yhtenä mukana toteuttamassa Ruokaneuvot -konseptia. Marin teema oli makea joulujauhe ja toisena salaattit. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Digitoinenpöytä

Villiyrtti- ja ruokakurssien markkinointiin tehtiin 2 videota. Videot löytyvät Länsi-Suomen maa- ja kotitalousnaisten YouTube-kanavalla. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö.

Muu rahoitus

Ruoka-asiantuntijamme toteuttivat Osuuskunta Satamaidon tilauksesta 3 kpl tuote-esitteitä Länsi-Suomen alueella. Rahoitus: Yrityksen rahoitus

Loimaalla järjestettiin Traktorikynnön SM-kisat. Järjestimme tapahtuman muonituksen 3 päivää ja 2659 annosta. Rahoitus: Yksityinen rahoitus

- **Ruokahukka ruotuun katse vesistöihin - kuluttajien kannustaminen ravinteiden kierrätyksestä parantavaan toimintaan maaseudulla**

Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hanketoiminta jatkui L-S MKN alueella lokakuuhun 2019 asti. Työtä ruokahukkatoiminnassa tehtiin toteuttamalla ruokakursseja, (15 kpl), tapahtumia lapsiperheille (12 kpl) sekä Katse vesistöihin -infotilaisuuksia 8 kpl ympäri toiminta-alueitamme (mm. Sastamala, Ulvila, Eurajoki ja Harjavalta). Tapahtumilla tavoitimme noin 8855 henkeä. Ruokahukka-maskotti vieraili suurimmissa tapahtumissa heittäen yleisön kiinnostusta aiheeseen. Rahoitus: ympäristöministeriö.

- **Future crops – tietoa uusien kasvien tuotannosta, käytöstä, liiketoiminta - mahdollisuuksista sekä suhteesta ihmisiin**

Hankkeessa ovat mukana Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen Maa- ja kotitalousnaiset. Toimenpiteitä alueellamme olivat mm. Turun ruokamessuilla erikoiskasvien maistatusta sekä 2 lavaesiintymistä yhdessä Luken edustajien kanssa. Rahoitus: MKNK/Luke/Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto

Ruokakasvatusta, yhteisöllisyyttä ja osaamisen jakamista

Ruokatreffit keittiössä! -ruokapajat

Toteutimme yhdessä MKNK:n, yhteistyökumppanien kanssa Ruokatreffit keittiössä! -kokeilevia ja osallistavia ruokapajoja Porissa, Nakkilassa ja Kankaanpäässä. Tavoitteut nuoret (38 hlö sekä työpajojen työntekijöitä 10) mm. tunsivat yhdessä tekemisen ja syömisen iloa sekä omaksuivat ravitsemussuosituksen tavoitteiden mukaisia terveitä edistäviä ruokailutottumuksia. Ruokapajoissa hyödynnettiin Tamperen Talouskoulun säätiön kustantamaa Ruokatreffit keittiössä! -ruokakasvatusopasta. Työpajoissa tehdystä työstä koostettiin video, joka löytyy L-S MKN Youtube-kanavalta. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö, Satakunnan maatalouden edistämissäätiö, Porin, Nakkilan ja Kankaanpään nuortentyöpajojen sekä K-Supermarket Onnipikka, Nakkila, Citymarket Puuvilla, Pori sekä Citymarket, Kankaanpää, jotka lahjoittivat työpajoihin raaka-aineet.

Kädet multa – aktiivisen ruokakansalaisuuden toimintamalli varhaiskasvatukseen, kouluihin ja paikallisyhteisöihin -hanke käynnistyi syksyllä 2019. Meneillään on pilottivaihe, alueeltamme mukana Sydänmaan koulu Eurajoelta ja päiväoti Kuiperkeikka Nakkilasta. Pilotoinnissa luodaan toimintamalli varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja paikallisyhteisöihin, joka lisää ravinteiden kierettäytystä ja vähentää ruokahävikkiä, ymmärrystä ruoantuotannosta ja kestävästä ruokavalinnoista sekä kasvuston ja kasvisruoan käyttöä sekä lasten luonto- ja maakontaktia. Pilotointi koskettaa noin 120 lasta ja lisäksi heidän vanhempiensa sekä lasten kanssa työskenteleviä aikuisia. Rahoitus: MKNK/ Ympäristöministeriö.

Kalaoppia kouluihin

Toteutui koko hankkeessa koululaispäiviä 33 kpl, tavoitteen kokonaisuudessaan noin 1 300 yläkoululaista ja yli 70 opettajaa. Vuoden 2019 toimenpiteet tavoittivat 78 oppilasta ja noin 10 opettajaa. Kalaoppipäivässä keskitytään kalabiologiaan, kalastukseen ammattina sekä kalan ravitsemukselliseen arvoon ja ruoanvalmistukseen. Rahoitus: V-S ELY/Euroopan meri- ja kalatalousrahasto

Kalaherkut haltuun

Kalatalouskeskuksen kanssa yhteistyönä toteutettavassa hankkeessa pääteemoina olivat kalatalouden elinkeinoihin tutustuminen, paikallislähtöisyys, lähi- ja vähempiarvoinen kala sekä tietoisuuden lisääminen lähialueiden vesiympäristöistä. Hankkeessa on pidetty lähipäiviä hankekouluille (4 kpl), 1) lähipäiviä kalasta (4 kpl), 2) kalastuselinkeinoista (3kpl) sekä 3) kalabiologiasta (1kpl) tavoitteen noin 400 lasta/nuorta ja heidän opettajansa. Hankkeessa tuotettiin materiaalia sosiaaliseen mediaan jatkokäytettäväksi. Rahoitus: V-S ELY/Euroopan meri- ja kalatalousrahasto

Koulutuspäivät ja osaamisen vahvistaminen

Osallistuimme järjestön kaikkien asiantuntijoiden yhteisiin koulutuspäiviin (tammikuussa 2 pvää), webex-koulutuksiin sekä -kokouksiin (noin 10 kpl) ja muihin sopiviin kouluksiin, jotka tukevat osaamistamme. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö.

MAISEMAN- JA LUONNONHOIDON PALVELUT

Vuoden maisemateko -kilpailussa oli yksi asiantuntijaraati, joka toimi Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa. Raatiin kuuluivat Eija Mutila (Satakunnan ELY), Leena Lehtomaa (VARELY), Tiina Jalkanen (Metsähallitus), Eija Hageberg (BSAG), Jaana Itala-Laine (Valonia), Susanna Roslöf (Satakuntaliitto), Liisa Nummelin (Satakunnan museo) ja Simo Laakkonen (Turun yliopisto). Kilpailua markkinoitiin Maise mauutisissa, muissa uutiskirjeissä, alueellisilla mediatiedotteilla, facebook-sivuilla sekä tuotiin esille eri tilaisuuksissa ja työryhmissä (kulttuuriympäristö, ympäristökasvatus). Myös asiantuntijaraatien jäsenet markkinoivat kilpailua omissa kanavissaan. Lisäksi järjestettiin vieraslajiluennot Laviassa ja Salossa. Satakunnasta kilpailuun tuli kolme ehdotusta ja Varsinais-Suomesta 4 ehdotusta. Voittajat olivat Satakunnasta Lauri Friman ja Varsinais-Suomesta Suomen luonnonsuojeluliitto Hirvijokilaakso ry. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Elävää maaseutua taajamiin -toimintamallia esiteltiin kuntatapaamisissa, työryhmissä ja sidosryhmäyhteistyössä. Kuntien kaavoitus-, rakennus- tai ympäristötoimen edustajiin oltiin yhteydessä seuraavasti: Eura, Lieto, Paimio, Masku, Mynämäki. Helmikuussa osallistuttiin Kuntien taajamametsien luonnonhoito, virkistyskäyttö ja metsänhoito -seminaarin järjestämiseen.

Tilaisuudessa MKN Maisemapalvelut pitivät esityksen viheralueiden hoitoluokituksista. Toimintamallia esiteltiin Lounais-Suomen ympäristökasvatusverkostolle maaliskuussa, paikalla oli oppilaitosten, kuntien ja järjestöjen ympäristökasvattajia. Lisäksi toimintamallista tehtiin uutinen Lounais-Suomen ympäristöohjelman YmpäristöNyt -verkkosivustolle ja somekanaviin. Järjestimme myös Varsinais-Suomen Perinnemaisemayhdistyksen, Turun luonnonsuojeluyhdistyksen, BSAGIN ja Metsähallituksen kanssa yhteistyössä perinnemaisemaseminaarin helmikuussa sekä kesäkuussa perinnemaisemakoulutuksen, jossa oli yksi luentopäivä ja yksi maastopäivä. Heinäkuussa tehtiin laaja uutisjuttu MTV:n kanssa laidunnuksesta viheralueiden hoitajina ja esiteltiin sopimuskäytäntöä ja laidunpankkia. Juttu sai useita minuutteja esitysaikaa MTV:n aamulähetyksessä ja molemmissa iltauutisissa. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Digitalisaatio tehtävänä Länsi-Suomen maa- ja kotitalousnaiset osallistuivat valtakunnalliseen some markkinointiin. Siihen kuului yhdessä some tiimin kanssa suunniteltujen aiheiden some noston viiden viikon välein Maa- ja kotitalousnaisten somekanaviin (Facebook, Instagram, Twitter). Lisäksi tapahtumista tiedotettiin Länsi-Suomen omalla facebook-sivulla ja tuotettiin videoita Länsi-Suomen maa- ja kotitalousnaisten youtube-kanavalle. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Liedon kunnalle laadittiin **maisemapelto-suunnitelmat** kolmelle uudelle kohteelle. Euran kunnassa aloitettiin **avoimien viheralueiden hoitoluokitus** ja järjestettiin siihen liittyvä aloitustilaisuus. Maskun seurakunnalle laadittiin **luonnossuunnitelmat** sirottelualueen uudistamiseksi Maskun hautausmaalla. Maskun kunnan kanssa tehtiin yhteistyössä **vieraslajitiedotusta** ja järjestettiin useat jättipalsamin **torjuntatalkoot** Maanpään rannassa sekä pidettiin vieraslajiluento. Perinteisellä **puutarharetkellä** suunnattiin Paraisten suuntaan ja retkelle osallistui 42 henkeä. Rahoitus: Yksityiset, kunnat ja Varsinais-Suomen emäntäkoulutuksen tukiyhdistys

Neuvo 2020 -palvelua ”Maisema- ja luontokohteiden kartoitus” markkinoitiin ja sen kysyntää lisättiin yhteisen markkinoinnin myötä. Kartoituksia ja maastokäyntejä tehtiin kuusi kappaletta. Lisäksi tehtiin yksi **ympäristösopimussuunnitelma** ei-tuotannollisen investoinnin jatkoksi. Rahoitus: Suomen maaseudun kehittämisrahoitus sekä viljelijät

Kansainvälinen maisemapäivä. Osallistuimme kansainväliseen maisemapäivän markkinointiin somekanavillamme sekä järjestimme päivään liittyen instakävelyn yhteistyössä Porin kaupungin ja Porin kuvataidekoulun kanssa. Rahoitus: Syke

Osaamista ja yhteistyötä on edistetty monipuolisesti. MKN Maisemapalveluiden yhteiseen kehittämiseen on osallistuttu nettipalaverissa ja osallistamalla yhteisiin koulutuspäiviin. Terhi Ajosenpää on ollut V-S kulttuuriympäristötyöryhmän jäsen ja Sanna Haapala jatkoi syksyllä Satakunnan kulttuuriympäristötyöryhmän jäsenenä. Maisema-asiantuntijat ovat osallistuneet seuraavien työryhmien toimintaan: V-S ja Satakunnan kulttuuriympäristötyöryhmät, Lounais-Suomen ympäristökasvatusverkosto, V-S vesistökuunnostusverkosto, Varsinais-Suomen Perinnemaisemayhdistys, V-S maakunnanyhteistyöryhmä ja maaseutujaosto, Lounais-Suomen vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmä, Varsinais-Suomen reitistöryhmä. Osallistumme vesienhoidon yhteistyöhön olemalla aktiivisesti mukana maatalouden vesien suojeletoimenpiteiden kehittämisessä etenkin viestinnän ja neuvonnan osalta, mm. KIPSI- ja rakennekalkki-hankkeissa.

Ruokahukka ruotuun – Katse vesistöihin -hankkeessa järjestettiin tai osallistuttiin 8 erilaisen tapahtuman järjestämiseen, jotka tavoittivat yli 1600 henkilöä. Tapahtumien aiheita olivat rantalaidunnus, vieraslajien tunnistus ja torjunta sekä kompostointi Rantatapahtumat järjestettiin yhteistyössä monien eri tahojen kanssa.

Avaimet maisemaan -kylämaise mahanke Salon seudulla päättyi lokakuussa. Hankkeessa järjestettiin kahdet maisemanhoitotalkoot sekä vieraslajiluento ja työpaja. Viidelle kylälle laadittiin maisemanhoitosuunnitelmat, järjestettiin loppuseminaari sekä julkaistiin video, jossa Salon alueen kyläläiset kertoivat suhteestaan omaan kylämaise maansa. Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma/Leader Ykkösakseli

Matkailun kylillä -hanke päättyi maaliskuussa ja hankkeessa toteutettiin pyöräily- ja melontareittikartta, jota voi hyödyntää kylien jatkohankkeissa. Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma/Leader Ravakka

Saarenjärven ravinteiden keräämisen yhteistyö ja ylläpitohanke SAAVI toteutettiin yhteistyössä Varsinais-Suomen ELY-keskuksen kanssa. MKN Maise palvelut laativat hankkeessa hoitosuunnitelman alueelle sekä järjestivät kyläpyöräilyn ja jättipalsamin torjuntatalkoot. Rahoitus: Ympäristöministeriö

Lumovoimaa Satakuntaan – luonnonsuojelualueet maaseudun yrittäjien tulonlähteiksi - hankkeessa perinnebiotooppien luonnonhoitoa ja laidunryntäjäyttä edistettiin luonnonsuojelualueilla. Hankkeessa järjestettiin laidun tapaamisia, joissa pohdittiin luonnonsuojelualueiden laidunhoitoa sekä retki luonnonlaidunkohteille. Hankkeen päätoteuttaja oli Metsähallituksen luontopalvelut. Rahoitus: Maaseuturahasto Satakunnan Ely-keskus

Sirppujoen vedenlaadun ja tulvasuojelun parantaminen -hanke toteutettiin yhteistyössä Turun AMK:n ja paikallisten toimijoiden kanssa. Hankkeessa järjestettiin valtakunnallinen seminaari Happamat sulfaattimaat maa- ja metsätaloudessa, testattiin biohiilisuolettamon toimivuutta salaojavesien puhdistamisessa sekä laadittiin suosittu happamuuden torjunta ja tulvasuojeluun yhteistyössä viljelijöiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Rahoitus: Ympäristöministeriö

Markkinoinne palveluja alueellisesti eri kohderyhmille. Tiedotimme asiantuntijoiden alueellisista toimintapisteistä sisäisesti, jotta uusia ideoita pystytään hyödyntämään koko Länsi-Suomen alueella. Asiakkaille sähköpostitse jaettava Maise maautiset ilmestyi kerran. Hyödynsimme some-kanavia viestinnässämme (facebook, twitter, instagram, youtube) sekä henkilöbrändäyksessä. Eri kanavien kautta viestintämme on tavoittanut tuhansia asiakkaita ja sidosryhmiä. Osallistuimme keskuksen järjestämiin koulutuksiin sekä muiden tahojen järjestämiin koulutuksiin ja seminaareihin oman osaamisemme kehittämiseksi.

Toimintavuonna toteutettiin käynnissä olevat hankkeet luotettavasti ja tehokkaasti sekä työstettiin uusia rahoituslähteitä, hankkeita toiminnan kehittämiseen.

YRITYSPALVELUT

Ruoka- ja elintarvikealalla esille nousi uusia asioita viestitettiin yrittäjille yhteistyössä Ruokaviraston kanssa. Länsi-Suomen alueella järjestettiin Turussa ja Kokemäellä yrittäjille suunnattua valmennusta aiheesta; Luonnonkasvit elintarvikkeena ja nimisuoja. Osallistujia tilaisuuksiin 27 henkilöä. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Maistuva maaseutu päivässä 52 tilaa avoimna kuluttajille toiminta-alueellamme. Viestimme aktiivisesti päivästä omissa kanavissamme ja vierailimme tiloilla itse päivänä. Osta tilalta päivän materiaalia välitettiin yrittäjille ja välitettiin tietoja face:ssa sekä MKN internetsivuilla. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Hygieniosaamistetilaisuuksia järjestettiin 3 kpl, joihin osallistui 6 henkilöä. Asiantuntijapalveluna panostettiin maaseutumatkailun markkinointiin ja maaseutuyritysten kehittämiseen. Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö

Hyvää Suomesta -merkin esittely ja siihen liittyvien elintarvike yrittäjien ja tuotteiden esittelyä Merikarvialla. Rahoitus: Ruokatieto

Loimaan evankeliselle kansanopistolle teimme keittiökartoituksen, jossa kartoitimme keittiön tämän hetken toimintoja ja teimme ehdotuksia toiminnan uudistamiselle. Rahoitus: Yrityksen rahoitus.

Järjestimme kalastajille täydennyskoulutusta hinnoittelusta ja sosiaalisen median käytöstä. Tilasuutteen osallistui neljä kalastajaa, jotka saivat sosiaalisen median hyödyntämiseen tukea ja innostusta päivän koulutuksella. Rahoitus: Maksullinen koulutus.

Teemme yritysneuvontaa yhteistyössä ProAgria Länsi-Suomen kanssa ja toimimme **ProYritys – Yhteistyöllä kilpailukykyä maaseutuyrityksiin** -hankkeessa Satakunnassa. Rahoitus: Satakunnan ELY

Maaseutumatkailun tiedonvälitys Varsinais-Suomessa -hanke on järjestänyt lukuisia infotilaisuuksia. Vuoden teemana oli luonnonkasvien käyttö ja osaamisen lisääminen ja käyttöönotto yritystoiminnassa. Hanke ylläpiti myös Varsinais-Suomen Reittiryhmän toimintaa ja osallistui Varsinais-Suomen liiton Matkailufoorumin sihteeristön toimintaan. Rahoitus: V-S ELY

Yritysasiantuntijamme olivat edelleen mukana laajassa lähiruokaan liittyvässä **Suomi syö Satakunnasta – Sikses parasta lähiruokaa** -yhteistyöhankkeessa. Toimenpiteinä on järjestetty lähiruokapäiviä kouluissa, tuottajatoreja, ja tuote- ja yrityseittelyjä. Isoimpina tapahtumina Okra ja SuomiAreena sekä kauppojen lähiruokapäivät. Viestimme hankkeesta aktiivisesti joka kuukausi uutiskirjeessä sekä sosiaalisessa mediassa. Seuraajia eri kanavissa yli 1500. Yhteistyötahoina Pyhäjärvi-Instituutti ja Satafood. Rahoitus: Satakunnan ELY maaseuturahasto

Mushroom road -sienitie hankkeessa opastetaan luonnon raaka-aineista erityisesti sienien poimintaa ja käyttöä Pohjois-Satakunnan alueella. Kohderyhmänä alueen luonnontuotteista kiinnostuneet asukkaat ja matkailuyrittäjät. Järjestimme infotilaisuuksia luonnontuotteista aiheesta kiinnostuneille. Tarkoituksena on lisätä alueen asemaa houkuttelevana kansainvälisenä matkailualueena ja lisätä maaseutumatkailun kannattavuutta. Hankkeessa on partnereita Latviasta, Liettuasta ja Italiasta sekä Etelä-Pohjanmaalta, jossa vastaavaa hanketta toteuttaa Etelä-Pohjanmaan maa- ja kotitalousnaiset. Kansainväliset kumppanit tapasimme Merikarviella Valtakunnallisten sieniseurojen tapaamisen yhteydessä. Rahoitus Leader Aktiivinen Pohjois-Satakunta

JÄRJESTÖTOIMINTA JA YHTEISÖLLISYYDEN KEHITTÄMINEN

Vuoden maa- ja kotitalousnaisiksi valittiin Maija Järvilahti Varsinais-Suomesta ja Kaisa Heikkilä Satakunnasta.

Useat paikalliset järjestöt toteuttivat keväällä lumien sulettua Roskareippailua. Impinpäivän aikaan yhdistysväki reippaili liikkumaan. Perinteinen puutarharetki toteutettiin heinäkuussa Paraisille. Osallistujia 42.

Olimme mukana Melan ja MTK:n viljelijöiden hyvinvointipäivässä Yyterissä Porissa. Rahoitus: Opetus- ja kulttuuriministeriö

Järjestimme Sense-jäsenrekisterikoulutuksia Turussa, Porissa, Eurassa sekä verkkokoulutuksena. Hengellinen päivä järjestettiin yhteistyössä Kullaan maatalousnaisten ja Kullaan seurakunnan kanssa Ulvilassa. Paikalla oli 42 osallistujaa.

Toteutimme Vanhastuutta – käsityökilpailun. Kilpailuun saatiin upeita kieurrätystä suosivia töitä 9 kpl.

Keväällä järjestimme perinteisen Hyvinvointipäivän Eurajoella Kristillisdellä Opistolla. Tapahtuman vetonaulana toimi runoilija Heli Laaksonen. Paikalle kertyi noin 100 kiinnostunutta kuulijaa.

Rahoitus: osallistujat

Alueitamme osallistui Maa- ja kotitalousnaisten Keskuksen matkalle Ahvenenmaan

sadonkorjuutapahtumaan 10 osallistujaa.

Piirikeskuksen edustajakokous toteutettiin Oripäässä. Oripään maatalousnaiset keittivät meille upeat kahvit upeissa puitteissa.

VIESTINTÄ

Olemme siirtyneet käyttämään sähköisiä viestintäkanavia. Lähetimme uutiskirjeitä sekä Sensen, että Emailerin kautta. Uutiskirjeitä on lähtenyt 20 kpl sekä muutamia täsmä sähköposteja jäsenistölle. Olimme mukana myös ProAgria Länsi-Suomen uutiskirjeissä. Asiantuntijamme ovat aktiivisia myös sosiaalisessa mediassa. Länsi-Suomen maa- ja kotitalousnaisten facebook sivuilla on 843 seuraajaa. Instagramissa ja Twitterissä asiantuntijamme ovat myös aktiivisia. Lehdet ovat olleet kiinnostuneita toiminnastamme.

HANKKEET

Länsi-Suomen maa- ja kotitalousnaiset vastuullisena toteuttajana

- Maaseutumatkailun tiedonvälitys hanke Varsinais-Suomessa, Varsinais-Suomen ELY maaseuturahasto
- Mushroom road -sienitie, Leader Aktiivinen Pohjois-Satakunta
- Suomi Syö Satakunnasta – Sikses parasta lähiruokaa, Satakunnan ELY, maaseuturahasto
- Matkailun kylillä, Leader Ravakka
- Avaimet maisemaan, Leader Ykkösakseli

- Kalaherkut haltuun, Selkämeren ja Pyhäjärven kalatoiminryhmä
- Kalaoppia kouluihin, Euroopan meri – kalatalousrahasto

Länsi-Suomen maa- ja kotitalousnaiset osatoteuttajana

- SAAVI – Saarenjärven ravinteiden keräämisen yhteistyö ja ylläpitohanke, Ympäristöministeriö, ravinnekierrätyksen kärkihankkeet
- Lumovoimaa, Satakunnan ELY maaseuturahasto
- Future Crops, MKNK/Luke/Manner-Suomen maaseutuohjelman kehittämisohjelma
- Sirppujoen vedenlaadun ja tulvasuojelun parantaminen, Ympäristöministeriö, vesien- ja merenhoidon kärkihankkeet
- Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin, Ympäristöministeriö
- Kädet multa, Ympäristöministeriö

OULUN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS

Hallitus 2019

• puheenjohtaja	maaseutuyrittäjä, emäntä Sangi, Leea	Liminka
• varapuheenjohtaja	emäntä Viitala, Aino	Muhos
• jäsen	maaseutuyrittäjä Majuri, Teresa	Haapavesi
• jäsen	erikoissairaanhoidaja Oikarinen, Kaisa	Kuusamo
• jäsen	terveydenhoitaja Rahja Anna-Maija	Siikajoki
• jäsen	eläkeläinen Uusitalo, Tuula	Raahel
• jäsen, sihteeri	toiminnanjohtaja Tausta-Ojala, Maija-Liisa	Oulu

Toimihenkilöt 2019

- toiminnanjohtaja Tausta-Ojala, Maija-Liisa
- maise man- ja luonnonhoidon asiantuntija Hellström, Kalle 1.1.-28.2. ja 9.5. 2019
- elintarvike- ja yritysasiantuntija Hiltunen, Soila
- yritysasiantuntija Keränen, Arja
- yritysasiantuntija Kokko, Tuula
- maise ma- ja ympäristöasiantuntija Mahosenaho, Taimi
- ruoka-asiantuntija Myllykangas, Kaisa
- elintarvikeasiantuntija Ojalehto, Maija
- projektipäällikkö Rahkila, Riina
- maise ma- ja ympäristöasiantuntija Satomaa, Maarit
- projektipäällikkö Talvitie, Merja
- suunnittelija Tiermas, Mervi

Piirikeskuksen Maa- ja kotitalousnaisten jäsenet ja yhdistykset

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten jäsenmäärä toimintavuonna oli 3807 henkilöä ja yhdistysten määrä 296 kappaletta.

Toimintaan osallistuvien henkilöiden ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten määrä

Toimintaan osallistuvien henkilöiden (kohderyhmä) lukumäärä: 20 000, eri aktiviteetteihin osallistuneet. Toimintaan osallistuneiden vapaaehtoisten lukumäärä: 7000, yhdistysten jäsenet ja asiakkaat, aktiviteetteihin osallistuneet. Lähde: ProAgria Oulun sähköinen jäsenrekisteri, tapahtumiin osallistuneiden määrä sekä sähköinen asiakasrekisteri, Mylly

Kohderyhmän saavutettavuus on kohtalainen eritiedotuskanavien kautta. Ruokakurssien osalta saavutettavuus on erinomaista, jäsenet tunnistavat neuvontamme ja alueemme sidosryhmät yhä paremmin.

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten piirin hallinnoinnista vastaa piirin hallitus, joka koostuu jäsenistä ja tai asiakkaista. Heidän edustuksellisuuden kautta saamme suoraan neuvonnan tarpeita eri puolilta maakuntaamme. Vuoden aikana teemme itse arviointia ja mm. kurssien yhteydessä keräämme asiakaspalautetta. Samoin eritilaisuuksissa tavoitamme sekä asiakkaita että jäseniä ja heidän kauttaan tulee sekä neuvonnan toiveita että kehittämistarpeita. Sama koskee myös alueemme monipuolista sidosryhmätoimintaa.

Keskeisimpiä sidosryhmiä: Maa- ja kotitalousnaisten Keskus (valtakunnallinen neuvonta-, ohjaus- ja sidosryhmätyö), ProAgria Oulu (alueellinen neuvontatyö, sidosryhmätyö), alueen seutukunnat, kunnat ja kaupungit. Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, Leader -ryhmät (kehittämishankkeet), Pohjois-Suomen AVI -virasto (viranomaisyhteistyö, elintarvikevalvonta), Pohjois-Pohjanmaa liitto (alueelliset työpajat, hanke- ja kehittämistyö), Oulun Seudun Ammattikorkeakoulu (hanke- ja kehittämistyö), PSK -opisto (hanke- ja kehittämistyö), Metsäkeskus, Pohjois-Suomi (hanke- ja kehittämistyö), MTK Pohjois-Suomi (verkostot), Luke, Oulu (hanke- ja kehittämistyö), Syke, Oulu (hanke- ja kehittämistyö).

TOIMINTA 2019

Oulun Maa- ja kotitalousnaiset on osa valtakunnallista neuvontajärjestöä. Oulun Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksessa toimii 9 – 12 asiantuntijaa, joiden asiantuntijuus pohjautuu ruoka- ja elintarvikeosaamiseen, luonto-, ympäristö- ja maise maosaamiseen sekä yritystoiminnan osaamiseen. Oulun Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus järjestää koulutuksia, luentoja, tapahtumia ja kampanjoita sekä vie eteenpäin erilaisia maakunnallisia kehittämissuunnitelmia yhdessä erisid osryhmien kanssa.

Maa- ja kotitalousnaisten järjestö saa harkinnanvaraista valtionapua neuvonnalliseen työhönsä Opetus- ja kulttuuriministeriön varoista. Ministeriön strategian tahtotilana vuoteen 2020 saakka on, että Suomi on osaamisen, osallistumisen ja luovuuden kärkimaa. Vahva osaamis-, luovuus- ja osallisuusperusta ja siihen liittyvien voimavarojen vahvistaminen on Suomen menestyksen taakka. Ministeriön strategia ohjaa osaltaan neuvontajärjestöme toimintaa ja sopii myös Pohjois-Suomen maaseudun kehittämistoimintaan: painopisteinä ovat sivistyksen ja osaamisen vetovoima, yhteiskunnan kilpailukykyyn vahvistaminen, alueellisen elinvoiman ja elinympäristöjen tukeminen sekä ihmisten osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen. Alueen elinvoimaisuutta voidaan tarkastella esimerkiksi vetovoimaisen ympäristön, kilpailukykyisen yrityskannan, osaamisen ja työvoiman saatavuuden, palvelujen sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden näkökulmasta. Maa- ja kotitalousnaisten kaikilla avaintulosalueilla edistämme elinympäristöjen, erityisesti maaseutualueiden ja kaupunkien läheisten taajamien, elinvoimaisuutta, viihtyisyyttä ja vetovoimaa erilaisin menetelmin.

Maa- ja kotitalousnaisten strategiset avaintavoitteet vuosina 2016–2020 ovat, arvonn tuottaminen jäsenille, asiakkaille ja yhteiskunnalle, tunnettuuden ja myönteisen mielikuvan kasvattaminen, vetovoimaisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen sekä taloudellisesti kannattavan toiminnan vahvistaminen.

Maa- ja kotitalousnaiset edistävät opetus- ja kulttuuriministeriön toimialan strategisia ja muita tavoitteita mm. vahvistamalla kuluttajien elintarvikkeisiin, ruokaan, ravitsemukseen ja kotitalouteen liittyvien tietojen ja taitojen kehittämistä. Sitein vaikuttamme myönteisesti yksittäisten kuluttajien ja perheiden elämänhallintataitoihin ja hyvinvointiin. Kohde ryhmissä me ovat vauvasta vaariin. Tavoitamme tällä avaintulosalueella vuosittain vähintään kymmeniä tuhansia kuluttajia.

Maa- ja kotitalousnaisten visio on maistuva, viihtyisä ja elinvoimainen maaseutu – hyvinvoivat suomalaiset. Rakennamme tulevaisuuden maaseutua, jonka vahvuuksina ovat vahva paikallinen ruokakulttuuri, hoidettu maaseutu- ja kulttuurimaisema, kilpailukykyinen yritystoiminta ja yhteisöllisyys. Tunnetun ja vetovoimaisen järjestöme työstä hyötyy koko Suomi.

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksen neuvontatyössä on tavoitteena maaseudun naisten, perheiden ja ihmisten hyvinvoinnin edistäminen, yritystoiminnan vahvistaminen, kotitaloudellisen ja kuluttajaneuvonnan antaminen sekä laaja-alainen ympäristön- ja maise manhoidollisen neuvonnan toteuttaminen yhteistyössä sid osryhmien kanssa. Tärkeimpiä esillä olleita teemoja ovat olleet ruoka ja elintarvikkeet, ympäristö-, vesi- ja luonnonhoito sekä maaseudun yrittäjyys. Jokaisella avaintulosalueella on tehty sekä jäsen- ja asiakasneuvontatyötä että verkosto- ja sid osryhmäyhteistyötä. Nämä kaikki neuvontamme osa-alueet tukevat vahvasti Opetus- ja kulttuuriministeriön strategisia tavoitteita.

Vuosi 2019 oli kaikilla neuvontamme osa-alueilla erittäin aktiivista käytännön neuvonta- ja vaikuttamistyötä sekä alueellista ja myös kansainvälistä verkostoitumista.

Vuoden valtakunnallinen teema ”Hyppää hyvän kiepteeseen” on ollut läpileikkaavana aiheena maa- ja kotitalousnaisten neuvonnan eri avaintulosalueilla. Hanketyössä tehtiin aktiivista neuvonta- ja vaikuttamistyötä laajalla rintamalla. Osa EU:n osarahoitteisista hankkeista sai jatkoaikaa vuodelle 2019. Läpi toimintavuoden on etsitty aktiivisesti alueellisia kehittämiskohteita ja kumppanuuksia sekä kartoitettu rahoituslähteitä maa- ja kotitalousnaisten neuvonnan avaintulosalueiden mukaisesti. Oulun Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksen hallitus piti 5 kokousta vuoden aikana. Piirikeskuksen virallinen edustajakokous pidettiin marraskuussa Haapavedellä Villa Korkatissa. Tilaisuuteen osallistui 80 aktiivista maa- ja kotitalousnaista eri puolilta maakuntaa. Valtakunnalliset terveiset toijärjestöpäällikkö Helena Velin Maa- ja kotitalousnaisten Keskukselta.

RUOKA-, RAVITSEMUS- JA KOTITALOUSNEUVONTA

Oulun Maa- ja kotitalousnaiset ovat toteuttaneet opetus- ja kulttuuriministeriön tuella kuluttajille ja kotitalouksille suunnattuja neuvontapalveluja. Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ruokaneuvonnan perustan muodostaa monipuolinen, terveellinen ja maistuva alueellinen ruoka- ja ruokakulttuuri.

Ruoka-asiantuntijamme osallistuvat ruoka- ja ravitsemusneuvonnan palveluiden tuotteistamiseen sekä järjestön sisäisissä ryhmissä että toimimalla osana valtakunnallista ruoka-asiantuntija-verkostoa. Teemme neuvonta- ja kehittämistyötä erityisesti paikallisen ruoan ja ihmisten ruoanvalmistustaitojen lisäämiseksi ja ruoanvalinnan helpottamiseksi. Neuvonnallista työtä tehdään sekä ryhmäneuvontana että asiakaskohtaisena neuvontana. Ruoka-asiantuntijat kirjoittivat Ruoka- ja ravitsemusaiheisia lehtikirjoituksia sekä antoivat haastatteluja lehtiin ja radioon sekä tiedottivat eri sähköisillä kanavilla.

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ruoka-asiantuntija oli mukana Maa- ja kotitalousnaisten valtakunnallisessa Ruokaneuvot-konseptissa vuonna 2019 Opetus- ja kulttuuriministeriön tuella. Oulun Maa- ja kotitalousnaisten asiantuntijat tekivät opetus- ja kulttuuriministeriön tuella asiantuntijoittain toiminnan esittelyvideot, joita on jaettu ja tullaan jakamaan somessa mm. Facebookissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tuella toteutettuja ruokakoulutuksia on järjestetty 29 kpl, joiden yleisemanana on ollut tukea kestävästä kehityksestä ja kiertotalouden teemoja. Ruokakoulutuksiin osallistui 396 henkilöä. Ruokakursseja on järjestetty seuraavista aiheista: Pure peruna, Gluteenitonta leivontaa, Suussa sulavaa suklaasta, Aijäruokaa, Pure peruna & kananmunareseptiä, Maukkaat salaattit, Särkikala – herkkupala, Juurevat leivät, Ruokaa tulistellen-grilliruokakurssi, Kasvisruokakurssi, Majjan maukkaat kasvisruoat, Arjen taidot, Jouluisia makeaa ja Välipalat

Opetus- ja kulttuuriministeriön tuella on järjestetty luentoja 21 kpl ja niille on osallistunut 1133 henkilöä. Luentoja järjestettiin seuraavista aiheista: Syö hyvää, Aivoruokaa, Aivoterveys, Ruokahukka, Ikäihmisten ravitsemus, Arjen hallinta, Jätehuolto.

Ruokakurssitoiminta on ollut virkistävää ja kehittävää toimintaa yhdistyksille ja muille järjestäville tahoille ja osallistajat ovat saaneet itse kurssin lisäksi monisteet, joista he ovat voineet poimia reseptejä hyödynnettäväksi myös itse kurssin jälkeen.

Muutamia palautteita ruokakursseilta ja luennoilta:

- *Pidin keväällä Ruokatreffit keittiössä -työpajan nuorille ja työpajan jälkeen taho halusi tilata minulta ruokahävikkiuennon. Kokemuksia luennolta: "Nuorille uutta asiaa oli: parasta ennen päivämäärä ja viimeinen käyttöpäivä, tähteiden hyödyntäminen, eri ruokien säilytyslämpötilat. Nuorille sekä ohjaajille oli uutta se, että kananmunia voi käyttää päiväyksen jälkeen ja yhdessä kokeilimme miten voi testata kananmunan "tuoreuden". "*
- *Salaattikurssilta palautetta: "Sain uusia vinkkejä mausteiden käyttämiseen ja erilaisten salaattien valmistamiseen"*
- *Kasvisruokakurssin palautetta: "Olemme muistelleet täällä yhdistysporukalla syksyllä pitämäsi kasvisruokakurssia, oli niin hyvä kurssi!"*
- *Kasvisruokakurssin palautetta: "En ole tiennyt, että punajuurta voi käyttää makeaan leivontaan!"*

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ja Oulun kaupungin liikuntapalveluiden kanssa Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ruoka-asiantuntijat toteuttivat syksyllä 2019 kaksi Potkua elämään -painonhallintaryhmää. Oulun Maa- ja kotitalousnaiset olivat vetovastuussa kahdesta toiminnallisesta ryhmästä. Tapaamiskertoilla oli teoria-asiaraavitsemukseen ja hyvinvointiin liittyen ja lisäksi ruoanvalmistusta. Tapaamiskertoja molemmilla ryhmillä oli viisi. Palautteita ryhmätoiminnasta:

- *"Painonhallintaryhmän asiantuntijat olivat erittäin ammattitaitoisia ja osasivat havainnollistaa asioita. Ryhmän tapaamiskerrat joka toinen viikko olivat sopivia. Tosin loppupuolella ollut kuukauden tauko oli pitkäkö."*
- *"ruoan valmistus oli hyvä juttu"*
- *"tällaisia ryhmiä tarvitaan enemmän ja pidemmälle jaksolle"*

Ryhmätoiminnasta saadun hyvän palautteen ja selvän tarpeen vuoksi Oulun Maa- ja kotitalousnaiset ja Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri päättivät lähettää hakemaan yhteistä kehittämishanketta alueelle. Potkua elämään -toiminnan pohjalta suunniteltu Arjen Sankarit -hanke sai myönteisen rahoituspäätöksen Euroopan Sosiaalirahastosta ja toiminta aloitetaan vuonna 2020.

Valtakunnalliset ruokahankkeet

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ruoka-asiantuntijat olivat mukana valtakunnallisessa Ruokafestivaalissa keittiössä – hankkeessa. Pohjois-Pohjanmaalla hanketta toteutettiin 6 tilaisuudessa ja osallistujia oli yhteensä 45 henkilöä. Alla muutamia hankkeeseen osallistuneiden nuorten kommentteja: ”Opin että kanakastikkeeseen voi laittaa mehua ja että jälkiruokiin voi piilottaa kasviksia. Oli mukavaa kokata muillekin kuin itselleen pitkästä aikaa. En pitänyt siitä että kaikille ei ollut omaa työtä.” ”Opin että lihapullille voi tehdä myös tomaattikastikkeen. Mukavinta olivat hyvä ruoka ja mukavat ihmiset”. Rahoitus: MKNK/Tampereen Talouskoulusäätiö

Oulun piirikeskuksen ruoka-asiantuntija oli mukana MKNK valtakunnallisessa LuontoAskel-hankkeessa. Pohjois-Pohjanmaalla mukana olleet päiväkodit kiittivät hankkeen avusta ja päiväkodit saivat uutta tietoa hyödynnettäväksi omassa toiminnassaan. Oulun piirikeskuksen asiantuntijaa pyydettiin myös hankkeen loputtua mukaan päiväkodin iltatilaisuuteen kertomaan mm. kasvien hyödyntämisestä ja ruokakasvatuksen keinoista lapsiperheille. Rahoitus: MKNK/MMM

Keskuskeskusten ruoka-asiantuntijat olivat myös mukana valtakunnallisessa vuonna 2019 alkaneessa Kädet multa -hankkeen pilottoiminnan rakentamisessa. Rahoitus: MKNK/ympäristöministeriö

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ruoka- ja maise ma-asiantuntijat ovat yhdessä toteuttaneet valtakunnallista Ruokahukka ruutuun – katse vesistöihin -hanketta. Hankkeen pääasiallisena rahoittajana on ympäristöministeriö. Oulun maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksen alueella on pidetty Hyppää hyvän kierteseen -tapahtumia 5 kpl, lapsiperheille suunnattuja ruokahukka – näyttely- ja infopäiviä 7 kpl sekä 11 ruokahukkainfoa ruokakurssien tai luentojen yhteydessä.

MAISEMAN- JA LUONNONHOIDON PALVELUT

Arvon tuottaminen jäsenille, asiakkaille ja yhteiskunnalle

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten maise man- ja luonnonhoidon neuvonnassa toteutettiin opetus- ja kulttuuriministeriön tuella maaseudun maise man, ympäristön ja ihmisten hyvinvointiin liittyvää neuvontaa eri neuvontamenetelmin koko Pohjois-Pohjanmaan maakunnan alueella. Nämä neuvontatoimenpiteet kohdistuivat muun muassa Vuoden maise makilpailun maakunnallisen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen sekä kunnille suunnatun Elävää maaseutua -kiertueen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Vuoden 2019 toiminnassa kiinnitimme erityisesti huomiota ilmastonmuutoksen mukanaan tuomiin haasteisiin. Veimme ratkaisukeskeisesti eteenpäin vieraslajien torjuntaan liittyviä kysymyksiä sekä elinympäristöissä tapahtuvien muutosten hillintään ja sopeutumiseen liittyviä ratkaisuja.

Yhteistyöverkostomme kasvoi ajankohtaisten teemojen myötä ja olimme haluttu yhteistyökumppani esimerkiksi tutkimuslaitosten tuottaman tiedon välittäjänä paikallistasolle ja erilaisten yhteistyöverkostojen rakentajina.

Vuoden maisematekokilpailu ”Suuret suomalaiset vieraslajitalkoot”

Oulun maa- ja kotitalousnaiset järjestivät alueellisen Vuoden 2019 maisematekokilpailun, jonka aiheena oli Suuret suomalaiset vieraslajitalkoot. Kilpailu herätti paljon kiinnostusta toiminta-alueellamme osana luonnonhoitoa. Kilpailuun osallistui yhdeksän kohdetta eri puolilta maakuntaa. Työkohteet olivat erilaisia ja erilaisten toimijoiden ilmoittamia. Kilpailuun ilmoitettujen kohteiden osalta nousi esiin huomio, että vieraskasvillisuuden torjunnassa on keskeistä avoimuus, yhteistyö ja tiedon välittäminen, kukaan ei voi yksin hallita haitallisten lajien leviämistä luontoon.

Vuoden maakunnalliseksi maisematekoksi 2019 valittiin Kuusamon Vuotungissa kyläläisten tekemä talkootyö vesiruton torjumiseksi. Vuotungin maamiesseuran naisosasto ja yhteisen kalaveden osakaskunta ovat tehneet aktiivista työtä ja sitoutuneet Elodea II -yhteistyöhankkeessa vesiruton torjuntaan. Ruttoa poistettiin kesällä 2019 nuottaamalla kahdeksasta yhdeksään tonnia. Työ jatkuu vuonna 2020. Pudasjärven Maa- ja kotitalousnaisten yhdistyksen puheenjohtaja Raija Kälkäjä palkittiin Vuoden maisemateko -kilpailun erityiskunniamaininnalla, sillä hän on tehnyt aktiivista työtä vieraskasvien torjunnan tiedottamisessa, käytännön työssä ja yhteistyössä Pudasjärven kaupungin kanssa. Raija Kälkäjä on kouluttautunut omaehtoisesti eri torjuntamenetelmiin ja toiminut edelläkävijänä kotikunnassaan.

Lupiinin torjunta juuri pohjoisissa taajamissa on tärkeää, sillä arktisille alueille vievät tiet ovat haitallisten vieraskasvien leviämisreitit. Pohjois-Pohjanmaalla suuri osatienvarsialueista on vielä puhtaita lupiinista, joten juuri ensimmäisten esiintymien torjunta olisi kustannustehokkainta.

Kaikki yhdeksän maaseutua käsittelevän kilpailuraadin kokouksessa, jossa oli 12 osallistujaa eri organisaatioista. Raati valitsi voittajan ja erityiskunniamaininnan saajat. Lisäksi päätettiin palkita kaikki tehdyt maaseutua käsittelevät kunniakirjan muodossa. Maaseutukilpailun osallistujien joukosta raati valitsi myös Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuuspalkinnon saajan, joka oli tänä vuonna Suomen luonnonsuojeluliiton Oulun yhdistys vieraskasvien torjunnan monivuotisesta työstä.

Ympäristötietoisuuden yhteistyö - eli PYRY- ryhmää ylläpitää Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ja toimintaan osallistuvat monet eri tahot. Vuosien 2018-2019 Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustyön toimintaa on koordinoinut Oulun Maa- ja kotitalousnaiset ja aiheena on ollut vieraslajien hallinta. Maa- ja kotitalousnaiset olivat luovuttamassa ympäristöteko-palkintoa Pohjois-Pohjanmaan maakuntapäivillä.

Maaseutukilpailu oli esillä positiivisella tavalla useissa maakunnallisissa uutismedioissa ja vieraslajien torjuntaan liittyvä työ sai kilpailun myötä vipuvoimaa.

Elävää maaseutua taajamiin

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten maaseutu-asiantuntijat toteuttivat opetus- ja kulttuuriministeriön tuella Elävää maaseutua taajamiin -kiertueen Pohjois-Pohjanmaalla. Infokiertueella tuotiin esille luonnon monimuotoisuuden merkitystä maaseutuympäristössä ja taajamien viheralueiden hoidossa. Vähenvä luonnon monimuotoisuus, maaseutun umpeutuminen sekä voimakkaasti lisääntyvä vieraslajiongelma tarvitsevat uusia ja kustannustehokkaita innovaatioita luonnonhoidon järjestämiseen. Vuoden 2019 kuntakäynnillä nousi esiin myös vesiympäristöjen merkitys taajamassa luonnon monimuotoisuutta edistävänä tekijänä sekä vesien hallintaan liittyvät kysymykset esimerkiksi hulevesikosteikkojen rahoitusmahdollisuudet.

Elävää maaseutua taajamiin -kiertueen käyntejä tehtiin neljän maaseutu- ja luonnonhoidon asiantuntijan toimesta Pohjois-Pohjanmaalla yhteensä 13 kappaletta. Näihin tilaisuuksiin osallistui yhteensä 84 henkilöä.

- 13.6.2019 Muhos. Elävää maaseutua taajamiin-toimintamallin esittely Muhoksen kunnan edustajille. Keskusteltiin mahdollisista laidunkohteista. Kunnalla on kiinnostusta edistää laidunnuskohteen saamista taajama-alueelta tai sen liepeiltä. Liimanninkosken lammaslaidun Suokylässä on suosittu virkistyspaikka, mutta kohde voisi olla lähempää taajamaa. Muhoksen kunnalla on kiinnostusta maaseutu-asioihin ja yhteistyötä on jatkossa helpompi viedä eteenpäin, kun kasvot tulevat tutuiksi.
- 14.6.2019 Pyhäjoki, Pyhäjoen vesistöalueen vesienhoito- ja kuntatoimijoiden kokoontuminen. Esiteltiin Pyhäjoen kunnan edustajille luonnon monimuotoisuuden hoidon merkitystä maaseutuympäristössä. Keskusteltiin nousi hyvien esimerkkien nostaminen ja esiintuomien esimerkiksi paikallisten toimijoiden vesienhoitotoissa. Alueella on hyviä esimerkkejä maaseutua hoitavien merenrannoilla. Kunnan edustajien kanssa keskusteltiin, miten Pyhäjoen kunta-alueen uudet virkistysreitit voisivat hyötyä maaseutua hoitavista ja luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Sovittiin yhteistyön jatkamista.
- 26.8.2019 Raahen. Elävää maaseutua taajamiin-toimintamallin esittely Raahen kaupungin viranhaltijoille. Palaveri oli onnistunut, koska paikalle saatiin keskeiset maaseutuhoitoasioita hoitavat henkilöt. Keskusteltiin, miten viheralueita voisi hoitaa luonnonmukaisesti ja missä olisi mahdollisia kohteita. Pidetään mahdollisena, että johonkin kohteelle voisi tulla lampaita taajaman tuntumaan. Sovittiin, että pidetään yhteyttä ja vaihdetaan tietoja kohteista.
- 31.10.2019 ja marras-joulukuun kontaktit Oulun seurakunnat, Oulu, Muhos, Pudasjärvi. Keskusteluissa oli esillä maaseutu- ja luonnonhoitoon liittyen mm. luonnon monimuotoisuus ja vieraskasvien hallinta sekä koristekasvien kestävä käyttö, liittyen ympäristövastuullisuuteen. Oulun seurakunnilla on 11 hautausmaata, joista monta on maaseututaajamien yhteydessä. Keskusteltiin, että maaseutu- ja luonnon monimuotoisuuden hoitoa voidaan viedä yhteistyössä eteenpäin myös seurakuntalaisten keskuudessa. Loppuvuonna oltiin yhteydessä ja keskusteltiin asian huomioimisesta seurakuntien ja tuomiokapitulin ympäristötyöryhmissä ja ehdotettiin yhteistyötä. Sovittiin yhteistyöstä ja esiintymisestä seuraavilla valtakunnallisilla kirkon ympäristöpäivillä, jotka pidetään Oulussa syyskuussa 2020. Ouluun saapuu laaja joukko koko Suomen kirkon ympäristövastaavia ja ympäristödiplomien auditoijia. Pudasjärven seurakunta on yhteistyössä maa- ja kotitalousnaisten kanssa vuoden 2020 alussa pidettävässä luonnonhoitotapahtumassa.

- 4.11.2019 Oulainen, Webex, Oulaisten WetoWoima-hankkeen työntekijöille maisemanhoitoon liittyvien palveluiden esittely. Kävimme läpi avointen, niittymäisten alueiden hoidon suunnittelua esimerkiksi Pyhäjokivarressa. Keskustelimme myös Oulaisissa järjestettävien valtakunnallisten veteraanikonepäivien yhteydessä maiseman- ja vesienhoidon teemojen esittelyä ja aktivointia. Ideoimme Pyhäjokeen laskevan Oulaisten nojan maiseman- ja vesienhoidon inventointia ja mahdollisia talkoita veteraanikonepäivien aikana. Tilaisuudessa saatiin positiivista palautetta VYYHTI II -hankkeen aikana tehdyn maiseman- ja vesienhoidon aktivointityön tuoneen näkyvää tulosta alueelle. Keskustelimme jatkotyön mahdollisuuksista Oulaisten kaupungille jokivarsien maisemanhoitoon, rantaniittyjen ja virtavesikohteiden suunnitteluun liittyen vuoden 2020 tai 2021 aikana.
- 21.11.2019 Ylivieska Info Elävää maaseutua taajamiin -toimintamallista sekä luonnon monimuotoisuutta edistävien toimenpiteiden merkityksestä Kalajokilaakson alueella. Toimintamalli ja sen hyödyt, mm. kustannustehokkuus tuliuutena tietona useille osallistujille ja herätti kiinnostusta. Info tavoitti samanaikaisesti useita Kalajokilaakson kunta- ja yritystoimijoita ja loi hyvän pohjan tulevaisuuden yhteistyölle alueella.
- 28.11.2019 Taivalkoski Info Elävää maaseutua taajamiin -toimintamallista ja luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavien toimenpiteiden merkityksestä Iijoen valuma-alueen toimijoille. Paikalla oli useita alueen kuntien ja yritysten edustajia. Toimintamalli ja sen hyödyt, mm. kustannustehokkuus oli useimmille paikalla olleille uutta tietoa. Infolla tavoitettiin samanaikaisesti useita toimijoita, jotka voivat jatkossa viedä asiaa omissa organisaatioissaan ja Iijoen valuma-alueella eteenpäin. Aihepiiri voidaan jatkossa kytkeä myös 5-vuotisen Iijoki-sopimuksen toteutukseen.
- Marraskuu, Kempele. Kontaktit vuoden 2019 aikana ja 14.11.2019 tapaaminen, Kempeleen kunnan edustajien kanssa. Keskustelut ja materiaalit jatkotoimia varten liittyen maisemalaadun parantamiseen ja niittymäisten alueiden hoitoon taajaman laajoilla nurmi- ja reuna-alueilla. Muuta yhteistyötä oli aiemmin niittyaideteosten ideointiin taiteilijan kanssa liittyen kevytliikenteen alikulkujen niittymaalauksiin, jotka toteutettiin 2019. Keskustelua maanainesten ja biomassojen käsitteistä liittyen vieraslajien leviämisen ehkäisyyn.
- 14.11.2019 ja syyskuu, Kempele. Tapaaminen Tyrnävän kunnan edustajien sekä viljelijöiden kanssa, puhelut ja kontaktit syksyn aikana. Keskustelua viherympäristön hoidosta taajamissa, tiealueilla sekä maisemalaadun parantamisen mahdollisuuksista. Keskusteltiin myös maatalouden monialayrittäjyyden mahdollisuuksista maiseman- ja luonnonhoidossa ja vieraskasvilajien hallinnassa.
- 9.12.2019 Kuusamo. Elävää maaseutua taajamiin -toimintamallin esittelyä Kuusamon kaupungin edustajille. Keskustelimme Kuusamon luonnon monimuotoisuuden merkityksestä ja maaseutumaisten alueiden hoito- ja toimenpiteistä taajama-alueella. Pohdimme millä tavoin kustannustehokkaasti saataisiin hoitoon alueen investoivia perinnebiotoimintakohteita ja miten Kuusamon kaupungin matkailualan toimijat saadaan innostumaan esimerkiksi vesienhoitoon liittyvistä teemoista. Tekemämme työ vesienhoitoon liittyvissä teemoissa, esimerkiksi Vesiruttoon liittyvästä tiedotus- ja torjuntatyöstä sai kiitosta.
- 11.12.2019 Metsähallitus luontopalvelut, Oulu. Tilaisuudessa keskusteluihin nousi mm. maaseutuyrittäjien mahdollisuudet erilaisissa luonnonhoitotöissä. HELMI elinympäristöohjelma tuo tuleville vuosille rahoitusmahdollisuuksia erilaisiin luonnonhoitotöihin. Keskustelimme, miten löytäisimme kustannustehokkaasti hyvät kohteet ja niille hoitajat. Metsähallituksen toimesta koettiin, että on vahva yhteistyön paikka saada luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä kohteita hoitoon HELMI elinympäristöohjelmalla.
- 16.12.2019 Pyhäjärvi. Palaveri viheralueista ja muusta ympäristönhoidosta Pyhäjärven kaupungin edustajien kanssa. Hoidettuja viheralueita on Pyhäsalmen taajamassa vähän ja nämä keskeiset kohdat tärkeintä hoitaa nurmikkoina. Maisemakohteiden osalta rahoituksen epävarmuus hillitsee toimijoiden intoa suunnitella uutta. Kaupunki on ollut mukana kolmessa vesistönsuojeluhankkeessa, joten kokemusta on siltä puolelta. Paikalliset toivot esille, että kun vesialueita on kunnostettu, olisi hyvä hoitaa myös ranta-alueita, ettei maisema kasva ihan

umpeen. Ideoimme, että voisi järjestää v. 2020 yleisötilaisuuden, jossa pohdittaisiin, miten voisi yhdistää vesialueiden ja yläpuolisten rantojen hoitoa yhdessä. Mikäli ELY tekee vuonna 2020 alueella perinnebiotooppien päivitysinventointia, voisi tämänkin tiimoilta järjestää yleisötapahtumaa.

- 17.12.2019 Elävää maaseutua taajamiin -toimintamallin esittely suunnitellu toimiston edustajalle, jpoten heillä aiempaa parempi tieto Oulun MKN maise ma-asiantuntijoiden palveluista.

Tunnettuuden ja myönteisen mielikuvan lisääminen

Oulun maa- ja kotitalousnaisten asiantuntijat osallistuivat opetus- ja kulttuuriministeriön tuella vuoden 2019 aikana Maa- ja kotitalousnaisten keskuksen järjestämiin koulutuspäiviin sekä palvelukehitystyöryhmiä teemaan Luonnon monimuotoisuuden edistäminen. Vuoden 2019 aikana osallistuttiin myös maitotiloille suunnatun lumokartoitustyökalun kehitystyöhön.

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten maise man ja luonnonhoidon asiantuntija tuotti opetus- ja kulttuuriministeriön tuella Maa- ja kotitalousnaisten keskuksen sosiaalisen median eri kanaviin positiivista viestintää maise man- ja luonnonhoidon hyvistä käytännöistä ja esimerkeistä.

Oulun maa- ja kotitalousnaisten maise ma-asiantuntijat osallistuivat eri maakunnallisiin ja valtakunnallisiin työryhmiin edistämään maaseudun maise man-, luonnon- ja vesienhoidon kehittämistyötä. Ympäristötietoisuuden yhteistyö - eli PYRY- ryhmää ylläpitää Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ja toimintaan osallistuvat monet eri tahot. Vuosien 2018-2019 Pohjois-Pohjanmaan ympäristötietoisuustyön toimintaa on koordinoi Oulun Maa- ja kotitalousnaiset ja aiheena oli vieraslajien hallinta.

Osallistuimme Pohjois-Pohjanmaan maise matoimikuntatyöhön yhdessä muiden kulttuuriympäristötoimijoiden kanssa nostamalla maise ma-arvoja Pohjois-Pohjanmaan vetovoimatekijäksi.

Olimme kärkijoukossa kehittämässä vesienhoidon verkostotyötä Suomen Ympäristökeskuksen luotsaamassa vesistö-kunnostusverkostossa.

Uuden ohjelmakauden maise man- ja luonnonhoidon rahoitusmahdollisuuksia mie tittiin ja lausuttiin yhdessä muiden toimijoiden kanssa Perinne ELO -työryhmässä.

Taloudellisesti kannattavan toiminnan vahvistaminen

Maise man- ja luonnonhoidon teemoja toteutettiin useiden laajojen hankkeiden sekä palveluiden kautta. Aktiivista tiedottamista tehtiin entistä enemmän myös sosiaalisen median hyödyntäen. Myös maise man- ja luonnonhoidon aiheisiin liittyviä sähköisiä uutiskirjeitä hyödynnettiin vuoden 2019 aikana aktiivisesti.

Erilaisia selvityksiä, kyselyitä, esityksiä ja laajempia suunnitelmiä laadittiin neuvonnan ja asiantuntijatyön puitteissa noin 8 kpl vuoden 2019 aikana. Näistä esimerkiksi maitotilojen luonnon monimuotoisuuden kartoitukset sekä Myllyojan kunnostussuunnitelma Haapavedelle. Kohteita olivat maise man-, luonnon- ja vesienhoidon suunnittelukohteet eri puolilla maakuntaa. Edellisiin lukuihin eivät sisälly hankkeissa tehdyt suoritteet vaan ne on kerrottu hanketekstien kohdalla. NEUVO 2020 -työn kautta tarjottiin tiloille mahdollisuuksia maise man- ja luonnonhoidon kohteiden tilakohtaisen tarkasteluun. Myös kosteikkokohteiden tukimahdollisuuksia ja luonnonmukaisen peruskuivatuksen aiheita tarkasteltiin NEUVO 2020 -palvelun kautta. Tiloilla kartoitettiin mahdollisia rahoitettavia tukikohteita, mie tittiin erityisesti kohteiden laadukasta hoitoa ja puntaroiittiin niin talouden kuin ympäristön kannalta parhaita ratkaisuja. NEUVO 2020 -neuvontaa annettiin maise ma- ja ympäristöasiantuntijoiden toimesta vuoden 2019 aikana 14 kpl.

Maise man- ja luonnonhoidon palveluihin liittyvä hanketoiminta Oulun Maa- ja kotitalousnaisten keskuksella

Oulun Maa- ja kotitalousnaiset tekevät Pohjois-Pohjanmaalla laajaa yhteistyötä maise man- ja luonnonhoidon sekä vesienhoidon ja -kunnostuksen aloilla ja osallistuvat useiden kehittämisryhmien toimintaa ja ovat suunnittele massa ja toteuttamassa paikallisia ja maakunnallisia hankkeita erisryhmien kanssa etsien niihin samalla ulkopuolisia rahoituskanavia kuten Ely -keskus, Leader -ryhmät, kunnat ja Ympäristöministeriö.

Vieraskasvit hallintaan -hanke

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ympäristöasiantuntijat toteuttavat Vieraskasvit hallintaan -hanketta, jossa jatke ttiin vieraslajien torjuntaan liittyvän yrittäjyyden kehitystyötä sekä

tiedotusta. Hankkeen tavoitteena on edistää kustannustehokkaita, innovatiivisia ja kilpailukykyisiä menetelmiä haitallisten vieraskasvilajien hallintaan liittyvissä prosesseissa alueellamme. Hankkeessa tuotetaan tietoa alueemme yrityspalveluiden kehittämiseksi. Haitallisten vieraslajien hallinta perustuu lainsäädäntöön, joka koskee niin kansalaisia, kuntia kuin yrityksiäkin. Vuoden 2019 loppuun mennessä on pidetty 8 kpl julkisesti esillä olleita yleisötilaisuuksia ja tapahtumia yhteistyötahojen kanssa. Tämän lisäksi oli muita tilaisuuksia 13 kpl. Yhteensä tapahtumiin osallistui 447 hlö. Tiedote materiaali on koottu hankkeen nettisivuille <https://www.proagrioulu.fi/fi/vieraskasvit-hallintaan/>

Tietoa on toimitettu ympäristötoimen kautta mm. kuntiin tilaajapuolelle sekä yleisen tiedottamisen kautta yrittäjille. Kymmeniä lehtiartikkeleita julkaistiin, radioissa ja TV:ssä esinnytty. Asiaa on vietetty myös neljässä eri somekanavassa. Vieraskasvilajien varhaisen havainnointimenetelmien ja uusien innovaatioiden testausta yritystoimintaan on kehitetty yhteistyössä SYKE:n ja Oamkin kanssa. Esimerkkeinä konenäkösovellukset ja dronokopterien eli droneiden käyttöön perustuvat menetelmät. Yrittäjille järjestettiin kaksi koekuvaustapahtumaa, joihin osallistui 20 osallistujaa. Vieraskasvipalveluiden tarpeista ja tarjonnasta tehtiin tilaaja-tuottaja kysely yhdessä Taimistopohjoine hankkeen kanssa ja selvitettiin taimitarhatuottajien kiinnostusta ja tarvetta kurturuusua korvaavien taimien kasvattamiseen.

Syksyllä 2019 järjestettiin Oulussa Viheralan hankintatreffitapahtuma yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan yrittäjien KEINO-hankintaosaajien, MAHVA-Maaseudun hankinnat ja Taimistopohjoine hankkeiden ja yrittäjien kanssa. Tapahtumassa opastettiin mm. julkisten hankintojen osaamista ja pidettiin luento ja tiedotusta vieraskasvipalveluista yrittäjille. Vuonna 2019 aloitettiin selvitys jättipalsamin kitkennän yhteydessä kerättävien nuorten vesojen hyödyntämistä keruutuote-elintarvikkeena tai rehuna yhteistyössä Oamkin kanssa. Vieraskasvit hallintaan koordinoi ja teki yhteistyötä Nokelan vieraskasvitorjunnan case-talkoo- ja tiedotustapahtuman suunnittelun ja järjestely-yhteistyössä asukasyhdistyksen, PYRY-ympäristöyhteistyöryhmän ja Terve Askel Luontoon ja Oulun kaupungin kanssa. Hankkeen näkyvyydestä ja tiedotustoiminnasta sekä tarpeista johtuen neuvonnallisia yhteydenottoja on tullut runsaasti ja paras mittari hankkeen tarpeista oli runsas osallistujamäärä hankkeen kaikissa tapahtumissa. Yleisötapahtumista saatiin suullista palautetta että uudelle tiedolle ja kokeiluille sekä neuvonnalle on runsaasti tarvetta. Riittävän varhaisessa vaiheessa havaittu torjunta on kustannustehokkainta, joten varsinkin sihen liittyville uusille palveluille on tarvetta.

Hanketyö painottuu Oulun kaupungin alueelle sisältäen sen maaseutumaiset alueet. Tiedotuksellisesti osiossa mukana ovat Kiertokaari Oy:n alue Oulu, Hailuoto, Ii, Kempele, Lumijoki, Pudasjärvi, Raahe ja Siikajoki (Simo). Lakeuden EKO:n alue Tyrnävä, Utajärvi, Liminka ja Muhois. Hankkeen suunniteltu toiminta-aika jatkuu vuoden 2020 loppuun.

Rahoitus: Euroopan aluekehitysrahasto – Kestävä kasvua ja työtä 2014-2020 Suomen rakennerahasto-ohjelma sekä Oulun kaupunki

Haja-asutusalueiden jätevesineuvonnan hanke

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ympäristöasiantuntijoiden voimin jatkettiin haja-asutusalueen jätevesineuvontaa, jota on rahoitettu vuosittain myönteillä Ympäristöministeriön harkinnanvaraisella valtionavustuksella. Neuvonnalliseen työhön tarkoitettu neuvontamääräraha loppui vuoden 2019 aikana. Koko jätevesineuvontajakson (2011-2019) aikana on voitu tarjota haja-asutusalueen kiinteistönomistajille asiantuntevaa ja riippumatonta neuvontapalvelua muun muassa asetuksen ja asuinkunnan edellyttämistä käsittelyvaatimuksista ja siitä, miten näiden vaatimalle tasolle voidaan kyseisellä kiinteistöllä päästä.

Käsittelymenetelmien kustannustehokkuus, käyttö- ja huoltovarmuus sekä laadulliset kysymykset otettiin erityisesti huomioon niistä saatujen kokemusten ja tutkimustiedon valossa.

Hankkeen neuvontapalvelujen tavoitteena oli antaa kiinteistöomistajalle riittävät tiedot siitä, minkä tasoisia tehostamistoimia olemassa oleva järjestelmä vaatii.

Neuvonnan aikana on lisätty tietoutta jätevesiä koskevasta lainsäädännöstä ja sen mukanaan tulleista muutostarpeista, pääpaino on ollut erityisesti vesistöjen pohjavesi- ja valuma-alueet. Käytännössä neuvontaa on järjestetty netti- ja puhelinneuvontana, eri puolilla maakuntaa toteutetuilla jätevesiklinikoilla, kylissä pidetyissä jätevesi-illoissa ja kiinteistökohtaisilla neuvontakäynneillä. Viimeisenä toimintavuotena neuvonnan kysyntä oli erittäin suurta painottuen kesään ja syksyyn 2019. Vuoden aikana annettiin neuvontaa 1119 kiinteistölle (puhelin, sähköposti) ja jätevesiklinikoilla tai tapahtumissa 96 kiinteistölle. Lisäksi laadittiin suunnitelmia ja järjestettiin rakentajille ja urakoitsijoille suunnattu jätevesisuunnittelun koulutus Oulussa yhdessä Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskuksen kanssa. Rahoitus: Ympäristöministeriö

VYYHTI II -hanke

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ympäristö- ja luontoasiantuntijat toteuttivat Pohjois-Pohjanmaan maakunnan alueella VYYHTI II -hanketta, joka päättyi vuoden 2019 alkupuolella. Hankkeen onnistuneet käytännöt ja tulokset koottiin hankkeen tarinakarttaan

http://proagria-mkn.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=9b23b0c211d24d71ab286f101ac68c5a&utm_source=email&utm_medium=email&utm_campaign=VYYHTI-verkoston%20vesienhoitotyö%20jatkuu%20ja%20vahvistuu&utm_term=tarinakartan&utm_content=u-3089898-39894080-1806238-9

sekä Kunnostustarinoita Pohjois-Pohjanmaalta -oppaaseen https://www.proagriaoulu.fi/files/maa-ja_kotitalousnaiset/kunnostustarinoita.pdf

Hankkeen merkittävimpinä tuloksina syntyi vesienhoidon käytännön toteutusta tehostava VYYHTI –verkosto, paikallisia toimijoita tukeva kunnostusyhdyshenkilötoiminta, paikallisten kunnostajien työtä tukeva vesistökuunnostajan karttapalvelu ja laaja-alainen neuvontatyö valuma-alueelta vesistöihin. Vuoden 2019 osalta työn painopiste oli hankkeen loppuun saattamisessa ja raportoinnissa. Rahoitus: Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto, kunnat.

Verkostoilla tehoa vesienhoitoon -hanke

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ympäristö- ja luontoasiantuntijat toteuttivat ympäristöministeriön rahoittamaa Verkostoilla tehoa vesienhoitoon -hanketta, jonka tavoitteena on kehittää maakunnallisia vesienhoidon verkostoja Pohjois-Pohjanmaalla ja Länsi-Uudella alueella, aktivoida ja tukea vesistöaluekohtaisia vesienhoidon verkostoja sekä kehittää Vesistökuunnostajan karttapalvelua verkostotoimijoiden työkaluksi ja tiedonvälityskanavaksi. Hankkeessa sovelletaan Pohjois-Pohjanmaan vesienhoidon verkoston (VYYHTI-verkosto) toimintamallia Uudenmaan alueella sekä edistään vesienhoidon verkostoitumista myös muualla Suomessa.

Hankkeen tavoitteena on myös kehittää edelleen paikallisen tason vesienhoidon verkostoitumista molemmilla hankkeen toteutusalueilla sekä auttaa ja opastaa eri toimijoita vesien tilan parantamisen tähtävissä toimenpiteissä ja rahoitusmahdollisuuksissa. Hankkeessa monipuolistetaan aktiivisten kunnostustoimijoiden verkostoa erityisesti maa-, metsätalous- ja kalataloustoimijoilla. Myös nuoriso- ja harrastejärjestöjä sekä kuntasektorin toimijoita aktivoidaan mukaan vesienhoitoon liittyvien verkostojen toimintaan.

Vuoden 2019 aikana Pohjois-Pohjanmaalla toimivan laajapohjaisen VYYHTI -verkoston toiminta oli aktiivista, sen toimintaan osallistuvat aktiivisesti vesien- ja ympäristönhoidon keskeiset toimijat, jotka muodostavat verkoston ydinryhmän. Verkoston toiminnasta tiedotettiin vuoden aikana aktiivisesti ja monikanavaisesti alueen asukkaille, nuoriso- ja harrastejärjestöille sekä kunnille. Kuntatoimijoille tehtiin tiiviissä yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan liiton kanssa sähköinen kysely yhteistyötarpeista vesien- ja ympäristönhoidossa. VYYHTI -verkoston toimintamalli sekä verkostoitumisen merkitys vesien- ja ympäristönhoidossa tuli tutuksi kuntatoimijoille myös Pohjois-Pohjanmaan ulkopuolella, mm. Kuntatalolla Helsingissä maaliskuussa 2019 järjestetyn tilaisuuden myötä. Vuoden 2019 aikana käynnistettiin myös selvitystyö siitä, miten VYYHTI -verkoston toimintamalli soveltuu kolmelle alueelle Suomessa. Selvitysalueina ovat Kainuu, Pohjois-Karjala ja Länsi-Uusimaa.

Hankkeen järjestämiin tilaisuuksiin, muun muassa kaikille avoimiin verkoston tapaamisiin, osallistui vuoden 2019 aikana 188 henkilöä. Hanke sekä verkostotoiminta olivat esillä vuoden aikana myös useissa muissa tapahtumissa, joihin osallistui satoja henkilöitä. Verkostotoiminnan tuloksena syntyi myös Ympäristöviisas viljelijä -hanke hakemus, joka sai myönteisen rahoituspäätöksen maaseuturahastosta joulukuussa 2019. Rahoitus: Ympäristöministeriö/ vesien ja merenhoidon kärkihanke rahoitus

Voimaa vesistöistä -hanke 30.11.2018-30.11.2020

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten asiantuntijat toteuttavat vuosien 2019-2020 aikana Pohjois-Pohjanmaan alueella Voimaa vesistöistä -hanketta yhteistyössä Oulun Kalatalouskeskuksen kanssa. Vuoden 2019 aikana hankkeen asiantuntijat neuvoivat alueen osakaskuntia, yhdistyksiä ja kuntasektorin toimijoita. Neuvontatyö kohdistui rahoitushakuihin, vesienhoitotoimiin sekä kalataloudellisiin teemoihin. Neuvontatyötä tehtiin esimerkiksi Siuruanjoen osakaskunnille, Alpuan osakaskunnalle, Piippsjärven osakaskunnalle, Temmesjoen osakaskunnalle, Rokuan alueella, Kuusamon alueen eri osakaskunnille, Pudasjärven ja Oulaisten kaupungeille sekä Pyhäjärven alueen osakaskunnille. Myös muita yksittäisiä yhteydenottoja tuli Pohjois-Pohjanmaan alueelta ja niitä ohjattiin teennäin vesienhoitotoimissa.

Vuoden 2019 aikana järjestettiin ja osallistuttiin 21 tapahtumaan eri puolilla Pohjois-Pohjanmaata. Tapahtumiin osallistui reilu 1500 henkeä. Tapahtumissa pääteemoina olivat kotimaisen kalan menekin edistäminen ja vesienhoidon aktivointi. Paikallisille ihmisille kerrottiin alueen vesistöjen tilasta ja tavoitteista, joiden avulla tilaa pyritään parantamaan. Oulun kaupungin vesistötalkkaritoimintaan liittyviä kohteita edistettiin vuoden 2019 aikana monella eri tavalla. Hupisaarten puroihin liittyvässä kunnostustyössä Voimaa vesistöistä -hankkeen työnä oli erilaisten talkoiden ja tapahtumien järjestäminen. Hupisaarilla järjestettiin kahdet virtavesikunnostustalkoot. Lisäksi oltiin mukana Kutujen Yö-tapahtumassa ja järjestettiin kansainvälisenä maisemapäivänä Maisemäkävely Hupisaarilla. Sanginjoen Isokankaanjärvellä tehtiin koeverkkokalastus. Tarkoituksena oli selvittää järven kalaston nykytila ja rakenne. Lisäksi maastokatselmuksessa mietittiin Isokankaanjärven virkistyskäyttämömahdollisuuksien kehittämistä. Oulun kaupungin alueella virtaava Kuivasoja inventoitiin. Inventoinnissa tarkasteltiin Kuivasojaa kalataloudellisesti näkökulmasta sekä maisema- ja ympäristöarvoja ja niiden kehittämistä. Vesistötalkkaritoimintaan on tarkoitus sisällyttää kalastukseenvalvontaa. Kuluneen vuoden aikana toimintaa aloitettiin yhteistyössä paikallisten valvojien kanssa. Rahoitus: Harkinnanvarainen valtionavustus vesistö-, vesitalous- ja kalataloushankkeisiin, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Oulun kaupunki

Pohjoisen maisemahelmet-hanke 1.5.2019-31.12.2021

Oulun Maa- ja kotitalousnaiset käynnisti 1.5.2019 Pohjoisen maisemahelmet – yhteistyöllä elinvoimaa Pohjois-Pohjanmaan perinmaisemista-hankkeen. Hankkeen tavoitteena on järjestää hoitoa arvokkaille perinnebiotooppikohteille koko Pohjois-Pohjanmaan alueella. Erityishuomio kohdistetaan Natura-alueiden kohteille sekä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaille perinnebiotoopeille. Yhteistyötä tehtiin erityisesti Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen luonnonsuojeluyksikön ja Metsähallituksen Luontopalveluiden kanssa. Näiden kautta saatiin ehdotuksia hoitoa kaipaavista kohteista. Tilaisuuksia ja maastokäyntejä suunnattiin erityisesti hankkeen rahoitukseen osallistuneiden kuntien alueelle. Maastotyöpaja pidettiin Pudasjärven Sotkajärvellä kesäkuussa ja toinen syyskuun alussa. Infotilaisuudet perinnebiotooppien hoidosta pidettiin elokuun lopulla Rantsilassa ja syyskuussa Haapavedellä. Maastokäyntejä tehtiin 15 arvokkaalle perinnebiotooppikohteelle 7 kunnan alueella kesän ja syksyn aikana. Yhteistyötä tehtiin PSK-Aikuisopiston kanssa. Oppilaitoksen opiskelijat olivat niittämässä niittykohtetta elokuussa. Oulun Ammattikorkeakoulun agrologiopiskelijoille pidettiin perinnebiotooppi-info Limingassa syyskuussa. Kuntien kanssa mietittiin maisemanhoitoasioita Muhoksella, Raahessa ja Pyhäjärvellä. Hankkeessa lisätään myös maisemanhoidon toimijoiden verkostoitumista. Tähän liittyvä tilaisuus pidettiin lokakuussa Limingassa. Tilaisuus keräsi 50 osallistujaa eri sektoreilta. Vuoden aikana pidettiin 6 työpajaa ja niissä oli 50 osallistujaa. Henkilökohtaista neuvontaa annettiin 10 henkilölle. Yhteensä hankkeella tavoitettiin 130 henkilöä. Rahoitus: Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto, kunnat

Ympäristöviisas viljelijä -hanke

Vuoden 2019 aikana laadittiin hankesuunnitelma Ympäristöviisas viljelijä -hankkeesta. Hankkeelle saatiin myönteinen rahoituspäätös joulukuussa 2019 ja sitä toteutetaan vuosina 2020-2022. Hankkeen tavoitteena on lisätä maatalojen välistä, erityisesti kestäviin tuotantotapoihin liittyvää yhteistyötä ja verkostoitumista. Hanke lisää viljelijöiden tietämystä ja osaamista kestävästä viljelymenetelmästä sekä parantaa maatalouden mahdollisuuksia varautua ilmastonmuutokseen ja sen tuomiin haasteisiin. Hankkeen tuloksena syntyy ja otetaan käyttöön Pohjois-Pohjanmaan haasteisiin vastaavia ratkaisuja, jotka edistävät kestävä, pohjoista ruuantuotantoa. Rahoitus: Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto

Oulun Seudun BiotalousLeader kiertue 2016-31.3.2019

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten vetämä Oulu Seudun BiotalousLeader -tiedotushanke saatiin päätökseen 2019 maaliskuussa. Tiedotuksen tavoitteena oli käytännössä edistää hankealueemme vihreän kasvun tuotteita, palveluita ja työmahdollisuuksia kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Tavoitteena oli myös lisätä yritys yhteistyötä. Raaka-aineille me halutaan mahdollisimman korkeaa arvonlisäystä paikallisella jalostamisella uusiutuvaan lähenevärgiaan perustuen.

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ympäristöasiantuntijat tiedottivat Oulun Seudun Leaderalueen yrityksiä ja asukkaita siitä, mitä biotalous pitää sisällään ja innostivat tiedottamisen avulla ideoidaan ja tunnistamaan biotalouden mahdollisuuksia. Biotalousalueen liittyviä asioita tuotiin esille myös yritysesimerkkien avulla. Yhtenä aiheena olivat tiedotukselliset tapahtumat mm.

luonnonkeuruutuotannon luomusertifioinnin edistämistä ja jalostamisesta kuivattuna paikalliseen bioenergiantuotantoon yhdistettynä.

Osallistuminen hankkeen avulla järjestettyyn toimintaan oli runsasta. Hankkeen loppuun mennessä BiotalousLeaderin infotapahtumia oli pidetty 121 kpl, joihin oli osallistunut 2232 henkilöä. Vuoden 2019 aikana tapahtumia oli 4 kpl ja osallistujia 108 hlö. Tiedotuksesta kertyi koko hankkeen ajalta mitattuja suoritteita useita satoja kappaleita mukaan lukien julkaistut lehtiartikkelit sekä nettitiedotteet ja sosiaalisessa mediassa jaettu tieto. Tilaisuuksia ei ole jouduttu perumaan vaan kaikkiin on ollut kiinnostusta. Hankkeen tapahtumat ja materiaalia on julkaistu hankkeen nettisivuilla www.proagriaoulu.fi -> hankkeet-> BiotalousLeader. Hanke päättyi virallisesti 2019 maaliskuun lopussa.

BiotalousLeader hankkeessa tehtiin kiinteää yhteistyötä YritysAgro II hankkeen yritysneuvonnan kanssa. Väliaikatilanteen mukaan uusia investointeja ja yritystoiminnan käynnistymistä on hankkeella tapahtunut kestävä biotalouden alalla. Vuoden 2019 alussa ainakin n. 55 kpl maaseudun pienyritykselle on tehty kehityskartoitus tai keskustelu yritystoiminnan kehittämiseksi ja n. 19 yritystä sai opastusta investointeihin tai rahoituksiin. 17 yritystä aloitti investointien suunnittelun ja 10 jätti hake muksen investoinnin rahoitukselle. Viisi uutta yritystä perustettiin ja viisi uutta on vireillä. Kehitys jatkuu edelleen.

Biotalouden kehitystä on tapahtunut alueellamme myös asian yleisen edistymisen myötä, jossa myös Oulun Seudun BiotalousLeader on ollut mukana tukemassa ja levittämässä hyviä käytäntöjä tiedonvälityksen keinoin. Kylä- ja tilakohtaiset biokaasulaitokset ja siitä saatavat biotuotteet, yritys yhteistyö ja biomassojen käsittely ovat kiinnostaneet BiotalousLeaderin alueella. Asiaa on käsitelty BiotalousLeaderin kymmenissä tapahtumissa ja retkeilyillä sad oille osallistujille. Asia on ajankohtainen, sillä samaan aikaan Utajärvelle ja Kempeleeseen on perustettu maatilakokoluokan biolaitokset. Jatkossa myös muissa kunnissa on asiaa suunnitella. BiotalousLeaderin kunnissa asia on saanut lisäkiinnostusta myös Oulussa samaan aikaan alkaneen biokaasuliikennepolttoaineen jakelun myötä.

Oulun Seudun BiotalousLeaderin hanke aiheena on ollut myös hyönteistalouden ja luonnontuotteiden yritystoiminnan kehittäminen, useampia tapahtumia ja yritys yhteistyötä. Siihen liittyen on yritystoimintaa kehitetty ja myös uutta yrittäjyyttä ja hankkeita syntynyt. Oulun Seudun BiotalousLeader hankkeen päättyessä se sai runsaasti julkisuutta EU tasolla. Oulun Seudun BiotalousLeader-hanke valittiin hyväksi esimerkkihankkeeksi ENRD (European Network for Rural Development) teemaryhmään "Mainstreaming the Bioeconomy" 2019. Edellisen lisäksi hanke pääsi esimerkkinä esitöksi myös seuraavaan: [EAFRD Projects Brochure](#) EAFRD Projects Brochure Template - *The template is to collect information for a case study article for publication by the ENRD.* Edellisiin esitteisiin liittyen BiotalousLeader hankkeen aikana kertyneitä kokemuksia hyödynnettiin myös Madridissa biotalouden työryhmässä, Invitation to Focus Group in Madrid on June 4th 2019.

YRITYSPALVELUT

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten yritysasiantuntijat ovat toteuttaneet opetus- ja kulttuuriministeriön tuella Portaat (nais)yrittäjäksi valmennuksen, järjestäneet Maistuva maaseutu -tapahtuman ja valinneet Pohjois-Pohjanmaan Maistuva maaseutu -yrittäjä tunnustuksen saajan, osallistuneet EU:n nimisuoja tiedotuskiertueen suunnitella ja toteuttamiseen Pohjois-Pohjanmaalla sekä toteuttaneet digitalisaatiota hyödyntävää yritysneuvontaa. Varsinaisen neuvonnan lisäksi yritysasiantuntijat toimivat alueellisissa ja valtakunnallisissa verkostoissa jakaen samalla ajankohtaista tietoa ja hyviä käytänteitä alueemme yritysten hyväksi. Oulun Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksen yritysasiantuntijat ovat osallistuneet Maa- ja kotitalousnaisten järjestön omiin koulutuksiin sekä yhteistapaamisiin. Yritysasiantuntijat ovat myös kouluttautuneet eri tavoin esim. osallistumalla kansallisiin ja kansainvälisiin seminaareihin sekä opintomatkoihin. Opetus- ja kulttuuriministeriön antama taloudellinen tuki mahdollistaa myös osaltaan alueellista ja valtakunnallista verkostoitumista yrittäjyyttä tukevien tahojen kanssa.

Portaat yrittäjäksi -koulutus toteutettiin pienellä ryhmällä, joka kutistui kahden toimivan yrittäjän ryhmäksi. Molemmat olivat olleet yrittäjinä, toinen jo vuosia ja toinen osuuskunnan kautta pari vuotta, siirtyen nyt yksin yrittäjäksi. Molemmilla oli valtava tarve saada yrittäjyydessä tarvittavat tiedot hallintaan ja pohtia yrittäjyyttään uuden tiedon valossa. Koulutus toteutettiin kokonaisuudessaan koulutusohjelman mukaisesti kolmen kuukauden aikana, yrittäjät osallistuivat ohjelman mukaisesti tapaamisiin jakaen avoimesti omia ajatuksiaan yritykseensä nykytilasta ja uuden tiedon valossa muuttuneita ajatuksiaan oman yritykseensä tuotteista, palveluista, markkinoinnista ja

niiden kehittämisestä sekä kommentoiden rakentavasti toisen yrittäjän suunnitelmia. He pääsivät vertailemaan ajatuksiaan ja soveltamaan opittua tietoa kahden yrityksen toimintojen kautta.

Koulutuksen jälkeen saimme seuraavat palautteet:

Tehokasta, asiapitoista, asiantuntevaa ja yksilöllistä, olisi voinut jatkua pidempään, ilmoittele seuraavista kursseista. Kerrassaan käytännönläheistä opetusta ja neuvontaa, paljon lisätietolinkejä, hyvin aikataulutettu, monipuolisesti käytiin läpi yrittäjyyden osa-alueet. Iltakoulutus hyvä. Tapaamiset sopivin aikavälein, että ehtii asioita prosessoida.

Maistuva maaseutu -tapahtumana oli vuonna 2019 Osta tilalta -päivä. Oulun Maa- ja kotitalousnaiset osallistuivat päivään 13.9.2019 Ruukin lähi- ja luomuruoka markkinoilla. Markkinat ovat alueellamme melko suuri joka syksyinen tapahtuma, kävijöitä on useita tuhansia. Tilaisuudessa esiteltiin lähi- ja luomuruoan tuottajia ja sitä, mistä näitä tuottajia löytyy. Lisäksi kerrottiin tuottajille mahdollisuudesta myydä myös ammattikeittäille, sillä Pohjois-Pohjanmaalla on kiinnostusta myös julkisella sektorilla käyttää lähialueen tuotteita ja luomutuotteita. Maistuva maaseutu -tapahtumassa mukana olleille tuottajille markkinoitiin Oulun Maa- ja kotitalousnaisten elintarvikkeiden uutiskirjettä. Uusia uutiskirjeen tilaajia löytyi useita.

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ruoka-, yritys- ja maise ma-asiiantuntijat valitsivat avoimella nettiaänestyksellä 12.11.2019 kolmatta kertaa Pohjois-Pohjanmaan Maistuva maaseutu -yrityksen, haku oli avoinna 10.9.-6.10.2019. Valintakriteerinä oli Maa- ja kotitalousnaisten neuvonnan keskeisiä teemoja. Tällä kertaa painotettiin erityisesti ympäristöarvojen, kestävien valintojen ja kiertotalouden huomioimista toiminnassa. Kunniamaininnan saajaksi valikoitui viidestä ehdokkaasta muhoslainen Viskaalin tila -teurastamo ja tilamyymälä www.viskaalin.fi. Yrittäjille käytiin luovuttamassa kunniakirja ja rakennuksen seinään kiinnitettävä laatta - he arvostivat saamaansa tunnustusta ja yhteistyötä organisaatiomme kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tuella Oulun Maa- ja kotitalousnaisten yritysasiiantuntijat toteuttivat 3 alueellista **EU:n nimisuoja**infoa. Vuonna 2019 alueellamme infot päätettiin kohdentaa niille toimialoille, joilla koemme olevan kasvupotentiaalia ja joilta on tullut yhteydenottoja lähiaikoina sertifiointiin liittyen.

Ensimmäinen tilaisuus järjestettiin 22.5.2019 teemalla Luonnontuotteiden elintarvikkeena – Nimisuojaus mahdollisuutena yhteistyössä Ruokaviraston kanssa. Tilaisuuden ohjelma <https://www.proagriaoulu.fi/fi/luonnonkasvit-elintarvikkeina/>. Tilaisuuden aluksi käsiteltiin Ruokaviraston asiantuntijoiden luennoissa elintarvikkelainsäädännön vaatimuksia elintarvikkeiden hygieniasta, elintarvikkeista annettavista tiedoista sekä luonnonkasvien turvallisuutta elintarvikkeena ja uuselintarvikkeasetusta. Nimisuojausta käsiteltiin teemalla Merkittävä alkuperä – luonnon- ja muiden tuotteiden nimisuojaus. EU:n nimisuoja järjestelmässä on muutamia luonnonkasveihin perustuvia elintarvikkeita.

Pohjois-Pohjanmaalla on lukuisia pieniä luonnontuotealalla kokonaan tai osittain toimivia yrityksiä, jotka etsivät uusia mahdollisuuksia omien tuotteidensa erilaistamiseen ja markkinointiin. Tilaisuuteen osallistui kaikkiaan 18 henkilöä, joista kolme osallistui etäyhteydellä. Saadun palautteen mukaan tilaisuutta pidettiin hyvin informatiivisena ja hyödyllisenä. Palautteiden perusteella nimisuojaus oli useimmille osallistujille uutta tietoa. Myös luonnontuotteiden nimisuojausta pidettiin mielenkiintoisena mahdollisuutena. Joku osallistujista oli ennen tilaisuutta ymmärtänyt nimisuojauskseen tuotteen nimen rekisteröinniksi. Tilaisuuden jälkeen tehtiin tiedote Luonnonvaraiset kasvit elintarvikkeena – mikä on uuselintarvike? Myös tuotteen tai tuotteen nimen rekisteröintiä selvitettiin osallistujan toiveesta ja laadittiin myöhemmin tiedote, miten rekisteröinnissä edetään.

Yhteenvetona luonnontuotteiden nimisuojaus kiinnosti osallistujia. Luonnontuotealalla toimivat yritykset ovat pieniä, joten resursseja niiden tuotteiden nimisuojaukseen ei kovin paljoa ole. Luonnontuotteiden osalta vaaditaan tutkimustietoa nimisuojausperusteiden ja perimätiedon esiin saamiseksi. Luonnontuotesektorilla on myös useita hankkeita, joista osallistujia oli mukana tilaisuudessa. Lisäksi Pohjois-Pohjanmaan Luontoalan yrittäjät ry on aloittanut toimintansa vuonna 2019, jolle luonnontuotteiden nimisuojaus olisi mahdollista.

Toinen EU:n nimisuoja tilaisuus pidettiin 9.12.2019 ja se kohdennettiin maidon tuottajille ja jalostajille, koska muutamilla toimijoilla on ollut alustavaa kiinnostusta maitojalosteiden vientiyhteytyöhön. Ohjelma: <https://www.proagriaoulu.fi/fi/eun-nimisuoja-laatu- ja maitotuotteille2/>

Keskusteluissa on pohdittu esimerkiksi, olisiko leipäjuustolla/ juustoleivällä parempia markkinointimahdollisuuksia nimisuojan avulla. Keski-Pohjanmaalla pidetyssä tilaisuudessa oli noussut yhdeltä toimijalta alustavaa kiinnostusta punaisen heran nimisuojuukseen. Alueiden maantieteellisen läheisyyden vuoksi Pohjois-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maitotuotteille voitaisiin hakea yhteisesti nimisuoja. Tilaisuudessa oli mukana 4 henkilöä, joista yksi etänä. Tuottajat eivät päässeet paikalle työkiireiden, messutapahtumien ja pienvien toimijoiden rajallisten resurssien vuoksi. Keskusteluissa tultiin johtopäätökseen, että Pohjois-Pohjanmaan alueen perinteisiin nojaaville maitojalosteille voisi nimisuojan avulla syntyä menekkiä edistävää tunnettuutta niin kotimaassa kuin EU-tasolla. Samaa viestiä on tullut myös yrittäjiltä. Asiaa tulee viedä eteenpäin valtakunnallisessa yhteistyössä. Viestiä vietään myös Suomen Pienjuustolayhdistykselle, josta esitettiin Suomen Juustonvalmistajain Yhdistystä toimijaksi nimisuojuukseen eteenpäin viemiseksi.

Kolmas EU:n nimisuojuus tilaisuus pidettiin 10.12.2019 ja se suunnattiin lihatuotteisiin. Ohjelma: <https://www.proagriaoulu.fi/fi/eun-nimisuojuusta-laaturakuu-lihatuotteille/>

Lihan tuottajilta on tullut viime aikoina useita yhteydenottoja luonnonlaidunlihan sertifiointiin liittyen. Heillä on ollut vahva näkemys siitä, että luonnonlaidunlihalle hankittava sertifikaatti toisille heille lisäarvoa raaka-aineen markkinoinnissa.

Tilaisuuteen osallistui 3 naudan- ja 2 lampaanlihan tuottajaa ja neljä Oulun Maa- ja kotitalousnaisten asiantuntijaa sekä esityksen pitäjät. Kehityspäällikkö Leena Lahdenvesi-Korhonen Maa- ja kotitalousnaisten Keskukselta piti luonnonlaidunlihasta ja sertifiointin kriteereistä esityksen etänä. Hän toi esille keskustelut WWF:n kanssa ja teki vertailuja Ruotsin järjestelmään. Paikalla ollut tutkija Marjo Särkkä-Tirkkonen (Ruralia Instituutti, HY) esitteli EU:n nimisuojuusjärjestelmää ja sen mahdollisuuksia sekä järjestelmän tuomia lisäarvoja eri tuotteille.

Tilaisuuden ja keskustelun lopputuloksena tuottajat olivat sitä mieltä, että WWF:n luonnonlaidunlihakriteeristö soveltuisi käytettäväksi sellaisenaan tai pienillä korjauksilla. WWF:n mukaan kriteereitä voi vielä muokata. Suomen lammasyhdistys voisi olla yhtenä kokoavana toimijana asian jatkotyöstössä. Sen sijaan EU:n nimisuojuusjärjestelmä ei ainakaan tässä vaiheessa olisi heille tarkoitukseen mukainen luonnonlaidunlihan sertifiointiin ja markkinointiin lisäarvoa tuova järjestelmä.

Tilaisuudessa ilmeni, että Luonnon- ja riistanhoidon säätiöllä on meneillään Luonnonlaidunhanke. Luonnon- ja riistanhoidon säätiö on hake massa luonnonlaidunlihan sertifiointille rahoitusta ja toiminnan käynnistämistä. <https://www.luontojariista.fi/luonnonlaidunhanke>. Hankkeessa etsitään sopivia tiloja luonnonlaidunlihan tuotantoon. Niittylihatuotantoa viedään eteenpäin myös Oulun Maa- ja kotitalousnaisten toiminnassa yhteistyössä tuottajien kanssa. Nimisuojuusta pohditaan mahdollisuutena esimerkiksi suomenlampaanlihalle. Yrittäjien kanssa on tullut esiin myös alueellisen veriruoan, rössyn nimisuojuus. Tilaisuuden johtopäätöksistä lähetettiin lyhyt muistio osallistuneille jatkotoimenpiteitä varten.

Oulun maa- ja kotitalousnaisten yritysasiantuntijat toteuttivat Opetus- ja kulttuuriministeriön tuella Vaarankulman Joulupop-up maaseutu puoti - maaseudun osaajat kaupungissa -tapahtuman 7.-21.12.2019 Oulussa. Tavoitteena oli tapahtuman ja yhteisen toimitilan tarjoamisen kautta saada maaseudun (Pohjois-Pohjanmaan) osaamista esille kaupungissa (Oulussa). Samalla testattiin Oulun Maa- ja kotitalousnaisten asiantuntijapalveluiden myymistä mikroyrityksille, yhdistyksille ja muille maaseudun toimijoille. Tarjottiin korvausta vastaan esittely-, maistatus- ja myyntitilaa ruokatuotteille, käsitöille tai palveluille. Lisäksi Oulun Maa- ja kotitalousnaisten hankkeet esittelivät toimintaansa teemapäivien muodossa ja kutsuivat sosiryhmiään tapaamisiin. ProAgria Oulun toimintaa maaseudun neuvontaorganisaationa tehtiin tunnetuksi koko tapahtuman ajan Limingan maaseudunaiset leipoivat Oulun limppua ja saaristolaisleipää, jotka tekivät nopeasti kauppansa. Leiville ja muille joululeivonnaisille olisi ollut kysyntää koko tapahtuman ajan. Markkuun Kyläyhdistys Tyrnävältä esitteli tuote- ja palvelutarjontaansa teemapäivänään ja puotiin jäi myyntiin yhdistyksen hyväksi kortteja. Korttien myyntisaldo oli hyvä lisä yhdistyksen toiminnan tueksi. Työnäytökset olivat suosittuja, taiteilijan työteknikan esittelyjen ja myyntityön kautta töiden myynti lisääntyi. Maa- ja kotitalousnaisten järjestön välitysmyyntituotteet saivat tapahtuman kautta lisänäkyvyyttä ja -myyntiä, valikoimaa keuhuttiin monipuolisiksi ja tuotteita laadukkaiksi. Järjestettiin Maaseudun Sivistysliitto ja Hyvän Mieleen talo kanssa yhteistyössä yhteisöllisyyttä ja hyvää mieltä tuova Villasukkatempaus, jonka aikana yhdessä opetettiin villasukkien neulomista ja valmiita sukkaa kerättiin Tyttöjen Talolle lahjoitettavaksi.

Tapahtumakokonaisuus sai hyvää palautetta, niin omalta väeltä, yhteistyökumppaneilta, esittelijöiltä/asiakkailta kuin kuluttajiltakin. Yhteistyölle toivottiin jatkoa. Puotia keuhuttiin mm. Oulun sympaattisimmaksi joulupopupiksi ja se koettiin ikään kuin maaseudun toimijoiden yhdistysten ja yritysten olohuoneeksi sekä näiden tahojen osaamisen näyteikkunaksi kaupunkilaisille. Onnistuimme tuomaan maaseudun tunnelmaa kaupunkiin mm. aidolla asioilla, rennolla ja kiireettömällä ihmisten kohtaamisilla, maistatuksilla ja tuote-esittelyillä. Kuluttajien tapaamiset, Oulun Maa- ja kotitalousnaisten asiantuntijuuden sekä koko talon toiminnan esittely tuoutta näkökulmaa ja piristystä asiantuntija- ja neuvontatyöhön. Jatkossa Oulun Maa- ja kotitalousnaisten näkyvyyden lisääminen ja osaamisen esittely joulunalusaikaan olisi taloudellisesti ja ajankäytöllisesti järkevintä toteuttaa jonkun joulutapahtuman yhteydessä.

Elintarvikehygieniä, laatu ja omavalvonta

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten yritysasiantuntijoiden tekemä ruoka- ja elintarvikeyrityksille suunnattu omavalvontaan ja hygieniaan liittyvä koulutus ja neuvonta ovat tärkeitä yritysneuvonnan palveluja. Neuvontatyö on suunnattu erityisesti maaseudulla toimiville ruoka- ja majoituspalveluja tarjoaville yrityksille sekä muille elintarvikkeita käsitteleville yrityksille. Omavalvontasuunnitelmiin laadinnassa ja päivityksessä on ohjattu yrittäjiä.

Hygieniaosaamistestejä eri kieliversioineen, erityishygieniaosaamistestejä ja uusintatestejä ja hygieniakoulutuksia järjestettiin eri puolilla Pohjois-Pohjanmaata 16 kpl ja niihin on osallistunut 160 henkilöä.

Muita elintarvikeyritysten ohjauskohteita olivat mm. omavalvontaan, teurastukseen, maidonjalostukseen sekä pakkausmerkintöihin liittyvät ohjaukset. Oulun maa- ja kotitalousnaisten elintarvikealan yritysneuvojat tiedottivat aktiivisesti alueemme ruoka- ja elintarvikeyrityksille ajankohtaisista elintarvikealan uutoksista. Maakuntamme elintarvikealan yrittäjille on lähetetty uutiskirje, jossa on tietoa sekä valtakunnallisista elintarvikealan tapahtumista ja koulutuksista sekä ajankohtaisista asioista. MKN Elintarvike Uutiskirje on lähetetty kerran kuukaudessa, jakelu on n. 300 osoitetta. Suoramyyntistä ja pakkausmerkinnöistä on pidetty eri puolilla maakuntaa erillisiä koulutustilaisuuksia yhdessä erisid osryhmien kanssa. Elintarvikeyritysten laatutyötä on edistetty mm. auditointikäynnin

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ruoka-, elintarvike- ja yritysasiantuntijat osallistuvat aktiivisesti maakuntamme elintarvikkeisiin ja yrittäjyyteen liittyvään kehittämistoimintaa yhdessä erisid osryhmien kanssa. Kehittämistyön aikana etsitään aktiivisesti myös eri rahoituskanavia, jotta neuvonnallista työtä voidaan tehdä erityisesti pienien yritysten kehittämiseen ja verkostoitumiseen.

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten yritysasiantuntija on tehnyt taloushallinnon asiantuntija työtä tilitoimistopalveluissa, jossa hänellä on ollut 13 elinkeinoverolainmukaista yrittäjä asiakasta. Asiakkaiden kanssa on käyty neuvontakeskusteluja yrityksen kehittämistä ja talouden vahvistamisesta.

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten eri asiantuntijat ovat osallistuneet eri asiantuntijatehtäviin ProAgria Oulun hallinnoimissa hankkeissa kuten YritysAgro ja Avaimet yrittäjyyteen. Molemmat hankkeet on suunnattu maaseutuyrittäjille, ensimmäinen erityisesti alkuvaiheen neuvontaan ja eri rahoitusten hakeamiseen ja jälkimmäinen enemmänkin yrittäjien pienryhmätoimintaan ja yhdessä tehtävään suunniteluun.

Maasta markkinoille -hanke

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ruoka- ja yritysasiantuntijat osallistuivat ProAgria Oulun hallinnoimaan luomutuotantoon keskittyneen Maasta markkinoille -hankkeen toteutukseen, joka päättyi alkuvuodesta 2019. Hankkeessa oli tavoitteena lisätä luomutuotteiden alkutuotantoa ja saada luomutuotteita tukkujen valikoimiin ja ammattikeittiöiden käyttöön. Hankkeen alussa vuonna 2016 luomutuotteita ei nähty tukuissa ja Pohjois-Pohjanmaalla toimivien jalostajien toiminnassa kuin marginaalisena tuotteena ja siksi niiden tarjontaa ei pyritty lisäämään. Maasta markkinoille hankkeen toteutusaikana luomutuotteiden kulusluvut ja myös ammattikeittiöissä kiinnostus luomun käyttöön lisääntyi. Ammattikeittiöiltä ja etenkin julkiselta sektorilta tuli vaatimuksia saada luomutuotteita myös paikallisten jalostajien ja tukkujen kautta. Hankkeen loppuajankana Oulun Maa- ja kotitalousnaisten asiantuntijoille tuli vahvaa viestiä siitä, että luomuraaka-aineiden ja lähituotteiden käyttöä halutaan lisätä ja että ns. pullonkauloihin pitäisi puuttua.

Ruokeva – ruokaa kestävästi ja vastuullisesti

Maasta markkinoille -hankkeen aikana käyty keskustelu synnytti uuden hankkeen vastauksena esiin nousseisiin pullonkauloihin.

Sen seurauksena aloitettiin Oulun Maa- ja kotitalousnaisten ja ProAgria Oulun hallinnoima Ruokeva - Ruokaa kestävästi ja vastuullisesti -hanke, jonka suunniteltu toteutusaika on 1.5.2019-31.8.2021. Hankkeen tarkoituksena on edistää lähi-, luomu- ja luonnonkeruutuotteiden ketjua pellolta pöytään ja lisätä yhteistyötä ruokaketjun eri osa-alueiden kesken. Hanke lisää alueen yhteistyötä niin, että tuottajat, jalostajat ja ammattikeittiöt ymmärtävät toistensa toimintaa paremmin.

Lisäksi hankkeessa lisätään elintarvike tuottajien tietoa vastuullisesta ja kestävästä tuotannosta ja siitä viestimistä sekä hankitaan ja välitetään tietoa alueen elintarvike toimijoille valtakunnallisten ja alueellisten verkostojen kautta. Hankkeessa aktivoidaan kuntia, tuottajia, jalostajia ja ruokapalveluita sitoutumaan yhteisen tavoitteen edistämiseksi. Tavoitteena on laatia ammattikeittiöille lähi- ja luomutuotteita suosiva pilottimalli yhteistyössä oman alueen tuottajien, elintarvikeyrittäjien ja keittiöiden kanssa.

Yhteistyötahoina hankkeessa ovat Monetra Oulu Oy Hankintapalvelut, Oulun Tuotantokeittiö Oy, Kuusamon ja Raahen kaupungit, Iin kunta, Ammattikeittiöosaajat, alueemme tuottajat ja jalostajat sekä MTK.

Yhteistyötä on tehty mm. seuraavien hankkeiden kanssa: MAHVA-Maaseudun hankintaosaaminen vahvaksi, Luomubuumi – Lisää luomutuotteita rohkeilla kokeiluilla ja paremmalla osaamisella, Ruokariihi, Osaamisella tehoa, Pohjoisen Luomudemonstraatiot, Wilma-hanke, Luotu Kasvuun-hanke ja Metsästä monituote-bisnestä-hanke.

Yhteistyössä Luomubuumi- lisää luomutuotteita rohkeilla kokeiluilla ja paremmalla osaamisella – hanke ja Oulun maa- ja kotitalousnaisten ja ProAgria Oulu ry:n hankkeiden kanssa (Ruokeva, Osaamisella tehoa – luomutuotannon koulutushanke ja Pohjoiset luomudemonstraatiot ja -verkostot -hankkeet) järjestettiin Oulussa 3.9.2019 Luomubuumi – lisää luomutuotteita -työpaja.

Hankkeen keskeiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi ovat olleet luomu-, lähiruoka ja luonnontuote alan toimijoiden ja ammattikeittiöiden ja päättäjien kohtauttaminen. Maistuva kuntatilaisuuksia on järjestetty vuonna 2019 Iissä 12.9., Kuusamossa 30.10. ja Raahessa 11.11. Oulussa Ruokeva -hanke oli yhteistyössä MAHVA- ja Ruokariihi hankkeen kanssa järjestämässä lähiruoka ja hankintatreffejä 20.9.2019 Oulun ammattikorkeakoululla.

Rahoitus, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, maaseuturahasto

LuotuKasvuun -hanke

Hankkeen tavoitteena on parantaa luonnontuoteosaajien ja -yrittäjien valmiuksia ammattimaisen kasvuyrittäjyyden Pohjois-Pohjanmaalla. Oulun Maa- ja kotitalousnaiset järjestivät kolme koulutusta luonnontuotealan yrittäjille. Koulutusten aiheena olivat elintarvikelainsäädäntö, elintarvikkeiden pakkausmerkinnät ja pakkaukset sekä kosmetiikkalainsäädäntö. Hallinnoija PSK-Aikuisopisto. Rahoitus Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, maaseuturahasto.

MiniEines -hanke

Kaksivuotinen hyönteisalan hanke alkoi syksyllä 2018 ja kestää vuoden 2020 loppuun. Hankkeessa kootaan ja julkaistaan tietoa hyönteistuotantoketjun eri vaiheissa toimiville yrityksille ja aktivoidaan maaseutuyrityksiä kiinnostumaan hyönteisten alkutuotannosta ja elintarvikejalostajia kiinnostumaan hyönteisistä nykyisten ja uusien tuotteiden raaka-aineina. Oulun Maa- ja kotitalousnaiset olivat päävastuussa erilaisten tilaisuuksien järjestämisestä. Vuonna 2019 järjestettiin hankkeen puitteissa 5 tilaisuutta, mm. seuraavista aihepiireistä: hyönteisalan toimijoiden treffit, mehiläistarhauksen monet mahdollisuudet ja hyönteisten mahdollisuudet tuotanto- ja lemmikkieläinten rehuna.

Hallinnoija Oamk, Rahoitus Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, maaseuturahasto.

Järjestötoimintaja yhteisöllisyyden kehittäminen Oulun Maa- ja kotitalousnaisten toiminnassa

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten yhteisöllistä neuvontaa on toteutettu opetus- ja kulttuuriministeriön tuella. Oulun Maa- ja kotitalousnaiset tarjoavat kansalaisille neuvonnan keinoihin elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia, elämälle merkitystä antavaa yhteisöllisyyttä ja sosiaalista yhteenkuuluvuuden tunnetta. Toimintavuoden aikana kiinnitettiin edelleen huomioita maa- ja

kotitalousnaisten tunnetuuden ja myönteisen mielikuvan kasvattamiseen järjestön vetovoimaisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämiseen. Oulun piirikeskukseen vuoden 2019 Maa- ja kotitalousnaisiksi valittiin Helena Lahdenperä Limingasta. Yhteisöllisyyden lisäämistä tuettiin järjestön yhteisillä teemapäivillä, kuten Naisvoimaa päivä alkuvuodesta ja Impin päivä kesäkuussa sekä Roskareippailu -liikuntakampanja kevään ja alkukesän aikana. Alueemme maa- ja kotitalousnaisten yhdistykset lähtivät mukaan kampanjaan ja samalla haastoivat muita yhdistyksiä mukaan. Oulun Maa- ja kotitalousnaiset ovat jatkaneet kansainvälistymistä pitämällä yhteyksiä Saksan Baden-Württembergin alueen maaseudun naisten järjestön toimijoihin. Kertomusvuonna yhteyttä pidettiin eri tavoin, tammikuussa 2019 molempien alueiden maaseudun naisten tapaaminen järjestyi Grüne Woche -messujen yhteydessä Berliinissä, kevään ja kesän aikana järjestelimme Baden-Württembergin Landfrauenien vierailua Suomeen, joka lopulta järjestyi syyskuussa 2019. BW - Landfrauenien vierailu linkittyi osana Pohjois-Suomen AVI -viraston hoitamaa laajaa BW:n hallinnon delegaatiota Ouluun. Maa- ja kotitalousnaisten järjestön yhdistysten toimintaa tuettiin tekeillä yhdistysvierailuja, joissa perehdyttiin yhdistysten toiminnan suunnitteluun, verkostoitumiseen ja kotitalousneuvonnan teemojen toteuttamiseen. Yhdistyksille toimitettiin materiaalia, käytiin kokouksissa sekä ohjattiin sääntömuutosten ja muiden yhdistystoiminnassa esiintyneiden tilanteiden selvittämisessä. Yhdistyksiin ja jäseniin pidettiin yhteyttä tiedotuskirjeiden, uutiskirjeiden ja sähköpostin avulla. Yhdistysten toimijoita on kannustettu ottamaan käyttöön sähköinen jäsenrekisteri. Tiedottamisessa on käytetty www. sivuja, FB -sivuja sekä Maaviesti -lehteä. Yksittäiset yhdistykset ovat hoitaneet lukuisia kahvitus- ja ruokailutilaisuuksia eri puolilla maakuntaa. Oulun Maa- ja kotitalousnaisten kulttuuri- ja opintoretkiä tehtiin 1 kpl, joka suuntautui Lappiin. Retkelle osallistui 49 henkilöä. Joulukuulle 2019 suunniteltu kulttuuriretki Keemiin jouduttiin perumaan teatterin peruttua näytöksensä. Jäsenille on tiedotettu Maa- ja kotitalousnaisten valtakunnallisista opintoretkistä ja niihin alueemme jäsenet ovat osallistuneet omatoimisesti. Opintoretkien sisällön suunnittelu on tehty opetus- ja kulttuuriministeriön tuella, varsinaiset matkakulut osallistujat ovat itse maksaneet. Oulun Maa- ja kotitalousnaisten edustajat ovat mukana Naisten valmiusliiton Oulun alue neuvottelukunnassa sekä Vapepan Maakuntatoimikunnassa. Paikallisia maa- ja kotitalousnaisia osallistuu koulutuksiin ja erilaisten valmiusryhmien toimintaan. Yhdistysten jäseniä on kannustettu osallistumaan Nasta -harjoituksiin

VIESTINTÄ

Oulun Maa- ja kotitalousnaisten viestintää on tehty pääosin opetus- ja kulttuuriministeriön tuen avulla. Viestinnän kanavina on käytetty sekä sähköistä viestintää (sähköposti, uutiskirjeet, nettisivut, facebook, Youtube, instagram) että muuta kirjallista (kierrokirjeet, lehdet, esitteet) viestintää. Uutena viestinnällisenä digitoimenne oli Oulun piirikeskukseen asiantuntijoiden esitteilyvideoiden tekeminen neuvonta-aloittain. Videot koottiin organisaation nettisivuille ja niitä julkaistaan vuoden 2020 aikana Oulun Maa- ja kotitalousnaisten Fb sivulla. Kertomusvuoden aikana on saatu Oulun MKN FB sivulle lisää seuraajia ja tykkääjiä. Uutena sähköisen viestinnän kanavana otettiin keväällä 2019 käyttöön mknoulu oma instagram tili. Piirikeskukseen kaikki toimihenkilöt ovat aktiivisesti tuottaneet sähköisille sivustoille postauksia ja jakoja. Oulun Maa- ja kotitalousnaisten jäsenille sekä monelle alueelliselle sidosryhmälle postitettavassa Maaviesti -lehdessä (ilmestyi vuonna 2019 3 numeroa), Oulun Maa- ja kotitalousnaisten asiantuntijat tuottivat ajankohtaisia neuvonnallisia tekstejä (ruoka, ympäristö, yrittäjyys, yhteisöllisyys), joiden toteuttaminen on tehty opetus- ja kulttuuriministeriön tuella. Myös Maa- ja kotitalousnaisten valtakunnallista Koti- ja maaseutulehteä ja välitystuotteita on tehty tunnetuksi eri tilaisuuksissa. Oulun Maa- ja kotitalousnaisten viestintää on lisäksi tehty kaikissa Oulun Maa- ja kotitalousnaisten / ProAgria Oulun hallinnoimilla hankkeilla. Näille on perustettu omia FB sivuja sekä tehty useita avauksia mm. YouTube ja Instagram kanavissa. Hankkeissa tiedottaminen on sisällytetty kunkin hankkeen kustannusten rahoitukseen. Eri hankkeilla on käytössä kullakin omat erilliset kustannuspaikka ja kirjanpito

HANKKEET

Oulun piirikeskus vastuullisena toteuttajana:

- Arctic Food Lab -esiselvitys, Pohjois-Pohjanmaan liitto, AIKO-rahoitus
- Ruokeva – ruokaa kestävästi ja vastuullisesti, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, Maaseuturahasto

- Haja-asutusalueiden jätevesihanke, Ympäristöministeriö
- VYYHTI II Vesistöt ja Ympäristö Yhdessä Hyvään Tilaan –kehittämishanke, Pohjois-Pohjanmaan ELY –keskus, Maaseuturahasto
- Verkostoilla tehoa vesienhoitoon, Ympäristöministeriö
- Voimaa vesistöistä, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, Oulun kaupunki
- Oulun Seudun BiotalousLeader -kiertue, Oulun Seudun Leader ry, Maaseuturahasto
- NorsuBiomassa, Nouseva Rannikkoseutu ry, Leader-ryhmä, Maaseuturahasto
- Vieraskasvit hallintaan – haitallisten vieraslajien hallintaa ja torjuntaan liittyvien prosessien ja innovaatioiden kehittäminen, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, EAKR
- Pohjoisen maisemahelmet -hanke, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, kunnat

Oulun piirikeskus mukana toteutuksessa:

- Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin -hankkeen toteuttaminen Pohjois-Pohjanmaalla / YM / Maa- ja kotitalousnaisten Keskus
- YritysAgro II, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, Maaseuturahasto
- Maasta markkinoille, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, Maaseuturahasto
- LuotuKasvuun, vastuu osatoteutuksesta Oulun Maa- ja kotitalousnaisten toimihenkilöllä, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, Maaseuturahasto
- MiniEines, vastuu osatoteutuksesta Oulun Maa- ja kotitalousnaisten toimihenkilöllä, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, Maaseuturahasto
- ELODEA II, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, EAKR

POHJOIS-KARJALAN MAA- JA KOTITALOUSNAISTEN PIIRIKESKUS

Piirijohtokunta 2019

• puheenjohtaja	maatilayrittäjä Timonen, Jaana	Kitee
• varapuheenjohtaja	yrittäjä Rouhiainen, Auli	Liperi
• jäsen	maatilayrittäjä Huttunen, Ella	Kitee
• jäsen	maatilayrittäjä Kurikka, Senja	Viinijärvi
• jäsen	viestintäpäällikkö Mujunen, Anne	Joensuu
• jäsen	emäntä Mutanen, Sirkka-Liisa	Outokumpu
• jäsen	yrittäjä Lehtonen-Sormunen Marjo	Kontiolahti
• varajäsen	emäntä Ikonen, Ritva	Viinijärvi
• varajäsen	emäntä Puustinen, Anja	Kontiolahti
• varajäsen	emäntä Tahvanainen, Kaisa-Liisa	Outokumpu
• varajäsen	maatilayrittäjä Timonen, Kati	Kitee
• varajäsen	yrittäjä Turunen, Mervi	Liperi

Toimihenkilöt 2019

• toiminnanjohtaja Pikkarainen, Marjatta	MKN Kainuu
• yritysasiantuntija Rinnekari, Johanna	
• maise ma- ja ympäristöasiantuntija Jokinen, Päivi	
• ruoka- ja elintarvikke asiantuntija Timonen, Airi	31.1.19 asti
• hankevastaava Pakarinen, Virpi	
• projektipäällikkö Lehtinen, Soile	1.4.19 alkaen

Pohjois-Karjalan maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksen jäsenet ja yhdistykset

Pohjois-Karjalan Maa- ja kotitalousnaisten jäsenmäärä toimintavuonna oli 1245 henkilöä ja yhdistyksiä oli 15 kpl.

Toimintaan osallistuvien henkilöiden ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten määrä

Asiakkaita erilaisissa tapahtumissa, kursseilla, opintomatkoina sekä myynnin/palvelutuotannon kohteena oli noin 22 000 henkilöä. Suuressa luvussa on yksittäinen tekijä vierailijat Kukkolan maatilalla, jonka toimintoja Pohjois-Karjalan maa- ja kotitalousnaiset koordinoivat ja jonka kävijämäärä oli noin 15 000. Tämä pois lukien olemme joka tapauksessa tavoittaneet suoralla omallakin toiminnalla tuhansia. Toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten määräksi voidaan arvioida yhdistysten johtokunnista 105 henkilöä, ja muita kyläläisiä toiset 105 henkilöä. Vapaaehtoistyötä tehtiin yhdistyksissä yhteensä 1 500 tuntia ja lisäksi piirikeskukselle noin 120 tuntia.

Kohderyhmän tavoittamisessa onnistuttiin kohtuullisen hyvin, mutta aktiivisempaa sosiaalisen median hyödyntämistä tiedottamisessa tarvitaan, jotta tavoitettaisiin kohderyhmään kuuluvia uusia toimijoita. Kohderyhmä osallistui suunniteltuun Karelia à la carte -verkoston valiokunnan, MKN:n johtokunnan ja hankkeiden ohjaus- ja seurantar ryhmän kokouksissa. Toiminnantäytteen vuoden saavutukset on mahdollistanut laaja yhteistyöverkosto. Keskeisimpiä sidosryhmiä ovat Business Joensuu, Koulutuskuntayhtymä Riveria, Karelia Ammattikorkeakoulu, Turun yliopiston Brahea-keskus, Itä-Suomen yliopisto, Joensuun seudun maaseututoimi, Keski-Karjalan maaseututoimi, Pielisen Karjalan kehittämiskeskus, Lieksan elinkeino-yhtiö Lieke, Pohjois-Karjalan Martat, Liperin Leipäpäivä ry, MTK, Maaseudun Sivistysliitto, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Siun Sote, kunnat, Green Care Itä-Suomi alueyhdistys, Green Care Finland ry, Visit Finland, Visit Karelia, Runon ja rajan tie, Ruokavirasto ja Maa- ja metsätalousministeriön nimisuoja työryhmä. Sidosryhmiämme olivat luonnollisesti jo yhteisen johdon alla toimineet ProAgria Pohjois-Savo/ Pohjois-Savon maa- ja kotitalousnaiset sekä ProAgria Kainuu/ Kainuun maa- ja kotitalousnaiset.

Ruokaan ja ravitsemukseen liittyviä kampanjoita, tapahtumia tai kursseja oli neljä, joissa 800 osallistujaa. Yksi *Katse vesistöihin* -teemapäivä sisälsi myös *Ruokahukka ruotuun* -teemaisen ruokahävikkipöydän. Maise man- ja luonnonhoidon puolella tehtiin vahvaa työtä sekä luonnontuotealan koulutusteemassa että mahdollisuuksien etsinnässä ympäristöyrittäjyyteen. Kymmenissä tilaisuuksissa eri puolilla Pohjois-Karjalaa oli satoja osallistujia. Yrityspalveluiden

osalta vuosi oli aktiivinen. *Portaat yrittäjäksi* -kokonaisuus oli vaikuttava, ja poiki useita uusia yrityksiä. Karelia à la carte -verkoston brändiuudistus aktivoi tämän arvostetun ruoka- ja matkailuyritysverkoston toimintaa entistä enemmän. Yritysvuonna tulokset olivat määrällisesti merkittäviä, ja saimme aikaan kasvupanoksia koko maakuntaan. Onnistuimme saamaan kotimaisille valkuaiskasveille – erityisesti härkäpavulle – pohjautuvaa yrittäjyyttä, tuote testauspilotteja sekä näkyvyyttä kuluttajien ja mm. ammattikeittiöiden silmissä. Ruoka- ja kulttuurimatkailun kehittäminen itärajan läheistä Via Karelia -reitillä hyödyntäen lähti Kulku-hankkeessa hyvin liikkeelle, ja saimme työn ohessa solmittua tärkeitä kontakteja ja yhteistyökuvioita paitsi Etelä-Karjalan kanssa myös valtakunnallisesti.

RUOKA-, RAVITSEMUS- JA KOTITALOUSNEUVONTA

Digitalisaatiota hyödyntävässä neuvonnassa toteutettiin *Herneestä on moneksi* -video. Se julkaistiin Itä-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten Youtube-kanavalla ja jaettiin useilla eri Facebook-sivuilla mm. Maa- ja kotitalousnaisten Itä-Suomi, Karelia à la carte -verkosto, Green Care Itä-Suomi, Green Care Pohjois-Karjala, Liperin Leipäpäivä ja asiantuntijan henkilökohtaiset sivut. Videolla haluttiin kertoa, kuinka monikäyttöinen ja proteiinipitoinen raaka-aine herne on – muutakin kuin hernekeittoa – eli siitä voi valmistaa levitettä, pihvejä ja sosekeittoja. Hernejauhoja -rouhe käy hyvin myös leipien, leivonnaisten ja kasvispaistoksien raaka-aineeksi. Rahoitus: OKM

Green Care -kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille järjestettiin 29.5. Kukkolassa **ruoka- ja ravitsemusneuvontaan liittyvä kurssi**, jossa tehtiin tunnetuksi proteiinikasvien ja villiyrttien hyödyntämistä ruoanvalmistuksessa. 10 osallistui. Rahoitus: OKM.

Kukkolan kevätkiekauksessa kävi noin 500 asiakasta. Tapahtumassa maaseudun ja maatilanelämää sekä lähiruoka tulivat kaupunkilaisille jälleen hienoman tutummaksi. Tapahtumassa oli myös ruoka- ja puutarhaneuvontaa ja Green Care Metsämielikävelyjä. Metsämielikävelyssä luonnon terveysvaikutuksia testetaan tietoisilla harjoituksilla, joissa yhdistetään luonnossa oleiluun ja liikkumiseen rentoutus-, virkistys-, ryhmäytymis- ja mielentaitoharjoituksia. Rahoitus: asiakasrahoitus.

Maaseudun ruoantuottajia, lähiruokaa ja proteiinikasvituotteita tehtiin tunnetuksi kaupunkilaisille monissa **Maistuva maaseutu** -kauppatapahtumissa, mm. 9.5., missä mukana oli 9 yritystä, ja tavoitettiin 500 kuluttajaa. Suuren suosion saaneessa Maa- ja kotitalousnaisten ravintolassa Silva Metsänäytelystä oli tarjolla hernepihvejä, perunahärkäpupuwokkia, härkäpurieskaa, paikallisia salaatteja ja itäsuomalaisia perinneleivonnaisia. Annoksi myytiin 1 000. Kukkolassa esillä oli neljää kahvi- tai ruokatarjoilutapahtumaa, annoksia yhteensä 80. Rahoitus: OKM, asiakasrahoitus.

Pohjois-Karjalan maa- ja kotitalousnaisten koordinoivat **Kukkolan tilan toimintaa** Joensuussa. Kukkolan tilalla järjestetään mm. kokouksia ja kesällä Kukkolan museo ja ”ruustinnan kahvio” oli avoinna viitteenä päivänä viikossa. Ravintolapalvelut ja ohjelmapalvelut toteutetaan joko oman henkilöstön tai yritysverkoston toimesta. Kukkolassa kävi vuoden aikana noin 15 000 vierasta. Kukkolan tilalla käynnistettiin myös Green Care -kuntouttava työtoiminta, jossa on käynyt 7 - 9 pitkäaikaistyötöntä kolme viikossa. Palvelun ostaa Joensuun kaupunki ja Siun Sote. Miljöövaimauttaa, luonnonantimia hyödynnetään tavoitteena mm. arjenhallinta, itseluottamus, sosiaalisten taitojen vahvistuminen sekä parempi työkykyisyys. Rahoitus: asiakasrahoitus.

MAISEMAN- JA LUONNONHOIDON PALVELUT

Vuoden maisemateko valittiin teemalla Suuret suomalaiset vieraslajitalkoot. Maisemaraadissa oli mukana edustajat Pohjois-Karjalan kylät ry:stä, Pohjois-Karjalan ELY-keskuksesta, Sanomalehti Karjalaisesta ja Pohjois-Karjalan maakuntaliitosta MKN:n oman asiantuntijan lisäksi. Kilpailuun osallistui kaksi maisematekkoa. Tunnustus myönnettiin Joensuuhun Noljakan asukas yhdistykselle, joka pitkäjänteisellä työllä on saanut jättipalsamirintaman kitkettyä Noljakan Natura-alueen niittyjen reunalta. Kunniamaininnan sai juukalainen Tuopanjoki Seura, joka aloitti jättipalsamin kitkemisen kylätalon pihalla esteen sen leviämisen yksityiselle luonnonsuojelualueelle. Rahoitus: OKM.

Elävää maaseutua taajamiin – toimintamallia esiteltiin. Polvijärvellä tuli esille tuli taajaman kupeessa sijaitseva vanha peltoalue, jolle on kaavassa suunniteltu urheilukenttä. Samanaikaisesti lampuri oli ollut kiinnostunut asiasta. Tämä on lähtenyt etenemään. Kontiolahdella keskustelu johtaidaton laidun -kokeiluun jättipalsamin torjunnassa Kontiorannan alueella. Kokeilu toteutui, mutta

ei saanut lupaavia tuloksia. Kiteellä keskustelu johti maastokäyntiin keskusta-alueen vanhalla peltoalueella. Alueelle tehtiin kesällä laidun-virkistyskäyttösuunnitelma. Rahoitus: OKM.

Maise ma- ja ympäristöasiantuntija osallistui ylimaakunnalliseen Ylämaankarja-käyttö-naudanliha-esiselvityshankkeen ohjausryhmään sekä Pohjois-Karjalan kulttuuriympäristön hoidon yhteistyöryhmään sekä tämän ryhmän alaiseen uuteen vastaperustettuun maisematyöryhmään. Asiantuntija-apua annettiin puhelimessa mm. perinnebiotoopeista. Rahoitus: OKM.

Neuvo-palveluja tehtiin kolmelle liittyen maatalouden monimuotoisuuteen liittyvään ympäristöneuvontaan. Neuvo-palveluita ei ollut enemmän, kun uudesta hakuajankohdasta tai sopimusehdosta ei ole tietoa, lisäksi syksyllä aikainen lumentulo esti vierailut kolmelle suunnitellulle tilalle. Ympäristösopimuksiin liittyviä **suunnitelmia** tehtiin yhdelle viljelijälle (ei-tuotannollisen investoinnin jatkoksi hoitosuunnitelma). Rahoitus: Ruokavirasto, asiakasrahoitus.

Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin -hankkeessa pidettiin tapahtuma Kesälahdella Purveden savukala-yrityksen pihassa toukokuussa. Yhteistyössä oli mm. Pro Purvesi ry (vesien suojeleuyhdistys), Pro Yritys- ja Vastuullista proteiinia pöytään -hankkeet. Pihassa oli myös muita elintarvikemyyjiä ja ruokahukkapöytä. Järviruokoa oli maitotankassa, jaossa postikortteja ja ruovikon käyttöön liittyvää materiaalia (mm. viljelijöille suunnattu Ruovikon peltokäyttö-tietokortti). Purveden savukala piti tilaisuutta onnistuneena ja jatkossa aikoo järjestää tilaisuuden itse yrityksen pihaan. Päivään osallistui 100. Rahoitus: MKNK:n kautta YM.

Ravinnerenki-hankkeen loppuseminaarissa Pohjois-Savon puolella huhtikuussa maise ma- ja ympäristöasiantuntija piti esityksen järviruon hyödynnettävyydestä pellolla. Mukana oli noin 50 henkilöä paikalla ja etänä saman verran. Rahoitus: maaseuturahasto.

Tulevaisuutta luonnontuotteista -hankkeen tavoitteena on lisätä pöimijöiden ammattitaitoa kerätä villiyrttejä ja sienä yritysten tarpeisiin. Pöimijävalmennuksiin valmistettiin materiaali ja tilaisuuksia pidettiin yhteensä 9 eri puolilla maakuntaa, näissä oli 139 osanottajaa, joista suurimmalle osalle annettiin pöimijakortti. Lisäksi järjestettiin villiyrtti- ja sieniesittely Ilomantsin villiruokafestareilla elokuussa ja suuri sieninäyttely SILVA-metsänäyttelyssä Joensuun laulurinteellä yhdessä Pohjois-Karjalan Sieniseuran kanssa syyskuussa. Sieninäyttelyissä oli yhteensä 1080 kävijää. Rahoitus: Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Euroopan maaseuturahasto.

Yhteinen ympäristö – elinvoimaa ympäristöstä -hankkeessa tavoitteena on tuoda esille ympäristöyrittäjyyden mahdollisuuksia. Maise ma- ja ympäristöasiantuntija oli mukana 13:ssa erilaisilla kohteryhmillä suunnatuissa ympäristöyrittäjyyteen liittyvissä tilaisuuksissa, osallistujia oli yhteensä 150. Esimerkiksi viljelijöille tuotiin esille biohiiletystä maamontussa. Maise manhoidon mahdollisuuksia esiteltiin Ilomantsissa ja Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen viranomaisille vesienhoito- ja maisemasid osryhmineen. Toimintaa kokeiltiin kyläkävelyn kautta Juuan Paalasmaalla. Vieraslajit olivat esillä kolmessa eri tilaisuudessa Liperissä ja Juuan Tuopangoella. Rahoitus: Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Euroopan maaseuturahasto.

Karelia ammattikorkeakoulun ja Sisältöä kulinaristille kulttuurista -hankkeen rahoituksella opastettiin kiinalaisia metsäalan opiskelijoita Green Care-menetelmiin hyödyntäen Kukkola-tilan ympäristöä. Opiskelijoita oli 25. Rahoitus: Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, EAKR.

YRITYSPALVELUT

Pohjois-Karjalassa toteutettiin **Portaat yrittäjyyteen -valmennus** kolmena iltana ja yhteinä lauantaipäivänä (8 tuntia). Valmennuskokonaisuuteen osallistui 10 aloitettavaa yrittäjää. Valmennuksessa osallistujat saivat tietoa, kannustusta sekä vertaistukea yrittäjyyteen. Koulutus oli vaikuttava: yli puolet osallistuneista on jo käynnistänyt yritystoiminnan. Rahoitus: OKM.

Teimme karjalanpiirakan **nimisuojan muutoshakemuksen** helmikuussa 2019. Ruokavirasto välitti hakemuksen Euroopan komissiolle, joka hyväksyi vuoden lopussa hakemuksen. Karjalanpiirakan hyväksytyjen aineosien joukkoon luetaan nyt myös laktoositon maitojuoma, maitojauhe sekä perunahiutaleet. Sen sijaan 24.10. pidettäväksi suunniteltuun nimisuojafoorumme saaneet riittävästi ilmoittautuneita, vaikka tilaisuutta markkinoitiin ahkerasti. Rahoitus: OKM.

MKN Yrityspalveluissa hyödynnetään entistä enemmän **digitaalisuutta**. Järjestettiin yhteistyössä Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen ja atFlow Oy:n kanssa 27.2. webinaari, joka nauhoitettiin. Osallistujia oli 40. Webinaarissa tehtiin tunnetuksi digitaalisuuden hyödyntämistä elintarvikealalla, yritysryhmien toimintaa ja rahoitusmuotoja. Pohjois-Karjalan **Maistuva maaseutu -yritykseksi** valittiin Puruveden Savukala Kesälahdelta. Julkistamisesta uutisoitiin laajasti sekä printtimediassa että somessa. Rahoitus: OKM.

MKN Yrityspalveluilla oli 290 yritysasiakasta hankkeissa ja palvelumaksullisen toiminnan kohteena yhteensä. Yrityksiä perustettiin 16. Piirikeskus oli ohjaamassa 40 yrityksen liike toimintasuunnitelman laadinnassa. Rahoitushakemusavun kautta yritykset saivat investointi- ja perustamistukirahoitusta noin 0,5 miljoonaa. Tuotekehitysneuvonnan ja palveluotoilun keinoin yrityksiin syntyi kaiken kaikkiaan tuotteita / palveluja 19. Pohjois-Karjalan MKN:n hallinnoimassa GTIN -koodirekistereissä (EAN) on 16 yritystä. Rahoitus: asiakasrahoitus, hanke rahoitus.

Tammikuussa päättyneen **Green Care-GREEN KARELIA** -hanke valittiin esimerkilliseksi, onnistuneeksi hankkeeksi Suomessa, ja se esiteltiin EU-komissiossa. Hanketta oli esitelty myös maakunnan yhteistyöryhmässä. Perusteluina oli: ”Hankkeessa tavoitettiin hyvin yrityksiä maakunnallisesti ja myös harvaan asutuilla seuduilla sekä kehitettiin niiden liike toimintamahdollisuuksia hyvin konkreettisesti.” Rahoitus: Pohjois-Karjalan ELY-keskus, ESR.

ProYritys Pohjois-Karjala -hankkeessa aktivoitiin yritystoiminnan käynnistämiseen ja kehittämiseen erityisesti maataloja, jotka hakevat uusia elinkeinoja perinteiselle maataloustuotannon rinnalle tai tilalle. Maatilojen ja yritysten tavoittamiseksi järjestettiin kaikille avoimia info-tilaisuuksia 12 kertaa, ja niissä tavoitettiin 273 henkilöä. Maatiloja / yrityksiä tavoitettiin yhteensä 131 kpl. Pienryhmätilaisuuksia oli kuusi mm. suoramyynnin ja markkinoinnin kehittämisen teemoilla; niihin osallistui yhteensä 55 yritystä. Lisäksi oli yksi opintomatka, 7 osallistui. Rahoitus: Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Euroopan maaseuturahasto.

Vastuullista proteiinia pöytään -hankkeessa lisätään vastuullisesti tuotetun ja jalostetun kasvisproteiinin paikallista hyödyntämistä ruokaketjussa. Toteutuksessa yhteistyökumppanina on Turun yliopiston Brahea-keskus. Toimintaan on osallistunut 67 yritystä: maatilayrittäjiä, jatkojalostajia, ravintoloita, muita ammattikeittäjiä ja kauppoja. Hankkeessa keskitytään erityisesti herne-, härkäpapu-, hamppu-, tattari- ja pellavatuotteisiin. Hankkeessa on tehty kasviproteiinituotteiden pilotointia ja testaamista. Tuote pilotointeja on tehty 44 kpl, ja vuoden aikana järjestettiin 29 monimuotoista tilaisuutta tai tapahtumaa, joihin osallistui yhteensä noin 3 500 henkilöä. Rahoitus: Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Euroopan maaseuturahasto.

Huhtikuun alussa käynnistyneen **Sisältöä kulinaristille kulttuurista -hanke** vahvistaa itärajan läheistä Via Karelia -reitillä ja kehittää matkailupalveluja sille tasolle, että tulevaisuudessa on mahdollista liittää reitti osaksi eurooppalaista kulttuurireittiä. Hankkeessa on mukana 15 yritystä Pohjois- ja Etelä-Karjalasta. Vuoden aikana järjestettiin mm. aloitusseminaari, 20 osallistui, ja neljä työpajaa, joissa oli noin 30 osallistujaa sekä yksi kotimaan opintomatka, millä oli osallistujia 7 yrityksestä. Aloitusvaiheen markkinointiin saatiin 3 uutta matkailupakettia. Rahoitus: Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, EAKR.

Pohjois-Karjalan Maa- ja kotitalousnaiset koordinoi **Karelia à la carte -ruokamatkailuverkoston**, jossa on mukana 60 pohjoiskarjalaista ruoka-alan yritystä; ravintoloita, matkailuyrityksiä, leipomoita, muita elintarvikkeiden jatkojalostajia. Verkoston päätehtävänä on yhteismarkkinointi ja karjalaisen ruokakulttuurin edistäminen Karelia à la carte brändin alla. Vuoden Karelia à la carte -yritykseksi valittiin Utran Uittotupa Joensuusta. Visuaalista ilmettä kirkastettiin ja nykyaikaistettiin. Slogan ”Karelia à la carte - Luonnollisesti vieraanvarainen” toivottaa asiakkaat maistuvien luontoeilämysten ja pohjoiskarjalaisen aidon iloisuuden ja vieraanvaraisuuden äärelle.

JÄRJESTÖTOIMINTA

Maa- ja kotitalousnaisten valtakunnalliseen järjestöryhmiin osallistui omatoimisesti maakunnasta kaksi. Itä-Suomen Maa- ja kotitalousnaisten ensimmäiseen yhteiseen Edustajakokoukseen 15.11. Kunnanpaikassa osallistui 10 pohjoiskarjalaista. Siellä julkistettiin Pohjois-Karjalan Vuoden Maa- ja kotitalousnainen: MKN Pohjois-Karjalan puheenjohtaja, maatilayrittäjä Jaana Timonen Kiteeltä. Järjestöväki Outokummusta oli keskeisessä roolissa talkootyössä varmistamassa Silva-metsänäyttelyn ravintolamme onnistumista; mukana oli kahdeksan talkoolaista. Liityimme vuoden aikana Naisten Valmiusliiton Pohjois-Karjalan alue neuvottelukuntaan.

VIESTINTÄ

Toimitimme aktiivisesti sisältöä ProAgria Itä-Suomi -lehteen. Viestinnässä ennakoitiin vahvasti tulevaa yhdistymistä Itä-Suomeksi. Mm. jäsen-eMailit noin kahden kuukauden välein laiteettiin jo yhdessä Kainuun ja Pohjois-Savon kanssa, ja jäsentiedotusta tehtiin hyvin paljon ProAgrian kanssa yhteisenä. Someviestintä oli aktiivista monissa hankkeiden omissa kanavissa.

Koti ja maaseutu -lehteä ja maa- ja kotitalousnaisten roll up:ia sekä järjestötuotteita pidettiin mukana mm. sidosryhmätapaamisissa ja erilaisissa tapahtumissa. Maa- ja kotitalousnaisten toimintaa tehtiin tunnetuksi Silva Metsänäyttelyssä, jossa vieraili noin 45 000 kävijää. Maa- ja kotitalousnaisilla oli oma teltta, ja messukävijöille kerrottiin toiminnastamme ja jaettiin materiaalia. Saimme päivien aikana myös joitakin uusia henkilöjäseniä. Teltalla vieraili n. 200.

HANKKEET

Piirikeskus on ollut vastuullisena toteuttajana

- Sisältöä kulinariisille kulttuurista (Euroopan aluekehitysrahasto, P-Karjalan maakuntaliitto)
- ProYritys Pohjois-Karjala -hanke (Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto, P-Karjalan ELY-keskus)
- Vastuullista proteiinia pöytään (Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto, P-Karjalan ELY-keskus, Varsinais-Suomen ELY-keskus)
- Karelia à la carte -brändin uudistaminen -hanke (Rahoitus: P-Karjalan maakuntaliiton Tulevaisuusrahasto)
- Green Care-GREEN KARELIA -hanke (Rahoitus: Euroopan sosiaalirahasto, Etelä-Savon ELY-keskus), päättyi 1/2019

Hankkeet, joiden toteutuksessa piirikeskukseenne edustaja on ollut mukana

- Ravinnerenki (Hallinnointi: Savonia amk, Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto, ylismaakunnallinen)
- Tulevaisuutta luonnontuotteista (Hallinnointi: Pohjois-Karjalan Martat, Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto)
- Yhteinen ympäristö – elinvoimaa ympäristöstä (Hallinnointi: Maaseudun sivistysliitto, Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto)
- Kasvua pellostä (Hallinnointi: ProAgria Pohjois-Karjala ry, Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto)

LIITE 1.

Maa- ja kotitalousnaisten toimihenkilöinä vuonna 2019 toimineet

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus

Hellstedt Mirja, toiminnanjohtaja, päätoimittaja
Hiltunen Sanna, kehityspäällikkö (15.2. saakka)
Jääskeläinen Sari, talous- ja hallintopäällikkö
Lahdenvesi-Korhonen Leena, kehitysohjaaja, maise ma- ja luonnonhoidon palvelut
Lehtonen Tuula, toimituspäällikkö, Koti ja maaseutu -lehti (äitiysvapaalla 20.2. alkaen)
Makkonen Tiina, toimituspäällikkö (vs.) (11.2. alkaen)
Pethman Katja, kehityspäällikkö, ruoka-, ravitsemus- ja kotitalousneuvonta toimivapaalla 1.8.-31.12.
Tolonen Kaisa, harjoittelija (7.8. saakka)
Velin Helena, järjestöpäällikkö
Winqvist Susanna, viestintäpäällikkö (5.8. alkaen)

Etelä-Pohjanmaan piirikeskus

Välisalo Terhi, toiminnanjohtaja
Asunmaa Asta, ruoka-asiantuntija
Asunmaa Riikka, maise masuunnittelija
Turpeinen Marika, maise masuunnittelija
Mäki-Lauroselä, Minna, sihteeriharjoittelija (1.1.-22.1.)
Sytelä, Anna-Riikka (1.1.-20.2.)

Etelä-Savon piirikeskus

Mutka-Paintola Kirsi, toiminnanjohtaja, yritysasiantuntija
Korhonen Suvi, yritysasiantuntija (toimivapaalla 1.1.-30.11., työsuhde päättyi 30.11.)
Kukkonen Mervi, ruoka-asiantuntija
Pajari Tarja, yritysasiantuntija
Ryhänen Saara, maise ma- ja ympäristöasiantuntija

Etelä-Suomen piirikeskus

Haapanen Kirsi, toiminnanjohtaja
Ahro Jutta, maise ma-asiantuntija (31.8. saakka)
Hirvonen Auli, maise ma-asiantuntija
Koski Katriina, maise ma-asiantuntija
Kunnaala Jenni, ruoka-asiantuntija ja järjestöpäällikkö
Laari-Günther Johanna, maise ma-asiantuntija
Lento-Kemppi Sanna, yritysasiantuntija
Malin Suvi, ruoka-asiantuntija
Nokkonen Satu, ruoka-asiantuntija
Penttilä Outi, ruoka- ja yritysasiantuntija
Söyrinki Riikka, maise ma-asiantuntija (lyhennetty työaika (60%) 1.9.-15.10. sekä 15.12.)
Veteli Hannele, ruoka-asiantuntija (lyhennetty työaika (20%) 1.8. alkaen)

Itä-Suomen piirikeskus (ent. Pohjois-Savon piirikeskus)

Pikkarainen Marjatta, toiminnanjohtaja
Jokela Sinikka, maise ma-asiantuntija (80% työaika)
Laitinen Taina, tuottaja (3.6. alkaen, 3.6.-31.8. 80% työaika)
Louna Sanna, ruoka-asiantuntija (vanhempainvapaalla 30.6. asti, 80% työaika)
Niskanen Marja, ruoka- ja yritysasiantuntija
Räsänen Marjatta, yritysasiantuntija
Sares Ilona, kv.toiminnanjohtaja
Smedberg, Jonna, tiedotusvastaava 18.2.-30.6.2019, 30-80% työaika
Sulola Heli, yritysasiantuntija
Vänttinen Niina, viestintäasiantuntija (7.10.alkaen)

Kainuun piirikeskus

Pikkarainen Marjatta, toiminnanjohtaja
Hietakangas Henna, hanke työntekijä (28.1.–31.5., 1.8. alkaen)
Hypén Soili, yritysasiantuntija
Kurkinen Arja, ruoka- ja elintarvike asiantuntija (30.6. saakka)
Meriläinen Anu, yritysasiantuntija
Mäkinen Tuuli, ympäristöasiantuntija (2.5. alkaen, 80% työaika)

Keski-Pohjanmaan piirikeskus

Varila Kirsi, toiminnanjohtaja
Ainasoja Anu, maise ma- ja ympäristöasiantuntija (15.1. alkaen)
Vihe lä Niina, ruoka- ja ravitsemusasiantuntija (15.1.alkaen)

Keski-Suomen piirikeskus

Kivimäki Eeva-Liisa, toiminnanjohtaja
Jousimäki, Katariina, hankevetäjä (31.7. saakka)
Koskela Kirsi, maise man- ja luonnonhoidon asiantuntija (1.4.–10.5.)
Neuvonen Eeva-Liisa, maise man- ja luonnonhoidon asiantuntija
Pummila Mirja, elintarvike- ja yritysasiantuntija
Rintoo Anni, hankevetäjä (9.9. alkaen)
Salonen Paula, maise man- ja luonnonhoidon asiantuntija (vanhempainvapaalle)

Lapin piirikeskus

Aho Paula, toiminnanjohtaja, sij. (1.9. alkaen)
Vakkuri Essi, (1.1. alkaen, äitiys-hoitovapaalla 12.4. alkaen)

Länsi-Suomen piirikeskus

Willman Maija, toiminnanjohtaja
Ajosenpää Terhi, maise ma- ja ympäristöasiantuntija
Haapala Sanna, maise man- ja luonnonhoidon asiantuntija (vanhempainvapaalla 14.8. asti)
Kari Anna, ruoka-asiantuntija
Kylänpää Janita, ruoka-asiantuntija (28.2. asti ja 5.8. alkaen)
Kyyrä Henna, ruoka-asiantuntija (vanhempainvapaalla 28.2. asti)
Mäenpää Mari, ruoka- ja yritysasiantuntija
Salmine n Katri, maise man- ja luonnonhoidon asiantuntija
Wallin Kaisu, maise man- ja luonnonhoidon asiantuntija (19.2. asti)
Ylikännö Leena, yritys- ja ruoka-asiantuntija (30.9. asti)

Oulun piirikeskus

Tausta-Ojala Maija-Liisa, toiminnanjohtaja
Hellström Kalle, maise man- ja luonnonhoidon asiantuntija (1.1.–28.2. ja 9.5.–)
Hiltunen Soila, elintarvike- ja yritysasiantuntija
Keränen Arja, yritysasiantuntija
Kokko Tuula, yritysasiantuntija
Mahosenaho Taimi, maise ma- ja ympäristöasiantuntija
Myllykangas Kaisa, ruoka-asiantuntija
Ojalehto Maija, elintarvike asiantuntija
Rahkila Riina, projektipäällikkö
Satomaa Maarit, maise ma- ja ympäristöasiantuntija
Talvitie Merja, projektipäällikkö
Tiermas Mervi, suunnittelija

Pohjois-Karjalan piirikeskus

Pikkarainen Marjatta, toiminnanjohtaja
Jokinen Päivi, maise ma- ja ympäristöasiantuntija
Lehtinen Soile (1.4. alkaen)
Pakarinen Virpi, hanke vastaava
Timonen Airi, ruoka- ja elintarvike asiantuntija (31.1. asti)
Rinne kari Johanna, yritysasiantuntija

LIITE 2.

Toimintatilastot

Taulukko 1. Jäsenet, toimintayksiköt, henkilövuodet 2019

	Maa- ja kotitalousnaisia	Maa- ja kotitalousseuroja, yhdistyksiä	Henkilötyövuodet piirikeskuksissa ja Keskuksessa
Etelä-Pohjanmaa	4 008	155	4
Etelä-Savo	2 214	113	4
Etelä-Suomi	6 293	237	11,62
Kainuu	826	36	4,69
Keski-Pohjanmaa	2 200	75	3
Keski-Suomi	609	46	3,5
Lappi	400	25	0,25
Länsi-Suomi	4 006	103	7,5
Oulu	3 807	296	10,51
Pohjois-Karjala	1 245	15	3,6
Pohjois-Savo	1 500	76	5,95
Maa- ja kotitalousnaisten Keskus			6,7
Yhteensä	27 108	1 177	65,32

Toimintatilastot

LIITE 3.

Taulukko 2. Koulutus ja muu osaamisen kehittäminen (opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella tehty työ)

	Kampanjat ja tapahtumat		KOULUTUS JA OSAAMISEN KEHITTÄMINEN								Elintarvike- ja alkoholilain-säädäntöön liittyvät palvelut		Opintomatkat		Yhteensä	
			Ruoka ja ravitsemus		Maiseman- ja luonnonhoito		Yrityspalvelut		Yhteisöllisyys							
	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat
Etelä-Pohjanmaa	3	31	14	171	16	4 658	33	379	17	579	0	0	0	0	83	5 818
Etelä-Savo	2	434	37	344	6	130	4	3 057	1	24	3	39			53	4 028
Etelä-Suomi	66	1 670	76	1 386	7	199	19	6 992	5	48	18	95			191	10 390
Itä-Suomi (ent. Pohjois-Savo)	16	22 395	28	299	3	30	6	36	1	10	0	0	1	6	55	22 776
Kainuu	6	729	5	79	1	12	5	10	1	14	0	0	1	6	19	850
Keski-Pohjanmaa	2	130	8	618	8	73	6	323	9	954	7	103	2	97	42	2 298
Keski-Suomi	11	1 289	7	211	4	55	2	22	5	90	30	144	2	64	61	1 875
Lappi	5	270	5	48	2	35			2	30	5	95	1	12	20	490
Länsi-Suomi	42	525	39	642	9	92	2	27	1	87			1	42	94	1 415
Oulu	32	2 628	50	1 529	14	93	7	226	9	120			1	49	113	4 645
Pohjois-Karjala	4	1 210	1	10	0	0	5	80	0	0	0	0	0	0	10	1 300
Yhteensä	189	31 311	270	5 337	70	5 377	89	11 152	51	1 956	63	476	9	276	741	55 885

Toimintatilastot

LIITE 4.

Taulukko 3. Koulutus ja muu osaamisen kehittäminen (Muu kuin opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella tehty työ)

	Kampanjat ja tapahtumat		KOULUTUS JA OSAAMISEN KEHITTÄMINEN								Elintarvike- ja alkoholilain-säädäntöön liittyvät palvelut		Opintomatkat		Yhteensä	
			Ruoka ja ravitseminen		Maiseman- ja luonnonhoito		Yrityspalvelut		Yhteisöllisyys							
	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat	Kpl	Osallistujat
Etelä-Pohjanmaa	0	0	2	21	10	162	1	20	0	55	0	0	0	0	13	258
Etelä-Savo	6	723	11	120	12	375	119	432	1	52			3	53	152	1 755
Etelä-Suomi	10	878	54	2 046	9	301	4	20	12	406			1	30	90	3 681
Itä-Suomi (ent. Pohjois-Savo)	7	493	5	27	2	54	7	37	0	0	0	0	6	45	27	656
Kainuu	16	671	4	54	2	26	12	112					3	16	37	879
Keski-Pohjanmaa			104	4 457	8	8									112	4 465
Keski-Suomi	4	520	13	118	32	781	10	108			21	21	2	90	82	1 638
Lappi																
Länsi-Suomi			19	3 231	26	87	10	950	1	89					56	4 357
Oulu	22	1 139	17	181	123	2 145	7	119	17	100	31	275	2	27	219	3 986
Pohjois-Karjala	46	19 973	0	0	11	264	23	235	0	0	0	0	2	14	82	20 486
Yhteensä	111	24 397	229	10 255	235	4 203	193	2 033	31	702	52	296	19	275	870	42 161

Toimintatilastot

LIITE 5.

Taulukko 4. Palvelumyynti 2019

	Ruoka- ja ravitsemus-neuvonnan palvelut	Tapahtumien ruoka- ja kahvipalvelut		Kylä-kävelyt, talkoot	Maiseman- ja luonnonhoidon kartoitus	Maiseman- ja luonnonhoidon suunnittelu	Neuvo 2020	Ympäristösopimus-suunnittelut	Laatu-palvelut	Matkailu- alan tuote-kehitys	Mark- kinoinnin kehittäminen	Ruoka- ja elin- tarvike- alantuote- kehitys- palvelut	Yritys- palve- lut	Järjestö- ja sidos- ryhmätyöt	Yhteensä
	Kpl	Kpl	Annoksia	Kpl	Asiakkaiden määrä	Asiakkaiden määrä	Asiakkaiden määrä	Asiakkaiden määrä	Kpl	Kpl	Kpl	Kpl	Kpl	Kpl	Kpl
Etelä- Pohjanmaa	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	5
Etelä-Savo					5		18	5					13		41
Etelä-Suomi	74	245	5 225	3	4	5	18						1		350
Itä-Suomi (ent. Pohjois-Savo)															
Kainuu	0	0	0	0	0	1	4	0	0	0	0	16	2		23
Keski- Pohjanmaa	10	106	4 957	1		8		1			1		6	16	149
Keski-Suomi		4	23 403		1	1	3	1	21		2	1	3	15	52
Lappi	4					3								3	10
Länsi-Suomi	32	3	2 659	2	1	3	6	2	1			1	1	3	55
Oulu	8			1	1		49	2	6				3	39	109
Pohjois-Karjala	0	5	1 080	0	2	1	5	1	1	5	1	3	44	0	68
Yhteensä	128	363	37 324	7	14	22	108	12	29	5	4	21	73	76	862

LIITE 6.

Vuonna 2019 piirikeskuksissa toteutetut hankkeet

Hankkeet, joissa piirikeskus on ollut vastuullisena toteuttajana

Etelä-Pohjanmaan mkn

- UHMA – uhanalainen maaseudun luonto hoitoon yhteistyöllä (kumppanit: Luke, Metsähallitus, Keski-Pohjanmaan maa- ja kotitalousnaiset).
- Villiruoka valuuksi (yhteistyöverkostossa Länsi-Suomen Maa- ja kotitalousnaiset, Sateka-Leader-neliryhmä Latviasta sekä Ignalina Leader Liettuasta).
- Seinäjoen seudun uudistuvat ruokatarinat (kumppanina Turun yliopisto, Seinäjoen elintarvikekehityksen tutkimusryhmä).
- Green Care -hoiva (kumppanina Eskoo sosiaalipalveluiden kuntayhtymä).
- Järjestöhanke.

Etelä-Savon mkn

- Kulttuuriympäristö näkyväksi, KYNÄ -hanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
- Ravinnepiika -hanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
- Unelmakauppa – elintarvikkeesta euroja -hanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus

Etelä-Suomen mkn

- Ekku – Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson kulttuuriympäristöt kartoilla. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*
- Lumolaidun verkosto. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*
- Luonnonryteistä bisnestä. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*
- Maisemapolkuja. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*
- Seitsemän veljeksien reitillä. *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*
- Ruokaelämyksiä ja tarinoita tutuksi Pohjois-Kymenlaaksossa *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*
- Sesonkimatkailua maaseudulla, yri tisyryhmähanke *Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma*

Itä-Suomen mkn (heinäkuuhun 2019 saakka Pohjois-Savon mkn)

- ERG (European Region of Gastronomy) Juhlavuosi -hanke, P-Savon Liitto, EAKR
- Gastronominen Silta maailmalle, yritysryhmähanke, P-Savon Ely-keskus, Euroopan maaseuturahasto
- Tuovilanlahti Live to the Local, yritysryhmähanke, P-Savon Ely-keskus, Euroopan maaseuturahasto
- Kulttuurimaisemasta liiketoimintaa – Uusia palveluja ja elinvoimaa, P-Savon ELY-keskus, Euroopan maaseuturahasto
- ProYritys, P-Savon Ely-keskus, Euroopan maaseuturahasto

Kainuun mkn

- Rannat kuntoon. Oulujärvi LEADER, Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus.
- ProYritys Kainuu II. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus.
- Maistuva Kainuu - Kainuun elintarvikealan strategia ja koordinoiti. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus

Keski-Pohjanmaan mkn

- Vesistöt ja ympäristö yhdessä hyvään tilaan, Kolmen VYYHTI (rahoittajana Maaseuturahasto)
- Uhanalainen maaseudun luonto hoitoon yhteistyöllä, UHMA (rahoittajana Maaseuturahasto).

Keski-Suomen mkn

- Kulttuuriympäristö näkyväksi, KYNÄ -hanke. Hankkeen rahoittaa Euroopan Unionin maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ja Etelä-Savon ja Keski-Suomen ELY-keskukset. Päätymisaika 30.9.2019.
- Luonnosta lautaselle, LUOLA-hanke. Hankkeen rahoittaa Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ja Keski-Suomen ELY-keskus. Päätymisaika 31.7.2019.
- Luonnosta tuotteeksi -hanke alkoi 1.8.2019. Hankkeen rahoittaa Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ja Keski-Suomen ELY-keskus.

Lapin mkn

- Vauhtia Etelä- ja Länsi-Lapin vieraskasveille Leader-hanke
- Lapin vieraskasvit tunnetuksi ja haltuun. Lapin ELY-keskus.

Länsi-Suomen mkn

- Maaseutumatkailun tiedonvälitys hanke Varsinais-Suomessa, Varsinais-Suomen ELY maaseuturahasto
- Mushroom road- sienitie, Leader Aktiivinen Pohjois-Satakunta
- Suomi Syö Satakunnasta – Sikses parasta lähiruokaa, Satakunnan ELY, maaseuturahasto
- Matkailun kylillä, Leader Ravakka
- Avaimet maisemaan, Leader Ykkösakseli
- Kalaherkut haltuun, Selkämeren ja Pyhäjärven kalatoiminryhmä
- Kalaoppia kouluihin, Euroopan meri – kalatalousrahasto

Oulun mkn

- Arctic Food Lab -esiselvitys, Pohjois-Pohjanmaan liitto, AIKO-rahoitus
- Ruokeva – ruokaa kestävästi ja vastuullisesti, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, Maaseuturahasto
- Haja-asutusalueiden jätevesihanke, Ympäristöministeriö
- VYYHTI II Vesistöt ja Ympäristö Yhdessä Hyvään Tilaan –kehittämishanke, Pohjois- Pohjanmaan ELY – keskus, Maaseuturahasto
- Verkostoilla tehoa vesienhoitoon, Ympäristöministeriö
- Voimaa vesistöistä, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, Oulun kaupunki
- Oulun Seudun BiotalousLeader -kiertue, Oulun Seudun Leader ry, Maaseuturahasto
- NorsuBiomassa, Nouseva Rannikkoseutu ry, Leader-ryhmä, Maaseuturahasto
- Vieraskasvit hallintaan – haitallisten vieraslajien hallintaa ja torjuntaan liittyvien prosessien ja innovaatioiden kehittäminen, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, EAKR
- Pohjoisen maisemahelmet -hanke, Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskus, kunnat

Pohjois-Karjalan mkn

- Sisältää kulinaristeille kulttuurista (Euroopan aluekehitysrahasto, P-Karjalan maakuntaliitto)
- ProYritys Pohjois-Karjala -hanke (Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto, P-Karjalan ELY-keskus)
- Vastuullista proteiinia pöytään (Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto, P-Karjalan ELY-keskus, Varsinais-Suomen ELY-keskus)
- Karelia à la carte -brändin uudistaminen -hanke (Rahoitus: P-Karjalan maakuntaliiton Tulevaisuusrahasto)
- Green Care-GREEN KARELIA -hanke (Rahoitus: Euroopan sosiaalirahasto, Etelä-Savon ELY-keskus), päättyi 1/2019

Hankkeet, joissa piirikeskukset olleet hankepartnerina
Etelä-Pohjanmaan mkn

- Pohjanmaan ravinneratas (kumppaneina Luke, Suomen metsäkeskus, GTK, Pohjanmaan vesi ja ympäristö ry, ProAgria Keski-Pohjanmaa, Österbottens Svenska Lantbrukssällskapet rf)
- Inspect-vieraskasvilajihanke (kumppaneina Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Metsähallitus, Vaasan kaupungin, Umeå kommun, Länsstyrelsen Västerbotten).
- Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin (Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ja piirikeskukset, ympäristöministeriö)
- Vuohitalous elinkeinoksi (kumppanina ProAgria Etelä-Pohjanmaa ry)

Etelä-Savon mkn

- ProKasvu -hanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
- Peltohavainto – ravinnekiertoa ja peltoviljelyn uusia avauksia, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
- Mikkeli – Puumala Georeitti -yritysryhmähanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
- Saimaan Maaseutuhelmet -yritysryhmähanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
- Hiili hallintaan, ravinteet ruokkimaan -hanke, Euroopan maaseuturahasto, Etelä-Savon ELY-keskus
- Ruokahukka ruotuun, katse vesistöihin -hanke, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus / ympäristöministeriö

Etelä-Suomen mkn

- Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin. Rahoitus: Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, ympäristöministeriö
- Future Crops. Rahoitus: Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma
- Tehtävä Z Rahoitus: opetus- ja kulttuuriministeriö
- Kylään maisemaan - maisema kylien identiteetin ja matkailun veturina Rahoitus: Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma
- PALMA – Palvelumuotoilulla uutta liiketoimintaa. Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma
- MAISA – Maisema arvo, maaseudun ekosysteemipalveluiden pilottihanke Rahoitus: Lahden amk, maa- ja metsätalousministeriö

- Lumovoimaa! Luonnonsuojelualueet maaseudun yrittäjien tulonlähteeksi. Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma
- Avaimet maiseman. Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma
- Luontoaskel hyvinvointiin Rahoitus: Maa- ja kotitalousnaisten Keskus, maa- ja metsätalousministeriö
- Elina II -hanke. Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma
- Yhteistyöllä kilpailukykyä. Rahoitus: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma

Itä-Suomen mkn (heinäkuuhun 2019 saakka Pohjois-Savon mkn)

- EUREGA, Interreg Europe -hanke yhdessä seitsemän muun maan kanssa.
- Liiketoimintaosaamista Pohjois-Savon ruokamatkailuun - Gastro Business hanke, E-Savon Ely-keskus, ESR
- Kuituhampun tuotantoketjun käynnistäminen Kainuussa ja Pohjois-Savossa, Ely-keskus, Euroopan maaseuturahasto

Kainuun mkn

- Kantri & Co. Kainuun ammattiopisto. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus.
- RuralDigiServ. ProAgria Keskusten liitto. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus.
- Marjataito 2. Luke. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus.
- MaiNuLi II. ProAgria Kainuu. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus
- Ylimaakunnallinen ProAgria Itä-Suomi. ProAgria Itä-Suomi. Euroopan sosiaalirahasto, Etelä-Savon ELY-keskus.
- Kantri-Sampo -hanke. Kainuun ammattiopisto. Euroopan maaseuturahasto, Kainuun ELY-keskus

Keski-Pohjanmaan mkn

- Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin -hanke. Maa- ja kotitalousnaisten Keskus / ympäristöministeriö.

Keski-Suomen mkn

- Keski-Suomen ruokaketjun koordinaatio -yhteistyöhanke (KEKO2), Jyväskylän ammattikorkeakoulu
- Apetta Aivoille – avaimia aivoterveysteen -hanke, Keski-Suomen Muistiyhdistys ry

Länsi-Suomen mkn

- SAAVI – Saarenjärven ravinteiden keräämisen yhteistyö ja ylläpitohanke, Ympäristöministeriö, ravinnekierätyksen kärkihankkeet
- Lumovoimaa, Satakunnan ELY maaseuturahasto
- Future Crops, MKNK/Luke/Manner-Suomen maaseuturohjelman kehittämissuunnitelma
- Sirppujoen vedenlaadun ja tulvasuojelun parantaminen, Ympäristöministeriö, vesien- ja merenhoidon kärkihankkeet
- Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin, Ympäristöministeriö
- Kädet multa, Ympäristöministeriö

Oulun mkn

- Ruokahukka ruotuun – katse vesistöihin -hankkeen toteuttaminen Pohjois-Pohjanmaalla / YM / Maa- ja kotitalousnaisten Keskus
- YritysAgro II, Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus, Maaseuturahasto
- Maasta markkinoille, Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus, Maaseuturahasto
- Luotu Kasvuun, vastuu osatoteutuksesta Oulun Maa- ja kotitalousnaisten toimihenkilöllä, Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus, Maaseuturahasto
- MiniEines, vastuu osatoteutuksesta Oulun Maa- ja kotitalousnaisten toimihenkilöllä, Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus, Maaseuturahasto
- ELODEA II, Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus, EAKR

Pohjois-Karjalan mkn

- Ravinnerenki (Hallinnointi: Savonia amk, Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto, ylimaakunnallinen)
- Tulevaisuutta luonnontuotteista (Hallinnointi: Pohjois-Karjalan Martat, Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto)
- Yhteinen ympäristö – elinvoimaa ympäristöstä (Hallinnointi: Maaseudun sivistysliitto, Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto)
- Kasvua pellosta (Hallinnointi: ProAgria Pohjois-Karjala ry, Rahoitus: Euroopan maaseuturahasto)

LIITE 7.

Taulukko 6. Piirikeskusten hankkeet 2019

Hankkeiden tuloksia	Kpl	Osallistujia
Koulutuspäiviä	229	2 199
Julkaistu materiaali	68	
Erlaiset info- ja esittely tilaisuuksien määrä	351	6 187
Tuettujen esittelytilaisuuksien määrä	91	26 353
Kehitetyt uudet tuotteet, ja menetelmät	43	
Yritysten yhteisten uusien palveluiden määrä	38	
Mukana olevien yritysten määrä	748	
Mukanan olevien muiden toimijoiden määrä	290	

Taulukko 7. Paikallistasolla yhteisöllisyyden vahvistaminen ja järjestötoiminta

Yhteisöllinen toiminta				
	Tapahtumia kpl	Osallistujia hlö	Talkootyö- tunnit h	Annoksia
Kokoukset	1 453	12 329	33 376	
Virkistys, kokoontumiset, liikunta, retket	2 617	39 683	20 936	
Kurssit	312	6 265	2 496	
Opintoretket	112	2 676	2 576	
Näyttelyt, myyjäiset	370	97 282	19 531	
Muonitus	1 602		29 364	117 915
Muut talkoot	719		13 584	
Naisvoimaa-päivä	20	646	285	
Impin päivä	103	1 457	927	
Yhteensä	4 987	160 338	80 127	
			Talkootyö- tunnit h	Vuokraus- kertoja
Astioiden vuokraus			2 002	1 165
	Tapahtumia kpl	Osallistujia hlö	Talkootyö- tunnit h	
Järjestökampanjat				
Hukkapöydät	44	4 278		
Muut ruokahukkatapahtumat	5	209		
Hukantorjuntapartioihin ilmoittautuneet		290		
Roskareippailu	96	952		
Kinkkutemppu		197 000		
Yhteensä	145	202 729		